

Kunst i tall 2021

Inntekter fra musikk, litteratur, visuell kunst
og scenekunst.

Peder Laumb Stampe, Audun Vindøy, Mathias
Sikveland Wee og Marte Næss Thomassen

Copyright © 2022 by
Norsk kulturråd / Arts Council Norway
All Rights Reserved
Utgitt av Kulturrådet

Design: Bleed

Forsidebilde: Jorunn Hancke Øgstad: Verk fra utstillingen *Kermess* (Kosa, 2021) © Jorunn Hancke Øgstad / BONO 2022

Foto © Vera Wyller, gjengitt med tillatelse av Kosa

Kulturrådet
Postboks 4808 Nydalen
0422 Oslo
Tlf.: +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturradet.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

For mer informasjon om Kulturrådet og Kulturrådets utgivelser:
www.kulturradet.no

Kulturrådets utgivelser omfatter forsknings- og utredningsarbeider med relevans for Kulturrådet, for norsk kulturliv og for forskere på kulturfeltet. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene, står for den enkelte forfatters regning og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger.

Innhold

1 Innledning	06
1.1 Bakgrunn	07
1.2 Kultursektoren har vært hardt rammet av pandemien	08
1.3 Samlede inntekter i kunstbransjene	09
1.4 Samlede inntekter i kunstbransjene i Norge	11
1.5 Samlede inntekter i kunstbransjene fra utlandet	13
2 Musikk i tall	15
2.1 Samlede inntekter i musikkbransjen	16
2.2 Samlede inntekter i Norge	19
Konsertinntekter i Norge	22
2021 var vanskeligere enn 2020	24
Bekymret for langtidskonsekvensene av pandemien	25
Digitale arenaer var en måte å opprettholde aktivitet	25
Oslo er fremdeles konserthovedstad	26
Innspilt musikk i Norge	28
Mest spilt musikk i Norge	30
Annenhåndssalg av innspilt musikk i Norge	32
Opphavsrettsinntekter i Norge	34
2.3 Samlede inntekter fra utlandet	37
3 Litteratur i tall	39
3.1 Samlede inntekter i litteraturbransjen	40
3.2 Inntekter i Norge	40
Inntekter fra salg av litteratur	40
Salgsinntekter i Norge fordelt på bokgrupper	42
Salgsinntekter i Norge fordelt på salgskanaler	50
Norsk og oversatt litteratur	54
Fremføringsinntekter i Norge	56
Opphavsrettslige inntekter i Norge	58
3.3 Inntekter fra utlandet	61
4 Visuell kunst i tall	64
4.1 Samlede inntekter i den visuelle kunstbransjen	65
4.2 Samlede inntekter i Norge	67
Inntekter fra salg av visuell kunst	69
Fordeling av salg på ulike salgs- og kjøpskanaler	72

Førstehåndssalg, annenhåndssalg og utsmykking	75
Import av visuell kunst	77
Visningsinntekter	80
Opphavsrettslige inntekter	84
4.3 Samlede inntekter fra utlandet	87
Inntekter fra salg av visuell kunst til utlandet	89
Inntekter fra utleie av visuell kunst til aktører i utlandet	91
Opphavsrettslige inntekter fra utlandet	91
Inntekter fra utleie av visuell kunst til aktører i utlandet	92
Opphavsrettslige inntekter fra utlandet	92

5 Scenekunst i tall 93

5.1 Samlede inntekter	94
Beregnet inntektstap som følge av pandemien	96
5.2 Samlede inntekter i Norge	100
Fremføringsinntekter i Norge	102
Fremføring under nedstenging	104
Den Kulturelle skolesekken	105
Historiske spel	106
Kinofremvisning av scenekunst	106
Kjøp av scenekunstforestillinger for fremvisning på TV	107
Fordeling på ulike kunstuttrykk	107
Opphavsrettsinntekter i Norge	110
5.3 Samlede inntekter fra utlandet	113
Reisestipend til scenekunst i utlandet (Stikk)	115

6 Metode 118

6.1 En overordnet modell som er gjentagbar og robust	119
6.1.1 Analyseramme	119
6.2 Referansegrupper	120
6.3 Intervjuer med bransjeaktører	121
6.4 Musikk i tall	121
6.4.1 Verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen	122
6.4.2 Sentrale begreper	124
6.4.3 Beskrivelse av variablene	124
6.5 Litteratur i tall	130
6.5.1 Verdikjeden i litteraturbransjen	130
6.5.2 Sentrale begreper	133
6.5.3 Beskrivelse av variablene	134

6.6 Visuell kunst	139
6.6.1 Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen	139
6.6.2 Nærmere om modellen for salg av visuell kunst	141
6.6.3 Sentrale begreper	143
6.6.4 Beskrivelse av variablene	145
6.7 Scenekunst i tall	151
6.7.1 Verdikjeden i scenekunstbransjen	151
6.7.2 Sentrale begreper	153
6.7.3 Beskrivelse av variablene	154
7 English summary	158
7.1 Introduction	159
7.2 The arts sector was hit hard by the pandemic	160
7.3 Combined revenue in the arts industries	161
7.4 Revenue in Norway	163
7.4 Revenue from abroad	165

1 Innledning

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Kunst i tall er en årlig publikasjon som presenterer inntektsutviklingen i musikk-, litteratur-, visuell kunst- og scenekunstbransjen i Norge. På musikk- og litteraturområdet har Rambøll samlet inn inntektstall siden henholdsvis 2012 og 2013. Visuell kunst ble inkludert fra målingen for 2014, og scenekunstheltet ble inkludert i 2016. Vi har beregnet de samlede inntektene på hvert av kunstområdene ved å hente inn omsetningsstatistikk langs tre spor: opphavsrettslige inntekter, salgsinntekter og inntekter fra fremføring eller visning. For hver av inntektstypene er det også hentet inn eksportinntekter. Datagrunnlaget og metodene vi har brukt i denne rapporten, er utførlig omtalt i kapittel 6.

Omsetning av kunst skjer på forskjellige måter i ulike deler av kunstbransjen og er preget av forskjellige strukturer for produksjon, støtte, visning og konsum. Likevel er det noen fellestrekk mellom bransjene og kunstfeltene når det gjelder hvordan kunsten omsettes. Kunstomsetning oppstår for eksempel ved at noen betaler for å oppleve og konsumere allerede produsert kunst – det kan være ved å kjøpe en vinylplate med innspilt musikk, en bok i en bokhandel eller et maleri på et auksjonshus. I alle disse tilfellene betaler forbrukeren for en kunstopplevelse som er produsert og ferdigstilt fra kunstnerens side. Inntekter fra denne typen kunstomsetning omtaler vi som salgsinntekter. En annen form for kunstomsetning skjer når en forbruker betaler for å oppleve en fremføring eller en visning av kunst. Et eksempel på det er når en forbruker kjøper billett for å gå på en konsert eller betaler for inngang til et museum der visuell kunst er stilt ut. Inntekter fra denne formen for kunstomsetning omtaler vi som fremføringsinntekter/konsertinntekter/visningsinntekter. En tredje form for kunstomsetning som vi inkluderer i Kunst i tall, er opphavsrettslige inntekter som genereres som følge av at en forbruker betaler billett til en visning, kjøper/konsumerer kunst eller lignende.

Det er strukturelle forskjeller mellom de fire kunstområdene, som gjenspeiles i hvordan inntektene er fordelt mellom de tre hovedkategoriene. Et viktig skille går mellom kunstområder som har inntekter fra salg av fysiske objekter, som musikkbransjen, litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen, og scenekunstbransjen, hvor dette ikke er tilfelle. Et annet skille gjelder fremføringsinntekter. Det er lite inntekter i denne kategorien i litteraturbransjen, mens den utgjør størsteparten av de samlede inntektene i scenekunstbransjen og i musikkbransjen. I tillegg er det ulike typer inntekter som ligger bak tallene som presenteres i de ulike kategoriene for hver av bransjene. For fremføringsinntekter i litteraturbransjen benytter vi honorarer som måleenhet, mens vi for tilsvarende inntekter i de øvrige bransjene måler billettinntekter når det kommer til inntekter i Norge. Slike forskjeller gjør at en direkte sammenligning av inntektene i de ulike bransjene ikke gir mening. Når vi viser og redegjør for tallene samlet, er det for å illustrere forskjellene mellom kunstbransjene og i datagrunnlaget for statistikken, og ikke for å sammenligne den endelige størrelsen på inntektene.

Tallene i denne rapporten er basert på bransjeaktørenes egne tall i tillegg til ytterligere tall og informasjon som vi selv har samlet inn. Med bakgrunn i datagrunnlaget har vi foretatt egne beregninger for å beskrive de samlede inntektene i bransjene. Gjennom arbeidet med Kunst i tall får vi stadig ny informasjon og nytt datagrunnlag som gjør at vi kan foreta mer presise beregninger av inntektstallene. Når vi oppdaterer beregningsmodellen, justerer vi også tallene tilbake i tid, slik at tallene innenfor de ulike kunstbransjene skal være sammenlignbare over tid. Tallene i denne rapporten kan derfor avvike noe fra fjorårets rapport. Alle inntektstall er videre justert etter endringer i konsumprisindeksen og kan leses som 2021-kroner.

I de følgende avsnittene presenteres hovedlinjene for inntektene i de fire kunstbransjene i perioden 2016–2020. Videre vil vi gå nærmere inn i datamaterialet gjennom egne kapitler for hvert av kunstområdene. For de bransjene vi begynte å måle før 2016, inneholder kapitlene også lengre tidsserier.

1.2 Kultursektoren har vært hardt rammet av pandemien

Denne rapporten publiseres i kjølvannet av koronapandemien, som var preget av strenge smitteverntiltak og forbud mot større publikumsarrangementer i 2020 og 2021. Kultursektoren omfatter noen av de bransjene som ble hardest rammet under pandemien. I perioden fra første kvartal 2020 til og med tredje kvartal 2021 har utviklingen i brutto nasjonalprodukt (BNP) for kategorien Kultur, underholdning og annen tjenesteyting ligget betydelig under utviklingen i samlet BNP for Fastlands-Norge.¹

En studie gjennomført av Kulturrådet viser at de 12 500 bedriftene innenfor kulturell og kreativ næring som har levert årsregnskap, til sammen hadde rett under 100 milliarder kroner i driftsinntekter (omsetning) i 2018 og i overkant av 113 milliarder kroner i 2020.² De fleste bransjene hadde altså en samlet økning fra 2019 til 2020, inkludert litteratur, men for bedrifter innenfor musikk, scenekunst og visuell kunst var det en nedgang i samlet omsetning. Samtlige bransjer hadde også et tilfang av bedrifter i løpet av perioden. Etter det som kommer frem i studien, er de fleste av støtteordningene som virksomhetene har benyttet under pandemien, deriblant kulturlivets egen kompensasjonsordning for arrangører og underleverandører i kultursektoren og stimuleringsordning for kulturlivet, ført opp som inntekter i årsregnskapet – i den grad bedrifter har mottatt støtte.

Inntektsfallet i virksomhetene som er inkludert i Kulturrådets studie, har til dels vært kompensert gjennom ulike støtteordninger, men også ved at mange bedrifter har kuttet driftskostnader – blant annet gjennom å si opp eller permittere ansatte eller kutte i øvrig aktivitet. De samlede driftskostnadene økte noe fra 2019 til 2020, men langt mindre enn fra 2018 til 2019.³ Mønsteret i hvilke bransjer som hadde en økning/nedgang i samlede kostnader, speiler hvilke bransjer som hadde en økning/nedgang i samlede inntekter: Musikk, scenekunst og visuell kunst har en nedgang i samlede driftskostnader i 2020 – og dette er også de bransjene som hadde en nedgang i samlede driftsinntekter. Litteratur hadde økte driftskostnader i 2020.

1 Statistisk sentralbyrås Statistikkbanken, tabell 09171 (ssb.no/statbank/table/09171)

2 Cools, S. og Wagelid, T. (2022), *Økonomien i kultursektoren og kulturpolitikens rolle under koronapandemien*

3 Ibid.

Fordi denne rapportserien har målt utviklingen i bransjene på samme måte over flere år, har vi nå et datagrunnlag som kan fortelle hvordan pandemien har påvirket kunstbransjene økonomisk ut fra bransjenes egne tall. Som tidligere rapporter i denne serien har vist, har bransjene utviklet seg i ulike retninger. Denne rapporten viser i tillegg at de ulike bransjene har blitt påvirket av pandemien på ulike måter. For musikk- og scenekunstbransjen, der inntektene i større grad kommer fra publikumsaktiviteter som konserter og forestillinger, har de samlede inntektene gått betydelig ned. For litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen, som i større grad er drevet av salgsinntekter, har inntektene derimot økt under pandemien. For de kunstområdene som har vært særlig påvirket av pandemien, fortrinnsvis forestillinger og konserter, har vi derfor valgt å trekke frem endringer i løpet av pandemien i tillegg til årlige endringer.

Som for 2020 har vi gjennom arbeidet med denne rapporten merket at pandemien har påvirket kulturbransjen ut over det økonomiske. På grunn av pandemien har bransjen vært gjennom en omstilling, og derfor har det vært mer utfordrende å få tak i tallgrunnlag enn tidligere. Dette skyldes at dette arbeidet har vært nedprioritert hos enkelte organisasjoner, eller at nøkkelpersoner som har hatt ansvar for å levere tall, ikke lenger arbeider i organisasjonene.

1.3 Samlede inntekter i kunstbransjene

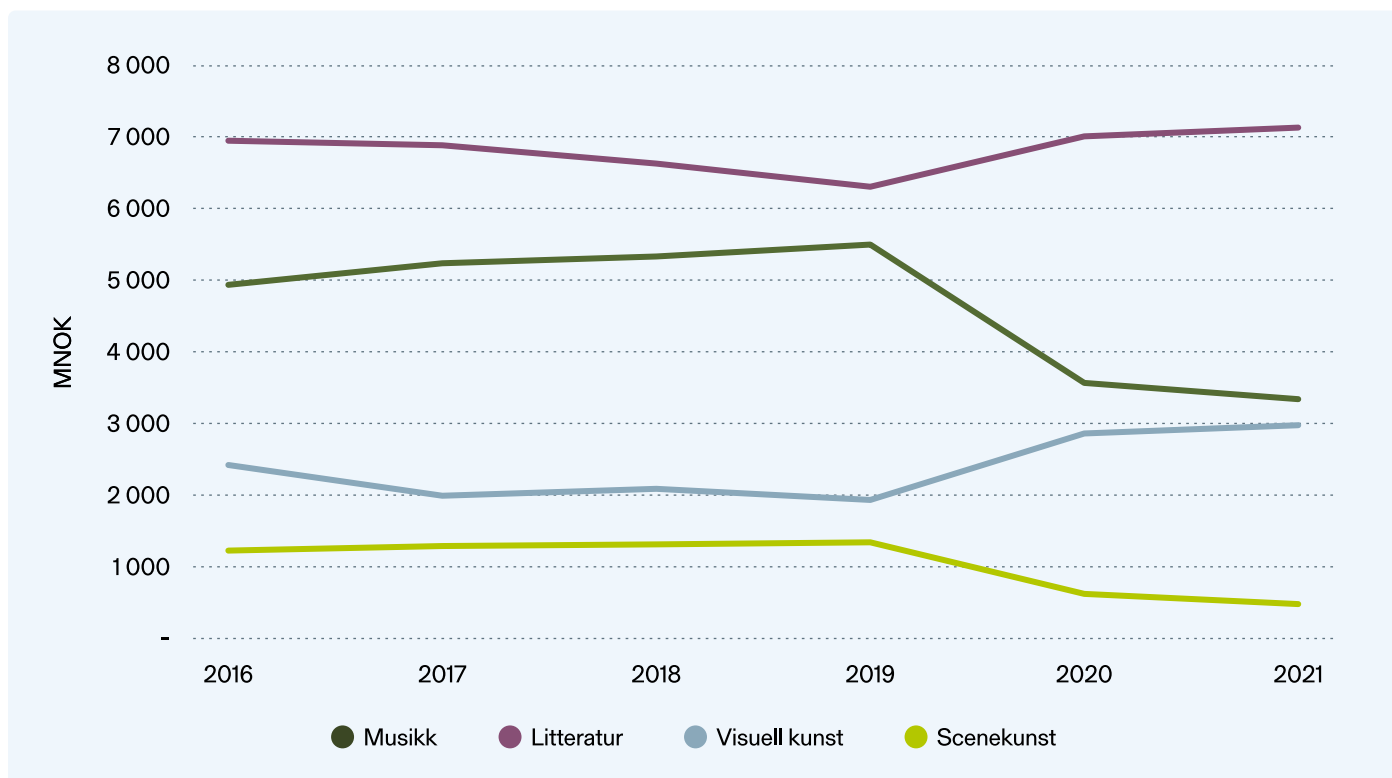
De samlede inntektene i kunstbransjene i 2021 er beregnet til 13,9 milliarder kroner. Det er en nedgang på 130 millioner kroner, tilsvarende 1 prosent, sammenlignet med 2020. Dersom vi ser på utviklingen over de to siste årene, som markerer pandemiperioden, har kulturbransjen opplevd en nedgang på over 1,1 milliard kroner, eller 8 prosent. Som tidligere år ser vi at inntektene i de ulike bransjene varierer, jamfør figur 1.1.

2020 markerte store endringer i alle de fire kunstbransjene. Litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen opplevde betydelig vekst,⁴ mens musikk- og scenekunstbransjen hadde store fall. Endringene er mindre dramatiske fra 2020 til 2021, men trenden fortsetter for hver av bransjene. De samlede inntektene i musikkbransjen er beregnet til 3,3 milliarder kroner i 2021, en nedgang på 6 prosent fra 2020. Inntektene i litteraturbransjen er beregnet til 7,1 milliarder, opp 2 prosent. Inntektene i den visuelle kunstbransjen er beregnet til 3 milliarder, opp 4 prosent. Inntektene i scenekunstbransjen er beregnet til 480 millioner, ned 23 prosent fra 2020.

I de neste avsnittene skal vi se på hvordan de samlede inntektene i kunstbransjene fordeler seg på henholdsvis inntekter i Norge og inntekter fra utlandet samt underkategorier.

⁴ Veksten i den visuelle kunstbransjen skyldes i stor grad salg av enkeltverk, som ikke reflekteres i like stor grad i Cools, S. og Wagelid, T. (2022), *Økonomien i kultursektoren og kulturpolitikkenes rolle under koronapandemien*.

» Figur 1.1 - Samlede inntekter i kunstbransjene, 2016–2021 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Musikk	4 919	5 219	5 313	5 479	3 556	3 330
Litteratur	6 922	6 858	6 604	6 282	6 995	7 119
Visuell kunst	2 416	1 989	2 085	1 930	2 854	2 967
Scenekunst	1 226	1 290	1 313	1 341	625	483
Samlede inntekter i Norge	15 483	15 356	15 315	15 032	14 029	13 899

» Musikk
Endring 2020–2021

-6 %

» Litteratur
Endring 2020–2021

+2 %

» Visuell kunst
Endring 2020–2021

+4 %

» Scenekunst
Endring 2020–2021

-23 %

» Musikk
Endring 2019–2021

-39 %

» Litteratur
Endring 2019–2021

+13 %

» Visuell kunst
Endring 2019–2021

+54 %

» Scenekunst
Endring 2019–2021

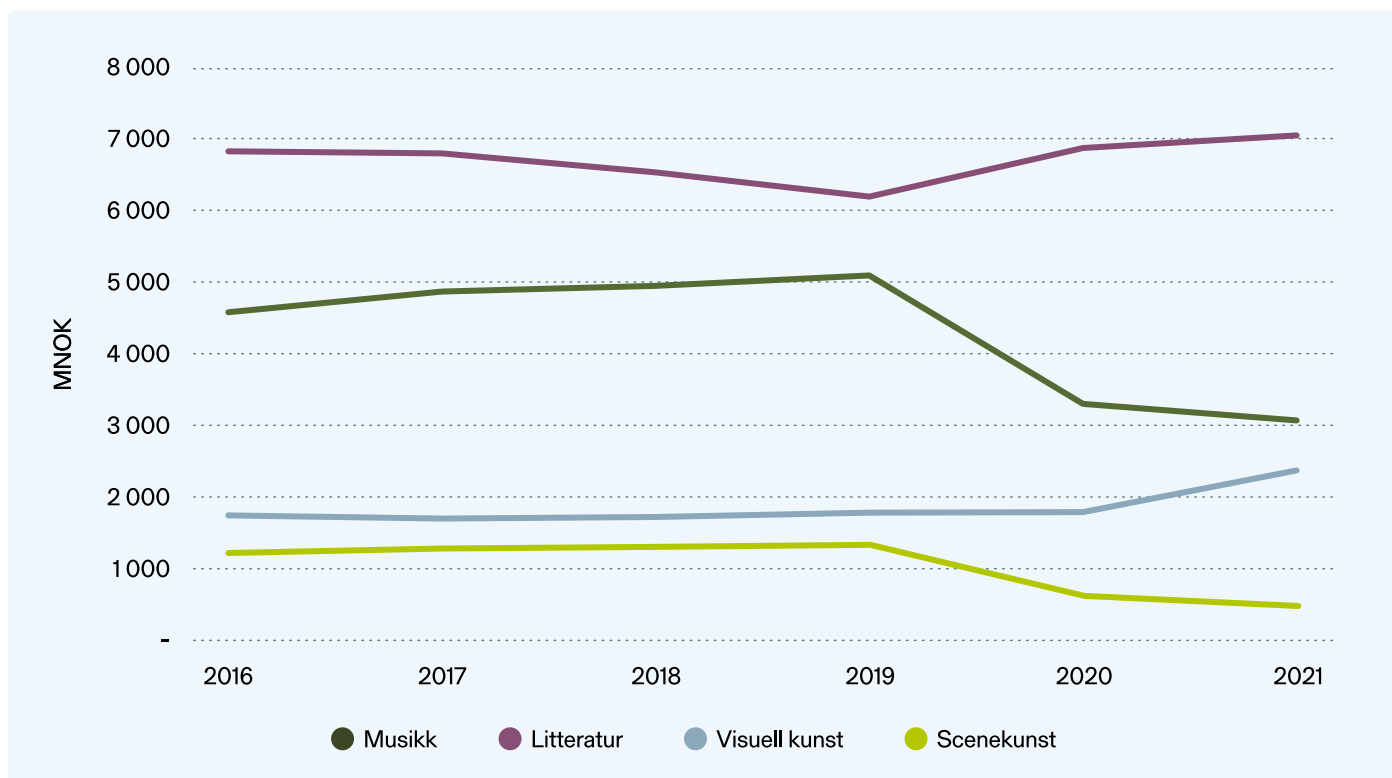
-64 %

1.4 Samlede inntekter i kunstbransjene i Norge

De samlede inntektene i Norge er beregnet til rett i underkant av 13 milliarder kroner i 2021, jamfør figur 1.2. Dette representerer en vekst på 3 prosent fra 2020, men et fall på 10 prosent fra 2019. Inntektene i musikkbransjen i Norge er beregnet til 3,1 milliarder kroner, en nedgang på 7 prosent sammenlignet med 2020. Inntektene i litteraturbransjen i Norge er beregnet til 7 milliarder, opp 3 prosent fra 2020. Inntektene i den visuelle kunstbransjen i Norge er beregnet til 2,4 milliarder kroner, opp 32 prosent. Inntektene i scenekunstbransjen i Norge er beregnet til 480 millioner kroner, ned 23 prosent.

Inntektene i Norge omfatter salgsinntekter (bl.a. strømming av musikk, salg av bøker og salg av kunstverk), fremførings- og visningsinntekter (bl.a. konserter og forestillinger) og opphavsrettslige inntekter. Inntektene i Norge utgjør det meste av inntektene i samtlige felt, og er derfor svært like det totale bildet (jf. figur 1.1). Det eneste feltet hvor det er en vesentlig forskjell, er i den visuelle kunstbransjen, hvor vi kan se at det var en stor vekst i de totale inntektene i 2020 og en mindre vekst i 2021, samtidig som 2021 representerer en stor vekst i inntekter i Norge. Dette skyldes at inntektene fra utlandet var svært høye i 2020, knyttet til salget av enkeltverk.

» Figur 1.2 - Samlede inntekter i kunstbransjene i Norge, 2016–2021 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Musikk	4 564	4 852	4 931	5 076	3 290	3 060
Litteratur	6 801	6 772	6 508	6 172	6 860	7 037
Visuell kunst	1 740	1 696	1 718	1 778	1 786	2 366
Scenekunst	1 218	1 276	1 301	1 322	619	476
Samlede inntekter i Norge	14 324	14 597	14 459	14 348	12 555	12 939

» Musikk
Endring 2020–2021

-7 %

» Litteratur
Endring 2020–2021

+3 %

» Visuell kunst
Endring 2020–2021

+32 %

» Scenekunst
Endring 2020–2021

-23 %

» Musikk
Endring 2019–2021

-40 %

» Litteratur
Endring 2019–2021

+14 %

» Visuell kunst
Endring 2019–2021

+33 %

» Scenekunst
Endring 2019–2021

-64 %

1.5 Samlede inntekter i kunstbransjene fra utlandet

De samlede inntektene fra utlandet er beregnet til 960 millioner kroner i 2021, jamfør figur 1.3. Dette representerer et fall på 35 prosent fra 2020, men en vekst på 41 prosent fra 2019. Inntektene i musikkbransjen fra utlandet i 2021 er beregnet til 270 millioner kroner, en oppgang på 2 prosent sammenlignet med 2020. Inntektene i litteraturbransjen fra utlandet er beregnet til 80 millioner, ned 40 prosent fra 2020. Inntektene i den visuelle kunstbransjen fra utlandet er beregnet til 600 millioner, ned 44 prosent fra 2020. Inntektene fra scenekunstbransjen fra utlandet er beregnet til 7 millioner, opp 21 prosent.

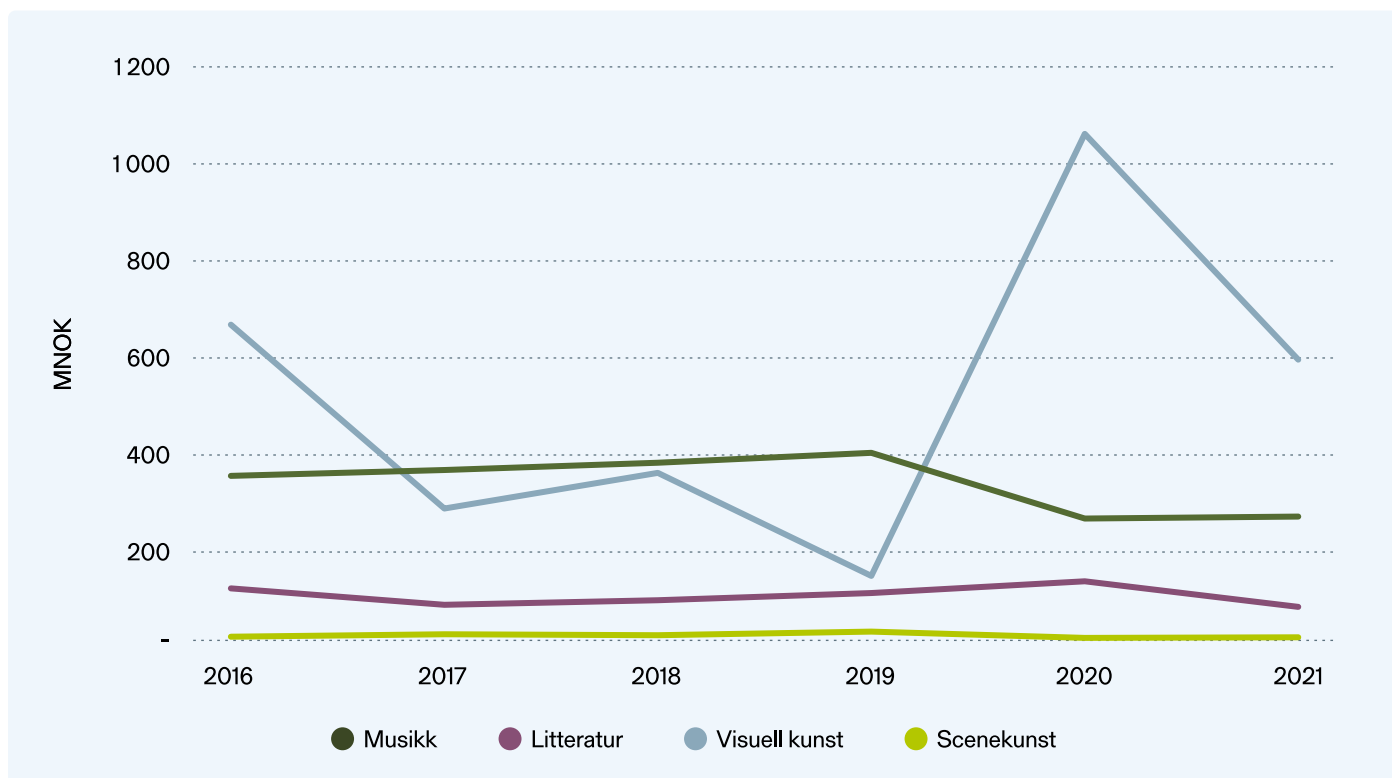
Musikkbransjens inntekter fra utlandet inkluderer eksportinntekter fra innspilt musikk, honorarer fra konsertvirksomhet i utlandet og opphavsrettslige inntekter som er samlet inn av organisasjoner utenfor Norge og overført til opphavspersoner i Norge. Begrensede muligheter til å arrangere konserter i utlandet under pandemien er den viktigste grunnen til at eksportinntektene har falt med 33 prosent siden 2019.

I litteraturbransjen omfatter inntektene fra utlandet salgsinntekter (direkteeksport av litteratur fra norske forlag samt salg av rettigheter) og opphavsrettslige inntekter fra utlandet. Det skal merkes at nedgangen fra 2016 til 2017 ikke er reell, siden nedgangen i våre tall i sin helhet skyldes en omregistrering i bransjestatistikken til Den norske Forleggerforening, der en aktør som for tidligere år ble klassifisert innenfor eksport, ble klassifisert som innenlandsaktør fra og med 2017.

I den visuelle kunstbransjen omfatter inntektene fra utlandet inntekter fra eksport av visuell kunst fra Norge (salgsinntekter), inntekter fra utleie av visuell kunst til fremvisningsformål i utlandet (visningsinntekter) og inntekter som utbetales av utenlandske opphavsrettsorganisasjoner til opphavspersoner i Norge (opphavsrettslige inntekter). De høye eksporttallene i 2020 skyldes at Astrup Fearnley solgte verket «Triptych Inspired by the Oresteia of Aeschylus» av Francis Bacon for over 800 millioner kroner på auksjon i London. 2016 er også et unntaksår, hvor salget av Edvard Munchs «Pikene på broen» ble auksjonert for over 450 millioner kroner.

I scenekunstbransjen omfatter inntektene fra utlandet fremføringsinntekter fra opptredener i utlandet, målt i honorarer. I tillegg inngår opphavsrettslige inntekter utbetalt for oppføring av norsk dramatikk og musikal i utlandet (gjennom teaterforlagene Nordiska og Songbird), utbetalt på bakgrunn av oppsetninger av ulike verk. På lik linje med konsertvirksomhet for musikkbransjen har det vært svært begrensede muligheter for å gjennomføre scenekunstfremstillinger i utlandet i løpet av pandemien.

» Figur 1.3 - Samlede inntekter i kunstbransjene fra utlandet, 2016-2021 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Musikk	355	367	382	403	266	270
Litteratur	120	86	96	111	135	82
Visuell kunst	676	292	367	152	1068	603
Scenekunst	8,3	13	11	19	5,9	7,1
Samlede inntekter i Norge	1159	759	856	684	1475	962

» Musikk
Endring 2020-2021

+2 %

» Litteratur
Endring 2020-2021

-40 %

» Visuell kunst
Endring 2020-2021

+44 %

» Scenekunst
Endring 2020-2021

+21 %

» Musikk
Endring 2019-2021

-33 %

» Litteratur
Endring 2019-2021

-26 %

» Visuell kunst
Endring 2019-2021

+297 %

» Scenekunst
Endring 2019-2021

-63 %

2 Musikk i tall

2 Musikk i tall

2.1 Samlede inntekter i musikkbransjen

De samlede inntektene i musikkbransjen i 2021 er beregnet til i overkant av 3,3 milliarder kroner, jamfør figur 2.1. Dette inkluderer inntekter fra innspilt musikk, konsertinntekter, rettighetsinntekter og eksportinntekter.¹ 2021 representerer en nedgang på 6 prosent fra året før, etter en nedgang på 35 prosent fra 2019 til 2020. Sammenlignet med toppåret 2019 har inntektene i musikkbransjen falt med totalt 39 prosent.

Med *musikkbransjen i Norge* menes de sentrale aktørene som enten skaper, utøver, produserer eller distribuerer musikk i Norge, og som selger denne og tjener penger på sin virksomhet. Alle musikksjangre inngår her, med unntak av opera og musikaler, som faller under scenekunst (se eget kapittel).

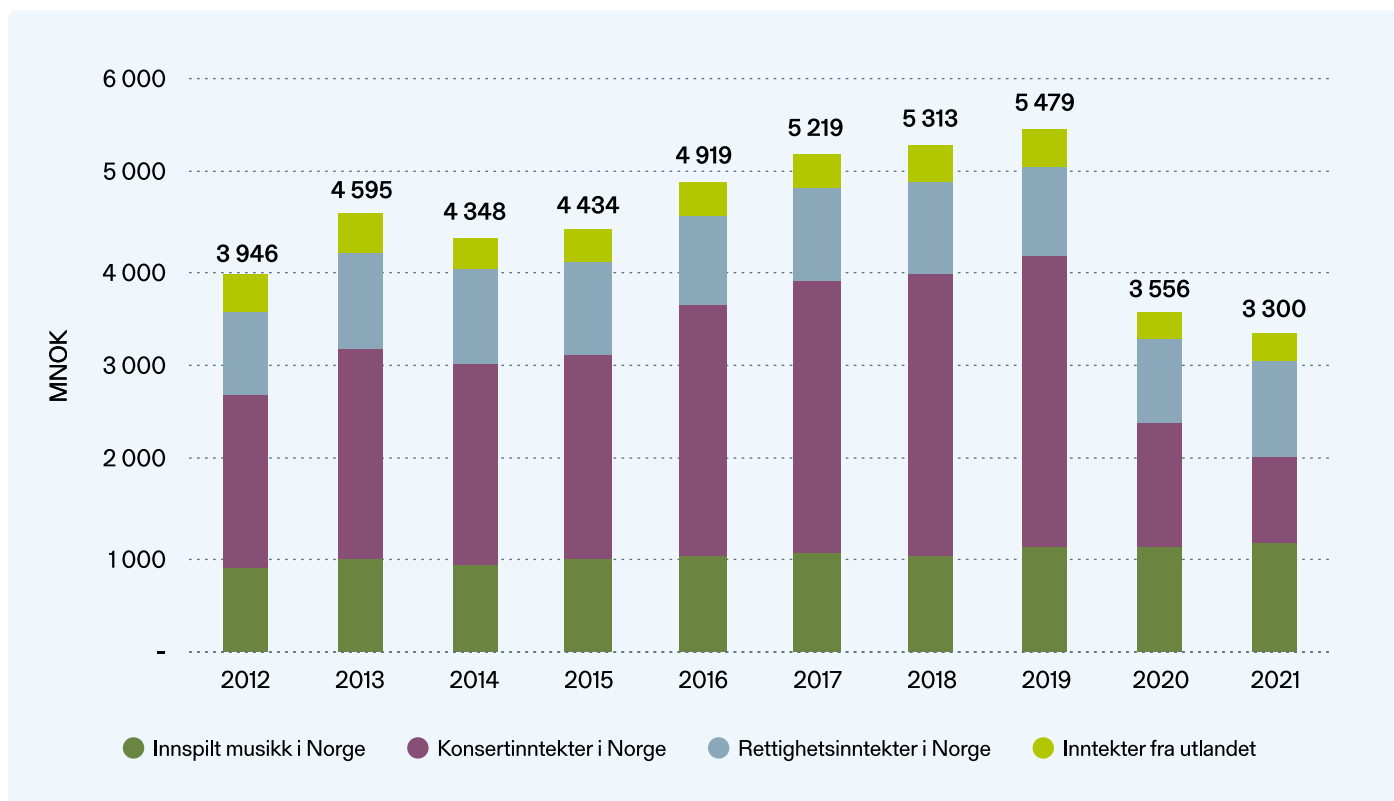
Den største endringen i pandemiperioden (2020 og 2021), både relativt og nominelt, har vært i konsertinntektene. Mulighetene til å holde publikumsarrangementer har vært både begrensede og uforutsigbare, og mange har valgt å enten nedskalere eller utsette konsertvirksomhet. Tradisjonelt har konsertinntekter utgjort den klart største andelen av inntektene i musikkbransjen, og denne andelen har opplevd den største veksten i løpet av perioden 2012 til 2019. Konsertertbilletter alene stod i 2019 for over 60 prosent av inntektene i bransjen, mens innspilt musikk (inkludert fysiske salg, strømming og nedlastning) og rettighetsinntekter har representert omkring en femtedel hver. Eksportinntekter har ligget jevnt mellom 7 og 9 prosent av de totale inntektene. I det hele tatt har musikkbransjen hatt en god utvikling forut for koronapandemien, med en relativt jevn vekst på rundt 5 prosent i året. De delene av bransjen som har vært mindre påvirket av nedstenging og smittevernstiltak, herunder innspilt musikk og rettighetsinntekter², har fortsatt veksten også i 2020 og 2021.

Dersom vi legger til grunn en forventet normal utvikling fra 2019 på 5 prosent årlig vekst, hadde de samlede inntektene i musikkbransjen i 2021 bikket 6 milliarder kroner, nesten 2,7 milliarder høyere enn de faktiske inntektene, jamfør figur 2.2. Over de to årene med reduserte konsert- og eksportinntekter har norsk musikkbransje «gått glipp av» i underkant av 4,9 milliarder kroner, hovedsakelig fra avlyste og utsatte konserter.

1 Inntekter fra utlandet (eksportinntekter) inkluderer både innspilt musikk, konsertinntekter og rettighetsinntekter for norske aktører i utlandet. Se delkapittel 6.3 for nærmere beskrivelse.

2 Rettighetsinntektene knyttet til fremvisninger har falt i takt med konsertvirksomheten, men rettighetsinntektene som helhet har vokst.

» Figur 2.1 – Musikkbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2012–2021 (i MNOK)

» Samlede inntekter
2021

3 330

millioner kroner

» Årlig endring før pandemien
2012–2019

+5 %

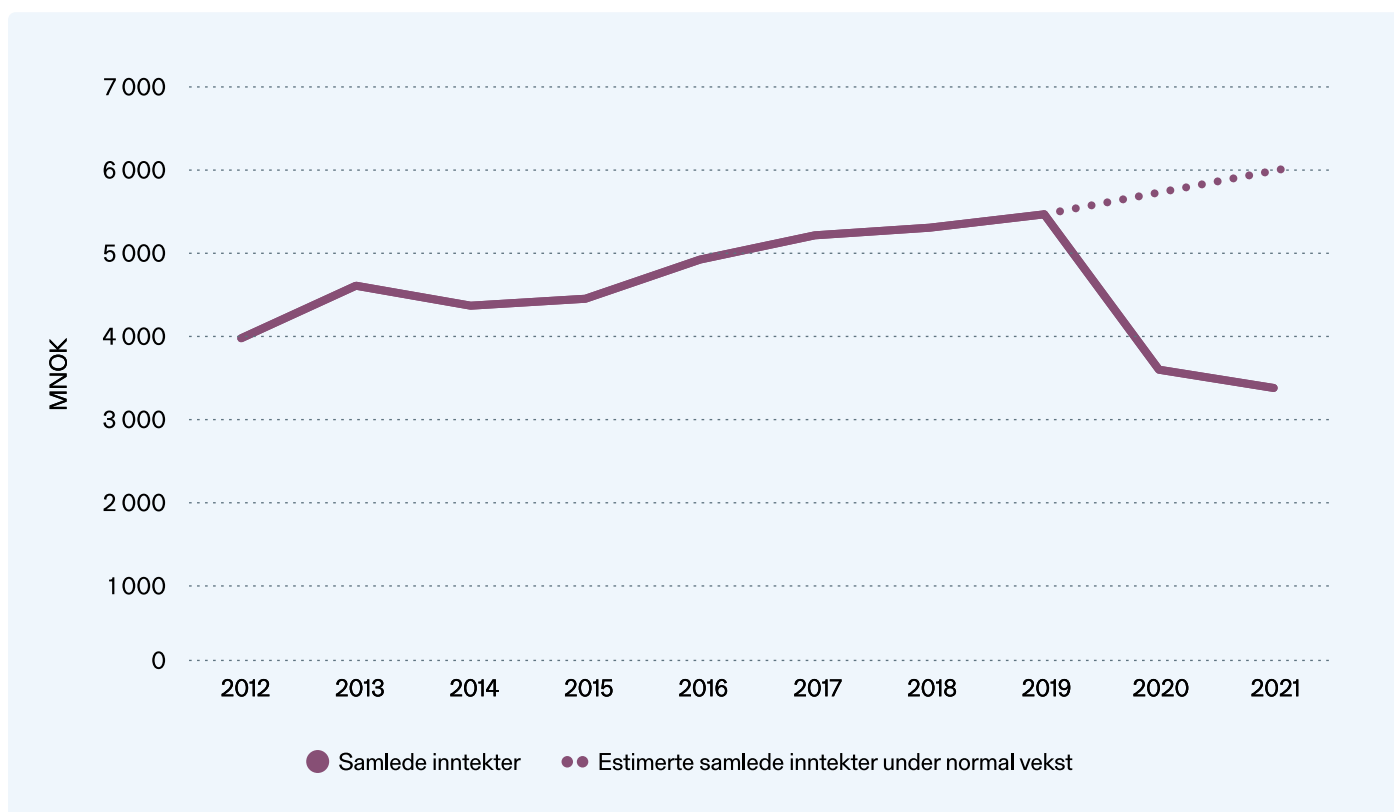
» Endring i løpet av pandemien
2019–2021

-39 %

Kilder: IFPI, TONO, NCB, NORWACO, Gramo, NTO, Kopinor, Music Norway

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner

» Figur 2.2 – Estimat: musikkbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet under normal vekst, 2012–2021 (i MNOK)

» Estimerte samlede inntekter under normal vekst 2021

6 017

millioner kroner

» Estimert tapte inntekter 2021

2 687

millioner kroner

» Estimerte tapte inntekter (samlet) 2020–2021

4 873

millioner kroner

Kilder: IFPI, TONO, NCB, NORWACO, Gramo, NTO, Kopinor, Music Norway

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner

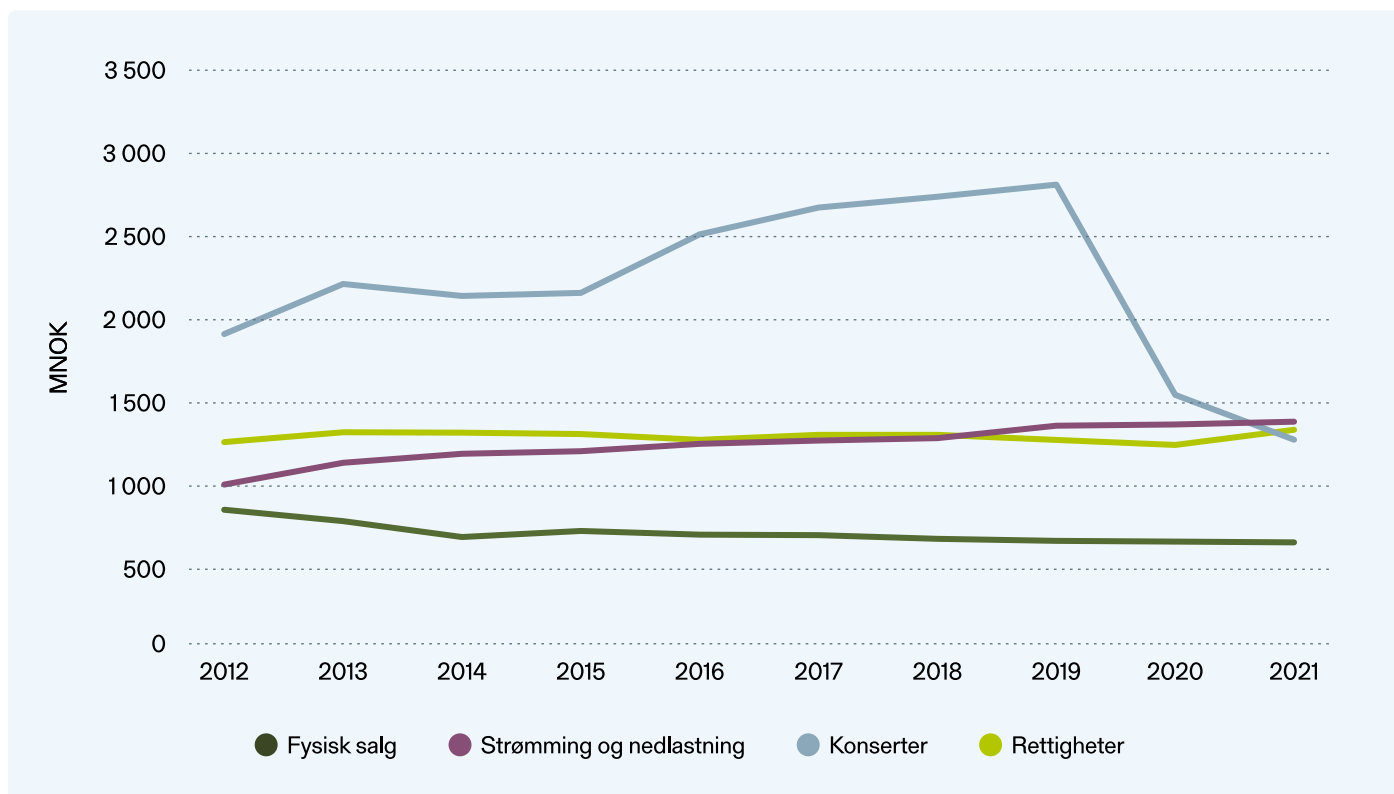
2.2 Samlede inntekter i Norge

De samlede inntektene i Norge er beregnet til 3 milliarder kroner i 2021, jamfør figur 2.3. Dette inkluderer inntekter fra fysisk salg av musikk (cd, vinyl, kassetter), strømming og nedlastning av musikk³, konsertbilletter og utbetalte opphavsrettigheter. Utviklingen de siste årene er preget av konsertvirksomheten, ikke bare når det gjelder inntektsfallet i løpet av pandemien, men også veksten i årene før. Etter justering for prisvekst opplevde konsertmarkedet nesten en dobling i omsetning mellom 2012 og 2019, fra 1,8 til 3 milliarder kroner, før det i løpet av de siste to årene har stupt til under 1 milliard. Inntekter fra strømming og nedlastning har også nesten doblet seg, fra rundt 550 millioner kroner i 2012 til over 1 milliard i 2021, og disse har vokst under pandemien. Rettighetsinntektene har til sammenligning holdt seg relativt jevne, med noe svingning fra år til år. Fysisk salg av musikk har derimot falt nesten hvert eneste år og er i 2021 beregnet til kun 67 millioner kroner, sammenlignet med 338 millioner i 2012.

Fordelingen av inntektene i Norge viser at konsertinntekter (før pandemien, 2012–2019) har gått fra å representere 50 til 60 prosent av de samlede inntektene og at strømming og nedlasting har gått fra 15 til 20 prosent, jamfør figur 2.4. På den andre siden har rettighetsinntekter, som har vært relativt uendret, gått ned fra 25 til 18 prosent og inntekter fra fysiske salg har nærmest forsvunnet helt og representerer nå kun 2 prosent. De endrede omstendighetene under pandemien har ført til at fordelingen i 2021 er tilnærmet tredelt mellom strømming og nedlasting (35 prosent), konserter (30 prosent) og rettigheter (33 prosent). Det er verdt å merke seg at til tross for svært begrensede muligheter for å gjennomføre konserter, er inntektene herfra likevel på størrelse med de økte inntekten fra innspilt musikk og opphavsrettigheter.

3 Fysisk salg av musikk og strømming/nedlasting av musikk utgjør kategorien «innspilt musikk» i figur 2.1.

» Figur 2.3 – Musikkbransjens samlede inntekter i Norge, 2012–2021 (i MNOK)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK
Fysisk salg	338	244	112	162	131	127	96	80	73	67
Strømming og nedlastning	547	729	803	825	886	913	933	1037	1047	1070
Konserter	1799	2215	2116	2141	2627	2850	2940	3041	1293	920
Rettigheter	901	982	979	968	920	961	961	919	877	1003
Samlede inntekter i Norge	3 585	4 170	4 010	4 095	4 564	4 852	4 931	5 076	3 419	3 060

» Samlede inntekter i Norge
2021

3 060

millioner kroner

» Årlig endring før pandemien
2012–2019

+5 %

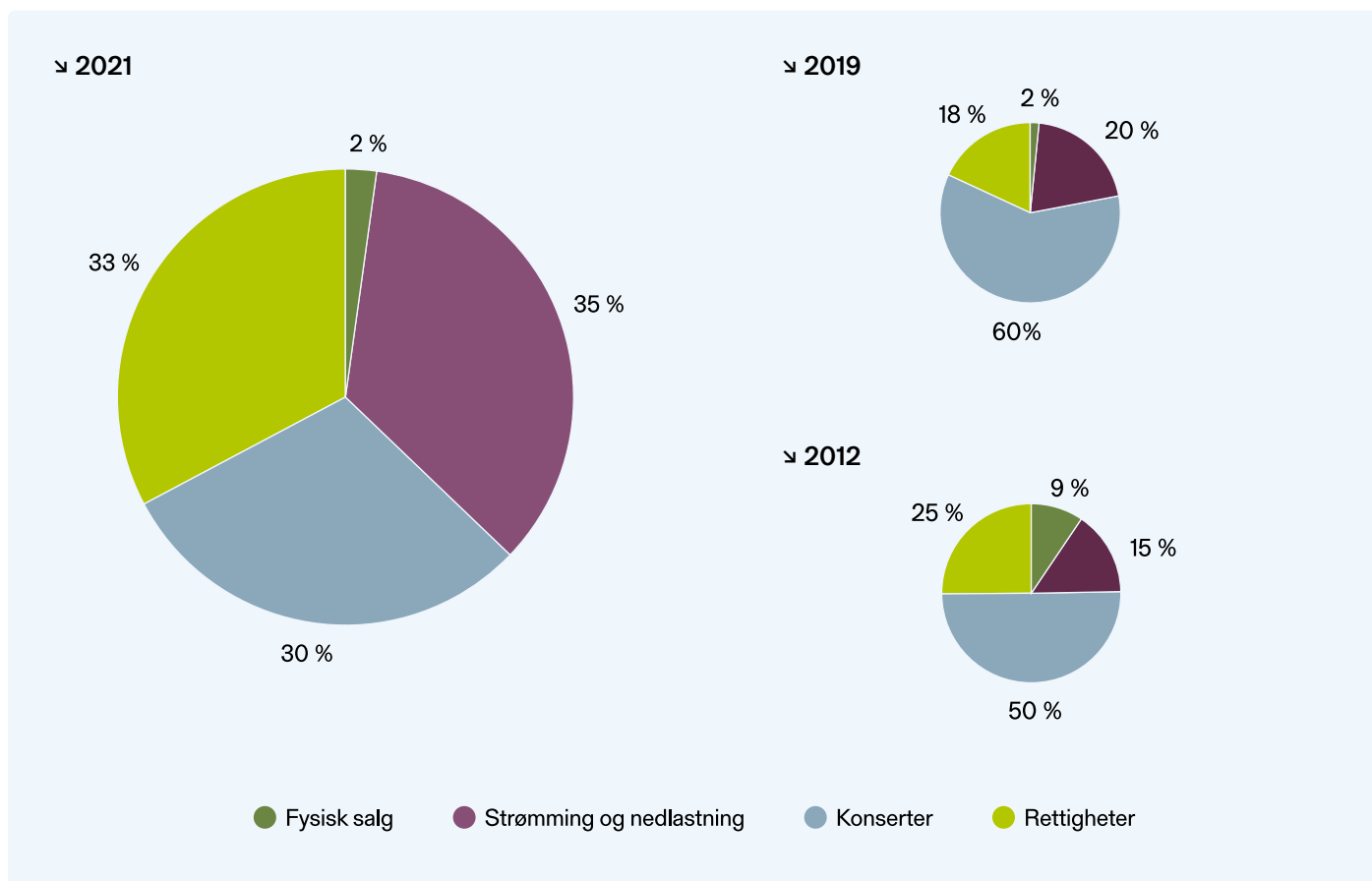
» Endring i løpet av pandemien
2019–2021

-40 %

Kilder: IFPI, TONO, NCB, NORWACO, Gramo, NTO, Kopinor, Music Norway

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

» Figur 2.4 – Fordeling av musikkbransjens samlede inntekter i Norge, 2012, 2019 og 2021 (i prosent)

Kilder: IFPI, TONO, NCB, NORWACO, Gramo, NTO, Kopinor, Music Norway

Konsertinntekter i Norge

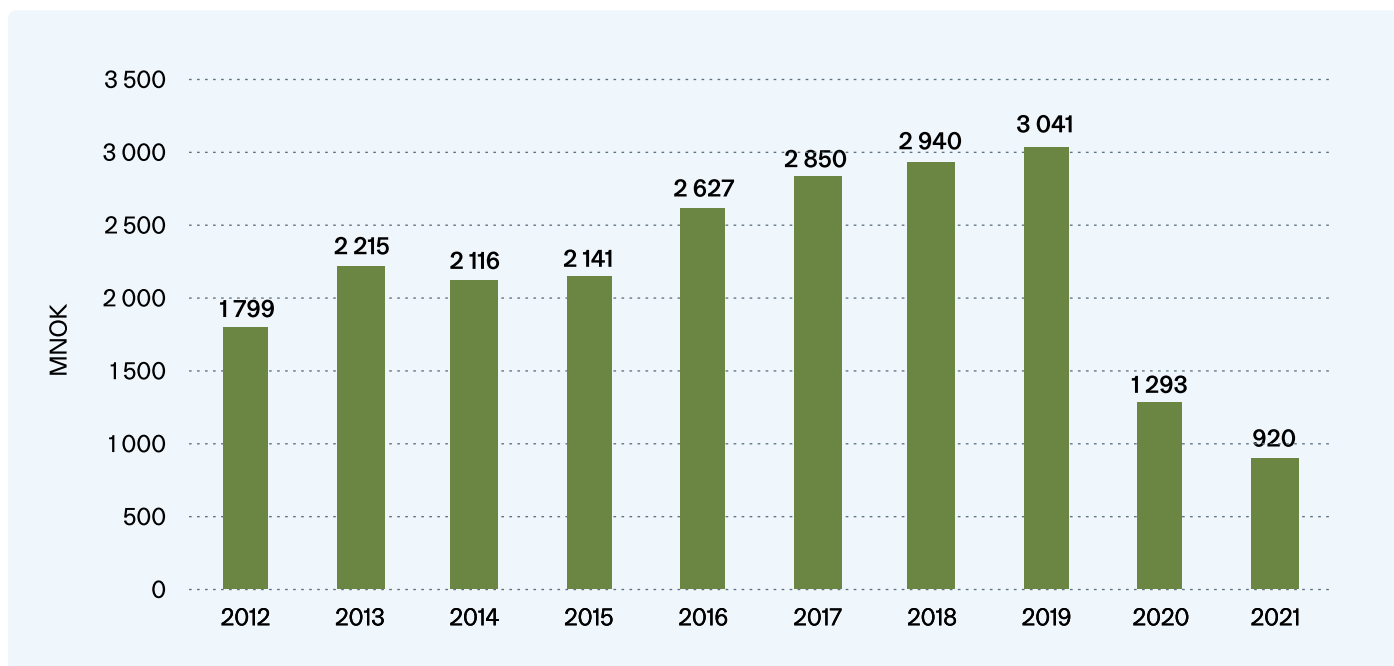
Fallet i konsertinntekter representerer den største endringen i musikkbransjen de siste to årene. De samlede konsertinntektene i Norge i 2021 er beregnet til kun 920 millioner kroner, 70 prosent lavere enn før pandemien i 2019. Det er et ytterligere fall på 29 prosent fra 2020 da inntektene allerede lå på sitt laveste siden første måleår med 1,3 milliarder. Nedgangen i 2020 og 2021 kommer etter en jevn og sterk vekst i konsertmarkedet siden 2012, med en årlig vekst på 8 prosent frem til og med 2019.

Kjøp av konsertbilletter gjennom Den kulturelle skolesekken har sett en jevn nedgang siden 2016, med et tydelig fall i 2020 som vedvarer i 2021. Konsertinntekter fra DKS var i 2021 på 16 millioner kroner.

Vi har ikke mulighet til å si noe konkret om ulike sjangre, men gjennom tall fra medlemmer i Norsk teater- og orkesterforening (NTO) kan vi se at endringen har vært ekstra dramatisk for orkestre, musikkensembler og kor. Disse kjennetegnes ved at konsertene ofte er store forsamlings og mange artister, som kan gjøre det vanskelig å skalere ned på samme måte som enkeltartister. De representerer samtidig musikkjangre som er mindre populære på strømmepattformene og i større grad er avhengige av publikumsarrangementer. Her ser vi et inntektsfall på over 80 prosent.

Det er sannsynlig at beregningene av billettinntektene ikke fanger opp all konsertaktivitet i Norge, og at de samlede inntektene i realiteten er høyere enn hva som kommer frem av denne rapporten. I tillegg til at vi har hentet inn tall fra ulike konsertarrangører i Norge, er det gjort beregninger på TONOs vederlagstall fra liveforestillinger av musikk. Konserter som blir holdt, men som ikke rapporteres til TONO eller inngår i det øvrige datagrunnlaget, inngår ikke i våre beregninger. I tillegg inkluderer tallgrunnlaget konserter som er holdt tidligere år, men som er rapportert senere. Tallene kan altså gjenspeile aktivitet fra tidligere år og er ikke avgrenset til å gjelde ett kalenderår. Se kapittel 6.3 for en nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger

» Figur 2.5 – Musikkbransjens samlede inntekter fra konsertvirksomhet i Norge, 2012–2021 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Billettinntekter	1762	2179	2062	2107	2586	2815	2910	3017	1276	905
Den kulturelle skolesekken	36	36	54	34	41	35	30	24	17	16
Samlede konsertinntekter i Norge	1799	2215	2116	2141	2627	2850	2940	3041	1293	920

» Endring i inntekter fra konserter i Norge 2020–2021

-29 %

» Årlig endring før pandemien 2012–2019

+8 %

» Endring i løpet av pandemien 2019–2021

-70 %

Kilder: TONO, NTO, Music Norway

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner

2021 var vanskeligere enn 2020

For bedre å forstå hvordan pandemien har påvirket konsertvirksomheten i Norge, har vi snakket med Live Nation Norge og Stageway om deres erfaringer fra de siste to årene. Live Nation er den største konsertarrangøren i Norge, først og fremst for internasjonale artister, har eierskap i en rekke festivaler og jobber også med booking av norske artister. Stageway er et annet stort konsertbyrå som i større grad representerer norske artister, og i tillegg driver med artist-management.

De forteller begge to om en periode preget av utsettelse, avlysninger og stor usikkerhet. Da samfunnet stengte ned og smittevernstiltak ble innført i løpet av våren 2020, var det ingen som trodde at krisesituasjonen skulle vare mer enn en kort stund. 2019 hadde vært et toppår for konsertbransjen, og de første nedstengelsene førte til en bråstans.

«Man satt egentlig og flyttet konserter i to år.»

● Live Nation

For konsertbransjen i Norge er det sommeren som gjelder. Det er da de største arrangementene holdes, og overskuddet som generes i løpet av sommermånedene, kompenserer for mindre aktivitet resten av året. Støtteordningene som ble innført våren 2020, og som var gjeldene over sommeren og inn i høsten, tok utgangspunkt i at virksomheten skulle bli kompensert slik at de fikk de samme resultatene som de ville fått dersom det ikke var pandemi. Ordningen traff konsertbransjen godt og gjorde at 2020 gikk forholdsvis greit økonomisk, til tross for lave billettsalg.

2021 var vanskeligere. Året startet med en tro på at man skulle ha en åpen sommer og kunne gjenoppta aktiviteten som vanlig. Støtteordningene hadde også endret seg til å inkludere restriksjoner på overskudd, noe som ikke var forenelig med forretningsmodeller som baserer seg på sesongbasert overskudd for å dekke perioder med underskudd, slik det er i store deler av konsertbransjen. Da det ble tydelig at sommeren 2021 ikke ville være åpen for store publikumsarrangementer, var det ifølge Live Nation mange i bransjen som sluttet. Det var mange som slet både med økonomien og motivasjonen.

For norske artister har det vært relativt enklere. Flere har fått stimuleringsmidler og har kunnet holde arrangementer gjennom perioden med begrenset publikum. Ordningene var relativt gode for artistene, ifølge Stageway, som forteller at de fleste aktive artister hadde muligheten til å fremføre for små publikum med kompensasjon som om det hadde vært store konserter. Det gjaldt imidlertid ikke alle. De som ikke har fått støtte, har hatt det tøft. Som vi ser gjennomgående i denne rapporten, har konserter stått for en stadig større andel av inntektene i bransjen, og dette gjelder også for artistene. For de som har mottatt stimuleringsmidler, har situasjonen heller ikke vært ideell. Å spille for 20 personer er ikke nødvendigvis det man ønsker som artist, selv om man får betalt som før.

Bekymret for langtidskonsekvensene av pandemien

Både Live Nation og Stageway ytrer bekymring for langtidskonsekvensene av halvannet år med mer eller mindre nedstenging. Perioden mellom mars 2020 og september 2021 har påvirket forbrukernes vaner, og den siste nedstengingen i desember 2021 fikk luften til å gå ut av både bransjen og publikum. Konsertarrangørene merker at folk ikke er tilbake i like store mengder som før pandemien, og selv om sommeren 2022 var preget av utsolgte konserter og flere nye festivaler, er det mange i bransjen som er bekymret for de endringene de ser hos publikum.

«Folk sprang ut i gatene, men de kjøpte ikke billetter. De kjøpte øl og fortsatte å se på Netflix.»

● Stageway

Stageway forteller at de opplever et salgsmønster for konsertbilletter som minner om slik det var for 20 år siden. Man har et jevnt salg av billetter fra de blir sluppet, og så selges det mange rett før konserten avholdes. Det står i kontrast til slik det har vært i årene før pandemien, hvor de fleste billettene har blitt solgt gjennom forhåndssalg og rett etter de har blitt sluppet. Det har vært vanlig at konserter har blitt utsolgt veldig fort, særlig når det er populære artister. Nå opplever de at publikum ikke er redde for at billettene skal bli utsolgt, at de ikke er like sikre på om de skal gå, og at de bestemmer seg senere opp mot konsertdatoen. Det har vært med på å skape mye usikkerhet for de som arrangerer konserter – de kan ikke vite om det blir utsolgt eller ikke før helt opp mot konsertdatoen.

Det har samtidig vært en kompetanseflukt blant crew og teknisk personell i løpet av pandemien. Mange av de som har jobbet freelance med turneer på veien, har trukket mot faste institusjoner, til mindre kulturscener eller museer som har behov for lyd, lys og annen teknisk kompetanse. Verken Stageway eller Live Nation har opplevd at de ikke har kunnet gjennomføre arrangementer, men tekniske leverandører har økt prisene betraktelig, opp mot det dobbelte i enkelte produksjoner.

Digitale arenaer var en måte å opprettholde aktivitet

Vi har også snakket med Det Norske Blåseensemble, for å høre deres erfaringer med å opprettholde aktiviteter under pandemien. Som tidligere nevnt (se Konsertinntekter i Norge) representerer de en av gruppene som er mest avhengig av publikumsarrangementer. De er en offentlig støttet aktør, så det er ikke først og fremst økonomien som har vært rammet, men muligheten til å spille og fremføre musikk.

De forteller at de gikk inn i 2021 med stor optimisme. Pandemien skulle snart være ferdig, og man kunne begynne å planlegge publikumsarrangementer igjen. Slik ble det derimot ikke, og de måtte raskt avlyse alle arrangementer for hele første halvår. I løpet av denne perioden hadde de null fysisk publikum. På høsten ble det gradvis åpnet opp igjen, men selv da det var mulig å holde normale konserter, kom ikke publikum fulltallig tilbake. Arrangementene i denne perioden hadde kun to tredeler av det publikummet de ville hatt i et normalår. Før jul stengte alt ned igjen.

«Musikerne våre er toppidrettsutøvere som trenger å holde ting ved like. Så vi har lagd meningsfylte oppgaver, men med mindre omfang enn i et normalår. Alle har hatt noe å gjøre, og så har vi jobbet mye digitalt.»

- Det norske blåseensemble

Blåseensemblet bestemte seg i løpet av 2021 for å begynne å gjennomføre konserter digitalt, med ulike målgrupper og stilarter. Seertallene varierte, med relativt lave tall for de mer sære uttrykkene, men høyere for det mer kommersielle. Dette arbeidet resulterte i produksjonen av en hel digital festival. De tok for seg fem ulike bygg i Halden: Fredriksten festning, et gammelt teater, et gammelt arbeidernesamfunn, Rød Herregård og Brygga kultursal. Det ble spilt inn ulike småkonserter på hvert av stedene, fra det smale til mer populære artister som Henning Kvitnes. Festivalen ble sluppet vinteren 2022, på YouTube og egne nettsider.

De er ikke de eneste som har brukt pandemiperioden til å produsere digitalt innhold. Polaris har gjennomført en spørreundersøkelse (Digital Music in the Nordics) om digitale musikkvaner i Norden, på oppdrag fra Koda (DK), TONO (NO) og Teosto (FIN).⁴ Undersøkelsen viser at én fjerdedel av nordmenn har sett eller hørt på en digital konsert mellom våren 2021 og vinteren 2022.

Oslo er fremdeles konserthovedstad

Når musikk som er opphavsrettslig beskyttet, skal fremføres offentlig, må arrangøren søke om tillatelse og betale et vederlag til TONO. Samtidig registreres det informasjon om hvor i Norge konsertene avholdes. Basert på disse enkelttillatelsene kan vi tegne et bilde av den geografiske fordelingen av konsertarrangementer, jmfør figur 2.10.⁵

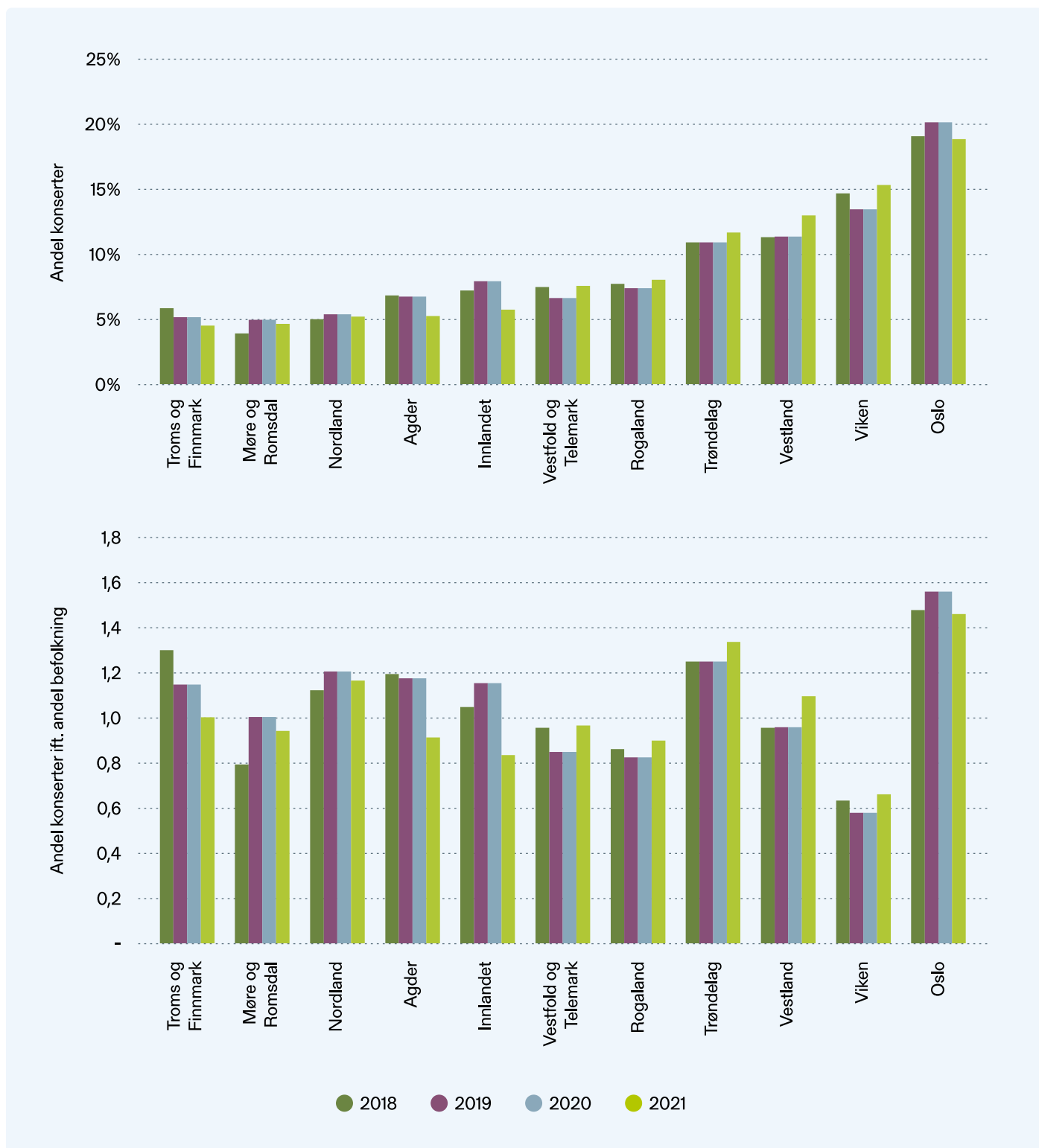
Ikke overraskende er den største andelen konserter i Oslo, med én av fem konserter som arrangeres i Norge. Her tar vi ikke høyde for størrelsen på konsertene og kan anta at andelen besøkende er enda høyere enn i resten av landet. På den andre siden kan vi samtidig anta at en større andel av besøkende på konserter i Oslo er tilreisende, særlig fra Viken, men også fra resten av landet.

Bildet er mer jevnt når vi fordeler andelen konserter på andelen av befolkningen som bor i fylkene. Oslo er fremdeles øverst på listen med flest konserter per innbygger, men her ser vi tydeligere forholdet mellom hovedstaden og områdene rundt. Viken er det fylket som har klart færrest konserter per innbygger, mindre enn halvparten så mange som i både Oslo og Trøndelag.

⁴ Polaris Nordic (2022), *Digital Music in the Nordics*

⁵ En begrensning i dataene er at fordelingen baserer seg på postnumrene i TONO's fakturaer for slike enkelttillatelser. Disse kan referere til et annet sted enn der konserten faktisk er avholdt. Tallgrunnlaget gir derfor ikke mulighet til å generalisere til hele konsertfeltet. Fordelingen baserer seg på i overkant av 16 000 rapporter om konserter som er avholdt i Norge. Noen aktører har faste avtaler med TONO, og for dem har vi ikke denne informasjonen. Vi kan heller ikke si noe om geografisk plassering av fremføringer av musikk som ikke er opphavsrettslig beskyttet, som eldre klassisk musikk.

» Figur 2.6 – Fylkesvis fordeling av enkelttillatelser (konserter), 2018–2021

Kilder: TONO

Innspilt musikk i Norge

Inntekter fra innspilt musikk lå i 2021 på litt over 1,1 milliarder kroner. I løpet av perioden 2012 til 2021 har den årlige veksten i strømming vært på 11 prosent. Dette utgjør den eneste veksten i inntekter fra innspilt musikk, som samlet har hatt en årlig vekst på 3 prosent, jamfør figur 2.7.

Utover veksten og fallet i konsertinntekter er forholdet mellom fysisk og digitalt salg av musikk den mest vesentlige endringen i inntektsbildet for musikkbransjen.⁶ I 2012 utgjorde fysisk salg av cd, LP/EP og kassetter nesten 40 prosent av omsetningen av innspilt musikk, mens denne andelen kun er på 6 prosent i 2021. Strømming og nedlastning gjennom tjenester som Spotify, Tidal og Apple Music og så videre har nesten totalt tatt over for platebutikkene, som begynte å forsvinne allerede på starten av 2000-tallet,⁷ og representerer i 2021 over 90 prosent av alle inntektene for innspilt musikk.

Inntekter fra innspilt musikk er de inntektene som tilfaller distribusjonsleddet, som regel plateselskapene, gjennom salg av enkeltartikler eller avtaler med strømmetjenester. Når det gjelder strømming av musikk, innebærer dette at inntektene først og fremst sier noe om hvor mange som betaler for strømmetjenester i Norge, ikke hva eller hvor mye de hører på.

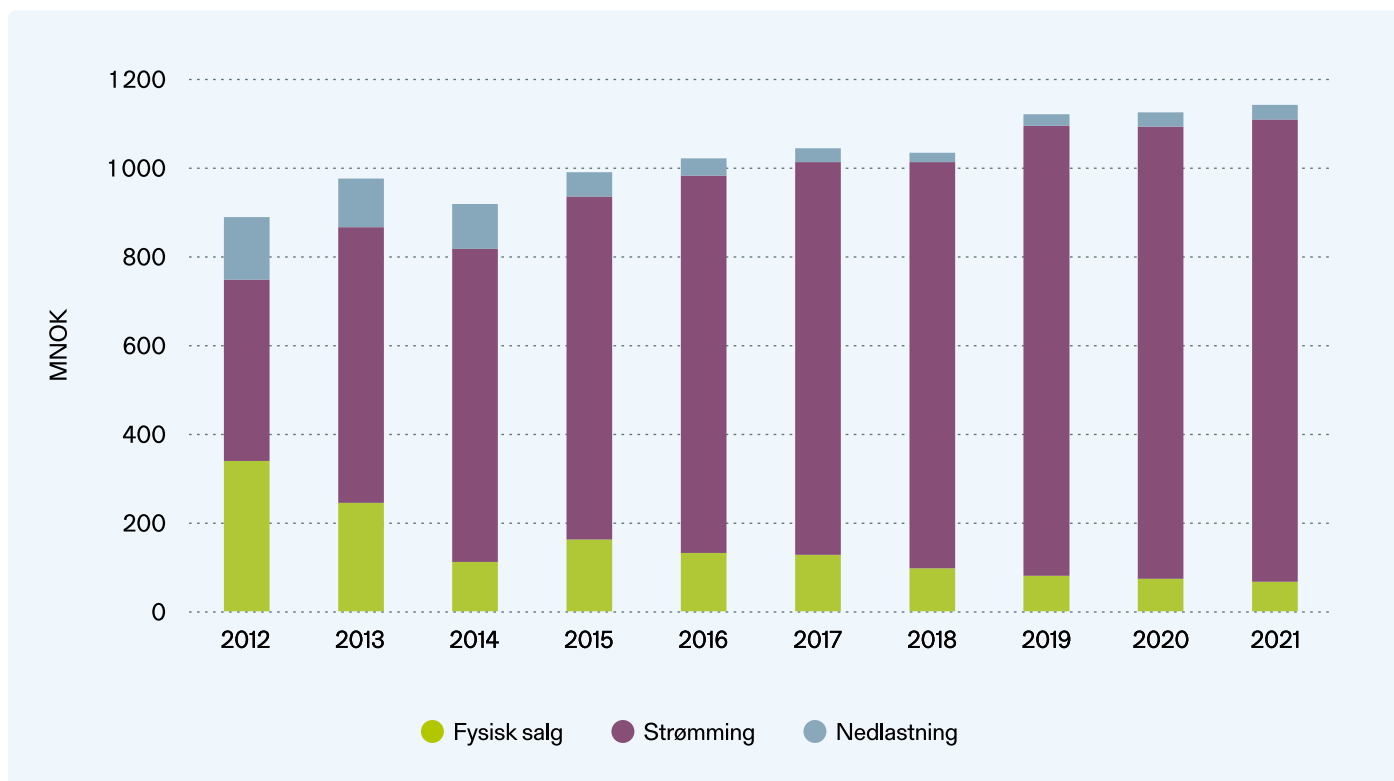
Polaris' undersøkelse *Digital Music in the Nordics* om nordiske strømevaner har flere interessante funn, blant annet at over 90 prosent av nordmenn strømmer musikk jevnlig, og at 60 prosent har et betalt strømmeabonnement.⁸ Det er derimot de med gratisabonnementer (ofte med reklame) som hører mest på musikk, i gjennomsnitt 2,6 timer daglig sammenlignet med 2,1 timer blant de som betaler. Den vanligste tjenesten for å høre på musikk er YouTube (66 %), tett fulgt av Spotify (65 %). Facebook (23 %), Instagram (19 %) og TikTok (18 %) er også brukt av flere. Spotify og TikTok er de tjenestene som brukes til å høre på mest musikk, begge to med i gjennomsnitt 1,7 timer daglig lytting blant de som bruker dem.

6 Strømming utgjør 97 prosent av kategorien «strømming og nedlastning» i 2021.

7 NRK (2008), «50 platebutikker legges ned – NRK Kultur og underholdning»

8 Polaris Nordic (2022), *Digital Music in the Nordics*. Her skiller det ikke mellom personer som betaler selv, og personer som deler abonnement med andre, f.eks. familieabonnement.

» Figur 2.7 – Musikkbransjens samlede inntekter fra innspilt musikk i Norge, 2012–2021 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Fysisk salg	338	244	112	162	131	127	96	80	73	67
Strømming	407	620	703	770	848	882	913	1010	1016	1038
Nedlastning	141	109	100	55	38	31	21	26	32	33
Samlede inntekter fra innspilt musikk	886	972	915	987	1017	1041	1030	1116	1121	1137

» Samlede inntekter fra innspilt musikk i Norge 2021

1 137
millioner kroner

» Årlig endring 2012–2021

+3 %

» Årlig endring i inntekter fra strømming 2012–2021

+11 %

Kilder: IFPI, NCB

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner

Mest spilt musikk i Norge

På Spotifys lister over musikken som er strømmet flest ganger i Norge, finner vi stort sett det samme bildet som i verden generelt, men med innslag av norske artister og sanger (jf. figur 2.7). Halva priset og Maria Mena topper listen over de mest spilte sangene i 2021 med «Den fineste Chevy'n», mens Chris Holstens «Smilet i ditt eget speil» ligger som nummer fem, El Papis «Sju fjell» ligger på nummer åtte, og Emma Steinbakken er på niende plass med «Jeg glemmer deg aldri». Fire av de ti mest spilte sangene i Norge i 2021 var altså av norske artister.

TIX (Andreas Andresen Haukeland) er den nest mest spilte artisten i Norge, kun slått av kanadiske Justin Bieber, mens TV2s Hver gang vi møtes er den syvende mest spilte. De mest spilte norske artistene hadde derimot ingen av de mest spilte sangene. Ingen norske artister hadde heller et album på topp-10 listen. Det mest spilte albumet var «SOUR» av Olivia Rodrigo, som også var den femte mest spilte artisten i Norge, og som hadde to av de ti mest spilte sangene.

Vi har tidligere brukt data fra IFPI, som får tall fra sine medlemmer blant plateselskapene, til å si noe om andelen norsk og internasjonal musikk som selges, strømmes og lastes ned. I år har de derimot ikke publisert disse dataene, men fra tidligere år vet vi at andelen norsk musikk har ligget relativt jevnt rundt 20 prosent.

Fra intervju med Stageway, som er blant de største konsertarrangørene for norske artister i Norge, hører vi derimot at det er en stadig større etterspørsel etter norsk musikk på norsk. Flere artister har gått over fra engelsk til norsk, og norske artister som synger på norsk, har hatt en oppgang de siste 10–15 årene. De trekker frem Karpe, Eva Weel Skram, Chris Holsten og Morten Abel som eksempler på artister som har lyktes godt med å fremføre på norsk. De beskriver utviklingen som en holdningsendring hos publikum fra å se på norske artister som en spydspiss for norsk kultur internasjonalt til å ønske seg noe de har mer eierskap til, og som skiller seg fra popmusikken der ute.

«Nå kommer det så mange engelskspråklige artister til Norge at vi for nok av det. Kanskje vi vil ha noe annet, noe som er nærmere oss selv her hjemme.»

- Stageway

» Tekstboks 2.1 – Den mest spilte musikken i Norge i 2021 (Spotify)

De mest spilte sangene i Norge i 2021

- 1: «Den fineste Chevy'n» – Halva Priset med Maria Mena
- 2: «drivers license» – Olivia Rodrigo
- 3: «STAY» – The Kid LAROI feat. Justin Bieber
- 4: «good 4 u» – Olivia Rodrigo
- 5: «Smilet i ditt eget speil» – Chris Holsten
- 6: «Bad Habits» – Ed Sheeran
- 7: «Wellerman – Sea Shanty / 220 KID x Billen Ted Remix» – Nathan Evans
- 8: «Sju fjell» – El Papi
- 9: «Jeg glemmer deg aldri» – Emma Steinbakken
- 10: «MONTERO (Call Me By Your Name)» – Lil Nas X

De mest spilte artistene i Norge i 2021

- 1: Justin Bieber
- 2: TIX
- 3: The Weeknd
- 4: Ed Sheeran
- 5: Olivia Rodrigo
- 6: Billie Eilish
- 7: Hver gang vi møtes
- 8: Kanye West
- 9: David Guetta
- 10: The Kid LAROI

De mest spilte albumene i Norge i 2021

- 1: SOUR – Olivia Rodrigo
- 2: Justice – Justin Bieber
- 3: = – Ed Sheeran
- 4: Future Nostalgia – Dua Lipa
- 5: MONTERO – Lil Nas X
- 6: F*CK LOVE (SAVAGE) – The Kid LAROI
- 7: After Hours – The Weeknd
- 8: Shoot For The Stars Aim For The Moon – Pop Smoke
- 9: Divinely Uninspired To A Hellish Extent – Lewis Capaldi
- 10: Planet Her – Doja Cat

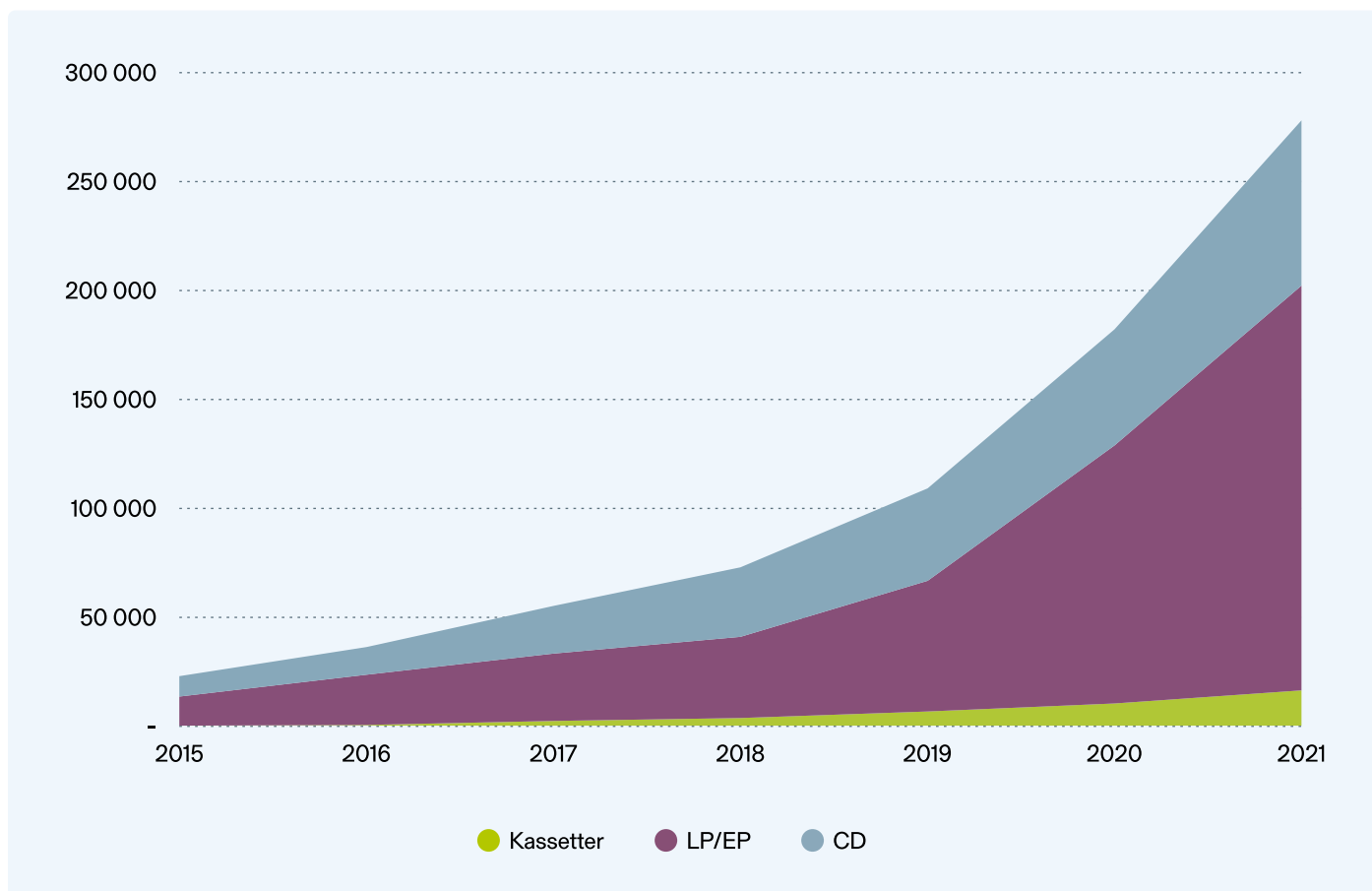
Annenhåndssalg av innspilt musikk i Norge

I statistikken har vi ikke hatt mulighet til å undersøke hvor store inntekter det er fra salg av musikk i brukmarkedet, men vi har fått tilgang til tall fra Finn.no som forteller oss hvor mange annonser for salg av musikkinnspillinger i fysisk format som er lagt ut (jf. figur 2.9). Disse tallene representerer ikke reelle salgstall, ettersom vi ikke vet om produktene har blitt solgt, men de gir oss et innblikk i omfanget av slike annonser i brukmarkedet og utviklingen i annonseringen. Tallene omfatter også annonser som publiseres på nytt, og én enkelt annonse kan inneholde flere artikler.

Det er vanskelig å si akkurat hva som kan tilskrives en utvikling i annenhåndsmarkedet for innspilt musikk, og hva som er bedre å se i sammenheng med Finn.no sin egen utvikling, men det er uansett god grunn til å tro at tallene representerer en betydelig vekst i etterspørselen etter gamle cd-er, vinylplater og til og med kassetter. I 2015 var det samlet sett 22 683 annonser på Finn.no hvor privatpersoner hadde lagt ut musikkinnspillinger for salg. I løpet av seks år har antallet annonser blitt mer enn tolv ganger høyere, og i 2021 bikket det nesten 280 000. Veksten i annonser har vært ekstra stor i løpet av pandemien, med over 50 prosent vekst både i 2020 og 2021.

Det er særlig annonser for vinyl (LP/EP) som har preget utviklingen, med tre ganger så mange annonser i 2021 som i 2019. Vinyl utgjør til sammen to tredeler av det totale antallet musikkannonser på Finn.no. Kassetter er der det har vært størst vekst, med en årlig vekst mellom 2015 og 2021 på over 120 prosent, fra kun 13 annonser i 2015 til over 16 000 i 2021. Dette utgjør imidlertid en svært liten del av totalen.

↘ Figur 2.8 – Antall rubrikkannonser publisert som musikk på finn.no, 2015–2021

↘ Totalt antall rubrikkannonser
2021

277 759

↘ Årlig endring i rubrikkannonser
2015–2021

32 %

↘ Antall rubrikkannonser for LP/EP
2021

185 813

Kilder: Finn.no

Opphavsrettsinntekter i Norge

Opphavsrettsinntekter er inntekter for bruk av opphavsrettslig materiale i Norge, som tilfaller rettighetshaver i Norge. Dette er inntekter som i hovedsak samles inn av vederlags- og opphavsrettslige organisasjoner, og som videreføres til opphavspersoner, musikere / utøvende kunstnere, musikkforlag og plateselskaper i Norge. De samlede opphavsrettslige inntektene i den norske musikkbransjen har bikket 1 milliard kroner for første gang, opp 14 prosent fra den laveste målingen i 2020 til den høyeste i 2021, jmf figur 2.9. De store endringene de siste par årene har vært innenfor kringkasting, offentlige fremføringer og strømming og nedlastning.

Opphavsrettigheter for offentlig fremføring (hovedsakelig konserter) og kringkasting (hovedsakelig via tv og radio, bakgrunnsmusikk på hoteller, på serveringssteder og i butikker) har historisk stått for de største andelene av de opphavsrettslige inntektene. Kringkastingsinntektene har alltid vært størst, men fremføringsrettigheter var i ferd med å overgå dem i 2019 da konsertvirksomhet i Norge var på sitt aller største. I løpet av pandemien har derimot inntekter fra kringkasting økt med en tredjedel samtidig som inntekter fra fremføringsrettigheter har falt med en tredjedel tilsvarende omkring 100 millioner kroner i hver retning. Kringkasting står i 2021 for mer enn dobbelt så store opphavsrettsinntekter som offentlige fremføringer i Norge.

Også når musikk strømmes eller lastes ned, har opphavspersonene blant annet krav på vederlag. Dette representerer den største veksten i løpet av de siste årene, fra 62 millioner i 2012 til 228 millioner i 2021. Mellom 2019 og 2021 har opphavsrettsinntektene knyttet til digitale formater mer enn doblet seg. Denne veksten følger den generelle veksten i inntektene direkte knyttet til strømming og nedlastning av musikk (se figur 2.7), men det er en markant større vekst i opphavsrettsinntektene under pandemien. Opphavsrettsinntektene er i større grad knyttet til antall lyttinger til norske artister og opphavseiere, og utviklingen her kan derfor tyde på at nordmenn i løpet av de siste årene har hørt på mer digital musikk og mer på norske artister, selv om det ikke nødvendigvis har vært flere som har begynt å betale for strømmetjenester.

Selv om denne kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, finnes det opphavsrettslige inntekter som faller utenfor vårt datagrunnlag. Dette gjelder eksempelvis synkroniseringsavtaler (bruk av musikk i film og tv) gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere og «store rettigheter» som gjelder musikkverk som er skapt for å fremføres dramatisk (for eksempel opera, operetter, musikaler, skuespill o.l.). Se kapittel 6.3 for en nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

Hva er opphavsrett i musikkbransjen?

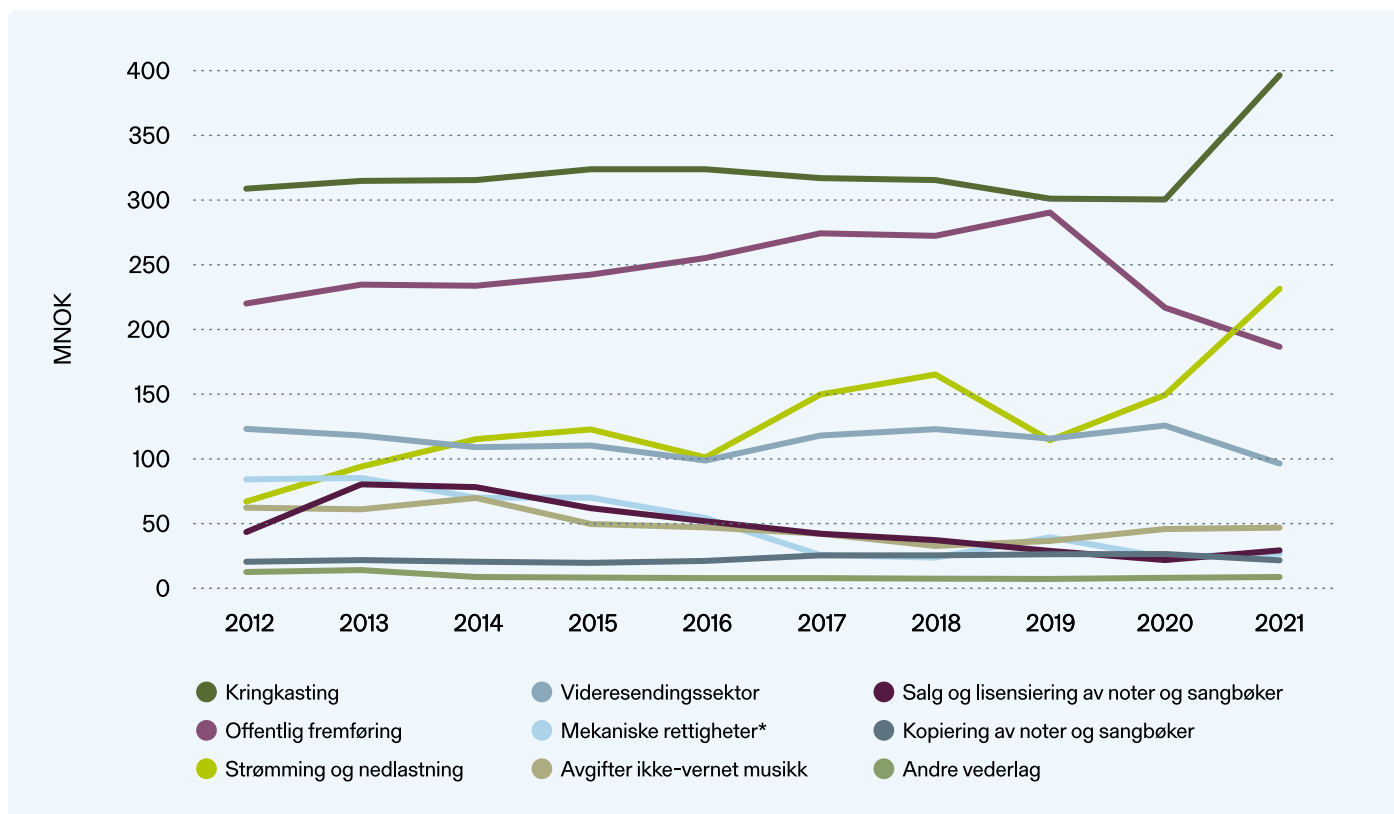
Opphavsretten gir komponister, tekstforfattere, artister, musikere og deres musikkelskap og forlag mulighet til økonomisk erstatning. Opphavsrett innebærer en enerett til å fremstille eksemplarer av et verk (mekaniske rettigheter) og en enerett til å gjøre disse tilgjengelig for allmennheten (fremføringsrettigheter). Dersom du besitter opphavsrett, har du krav på kompensasjon dersom verket ditt blir tilgjengeliggjort offentlig, for eksempel via radio, tv eller internett, på konserter eller som bakgrunnsmusikk i ulike varianter, eller hvis musikken blir spilt inn og utgitt.

For komponister og tekstforfattere beskytter opphavsretten det arbeidet de har lagt ned i å skape ny musikk. For musikere og artister innebærer opphavsretten en rett til erstatning for innspilte verk som de har medvirket på, og som fremføres offentlig for eksempel gjennom radio og tv. I likhet med øvrige rettighetshavere har musikkforlag gjennom opphavsretten krav på betaling for bruk av innspilt musikk. Overordnet er det fire rettigheter man råder over som opphavsperson:

- retten til å reprodusere verket ved innspilling av fonogram eller noter
- retten til å mangfoldiggjøre og videre selge kopier av verket
- retten til å bearbeide og skape andre versjoner av verket
- retten til å fremføre verket offentlig

Opphavsrettslige inntekter viser til avgifter som blir betalt inn til rettighetsforvalterne og deretter viderefordelt til opphavsrettshaverne for bruk av opphavsrettslig materiale. Samarbeidet mellom opphavsrettsorganisasjoner verden over gjør at norske opphavsrettspersoner og andre rettighetshavere får den inntekten de har krav på for det arbeidet de har utført med å fremstille verket, utenfor Norges grenser så vel som for hjemmemarkedet.

» Figur 2.9 – Musikkbransjens samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2012–2021 (i MNOK)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK
Kringkasting	304	310	311	320	319	313	311	297	296	392
Offentlig fremføring	216	230	229	238	251	270	268	286	212	182
Strømming og nedlastning	62	89	111	118	96	145	161	110	145	227
Videresendingssektor	119	113	104	106	94	113	118	111	121	92
Mekaniske rettigheter*	80	81	65	65	50	21	19	35	19	22
Avgifter ikke-vernet musikk	58	56	65	45	42	37	28	32	41	42
Salg og lisensiering av noter og sangbøker	39	76	73	57	47	37	33	24	17	25
Kopiering av noter og sangbøker	16	17	16	15	16	21	21	22	22	17
Andre vederlag	8	9	4	4	3	3	3	3	3	4
Samlede inntekter fra innspilt musikk	901	982	979	968	920	961	961	919	877	1003

» Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge 2021

1 003

millioner kroner

» Endring 2020–2021

+14 %

Ift. 0 % fra 2012–2019

» Endring i opphavsrettslige inntekter fra strømming og nedlastning i løpet av pandemien 2019–2021

+107 %

Kilder: TONO, NCB, NORWACO, Gramo, Kopinor

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner

Inntekter fra mekaniske rettigheter oppstår i forbindelse med produksjon og utgivelser av innspillinger til for eksempel cd eller vinyl, men også digitale utgivelser. I 2019 var disse inntektene høyere enn normalt på grunn av restbetaling fra tidligere år. Som for 2017 og 2018 har det ikke lyktes oss å få tilgang til detaljerte tall for mekaniske rettigheter fra internett-utgivelser, grunnet en omlegging i ansvarsfordelingen for disse rettighetene i 2017.

2.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene fra utlandet til musikkbransjen i Norge i 2021 er beregnet til 276 millioner kroner, jamfør figur 2.10. Dette inkluderer kjøp, strømming og nedlastning av norsk innspilt musikk i utlandet, honorarer til norske artister som spiller konserter i utlandet, og rettighetsinntekter til norske aktører fra utlandet.

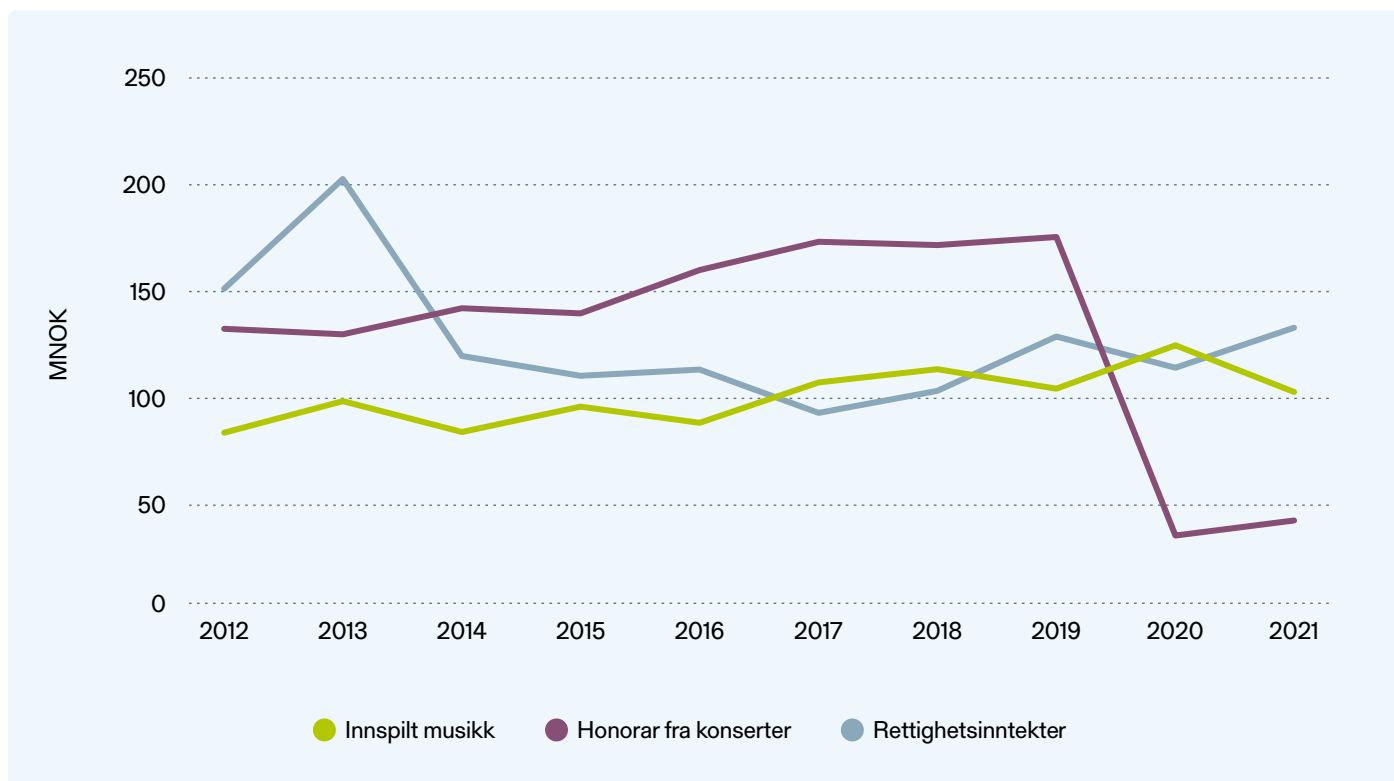
Eksportinntektene vokste jevnt fra 2014 til og med 2019, etter en nedgang fra toppåret 2013, men på lik linje med inntektene i Norge har pandemien medført et drastisk fall i konsertaktiviteter. Konsertrelatert eksport er her avgrenset til å omfatte honorar som artister og musikere i Norge får for konsertvirksomhet i utlandet, og som tilfaller selskaper registrert i Norge. Inntektene fra konserter i utlandet falt fra 174 millioner kroner i 2019 til 31 millioner i 2020 og er beregnet til 44 millioner i 2021. Dette har medført et fall i de totale eksportinntektene på en tredjedel mellom 2019 og 2021, tilsvarende 130 millioner kroner i året.

I 2019 var det om lag 650 aktører som søkte reisestøtte for aktiviteter i utlandet. Av disse var det 440 som mottok støtte. I 2020 var det rundt 270 søkere og 190 som fikk støtte. I 2021 var det 295 som søkte om midler, og 248 som fikk støtte til å realisere konsertvirksomhet utenfor Norge, men kun 111 av disse har rapportert at de har gjennomført konserter, og mange har kun gjennomført et fåtall av de konsertene de planla.

Inntektene fra innspilt musikk i utlandet fortsetter derimot med en jevn vekst siden 2017, og rettighetsinntektene fra utlandet har gått litt ned, men holder seg også på et relativt jevnt nivå.

Eksportinntekter er i denne sammenheng inntekter som er generert utenfor Norge, og som tilfaller selskaper/aktører i Norge. Eksporten som presenteres i figur 2.10, representerer en kjerne av bransjens virksomhet og favner dermed ikke alle inntektene den norske musikkbransjen står for i utlandet. For eksempel kan «norske» artister, låtskrivere og produsenter ha enkeltavtaler med utenlandske selskaper som ikke er medregnet. Inntekter til norske aktører med selskaper utenfor Norge er heller ikke med i beregningene. Se metodekapittelet (kapittel 6.3) for en nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

» Figur 2.10 – Musikkbransjens samlede inntekter fra utlandet, 2012–2021 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Innspilt musikk	150	202	117	108	111	90	101	127	112	131
Honorar fra konserter	130	128	140	138	158	172	171	174	32	39
Rettighetsinntekter	81	96	81	93	85	105	111	102	123	100
Samlede inntekter fra utlandet	361	426	339	339	355	367	382	403	266	270

» Samlede inntekter fra utlandet
2021

276
millioner kroner

» Årlig endring før pandemien
2012–2021

+2 %

» Endring i løpet av pandemien
2019–2021

-33 %

Kilder: TONO, NCB, NORWACO, Gramo, NTO, Kopinor, Music Norway

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner

3 Litteratur i tall

3 Litteratur i tall

3.1 Samlede inntekter i litteraturbransjen

De samlede inntektene i litteraturbransjen i 2021 er beregnet til 7,1 milliarder kroner, jmf figur 3.1. Med det er 2021 året med høyest inntekter siden vi begynte målingene i 2013. I 2021 økte litteraturbransjens samlede inntekter med 2 prosent fra 2020, etter å ha økt med 11 prosent fra 2019 til 2020. Dette er et omslag fra trenden de foregående årene. I perioden 2013 til 2019, sett under ett, sank litteraturbransjens inntekter med 2 prosent årlig.

Litteraturbransjens inntekter inkluderer inntekter fra salg av litteratur og fra fremføringer samt opphavsrettslige inntekter både i Norge og fra utlandet.

3.2 Inntekter i Norge

De samlede beregnede inntektene i Norge utgjorde 7 milliarder kroner i 2021. Dette er en økning på litt over to og en halv prosent fra 2020, og det utgjør 177 millioner kroner. Salgsinntektene utgjør den klart største delen av bransjens inntekter, med 6,8 milliarder kroner. Det er en økning på 202 millioner fra 2020. Fremføringsinntektene er på 36 millioner kroner i 2021, noe som er en økning på 1 million fra 2020. Opphavsrettslige inntekter er på 171 millioner kroner, en nedgang på 27 millioner fra 2020.

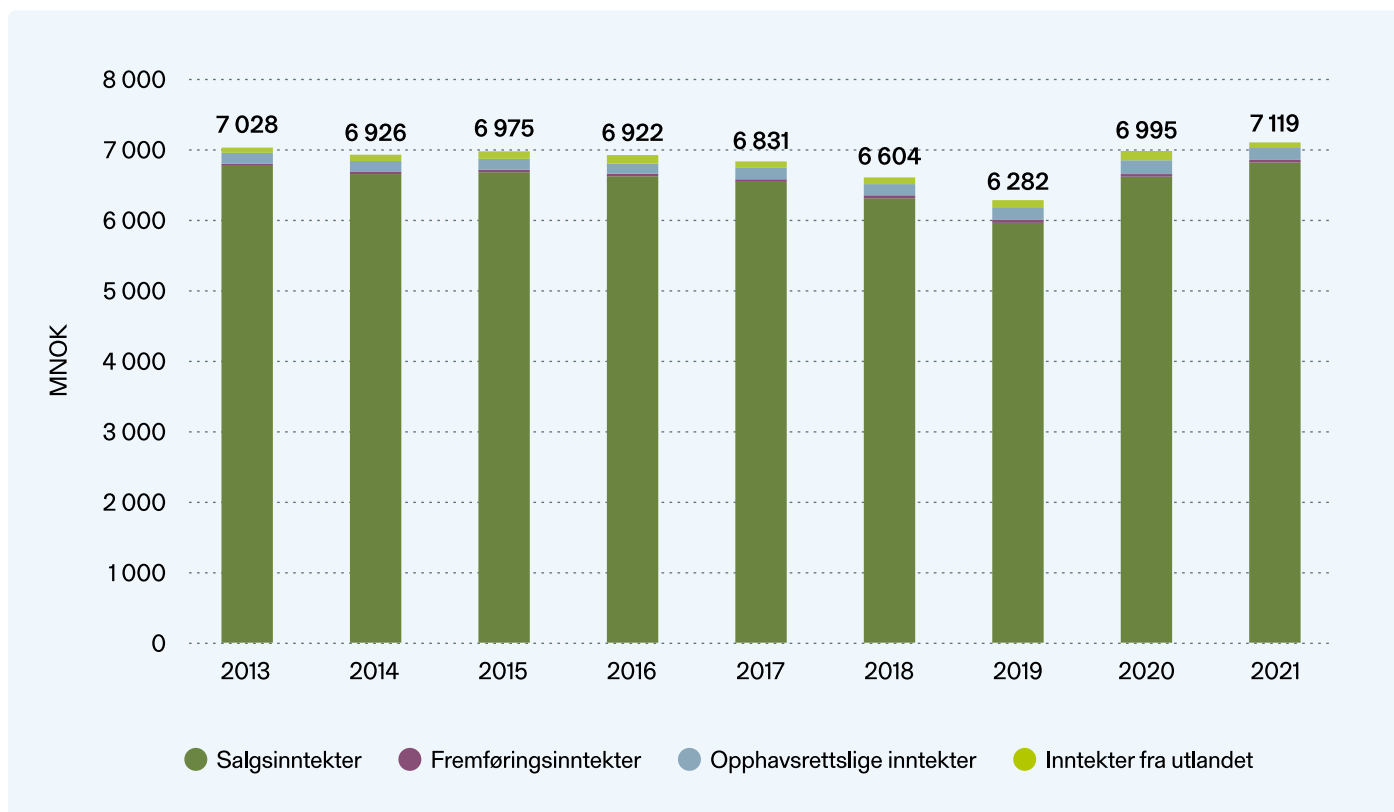
Inntekter fra salg av litteratur

Salgsinntekter i Norge refererer til salg av bøker eller andre litterære formater til en konsument gjennom fysiske eller digitale utsalgssteder i Norge.¹ Konsumentene kan være enkeltpersoner som kjøper bøker til seg selv eller andre, eller det kan være organisasjoner som folkebibliotek, offentlige myndigheter og skoler som kjøper bøker for å gjøre dem tilgjengelige for forbrukere i Norge.

I 2021 har vi for første gang estimert privatpersoners import av lydbøker som filer for nedlastning eller abonnement på strømming. Med 168 millioner kroner utgjør denne nye målingen av privat import av lydbøker som lydfil eller strømming mesteparten av økningen i salgsinntekter fra 2020 til 2021. Vi har også inkludert nye data, tatt en ny gjennomgang av gamle data og justert beregningsmetoder, men disse endringene har vi gjort for salgsinntektene for hele perioden fra 2013 til 2021, og de slår ikke inn som endringer bare fra 2020 til 2021. Se metodekapittelet 6.5 for en nærmere gjennomgang.

¹ Statistikken er avgrenset til å gjelde publikasjoner med ISBN-nummer samt digitale tjenester som springer ut av forlagsbransjen, for eksempel lisensierte digitale læremidler. Statistikken inkluderer både norskspråklige og fremmedspråklige bøker.

Figur 3.1 Litteraturbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2013–2021 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Salgsinntekter Norge	6 769	6 650	6 680	6 619	6 542	6 310	5 957	6 627	6 829
Fremføringsinntekter Norge	31	38	34	37	38	39	48	35	36
Opphavsrettslige inntekter Norge	153	150	153	145	165	159	167	198	171
Inntekter fra utlandet	75	88	108	120	86	96	111	135	82
Samlede inntekter	7 028	6 926	6 975	6 922	6 831	6 604	6 282	6 995	7 119

↘ Samlede inntekter litteratur
2021

7 119

millioner kroner

↘ Årlig endring før pandemien
2013–2021

-2 %

↗ Økte inntekter under pandemien
2019–2021

+13 %

Kilder: Forleggerforeningen, Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Kulturrådet, NORLA, Kopinor, Fagbokforlaget, Norsk Forfattersentrum, Den kulturelle skolesekken, og Virke og Rambølls spørreundersøkelser om privatpersoners import av litteratur.

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Salgsinntekter i Norge fordelt på bokgrupper

Omsetning av litteratur i det norske markedet kan fordeles på bokgrupper, det vil si grupper av ulike boktyper og sjangre. I denne rapporten benytter vi bokgruppeinndelingen som bransjen selv har utviklet.

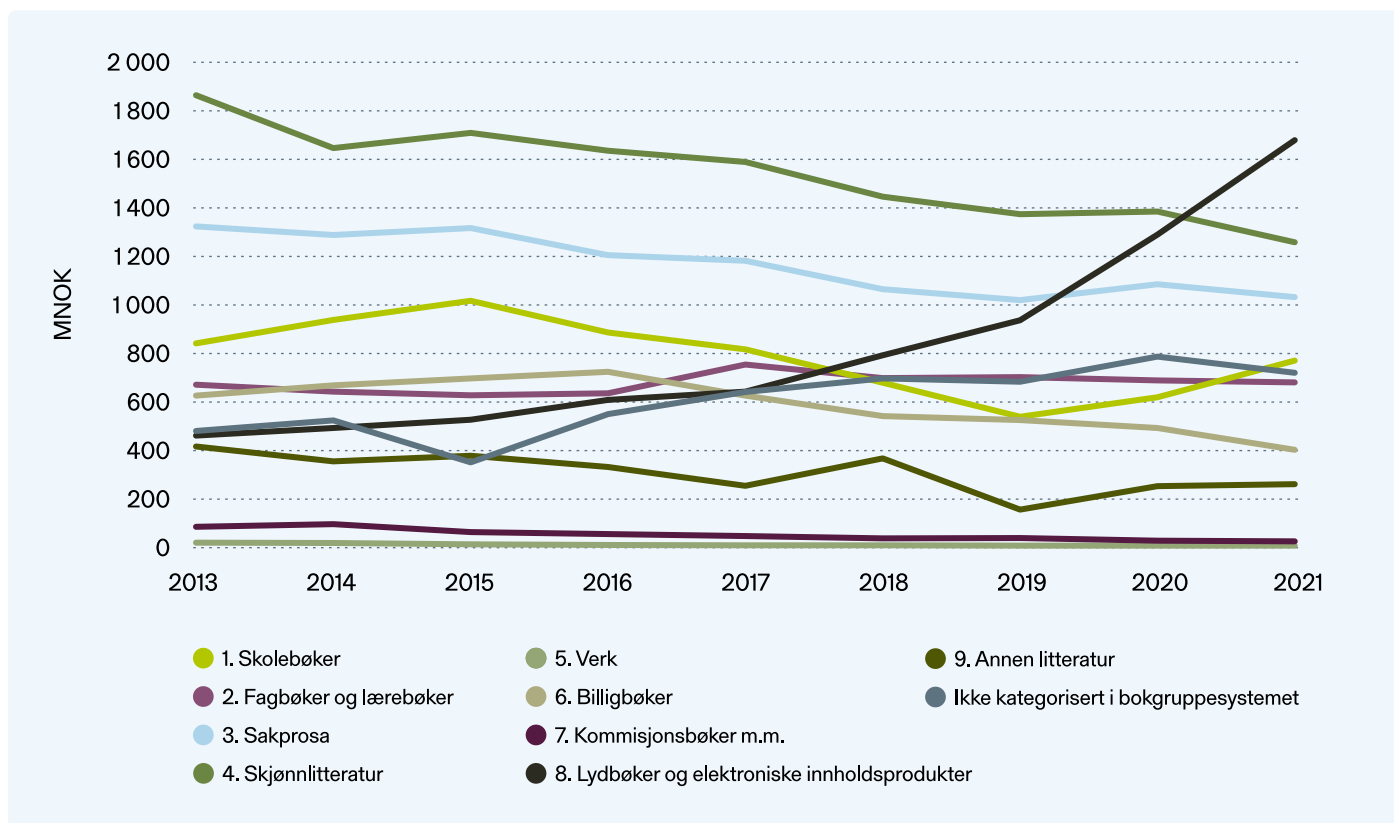
I 2021 har bokgruppe 8, som i hovedsak omfatter lydbøker, e-bøker og digitale læremidler, for første gang de høyeste salgsinntektene av bokgruppene.² Som vist i figur 3.2 har de beregnede salgsinntektene fra bokgruppe 8 vokst spesielt kraftig siden 2017, fra 640 millioner kroner til i underkant av 1,7 milliarder i 2021. Frem til og med 2020 var det skjønnlitteratur, bokgruppe 4, som hadde de høyeste salgsinntektene. Skjønnlitteratur har hatt en synkende trend og solgte for noe under 1,3 milliarder i 2021. Sakprosa, bokgruppe 3, solgte for omtrent 1040 millioner i 2021. Dette er en nedgang på om lag 50 millioner fra 2020. Skolebøker for grunnskolen og videregående skole, bokgruppe 1, hadde et godt år i 2021. Det ble solgt skolebøker for 770 millioner kroner, en oppgang på 150 millioner fra 2020. Fagbøker og lærebøker utgjør bokgruppe 2, og solgte for 680 millioner i 2021. Dette er 10 millioner mindre enn i 2020. Billigbøker, bokgruppe 5, solgte for 400 millioner i 2021, noe som er en nedgang på 90 millioner fra 2020. Fordelingen av type bøker som selges, har også endret seg i 2021.

Salg av litteratur som ikke er kategorisert i bokgruppesystemet, er beregnet til noe over 700 millioner kroner i 2021. Av dette kommer 446 millioner fra vårt estimat av privatpersoners import av fysiske bøker. Dette er basert på en spørreundersøkelse i befolkningen som Rambøll utarbeidet, og som Norstat gjennomførte på vegne av oss. Siden estimatet av privatimport baserer seg på en spørreundersøkelse og ikke salgstall fra aktørene i litteraturbransjen, slik de øvrige tallene våre gjør, er det større usikkerhet ved det enn ved de øvrige tallene for salgsinntekter.

1 Statistikken er avgrenset til å gjelde publikasjoner med ISBN-nummer samt digitale tjenester som springer ut av forlagsbransjen, for eksempel lisensierte digitale læremidler. Statistikken inkluderer både norskspråklige og fremmedspråklige bøker.

2 Vi har i bokgruppe 8 lagt til våre beregninger på privat direkteimport av lydbøker og elektroniske innholdsprodukter. Dvs. beregninger gjort fra resultater fra representativ spørreundersøkelse om hvor mye lydbøker og e-bøker privatpersoner har kjøpt for det siste året fra utenlandske aktører. Dette gjør at størrelsen på disse inntektene er noe høyere enn i tidligere rapportserier.

» Figur 3.2. Litteraturbransjens samlede salgsinntekter fordelt på bokgrupper, 2013–2021 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK
1. Skolebøker	840	938	1 017	885	816	677	536	617	769
2. Fagbøker og lærebøker	669	640	625	633	753	696	700	687	678
3. Sakprosa	1 325	1 289	1 318	1 205	1 182	1 065	1 019	1 089	1 043
4. Skjønnlitteratur	1 869	1 649	1 713	1 639	1 593	1 448	1 376	1 395	1 262
5. Billigbøker	624	666	695	723	624	539	522	490	400
6. Verk	14	13	7,8	4,3	3,2	2,7	2,0	2,2	1,9
7. Kommissjonsbøker m.m.	80	91	59	49	42	32	33	22	19
8. Lydbøker og elektronisk innhold	458	490	524	606	640	791	936	1 291	1 682
9. Annen litteratur	413	351	375	328	250	364	151	249	256
Ikke kategorisert	477	521	347	547	639	695	681	785	718
Salgsinntekter i Norge totalt	6 769	6 650	6 680	6 619	6 542	6 310	5 957	6 627	6 829

» Salgsinntekter i Norge totalt 2021

6 829

millioner kroner

» Årlig endring før pandemien 2013–2019

-3 %

» Endring i løpet av pandemien 2019–2021

+14 %

Kilder: Forleggerforeningen, Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Kulturrådet, NORLA, og Virke og Rambølls spørreundersøkelser om privatpersoners import av litteratur.

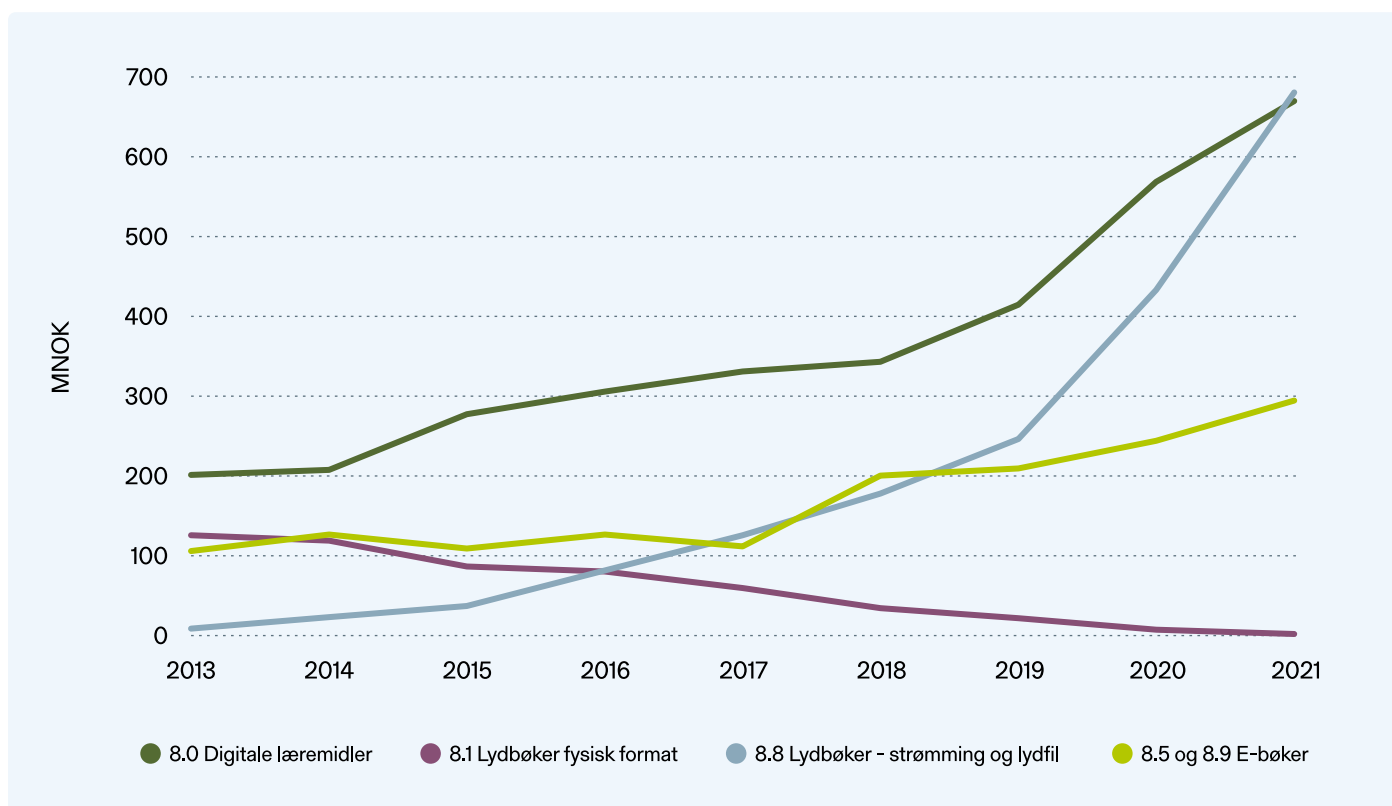
Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Vi ser nærmere på de største undergruppene til bokgruppe 8. I figur 3.3 kan vi se at i 2021 er salgsinntektene fra digitale læremidler og lydbøker som strømming eller lydfil like store, hver av dem på nær 700 millioner kroner. Dette er en oppgang fra 2020 på 100 millioner for digitale læremidler og 250 millioner for lydbøker som strømming eller lydfil. Da vi startet målingene våre i 2013, var salget av lydbøker i fysisk format på nær 130 millioner kroner, litt høyere enn det samlede salget av e-bøker og lydbøker som strømming eller lydfil. I 2021 er det lite igjen av salget av lydbøker i fysisk format, kun 4 millioner kroner. Salget av e-bøker er beregnet til nær 300 millioner i 2021, en oppgang på 50 millioner fra 2020.

Vårt estimat av privatpersoners import av e-bøker, 215 millioner kroner i 2021, er lagt til bokgruppe 8.5 – e-bøker til allmenntilgjengelighet. Dette utgjør nesten tre fjerdedeler av de nær 300 millionene i beregnede salgsinntekter fra e-bøker i 2021. At estimert privatimport utgjør en så høy andel av de samlede inntektene for e-bøker, kan indikere at estimatet for privat import av e-bøker er høyere enn hva som er realiteten.

Estimatet av privat import av lydbøker som strømming eller lydfil, 168 millioner, er lagt til bokgruppe 8.8. Som nevnt tidligere er 2021 det første året vi har med spørsmål om kjøp av lydbøker som lydfil eller abonnement på strømmetjeneste fra utenlandske nettsider i spørreundersøkelsen vår om privatpersoners import av litteratur. Dette gjør at estimatet på 168 millioner i sin helhet kommer til som vekst i salgsinntekter for bokgruppe 8.8 i 2021. Derfor er nok den reelle veksten i salgsinntekter for lydbøker som strømming eller lydfil lavere enn de 248 millionene som tallene våre viser for 2021. Samtidig bør de beregnede 683 millioner kronene i salgsinntekter fra lydbøker som strømming eller lydfil i 2021 være nærmere realiteten enn hva tallene våre viser for tidligere år, siden tallene for 2021 for første gang inkluderer et estimat av privatimport.

» Figur 3.3. Salgsinntekter fra digitale læremidler, e-bøker og lydbøker i fysisk format og som strømming eller lydfil, 2013–2021 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
8.0. Digitale læremidler	203	210	279	308	333	345	417	571	672
8.1 Lydbøker fysisk format	128	121	89	82	62	37	24	9,2	4,0
8.8. Lydbøker - strømming og lydfil	11	25	39	84	128	180	248	435	683
8.5 og 8.9 E-bøker	108	128	111	129	114	203	212	246	297

Kilder: Forleggerforeningen, Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Virke og Rambølls spørreundersøkelser om privatpersoners import av litteratur.

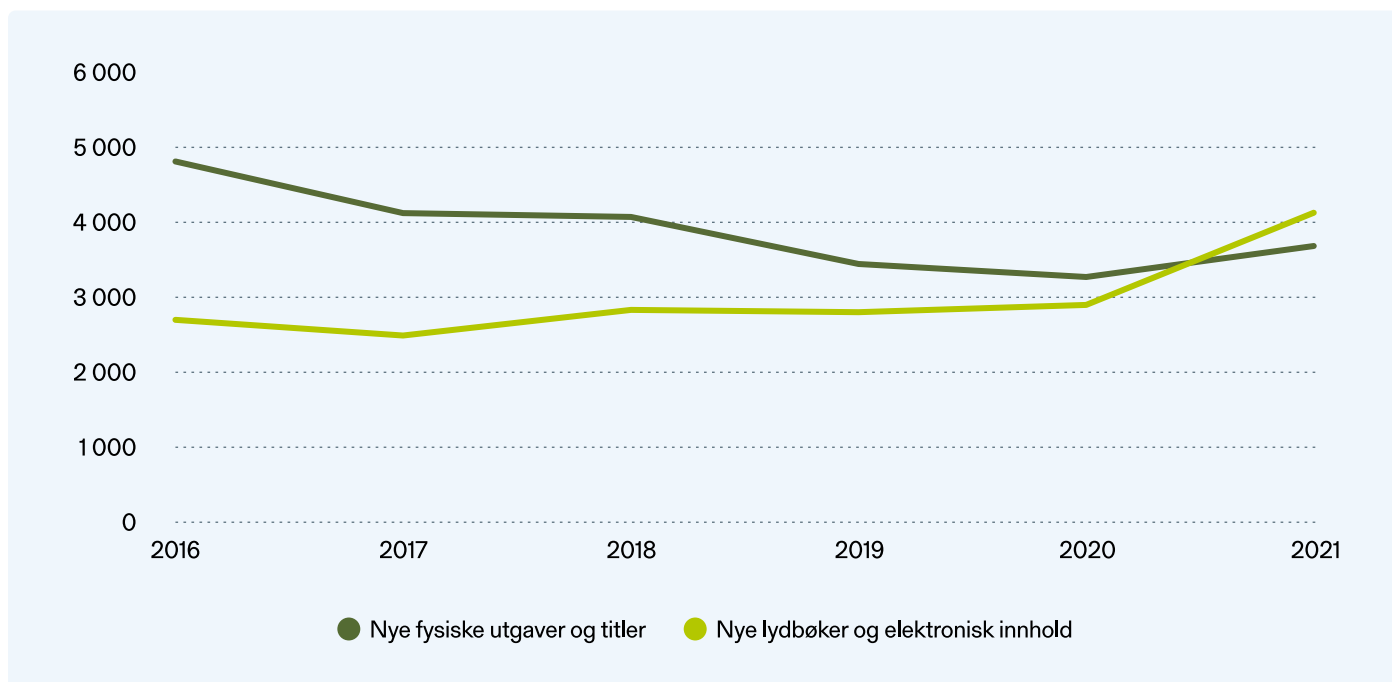
Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Vi har her utelatt bokgruppe 8.2 Lydbøker undervisnings- og profesjonsmarkedet (fysisk format og lydfil), 8.3 Annet og 8.4 Kart. De utgjør bare små andeler av bokgruppe 8 samlet.

Note 3: Til og med 2017 fantes bokgruppe 8.6 Lydbøker på Mp3-CD og 8.7 Lydbøker på Digikort og andre minnekort. Disse ble slått sammen med 8.1 fra og med 2018. Vi har lagt inn tallene fra 8.6 og 8.7 inn i 8.1 årene 2013 til og med 2017.

Forleggerforeningens bransjestatistikk gir oversikt over antall nye titler og utgaver i det norske markedet blant foreningens medlemmer, vist i figur 3.3 for perioden 2016 til 2021. I 2021 ble det utgitt 7799 nye titler og utgaver, som er en økning på 27 prosent fra 2020 til 2021. Tallene fra tidsperioden 2016 til 2021 viser en mer beskjeden økning, med bare 4 prosent. I samme periode er det en sterk forskyvning i nye titler og utgaver fra fysiske til digitale utgivelser. Mens antallet nye fysiske utgaver og titler sank med 24 prosent fra 2016 til 2021, økte antall nye digitale utgaver og titler med 53 prosent i samme periode.

» Figur 3.4 - Antall nye titler og utgaver i det norske markedet fordelt på bokgrupper, 2016–2021

Bokgruppe	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Skolebøker	380	224	177	157	481	394
2. Fagbøker og lærebøker	578	447	424	470	426	489
3. Sakprosa	1115	1081	1077	910	767	927
4. Skjønnlitteratur	1349	1162	1148	1004	851	1018
5. Billigbøker	692	698	784	560	488	524
6. Verk	4	1	1	0	0	2
7. Kommissjonsbøker m.m.	204	102	93	81	74	55
9. Annen litteratur	487	404	365	257	177	269
Totalt antall nye fysiske utgaver og titler	4 809	4 119	4 069	3 439	3 264	3 678
Nye lydbøker og elektronisk innhold	2 693	2 482	2 825	2 793	2 889	4 121
Totalt antall nye utgaver og titler	7 502	6 601	6 894	6 232	6 153	7 799

» Totalt antall nye titler og utgaver 2021

7 799

» Endring i antall nye fysiske utgaver og titler 2016–2021

-24 %

» Endring i antall nye elektroniske utgaver og titler 2016–2021

53 %

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk, <https://forleggerforeningen.no/bransjefakta/statistikk/>

Som tabell 3.1 viser, var Abid Rajas «Min skyld» den boken som solgte mest i 2021. Ifølge Bokhandlerforeningen, som har utarbeidet listen, selges det stadig flere ulike titler i bokhandelen. Mens det i 2008 ble solgt 39 349 forskjellige titler, var antallet titler økt til 49 539 i 2021. De hundre mest solgte titlene stod for 16 prosent av det totale salget på over 8 millioner bøker hos Bokhandlerforeningens medlemmer.

▾ Tabell 3.1 - De ti mest solgte bøkene i Norge i 2021

	Tittel	Forfatter	Forlag
1	Min skyld: En historie om frigjøring	Abid Raja	Cappelen Damm
2	Den savnede søsteren	Lucinda Riley	Cappelen Damm
3	Kroppen for voksne	Trond-Viggo Torgersen	Frisk forlag
4	Jente, 1983	Linn Ullmann	Oktober
5	20 i stil: Ponus: 20	Frode Øverli	Strand
6	Grenseløs	Jørn Lier Horst	Strawberry Publishing
7	Til de voksne	Linn Skåber	Pitch forlag
8	Lucias siste reise	Vetle Lid Larssen	Strawberry Publishing
9	Hekneveen	Lars Mytting	Gyldendal
10	Tur-retur Norge med @helenemoo	Helene Myhre Østervold	Strawberry Publishing

Kilde: Bokhandlerforeningen.

I samråd med Kulturrådet har vi justert hvordan innkjøpsordningene for litteratur fordeles på bokgrupper i våre beregninger. Vi presenterer resultatet sammen med antall titler som er kjøpt inn gjennom innkjøpsordningene, i tabell 3.2 og 3.3. For årene 2013, 2014 og 2015 er ikke oversatt litteratur skilt ut i egne kategorier når det gjelder innkjøpte titler, og ligger de årene inne i den norske kategorien av samme type.

▾ Tabell 3.2 - Innkjøpsordningene for litteratur fordelt på bokgrupper, 2013–2021 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
3.1. Norsk sakprosa for voksne	26	24	26	24	24	24	25	27	32
3.2. Oversatt sakprosa for voksne	3,4	3,3	3,3	3,5	3,2	3,3	3,3	3,4	4,1
3.3. Norsk sakprosa for barn	9,1	7,3	8,2	6,2	6,9	6,5	6,5	8,7	10
3.4. Oversatt sakprosa for barn	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5
4.1. Norsk skjønnlitteratur for voksne	58	55	56	56	57	59	59	71	64
4.2. Oversatt skjønnlitteratur for voksne	9,6	9,4	9,4	9,9	9,1	9,4	9,4	9,6	8,3
4.3. Norsk skjønnlitteratur for barn	37	35	39	37	36	37	37	41	41
4.4. Oversatt skjønnlitteratur for barn	2,4	2,3	2,4	2,5	2,3	2,3	2,3	2,4	3,0
Innkjøpsordningene totalt	146	137	145	140	139	143	143	164	163

Kilde: Kulturrådet.

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Inkluderer innkjøpsordningene for oversatt litteratur, ny norsk sakprosa for barn og unge, sakprosa for voksne, ny norsk skjønnlitteratur for voksne (automatisk og selektiv), ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge (automatisk og selektiv), nye norske tegneserier, prøveprosjektet innkjøp til skolebibliotek og koronastimuleringsmidler på litteraturområdet som ble tildelt disse innkjøpsordningene.

▾ Tabell 3.3 - Antall titler kjøpt av innkjøpsordningene for litteratur fordelt på bokgrupper, 2013–2021

	2013 Titler	2014 Titler	2015 Titler	2016 Titler	2017 Titler	2018 Titler	2019 Titler	2020 Titler	2021 Titler
3.1. Norsk sakprosa for voksne	87	75	67	83	91	104	96	107	128
3.2. Oversatt sakprosa for voksne				18	19	26	26	31	34
3.3. Norsk sakprosa for barn	24	20	20	22	24	21	27	28	30
3.4. Oversatt sakprosa for barn				6	4	2	6	3	4
4.1. Norsk skjønnlitteratur for voksne	244	246	236	236	258	285	303	277	307
4.2. Oversatt skjønnlitteratur for voksne				70	76	76	76	64	68
4.3. Norsk skjønnlitteratur for barn	140	133	115	124	115	100	112	109	132
4.4. Oversatt skjønnlitteratur for barn				16	12	20	16	21	24
Innkjøpsordningene totalt	495	474	438	575	599	634	662	640	727

Kilde: Kulturrådet.

» Tekstboks 3.1

Indiepublisering

Indiepublisering er utgivelser av forfattere på eget forlag. Disse utgivelsene fanges bare opp i våre tall hvis litteraturen selges gjennom bokhandler eller kjøpes inn av Kulturrådets innkjøpsordninger. Vi har intervjuet Boldbooks og Forfatterforbundet for å få vite mer om utviklingen og omfanget til denne delen av litteraturbransjen.

Ifølge både Boldbooks og Forfatterforbundet har kvaliteten på indieutgivelser steget kraftig de senere årene. De peker på to hovedårsaker til dette: profesjonalisering blant indieforfatterne og bedre tilgang på tjenester. Indieforfattere tar i dag i stor grad på alvor at de trenger profesjonell bistand for å skape et produkt som kan måle seg i kvalitet med det som gis ut på ordinære forlag. I dag finnes det aktører som tilbyr tjenestene forfattere trenger for å høyne kvaliteten. Dette er tjenester som tidligere var lite tilgjengelig utenom hos ordinære forlag.

Boldbooks er en bedrift som formidler tjenester til indieforfattere, blant annet gjennomgang av manus fra redaktør, språkvask, korrektur, ombrekk, design, trykk, mentoring, lyd- og e-bokproduksjon og rådgiving om markedsføring og økonomi. Boldbooks fungerer som et koordinerende og kvalitetssikrende ledd mellom frilansere som utfører oppgavene, og forfattere som da selv beholder rettighetene til åndsverket sitt. Siden starten har bedriftens mest populære tjeneste vært gjennomgang av manus fra en profesjonell aktør. Da vi intervjuet Boldbooks ved utgangen av september 2022, hadde de hatt 225 betalende kunder de siste tolv månedene. De anslår at indieforfattere har gitt ut flere hundre bøker hvert av de siste årene i Norge.

Boldbooks gjennomførte en spørreundersøkelse til sine kunder høsten 2022. Den ble sendt til alle 617 betalende kunder, både for 2022 og tidligere. Undersøkelsen gikk ut både til forfattere som har publisert boken sin, forfattere som arbeider med å gi den ut, og forfattere som ikke kommer til å gi ut bokidéen sin. Med 77 svar har den en svarandel på 12,5 prosent. Det hefter derfor stor usikkerhet ved om svarene er representative for kundene som helhet.

Halvparten av respondentene oppgir at utgivelsen de kjøpte tjenester til fra Boldbooks, er skjønnlitteratur for voksne. En fjerdedel skriver sakprosa for voksne, og litt under en tidel skjønnlitteratur for barn. Nær 8 av 10 gir ut boka på eget forlag, 1 av 10 på etablert forlag. Av de 50 respondentene som svarer på hvor mange eksemplarer de har solgt, er det 7 som svarer at de har solgt 100 eksemplarer, 5 som svarer at de ikke har solgt noen, og ellers er det god spredning på svarene opp til 2200, som det høyeste antallet solgte eksemplarer. Gjennomsnittet for antall solgte bøker blant de som har solgt flere enn null, er 463 eksemplarer. De viktigste salgskanalerne er Facebook, fulgt av egen nettside og den fysiske boklanseringen.

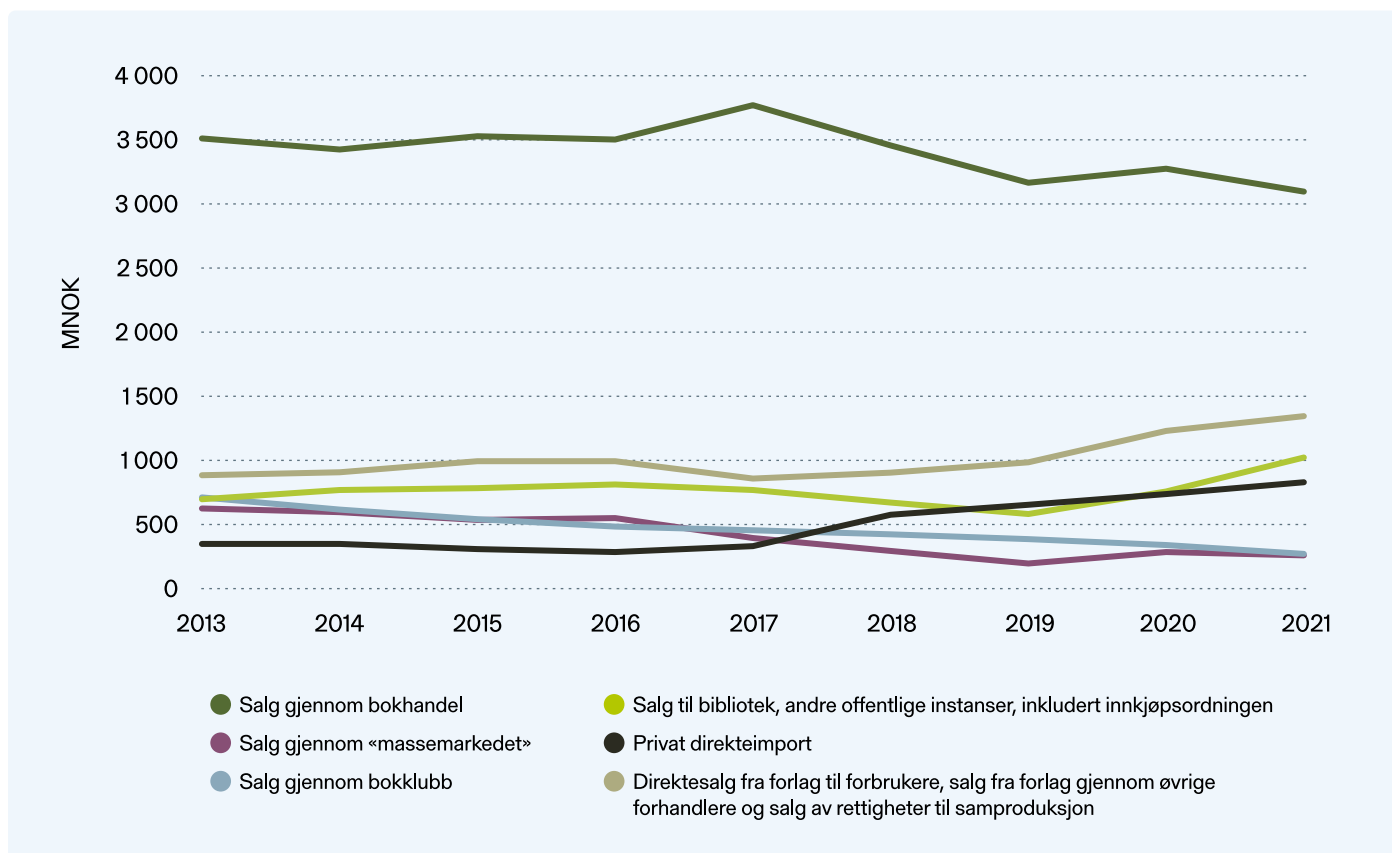
Salgsinntekter i Norge fordelt på salgskanaler

I litteraturbransjen distribueres bøkene gjennom fysiske og digitale salgskanaler, som bokhandlere og bokklubber, og direkte fra forlagene og gjennom det som omtales som massemarkedet, som omfatter dagligvarehandlere, kiosker og lignende. I tillegg distribueres det bøker til norske konsumenter direkte fra utenlandske nettbokhandlere. Det sistnevnte omtaler vi som privat direkteimport. Videre gjøres bøker også tilgjengelig for norske brukere gjennom folkebibliotekene og andre offentlige virksomheter.

Bokhandel er den største salgskanalen for litteratur i Norge med 3,1 milliarder kroner i 2021, noe som er en nedgang på omtrent 180 millioner fra 2020. Nest størst er kategorien som samler direkte salg fra forlag til forbrukere, salg fra forlag gjennom øvrige forhandlere og salg av rettigheter til samproduksjon med i overkant av 1,3 milliarder i 2021. Dette er en oppgang på 115 millioner fra 2020. Kategorien inneholder blant annet forlagenes direkte salg av digitale læremidler, som er i overkant av en halv milliard kroner. I tillegg inneholder den forlagenes salg gjennom øvrige forhandlere av lydbøker som nedlastbar fil eller strømmetjeneste, som også er på nær en halv milliard i 2021.

Salg til bibliotek og andre offentlige instanser, inkludert Kulturrådets innkjøpsordninger for litteratur, er den tredje største salgskanalen med om lag 1 milliard kroner i 2021. Det er en økning på over 250 millioner fra 2020. Privat direkteimport har vi beregnet til å være 829 millioner kroner i 2021, noe som er en økning på 76 millioner fra 2020. Disse tallene baserer seg på beregninger ut fra en representativ befolkningsundersøkelse som Norstat har gjennomført for oss. Fordi tallene baserer seg på hva respondentene har svart i undersøkelsen, og ikke baserer seg på reell kjøpsstatistikk, er ikke disse tallene helt sikre.

» Figur 3.5 - Salgsinntekter fordelt på salgskanaler, 2013–2021 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK
Salg gjennom bokhandel	3 513	3 425	3 530	3 503	3 770	3 456	3 165	3 275	3 097
Salg gjennom «massemarkedet»	623	593	534	548	393	290	193	283	257
Salg gjennom bokklubb	710	614	539	482	453	421	384	339	269
Salg til bibliotek, andre offentlige instanser, inkludert innkjøpsordningen	695	767	781	811	768	668	579	767	1 035
Privat direkteimport	346	346	306	284	330	573	653	735	829
Direktesalg fra forlag til forbrukere, salg fra forlag gjennom øvrige forhandlere og salg av rettigheter til samproduksjon	883	905	991	991	856	901	983	1 228	1 343
Salgsinntekster i Norge totalt	6 769	6 650	6 680	6 619	6 570	6 310	5 957	6 627	6 829

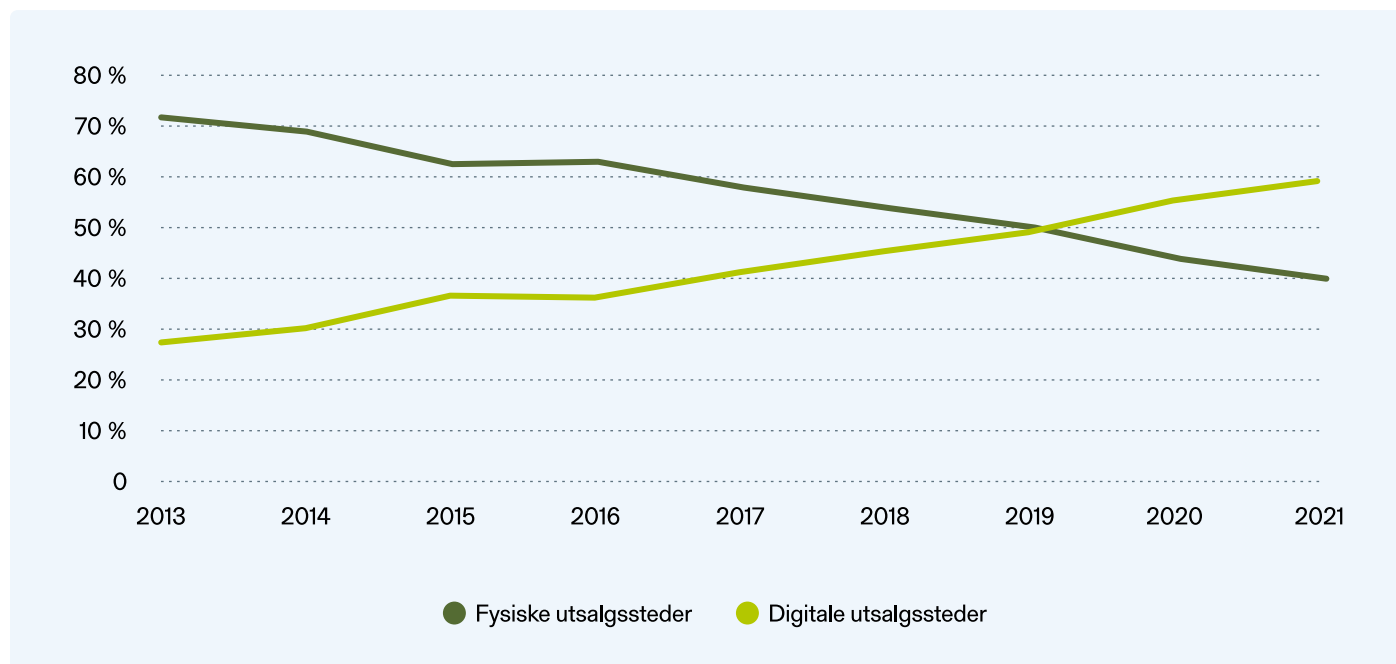
Kilder: Forleggerforeningen, Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Kulturrådet, NORLA, Virke og Rambølls spørreundersøkelser om privatpersoners import av litteratur.

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Fra NORLA, Senter for norsk litteratur i utlandet, får vi data for salg av sekundærrettigheter til film, dramatisering og lignende. NORLA samler inn tallene for oss fra forlag og fra agenturer som forvalter disse rettighetene på vegne av forfattere. Til og med i år ligger tallene for salg av disse rettighetene i Norge her inne i kategorien «Direktesalg fra forlag til forbrukere, salg fra forlag gjennom øvrige forhandlere og salg av sekundærrettigheter». I figur 3.2 ligger tallene i «ikke kategorisert». I samråd med NORLA har vi kommet til at tallene i fremtiden bør legges inn under opphavsrettslige inntekter (se figur 3.10). I 2021 var inntektene i Norge fra salg av sekundærrettigheter på 4,5 millioner kroner, i 2020 var de på 13,5 millioner og i 2019 på 1 million. Tidligere år varierer disse inntektene mellom 22.000 og 275.000 kroner. Se nærmere om NORLA og salg av rettigheter til utlandet i punkt 3.3 Inntekter fra utlandet.

Figur 3.6 viser utviklingen i forholdet mellom salg fra fysiske og digitale utsalgssteder. Det har vært en jevn økning i andelen salg fra digitale utsalgssteder siden 2013, da den var på 28 prosent av det totale salget, til 2021 med en andel på 60 prosent.

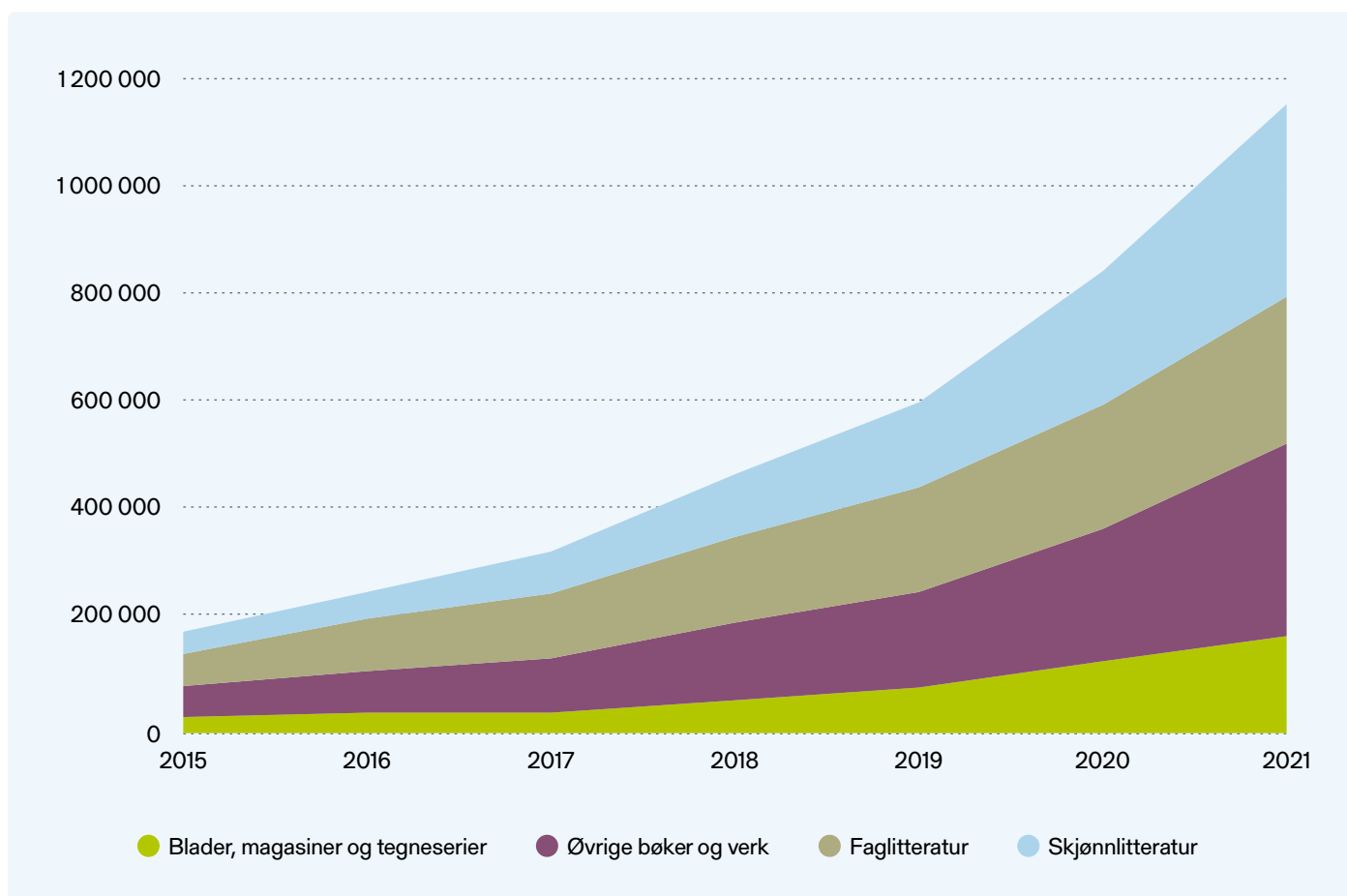
▸ Figur 3.6 – Andeler salg fra fysiske og digitale utsalgssteder, 2013–2021

Kilder: Forleggerforeningen, Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Virke og Rambølls spørreundersøkelser om privatpersoners import av litteratur.

Vi har lite data om annenhåndssalg av litteratur, men vi får tall fra finn.no på antall annonser i kategorien litteratur siden 2015, vist i figur 3.7. Tallene sier ikke noe om hvorvidt bøkene er solgt, men de gir likevel en indikasjon på at annenhåndssalget av litteratur har vokst kraftig i løpet av perioden.

» Figur 3.7 – Antall rubrikkannonser for litteratur på finn.no, 2015–2021

» Antall rubrikkannonser 2021

1 152 786

» Endring i antall rubrikkannonser
2020–2021

36 %

» Årlig endring i rubrikkannonser
2015–2021

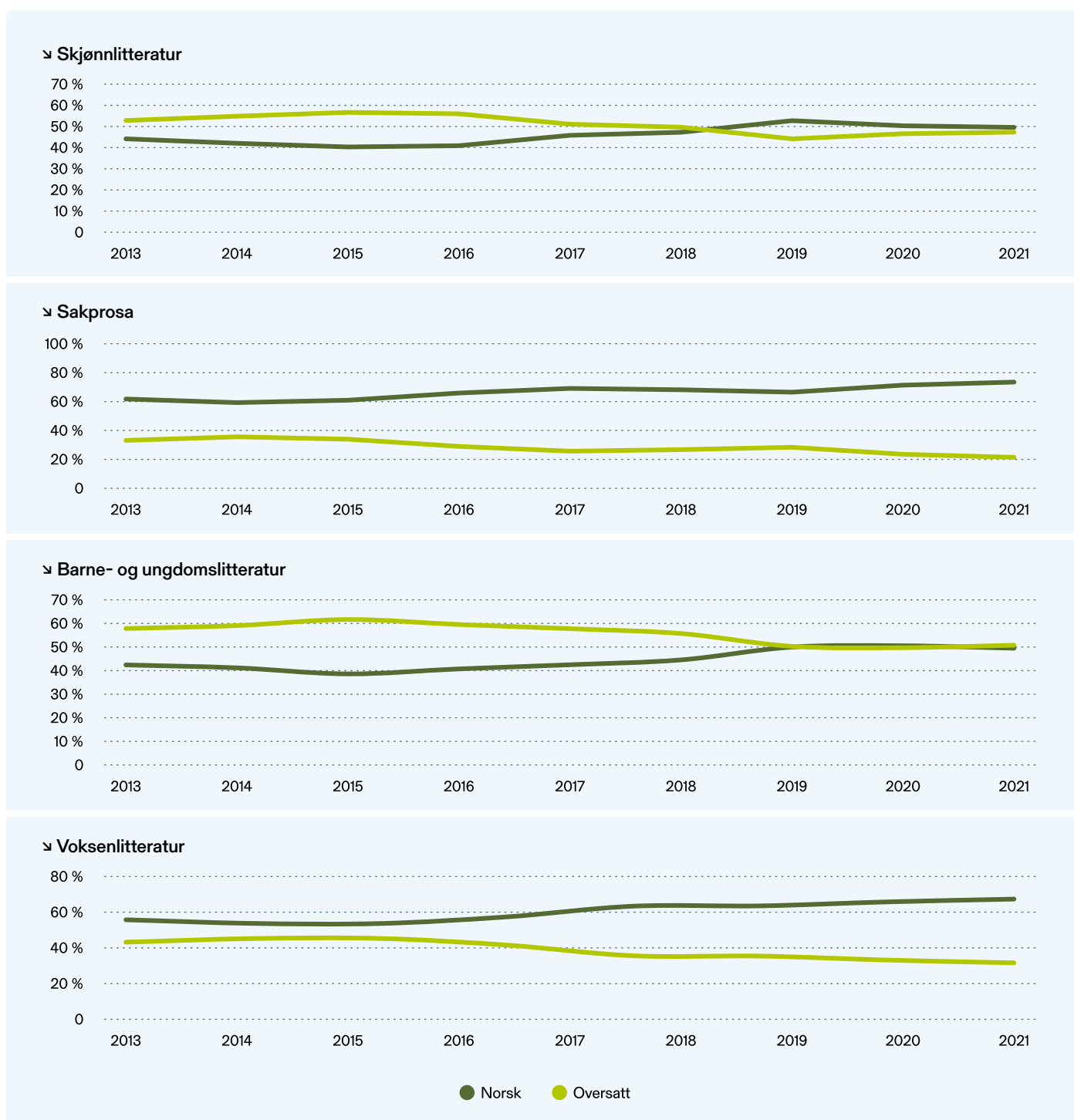
44 %

Kilder: Finn.no

Norsk og oversatt litteratur

Figur 3.8 viser utviklingen i andelene norsk og oversatt litteratur innenfor skjønnlitteratur, sakprosa, barne- og ungdomslitteratur og voksenlitteratur i perioden 2013 til 2021. Andelen norsk litteratur har i de fire kategoriene vokst fra 2013 til 2021, mens andelen oversatt har minket. Vi benytter data fra bokgruppe 3 – sakprosa, bokgruppe 4 – skjønnlitteratur og bokgruppe 5 – billigbøker til å beregne andelene norsk og oversatt litteratur. Se tabell 3.3 for undergruppene til bokgruppe 3 og 4. De samme undergruppene inngår i bokgruppe 5 – billigbøker.

↘ Figur 3.8 - Andeler norsk og oversatt litteratur, 2013–2021

» Tekstboks 3.2

Fall i salg av oversatt sakprosa

Andelen sakprosa som var oversatt til norsk, har falt i perioden vi har målt. I 2013 var andelen oversatt sakprosa 35 prosent av den samlede solgte sakprosaen, mens andelen var 21 prosent i 2021.

Fallet skjer både innenfor sakprosa for barn og unge og sakprosa for voksne. Men fallet skjer på ulikt vis for barne- og voksenmarkedet: Det ble solgt oversatt sakprosa for voksne for nesten 300 millioner kroner i 2013. I 2021 var salget falt til 127 millioner kroner. I samme periode var salget av norsk sakprosa for voksne nær uendret, med 745 millioner kroner i 2013 og 730 millioner kroner i 2021. For barn og unge skjer fallet i oversatt-andelen både fordi salget av oversatt sakprosa falt, men først og fremst fordi salget av norsk sakprosa vokste. Oversatt sakprosa for barn og unge solgte for 95 millioner kroner i 2013 og 83 millioner kroner i 2021. Salget av norsk sakprosa for barn og unge har vokst fra 29 millioner kroner i 2013 til 72 millioner kroner i 2021.

Vi har intervjuet Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) for å få mer kontekst til denne utviklingen. NFFO forteller at de ikke fører egen statistikk over oversetteroppdrag, og at de i liten grad har fått tilbakemelding fra sine medlemmer om at oppdragsmengden går ned. Men det er ofte de samme oversetterne som får oppdrag, og et fall kan ha gjort at det kommer færre nye oversettere til. I 2021 har NFFO 536 medlemmer som er oversetter eller både forfatter og oversetter. Dette er en svak nedgang fra 562 slike medlemmer i 2014. Sakprosa utgjør om lag 10 prosent av lydbøker, ifølge NFFO. Det betyr at veksten i salg av lydbøker bare i liten grad hever salget av oversatt sakprosa. NFFO forklarer at lydbokformatet fungerer godt for noen sjangre sakprosa, som true crime og memoarer. Bøker med mye detaljer, som fagbøker for profesjonsmarkedet eller filosofi, er ikke like egnet til lydformatet.

NFFO viser videre til Erle Marie Sørheims artikkel «Oversatt, men oversett» i tidsskriftet *Prosas femte utgave* i 2021. Aktører i litteraturbransjen hun intervjuer, peker på flere årsaker til at oversatt sakprosa selger mindre. Den konkurrerer med sin egen versjon på originalspråket. Originalen vil være tilgjengelig for kjøp på internett før en oversatt utgave er på plass, og gjerne til lavere pris. Utenlandske forfattere vil ofte være ukjente i Norge og med det vanskelig å markedsføre. Krympingen av den litterære offentligheten, med færre kulturjournalister og bokanmeldelser i avisene, bidrar til at det er vanskeligere å nå ut til leserne med nye forfattere. Disse faktorene kan gjøre at bokhandlere og forlag ser oversatt sakprosa som mer risikabelt å satse på enn annen litteratur. For å kompensere for risikoen hjelper det at forfatteren er berømt, at utgivelsen allerede er en internasjonal suksess, eller at utgivelsen eller forfatteren har en klar kobling til Norge som gjør markedsføringen av boka lettere.

Fremføringsinntekter i Norge

Fremføringsinntektene til forfattere i Norge var på 36 millioner kroner i 2021, en økning på litt over 1 million fra 2020. Fremføring av litteratur er her definert som opplesninger eller andre oppdrag som forfattere tar på seg i kraft av sitt virke som forfatter. Med fremføringsinntekter menes honoraret forfatterne får utbetalt for ulike typer oppdrag. Fremføringsinntektene som er målt, inkluderer honorarer utbetalt i forbindelse med opplesing av litteratur på arrangementer gjennom Norsk Forfattersentrum og oppdrag med Den kulturelle skolesekken (DKS).

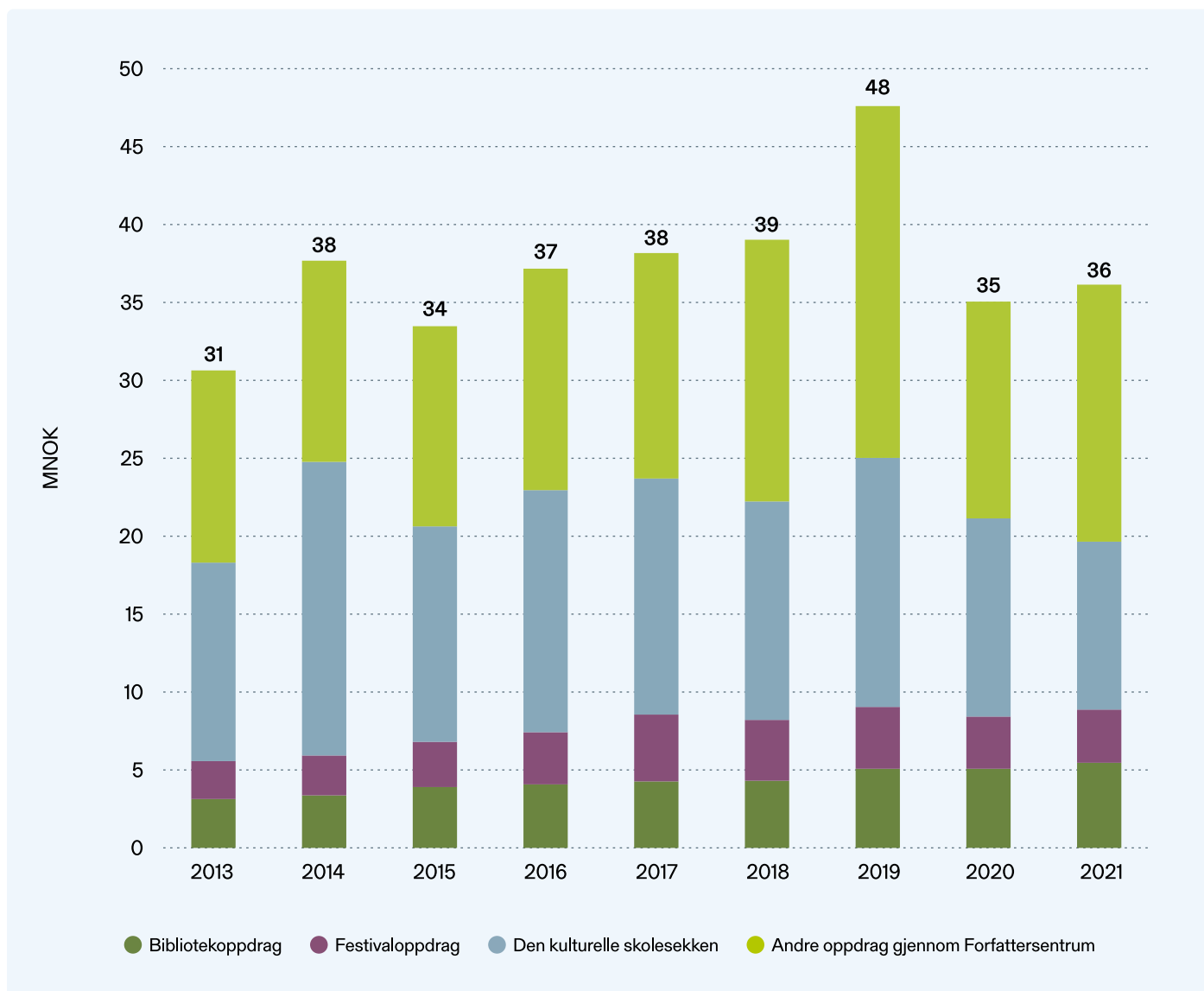
Det var en topp i fremføringsinntekter i 2019, i hovedsak drevet av inntekter gjennom Forfattersentrum i kategorien andre oppdrag. Norge var i 2019 gjesteland ved bokmessen i Frankfurt, og norske forfattere hadde da oppdrag der fakturert gjennom Forfattersentrum med NORLA som oppdragsgiver. I tillegg var 2019 nasjonalt bokår i Norge, noe som ga ekstra oppdrag både fra biblioteker og andre oppdragsgivere.

» Tekstboks 3.3

Norsk Forfattersentrum

Norsk Forfattersentrum er en medlemsorganisasjon for skjønnlitterære forfattere og sakprosaforfattere. Organisasjonen har over 1 500 medlemmer og formidler opplesningsoppdrag og forfatterbesøk på skoler, på bibliotek, i foreninger med mer. De arrangerer også turneer, kunstnerseminarer og litterære festivaler. Fra og med 2009 har Norsk Forfattersentrum fungert som nasjonal aktør for litteraturformidlingen i Den kulturelle skolesekken.

▾ Figur 3.9 - Litteraturbransjens samlede fremføringsinntekter i Norge, 2013–2021 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Bibliotekoppdrag	3,1	3,4	3,9	4,1	4,3	4,3	5,1	5,1	5,5
Festivaloppdrag	2,4	2,5	2,9	3,3	4,3	3,9	4,0	3,3	3,4
Den kulturelle skolesekken	13	19	14	16	15	14	16	13	11
Andre oppdrag gjennom Forfattersentrum	12	13	13	14	14	17	23	14	17
Totale fremføringsinntekter i Norge	31	38	34	37	38	39	48	35	36

Kilder: Den kulturelle skolesekken og Norsk Forfattersentrum.

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

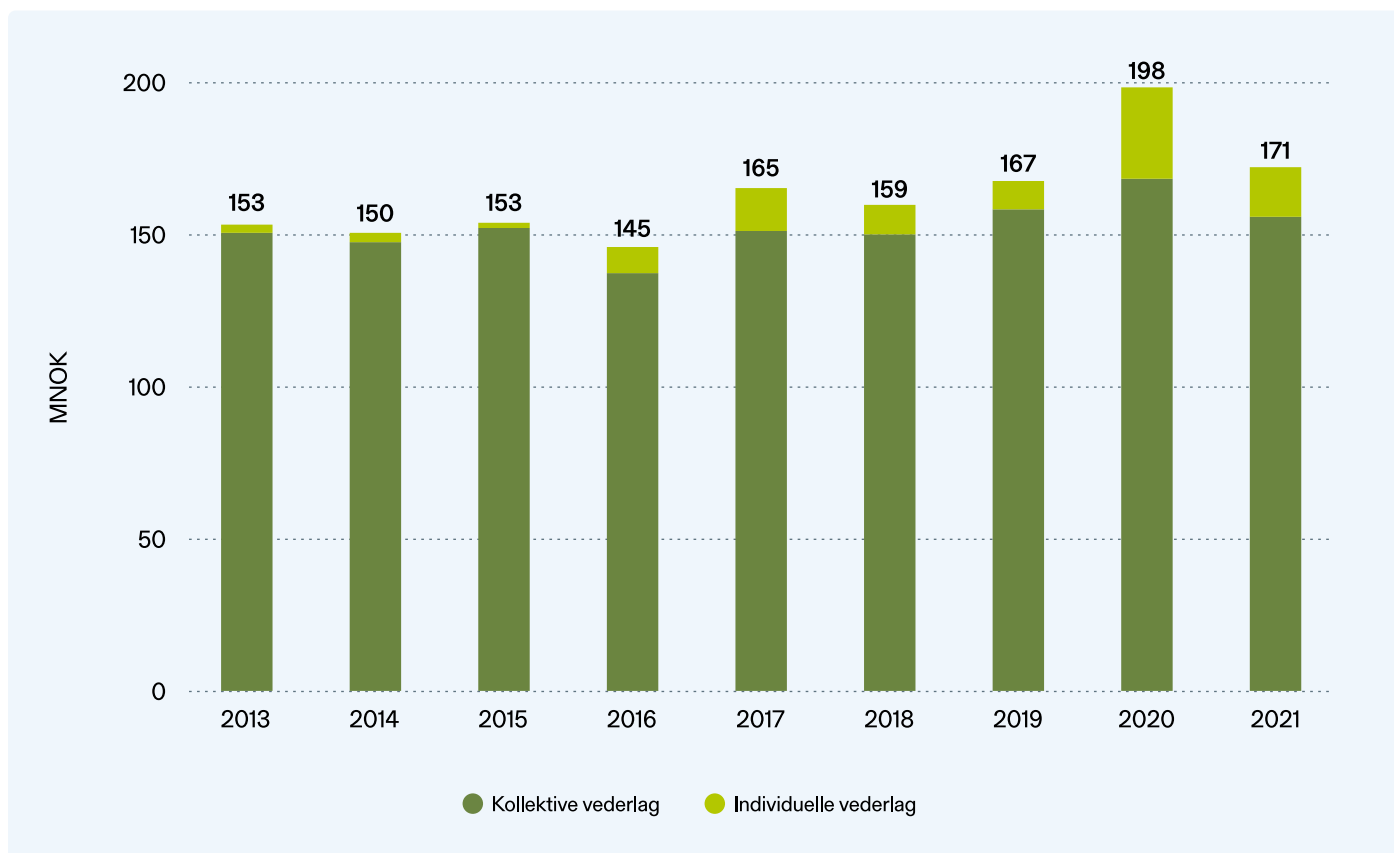
Opphavsrettslige inntekter i Norge

De samlede opphavsrettslige inntektene som tilfalt litteraturbransjen fra Norge i 2021, var på om lag 170 millioner kroner, jamfør figur 3.10. Av dette utgjorde kollektive vederlag 155 millioner og individuelle utbetalinger i overkant av 15 millioner.

Opphavsrettslige inntekter i litteraturbransjen består av vederlag som er samlet inn av rettighetsforvaltere, og fordelt til aktører i litteraturbransjen. Vederlagene utbetales i form av kollektive og individuelle vederlag. De kollektive vederlagene fordeles gjennom Kopinors medlemsorganisasjoner og kommer den enkelte rettighetshaver til gode gjennom stipender og kollektive formål i tillegg til direkte utbetalinger til enkeltutgivere. De individuelle vederlagene utbetales av Kopinor direkte til den enkelte rettighetshaver.

Mye av variasjonen i opphavsrettslige vederlag de senere årene skyldes uenigheter mellom rettighetshavere om fordelingen av vederlaget. I 2020 ble det etter voldgift utbetalt over 25 millioner kroner for årene 2018 og 2019 til rettighetshavere for Nasjonalbibliotekets publisering av bøker i fulltekst i Nasjonalbibliotekets nettbibliotek. I 2021 ble det konflikt om fordeling av vederlag for kopiering fra digitale kilder i skolen, og disse vederlagene ble da ikke utbetalt i 2021. Konflikten er nå løst, og vederlag for 2021 ble utbetalt i 3. kvartal 2022.

» Figur 3.10 - Litteraturbransjens opphavsrettslige inntekter i Norge, 2013–2021 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Kollektive vederlag	150	147	152	137	150	149	158	168	155
Individuelle vederlag	2,7	3,1	1,7	8,6	14	9,7	9,3	30	16
Totale opphavsrettslige inntekter Norge	153	150	153	145	165	159	167	198	171

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Lydbookavtalen	1,3	1,7	0,2	1,7	1,2	1,2	1,0	1,2	1,9
Eksamensavtalen	1,3	0,5	1,0	2,0	0,9	1,3	1,2	0,7	0,5
Klareringsvederlag	0,1	0,8	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nettbiblioteket				3,4	3,9	3,6	0,0	5,4	3,0
Skaff				0,3	0,1	0,5	0,1	0,2	0,1
Bolk				1,3	8,0	3,1	6,9	22	11
Individuelle vederlag totalt	2,7	3,1	1,7	8,6	14	9,7	9,3	30	16

Kilde: Kopinor

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

» Tekstboks 3.4

Individuelle vederlag i litteraturbransjen

Lydbokvederlaget er en avtale staten og rettighetshaverorganisasjonene har inngått om vederlag for fremstilling av lydbøker til bruk for funksjonshemmede. Produsentene av lydbøker for personer med nedsatt funksjonsevne er godkjent av Kulturdepartementet og omfatter Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB), Statped og Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB).

Eksamensvederlaget er en avtale mellom Kopinor og Utdanningsdirektoratet om vederlag for bruk av utgitte verk ved eksamen. Eksamensavtalen gjelder offentlige eksamener og nasjonale prøver som administreres av Utdanningsdirektoratet og avholdes i grunnskolen, videregående skole og voksenopplæringen.

Klareringsvederlaget er en avtale som sier at Kopinor kan gi tillatelse til kopiering som går utover grensene for de generelle kopieringsavtalene. Dette gjelder særlig i forbindelse med fremstilling av kompendier til høyere utdanning.

Nettbiblioteket (tidligere Bokhylla.no) er en avtale mellom Kopinor og Nasjonalbiblioteket om å legge ut digitaliserte bøker på internett. Avtalen omfatter bøker utgitt til og med år 2000, det vil si cirka 250 000 bøker.

Behovsoptrykkssystemet *Skaff* er en avtale som sier at Kopinor kan gi tillatelse til kopiering som går utover grensene for de generelle kopieringsavtalene. Dette gjelder i forbindelse med behovstrykk av tidligere utgitte fagbøker. Vederlagene fordeles som hovedregel individuelt.

Pensumtjenesten *Bolk* utgjør en sentral del av avtalen mellom Kopinor og universiteter og høyskoler. I henhold til avtalen skal pensum og annet nødvendig lærestoff i form av bokutdrag som kopieres og gjøres tilgjengelig for studenter eller kursdeltagere, registreres for klarering i Bolk. Dette gjelder enten det gjøres tilgjengelig digitalt eller i trykt form, for eksempel i form av kompendier.

3.3 Inntekter fra utlandet

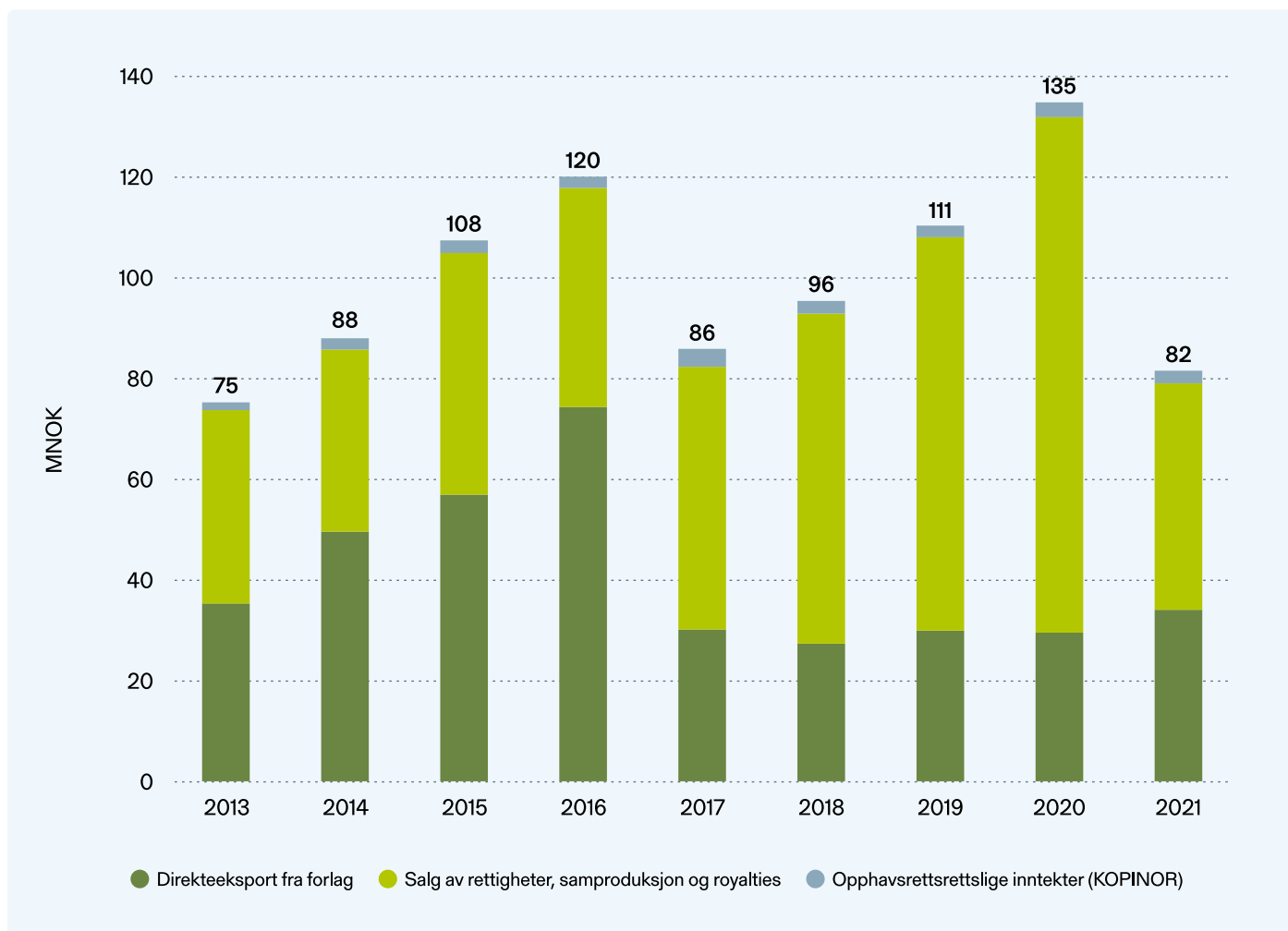
De samlede inntektene til litteraturbransjen i Norge fra utlandet er beregnet til å være i overkant av 80 millioner kroner i 2021, som vist i figur 3.11. Dette er over 50 millioner mindre enn i 2020. Den viktigste årsaken til det målte fallet fra 2020 er at kun to utenlandske agenter som representerer norske forfattere, har rapportert til statistikken for 2021.

Inntekter fra utlandet inkluderer forlagenes inntekter fra direkteeksport, inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties samt inntekter fra vederlag som utbetales til norske aktører fra Kopinors søsterorganisasjoner i utlandet gjennom Kopinor.

Forlagenes direkteeksport har et brudd i tidsserien fra 2016 til 2017, hvor det er målt et fall på over 40 millioner kroner. Bakgrunnen for dette er at Forleggerforeningen omklassifiserte en aktør fra eksport i sine tall fra og med 2017.

Inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties har vi hentet inn fra forlag og agenter i samarbeid med NORLA, Senter for norsk litteratur i utlandet. Frem til og med målingen for 2018 har det kun vært norske forlagsagenter eller frittstående norske agenter som har rapportert tall til statistikken. Fra og med 2019 har vi også hentet inn tall fra utenlandske agenter som representerer norske forfattere i utlandet. I 2020 var det en sterk økning av målte inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties, mens det var et kraftig fall i 2021. Den viktigste årsaken til denne variasjonen er at vi i 2020 fikk inn data fra betydelig flere utenlandske agenter enn i 2019, mens i 2021 var det bare to som rapporterte tallmateriale til statistikken. Holder man tall fra utenlandske agenter utenfor, var norske forfatteres inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties i underkant av 70 millioner i 2019, nesten 60 millioner i 2020 og over 40 millioner i 2021.

» Figur 3.11 - Litteraturbransjens samlede inntekter fra utlandet, 2013–2021 (i MNOK)

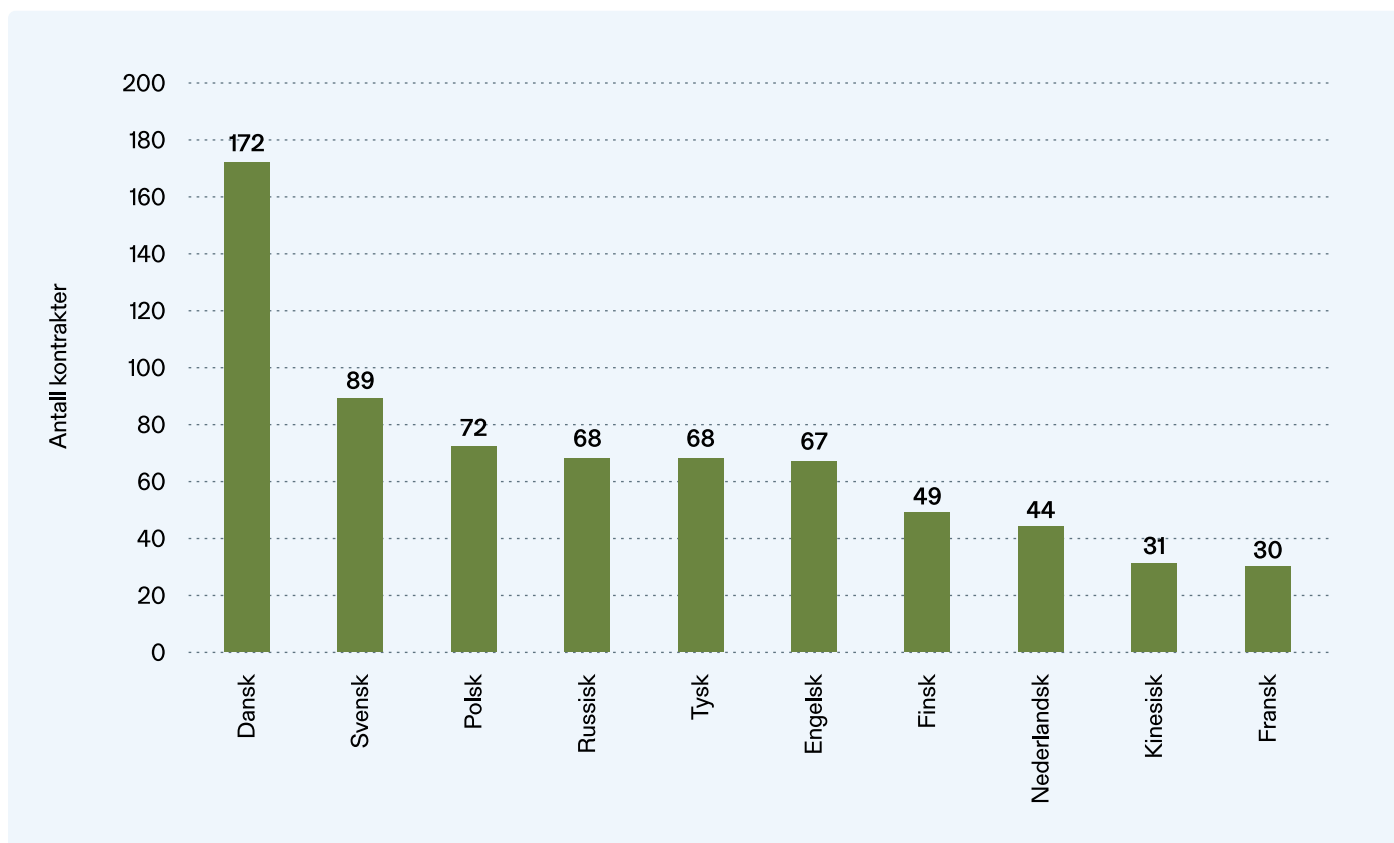
	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Direkteeksport fra forlag	35	50	57	75	30	27	30	30	34
Salg av rettigheter, samproduksjon og royalties	39	36	48	44	52	66	78	103	45
Opphavsrettslige inntekter, KOPINOR	1,5	2,3	2,5	2,2	3,5	2,5	2,3	2,9	2,5
Samlede inntekter fra utlandet	75	88	108	120	86	96	111	135	82

Kilder: Forleggerforeningen, NORLA og Kopinor.

Note: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

I tillegg til inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties har vi samlet inn tall på agenter og forlags kontrakter i utlandet for 2021. Samlet rapporterer de om 1100 nye eller fornyede kontrakter med norske forfattere i 2021. Vi har også fått tall på hvilke språk kontraktene gjelder for, og i figur 3.12 viser vi de 10 språkene som flest norske verk ble oversatt til i 2021.

» Figur 3.12 - Topp ti språk for kontrakter med norske forfattere til utlandet.

Kilde: NORLA.

4 Visuell kunst i tall

4 Visuell Kunst i tall

4.1 Samlede inntekter i den visuelle kunstbransjen

De samlede inntektene i den visuelle kunstbransjen er beregnet til rett i underkant av 3 milliarder kroner i 2021, jamfør figur 4.1. Med det er 2021 året med høyest inntekter siden vi begynte målingene i 2014. I 2021 økte den visuelle kunstbransjens samlede inntekter med 4 prosent fra 2020, etter å ha økt med 21 prosent fra 2019 til 2020. Dette er et omslag fra trenden de foregående årene, for i perioden 2014 til 2019 sank den visuelle kunstbransjens inntekter med 3 prosent årlig.

Endringen i samlede inntekter på 4 prosent fra 2020 til 2021 kommer på tross av en sterk nedgang i inntektene fra utlandet, men som følge av en unormalt sterk økning i inntektene i Norge. Inntektene innen visuell kunst i Norge bikket i 2021 for første gang 2 milliarder kroner, med god margin, og utgjorde nesten 2,4 milliarder. Det er en økning på 32 prosent fra 2020. Når det gjelder inntektene fra utlandet, er utviklingen betydelig mer varierende. 2020 så de desidert høyeste inntektene målt i åtteårsperioden, tydelig preget av salget av enkelte svært verdifulle kunstverk. Da var inntektene fra utlandet på over en milliard kroner. Tallene for 2021 viser ikke noen salg av samme størrelse, som mest sannsynlig er grunnen til at inntektene fra utlandet har falt med over 600 millioner kroner. Det er allikevel det tredje høyeste nivået som er målt i perioden, noe som tyder på relativ høy internasjonal aktivitet i bransjen.

» Figur 4.1 - Den visuelle kunstbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2014–2021 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Inntekter i Norge	1499	1812	1740	1696	1726	1778	1786	2364
Inntekter fra utlandet	458	355	676	292	367	152	1068	603
Samlede inntekter	1958	2167	2416	1989	2092	1930	2854	2967

» Samlede inntekter
2021

2 967

millioner kroner

» Årlig endring
2014–2021

+6 %

» Endring
2020–2021

+4 %

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Se metodekapittelet 6.5 for en nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

Kilder: Bildende Kunstneres Hjelpesfond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), Kulturrådet, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Kulturtanken, Billedhoggerforeningen, Den kulturelle skolesekken, Norwaco, Kopinor og egen kartlegging blant enkeltgallerier.

4.2 Samlede inntekter i Norge

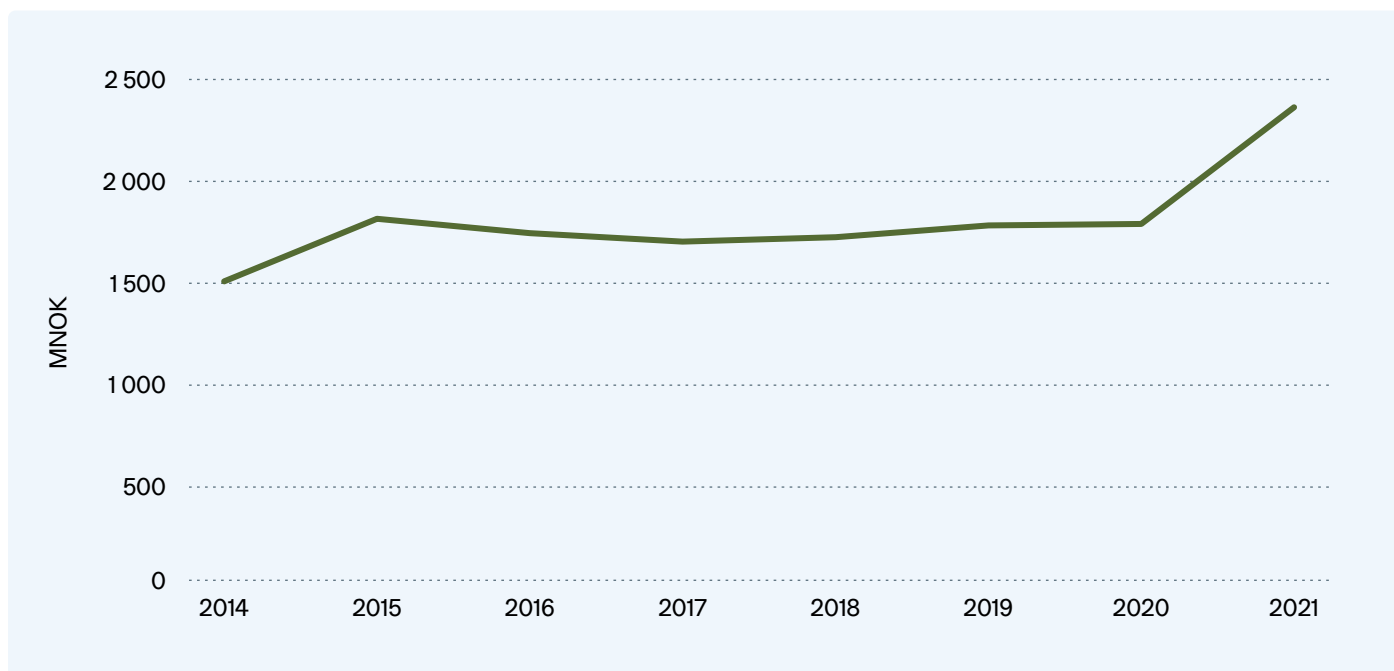
De samlede inntektene i Norge omfatter inntekter fra salg av visuell kunst, visningsinntekter og vederlags- og opphavsrettsinntekter. Fordelingen av inntektene mellom salg, visning og vederlag/opphav har holdt seg relativt stabil siden målingen startet i 2014, jmfør figur 4.2. Salgsinntektene er den klart største inntektskategorien, og den utgjorde 92 prosent i 2021. Visningsinntektene utgjorde 6 prosent, mens vederlags- og opphavsinntektene utgjorde 2 prosent.

Den store veksten i samlede inntekter i Norge kan i all hovedsak forklares av veksten i inntekter fra salg av visuell kunst. Disse inntektene utgjorde i 2021 over 2 milliarder kroner. Det er en økning på 33 prosent fra 2020.

Visningsinntektene i Norge har hatt en jevn, lav vekst gjennom perioden, med unntak av et fall i perioden fra 2018 til 2020. Det er flere forhold som kan forklare nedgangen, herunder perioder med nedstengning som følge av pandemien samt at enkelte store museer holdt stengt i perioder på grunn av renovering/flytting. I 2021 utgjorde visningsinntektene 132 millioner kroner. Det ga en vekst på 45 prosent fra 2020 til 2021 og tar inntektene tilbake til nivået i perioden før covid-19-pandemien. Den betydelige veksten fant sted til tross for at enkelte visningssteder også holdt stengt i perioder i begynnelsen av året.

Vederlags- og opphavsinntektene i Norge utgjorde 48 millioner kroner i 2021. Det ga en nedgang på 7 prosent fra 2020. Over tid viser statistikken allikevel at denne inntektskategorien har hatt en stabil vekst på 5 prosent hvert år siden målingen startet i 2014.

» Figur 4.2 - Samlede inntekter i Norge, 2014–2021 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Salg av visuell kunst	1365	1670	1589	1528	1537	1604	1642	2185
Visningsinntekter	100	105	112	125	145	126	91	132
Vederlag og opphavsrettsinntekter	34	37	39	43	44	48	53	48
Samlede inntekter	1499	1812	1740	1696	1726	1778	1786	2364

» Samlede inntekter i Norge
2021

2 364
millioner kroner

» Årlig endring
2014–2021

+7 %

» Endring
2020–2021

+32 %

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner

Kilder: BKH, BONO, SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), Kulturrådet, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Kulturtanken, Billedhoggerforeningen, DKS, Norwaco, Kopinor og egen kartlegging blant auksjonshus.

Inntekter fra salg av visuell kunst

For å kartlegge inntektene fra salg av visuell kunst i Norge benytter vi oss i hovedsak av statistikk over avgiftspliktige salg av kunstverk. Ethvert kjøp av kunstverk over 2 000 kroner som er tilbudt til allmennheten, eller som skjer med sikte på offentlig visning, underlegges avgiftsplikt, og vil synes i statistikken. Offentlige salg av kunstverk under 2 000 kroner, privat salg direkte fra kunstneres atelierer og import av visuell kunst til Norge er ikke avgiftspliktig og dekkes derfor ikke av statistikken over avgiftspliktige salg. Vi samler derfor inn tall over denne omsetningen separat og på andre måter.

Den sterke økningen i inntekter fra salg av visuell kunst fra 2020 til 2021 kommer i hovedsak som resultat av at det avgiftspliktige salget har vokst med 28 prosent, jamfør figur 4.3. Denne inntektskategorien utgjorde over én milliard kroner, noe som er det høyeste nivået siden målingen startet i 2014. Videre skyldes veksten at den nest største salgskategorien, import av visuell kunst, har steget til 857 millioner kroner i 2021, opp 48 prosent fra 2020. Inntektene fra offentlige salg under 2 000 kroner og privat salg fra kunstneres atelierer har også nådd nye toppnivåer, på henholdsvis 58 og 189 millioner kroner.

Etter flere år med lav til moderat vekst i inntektene fra salg av visuell kunst, bryter endringen på 33 prosent fra 2020 til 2021 med forventet inntekt basert på tidligere tall. En forklaring på den sterke veksten i salgsinntekter det siste året er de statlige stimuleringsordningene til innkjøp av kunst. I perioden mellom oktober 2020 og februar 2021 bevilget Stortinget 51 millioner kroner til 15 museer for innkjøp av kunst.¹ Også KORO fikk tildelt 7 millioner i stimuleringsmidler til innkjøp av kunst gjennom ordningen for kunst til statlige enheter som holder til i leiebygg. For flere av museene innebar midlene mange års «normale» innkjøpsbudsjett, og totalt ble det kjøpt inn 908 kunstverk. I tillegg til de konkrete effektene på gallerienes salgsinntekter, har stimuleringsmidlene til museene også gitt en rekke andre effekter (se tekstboks 4.1).

«Tilskuddet innebærer mange års «normale» innkjøpsbudsjett for vårt museum.»

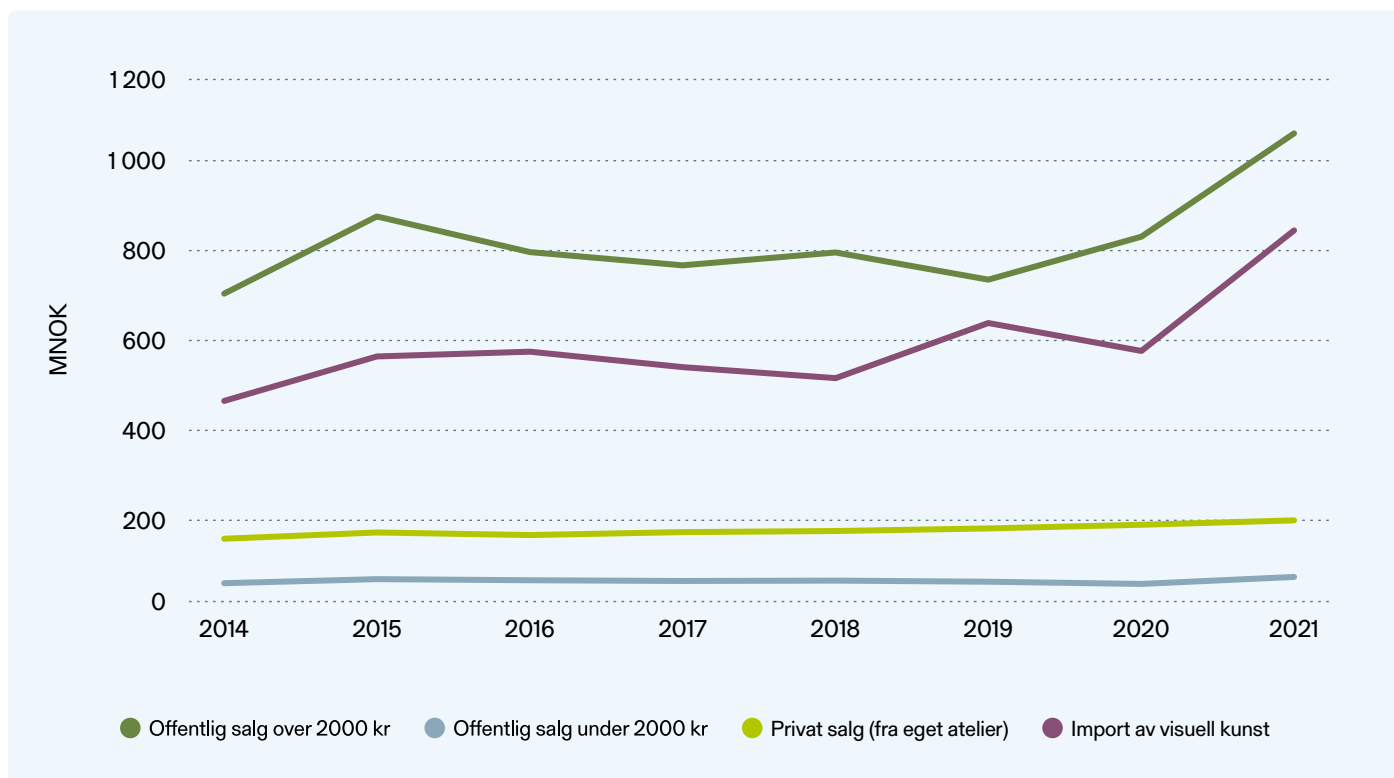
- Preus museum ²

Flere aktører i den visuelle kunstbransjen antar at økningen i salgsinntektene også skyldes at mange privatpersoner opplevde styrket kjøpeevne under pandemien. Pandemien så vedvarende perioder uten mulighet for reisevirksomhet, restaurantbesøk og levende kulturtilbud, og den voldsomme økningen i salgsinntekter i 2021 kan tyde på at fraværet av slike forbruksmuligheter åpnet for mer kjøp av kunst blant privatpersoner. Med gjenåpningen i februar 2022 vil det bli interessant å se om en slik, mulig, endring i kjøpevaner har hatt en varig effekt, eller om 2021 vil fremstå som et unntaksår med uvanlig høyt kunstsalg.

1 Veiteberg, J. 2022. *Eit paradigmeskifte? Kunstinnekjøp ved norske kunstmuseum som covid-19-tiltak.*

2 <https://www.preusmuseum.no/nor/Oppdag-samlingene/Fotografer/Nye-innkjoep-til-samlingen>

» Figur 4.3 - Totale inntekter fra salg av visuell kunst i Norge, 2014–2021 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Offentlig salg over 2000 kr	711	889	807	776	807	744	843	1081
Offentlig salg under 2000 kr	43	53	50	49	50	47	42	58
Privat salg (fra eget atelier)	147	161	155	162	164	170	178	189
Import av visuell kunst	464	566	577	542	517	644	579	857
Samlede inntekter fra salg i Norge	1365	1670	1589	1528	1537	1604	1642	2185

» Årlig endring i samlede inntekter fra salg i Norge 2014–2021

+7 %

» Endring i offentlig salg over 2 000 kroner 2020–2021

+28 %

» Endring i import av visuell kunst 2020–2021

+48 %

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Kilder: BKH, BONO, SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Norske Kunsthåndverkere, KiN, Kulturrådet og egen kartlegging blant enkelte auksjonshus

» Tekstboks 4.1

Effekter av de statlige stimuleringsmidlene på kunstbransjen

I perioden mellom oktober 2020 og februar 2021 vedtok Stortinget stimuleringsordninger på totalt 59 millioner kroner til innkjøp av kunst. Tilskuddene ble fordelt på 15 museer. I tillegg til den overordnede målsetningen om å opprettholde aktivitetsnivået i kunstbransjen under covid-19-pandemien ble det stilt en rekke vilkår for bruk av stimuleringsmidlene.

- Midlene skulle brukes til kjøp av samtidskunst
- Kjøpene skulle gjøres fra gallerier og visningssteder i Norge, og skulle kunne knyttes til kunstnere som i hovedsak bor og arbeider i Norge.
- Kunstverkene skulle kjøpes så fort som mulig, og senest innen utgangen av 2021.

Jorunn Veiteberg har, på oppdrag fra Kulturdepartementet, undersøkt effektene av stimuleringsmidlene. For det første har stimuleringsmidlene bidratt til økt økonomisk aktivitet i kunstbransjen, en aktivitet som kom både visningssteder, publikum og kunstnere til gode. Flere av galleriene forteller at 2020 og 2021, økonomisk sett, har vært deres beste år noensinne. Også flere kunstnere rapporterer om økt salg av kunst.

Flere museer fikk mangedoblet sitt ordinære innkjøpsbudsjett. Det resulterte i at flere av museene i ettertid har løftet frem innkjøpene i egne utstillinger. Museet i Tønsberg lokket eksempelvis med «Nyervervelser på Haugar», mens KODE kunstmuseer og komponisthjem viste sin nyinnkjøpte kunst i utstillingen «First the Good News».

Innkjøpsmidlene har bidratt til en ny kunstgeografi, der særlig de regionale kunstmuseene har fått styrket sin attraktivitet relativt til de store, etablerte aktørene. Flere av de regionale kunstsentrene melder at innkjøpsmidlene har gitt dem mulighet til å differensiere egne samlinger og bygge opp særegne utstillinger som er populære hos besøkende.

Dagens museer har et viktig mandat når det gjelder den makten de har som historiefortellere, og innkjøpsmidlene har bidratt til økt representasjon, likestilling og mangfold i museenes kunstsamlinger. Brorparten av museene kjøpte kunst av flere kvinnelige enn mannlige kunstnere. Flere museer har også brukt innkjøpsmidlene til å styrke samlingene av samisk kunst, tekstilkunst, temporære verk og design. Kunst av andre nasjonale minoriteter er derimot mindre representert i innkjøpene.

Kilde: Jorunn Veiteberg, 2022: *Eit paradigmeskifte? Kunstinnekjøp ved norske kunstmuseer som covid-19-tiltak*

Fordeling av salg på ulike salgs- og kjøpskanaler

Den sterke veksten i inntekter fra salg av offentlige verk over 2 000 kroner utgjorde en betydelig del av veksten i samlede inntekter i kunstbransjen i Norge. Ettersom det offentlige salget med utsalgspris over 2 000 kroner er omfattet av kunstavgiften, er det mulig å bryte ned inntektene basert på ulike salgskanaler og salgsaktørers innbetaling av kunstavgift, og se etter årsaker til veksten.

Kunstavgiftspliktige inntekter fra gallerier og kunsthandlere, som også omfatter auksjonshus, har økt med 37 prosent fra 2020 til 2021, fra 607 til 829 millioner kroner, jamfør figur 4.4. Denne kategorien utgjør 77 prosent av de samlede kunstavgiftspliktige inntektene, og forklarer derfor brorparten av den samlede veksten i avgiftspliktig salg. Avgiftspliktige inntekter fra kunstforeninger og kunstsentre har økt fra 32 millioner kroner i 2020 til 45 millioner i 2021, en økning på 42 prosent. Disse kategoriene har hatt en årlig vekst på henholdsvis 6 og 5 prosent siden målingen startet i 2014, og utviklingen fra 2020 til 2021 er større enn det tidslinjen forutsier.

De kunstavgiftspliktige inntektene fra foreninger/enkeltpersoner har vokst med 2 millioner kroner i 2021, til 118 millioner. Veksten i denne kategorien har vært særlig sterk gjennom perioden fra 2014 til 2021, med en årlig vekst på 12 prosent.

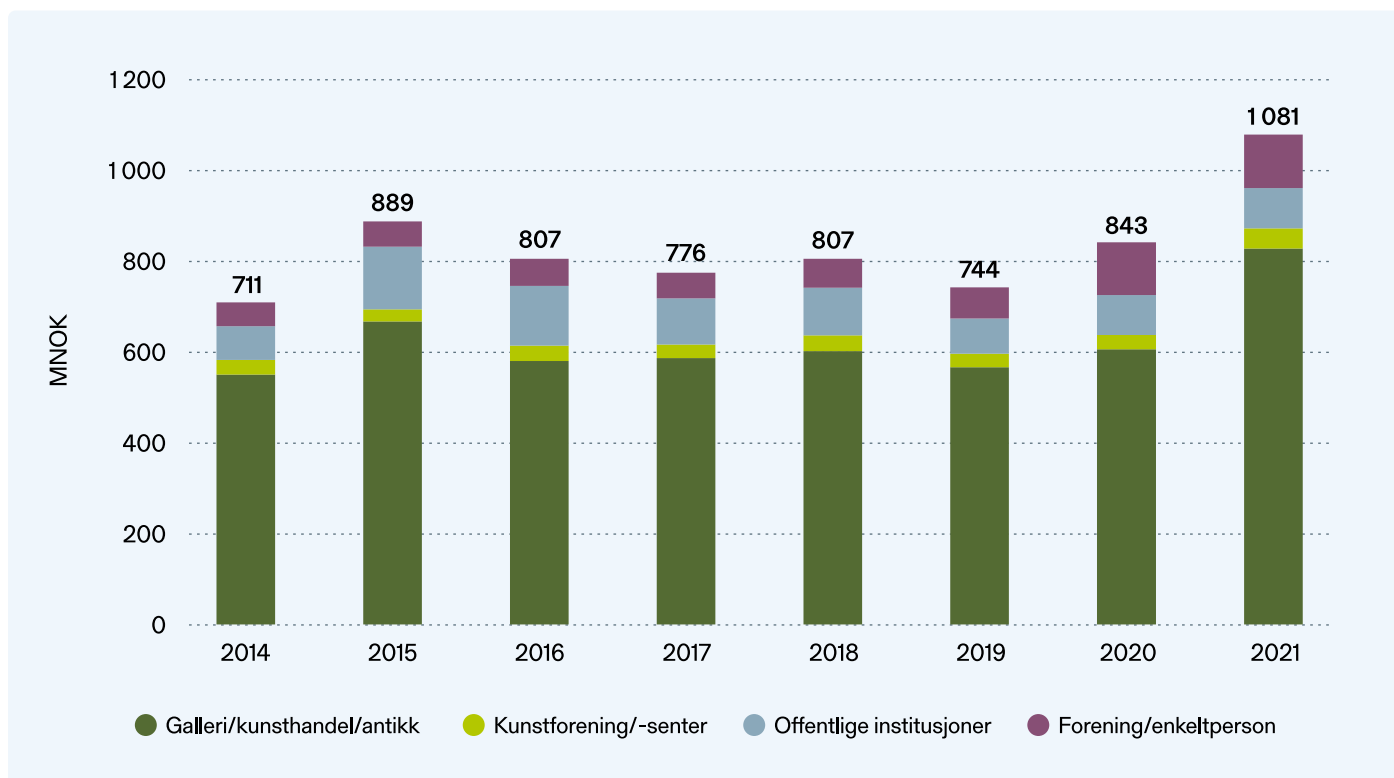
En mulig forklaring på den positive utviklingen innen salg av offentlige kunstverk over 2 000 kroner fra foreninger/enkeltpersoner er at salg av kunst stadig flyttes over på kunstnerens egne gallerier på nett. Kunstnere som rapporterer omsetning gjennom salg på nett eller fra egne gallerier, har økt jevnt og parallelt med den generelle økningen i åtteårsperioden, men fordoblet seg fra 2020 til 2021. Det kan vise at pandemien «tvang» kunstomsetningen over i digitale kanaler.

«Antallet kunstnere som rapporterer omsetning fra salg på nett eller fra egne gallerier har økt voldsomt i 2021. (...) Det er en endring i hvordan kunst selges.»

- Bildende Kunstneres Hjelpesfond (BKH)

For å si noe om utviklingen i salget av kunst via digitale plattformer har Rambøll samlet inn statistikk for antallet annonser som er publisert i kategorien «kunst» på den digitale markedsplassen Finn.no. I 2021 ble det publisert i underkant av 200 000 slike annonser, jamfør figur 4.5. Dette er den høyeste målingen siden første måling i 2014. I 2014 ble det publisert i underkant av 45 000 annonser. Dette markedet har med andre ord vokst med gjennomsnittlig 24 prosent per år i perioden mellom 2014 og 2021. Veksten fra 2020 til 2021 var på 15 prosent.

» Figur 4.4 - Offentlig salg, basert på ulike aktørers innbetaling av kunstavgift, 2014–2021 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Galleri/kunsthandel/antikk	552	668	581	588	603	567	607	829
Kunstforening/-senter	32	27	34	30	35	30	32	45
Offentlige institusjoner	75	138	132	102	105	77	88	89
Forening/enkeltperson	52	56	60	57	63	69	116	118
Totale kunstavgiftspliktige inntekter	711	889	807	776	807	744	843	1081

» Endring i salg i galleri/kunsthändler/
antikk
2020–2021

+37 %

» Endring i salg i kunstforening/-
senter
2020–2021

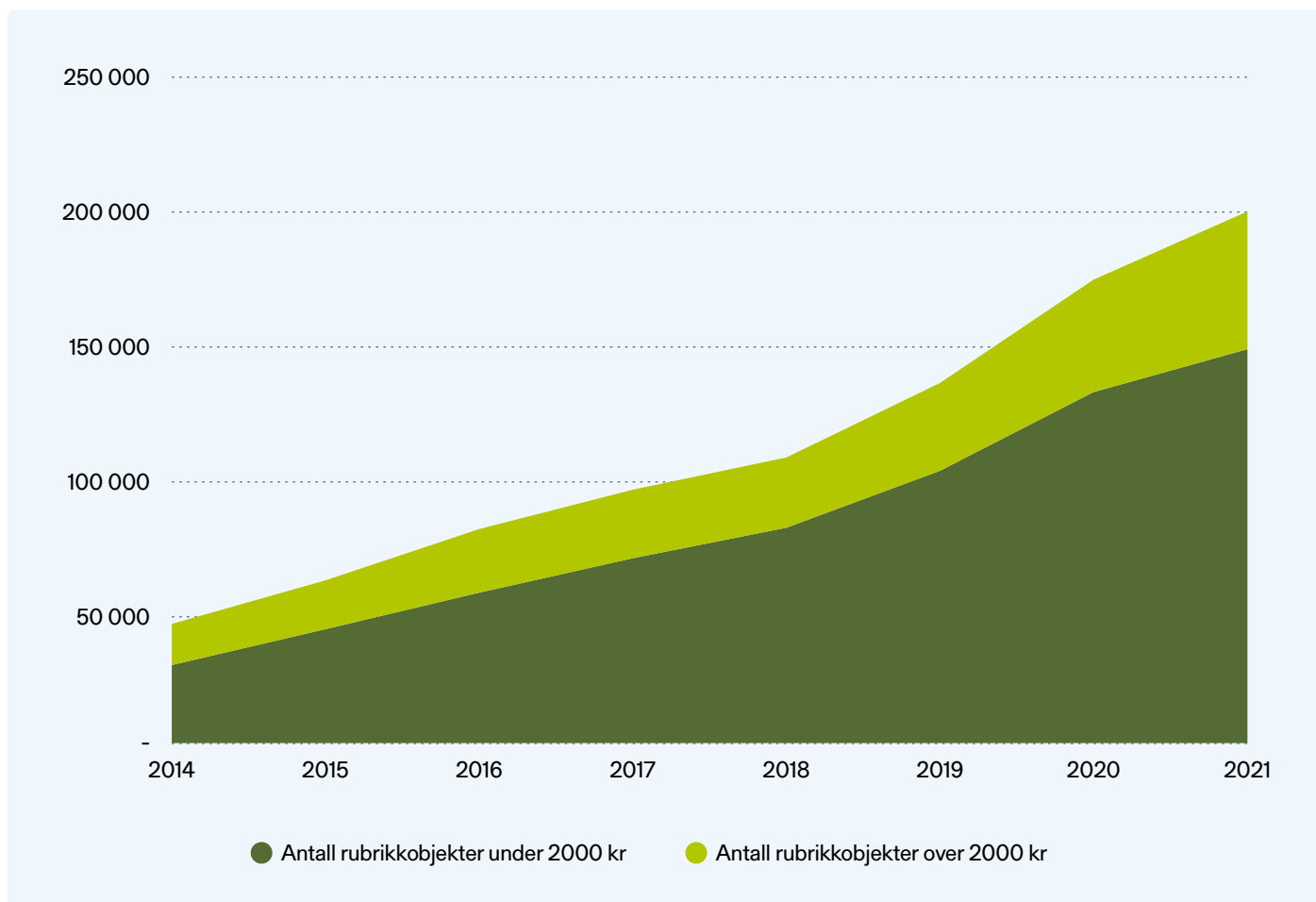
+42 %

» Årlig endring i salg hos foreninger/
enkeltpersoner
2014–2021

+12 %

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner. Kilder: BKH.

» Figur 4.5 - Antall kunstannonser publisert på Finn.no per år, 2014–2021

» Antall rubrikkannonser 2021

199 796

» Endring i antall rubrikkannonser 2020–2021

15 %

» Årlig endring i rubrikkannonser 2014–2021

24 %

Kilder: Finn.no.

Førstehåndssalg, annenhåndssalg og utsmykking

Ved innbetaling av kunstavgift skilles det mellom førstehåndssalg, annenhåndssalg (videresalg) og salg knyttet til utsmykkingsoppdrag, bestillingsverk og lignende. Det skyldes at det er den som blir eier av verket, som er ansvarlig for innbetaling av kunstavgiften ved utsmykkingsoppdrag, mens det ved øvrig salg er selger eller formidler som er ansvarlig for innbetaling.

Det kunstavgiftspliktige førstehåndssalget har økt fra 498 millioner kroner i 2020 til 721 millioner i 2021, jamfør figur 4.6.³ Det utgjør en positiv utvikling på 45 prosent. Med unntak av 2015 er dette det første året der det rapporteres om en betydelig vekst i omsetningen i førstehåndsmarkedet.

Inntektene fra annenhåndssalget utgjorde 274 millioner kroner. Det er en vekst på 17 prosent fra 2020 og er om lag 100 millioner mer enn da undersøkelsen startet i 2014. Annenhåndsmarkedet er det eneste markedet som har vokst i størrelse hvert år siden målingen startet.

Inntektene fra utsmykkingsoppdrag gikk ned med 4 prosent fra 2020 til 2021, fra 83 millioner kroner til 79 millioner. Inntektene fra utsmykking har vært relativt stabile de siste fem årene, men de er fortsatt langt lavere enn åtteårsperiodens høyeste måling i 2016 (132 millioner). Utsmykkingsinntektene utgjorde 7 prosent av inntektene i 2021. Det er den laveste andelen siden målingen startet i 2014.

Statistikk over følgerettspliktig kunstsalg kan også brukes til å undersøke om veksten i salg av visuell kunst skyldes at det omsettes et økt antall kunstverk, eller at kunstverkene selges dyrere enn tidligere. Tallene for den følgerettspliktige omsetningen i Norge fra og med 2015 viser til salg av opphavsrettslig vernede verk til en verdi av over 3 000 euro, der kunstneren har krav på følgerett.⁴ Statistikken for den følgerettspliktige omsetningen refererer derfor kun til en begrenset del av markedet, men er allikevel egnet som en indikasjon på prisutviklingen i markedet som helhet.

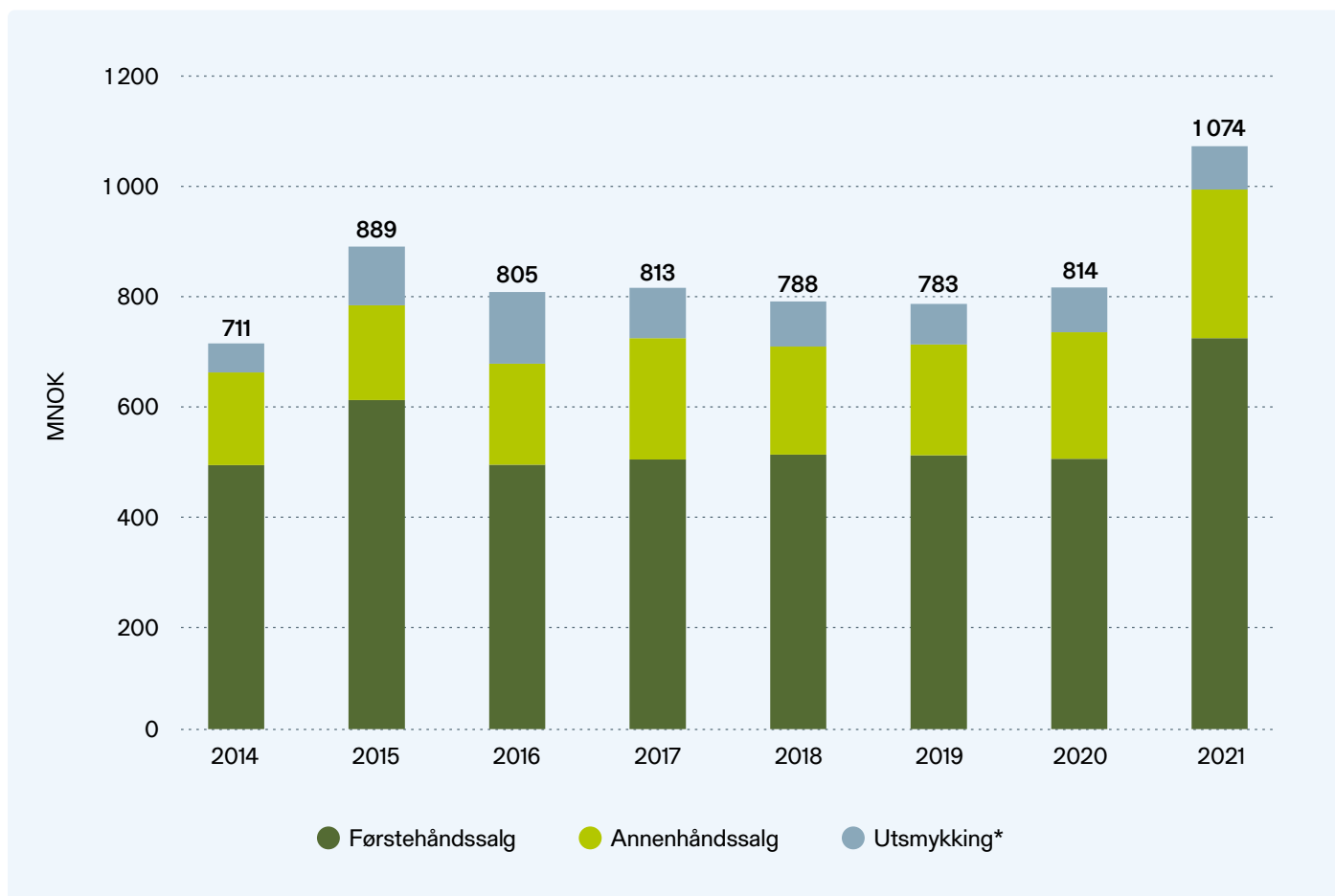
Innenfor det følgerettspliktige kunstsalg er det relativt få dyre verk som selges i Norge. Likevel ble det solgt betydelig flere dyre kunstverk i Norge i 2021 sammenlignet med 2020. Antall malerier som selges for mellom 3 000 euro og 5 millioner kroner, har steget med 32 % fra 2020 til 2021 (fra 636 til 841). Antall verk solgt for mellom 1 og 2,5 millioner har steget fra 11 i 2020 til 15 i 2021, mens antall verk solgt for mellom 0,5 og 1 millioner har steget fra 36 til 41.

I sum indikerer dette at stadig flere verk med høy salgspris omsettes i Norge. Dette kan forklare deler av veksten i offentlig salg av kunstverk til over 2 000 kroner. Det betyr derimot ikke at veksten ikke også kan forklares ved at det omsettes mer kunst enn tidligere. I realiteten vil forklaringen antagelig involvere en kombinasjon av de to faktorene.

³ Ved annenhåndssalg kan salget være følgerettspliktig. I disse tilfellene har vi i våre beregningen trukket ut følgerettsvederlag og justert det estimerte salget for de tilfellene hvor det er betalt en lavere sats på grunn av følgeretten (se metodekapittel for detaljer).

⁴ Følgerettspliktige kunstsalg gjelder videresalg av opphavsrettslig vernede verk der kunstner har krav på følgerett. Priskategoriene starter på 3 000 EUR, ettersom dette er minstegrensen norske myndigheter har satt for følgeretten. Salg av verk med en pris lavere enn 3 000 EUR vil ikke medføre følgerett. Kilde: BONO.

↘ Figur 4.6 - Avgiftspliktig salg av visuell kunst fordelt på salgstyper, 2014–2021 (i MNOK)

↘ Endring i inntekter fra førstehåndssalg 2020–2021

+45 %

↘ Endring i inntekter fra annenhåndssalg 2020–2021

+17 %

↘ Endring i inntekter fra utsmykking 2020–2021

-4 %

* Tallene i kategorien omfatter kun omsetning innrapportert som offentlig utsmykking, det vil si hvor kjøper/erhverver har betalt kunstavgift. Avgift rapportert av selger (for eksempel når en offentlig institusjon handler i et galleri eller direkte fra kunstner) havner i en av de andre kategoriene.

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner. Kilder: BKH.

» Tekstboks 4.2

Kjønnforskjeller i videresalg

Fordelingen av inntekter fra videresalg for 2021 viser at over 85 prosent av inntektene var tilknyttet kunstverk med mannlig opphavsperson, og omtrent 15 prosent var knyttet til kunstverk med kvinnelig opphavsperson. I 2020 var inntektene knyttet til kvinnelige kunstnere ca. 13 prosent. Kvinneandelen har altså gått opp fra 2019 til 2020. Disse tallene baserer seg på videresalg der kunstomsetteren også har følgerettspliktig salg (totalt 91,5 millioner kroner).

Denne kjønnsfordelingen gjelder også når vi avgrenser til videresalg av kunstverk laget av nålevende kunstnere. 81 prosent av inntektene fra videresalg av kunstverk fra en nålevende kunstner var tilknyttet kunstverk med mannlig opphavsperson, mens 19 prosent var tilknyttet kvinnelig opphavsperson. I 2020 var fordelingen av inntektene mellom nålevende mannlige og kvinnelige opphavspersoner henholdsvis 88 og 12 prosent. En mulig forklaring på økningen i kvinneandelen er at de statlige stimuleringsmidlene i størst grad ble brukt til innkjøp av kunst fra kvinnelige kunstnere, slik vi redegjorde for i tekstboks 4.1.

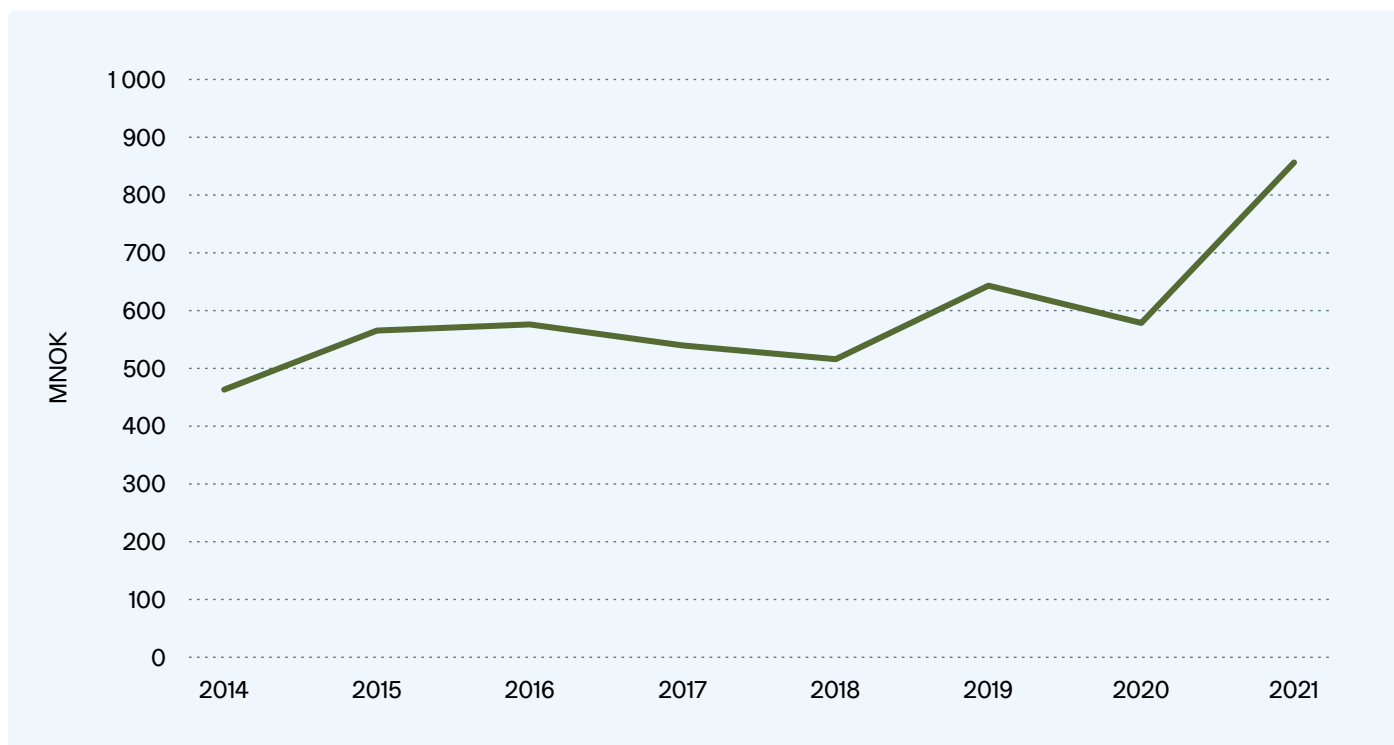
Import av visuell kunst

Inntektene fra import av visuelle kunstverk utgjorde samlet 857 millioner kroner i 2021, jamfør figur 4.7. Utviklingen i import fra 2020 (opp 48 prosent) utgjør en betydelig del av den store veksten i samlede inntekter i Norge. Eksportinntektene fra 2021 er de desidert høyeste som er målt i tidsperioden – de var 213 millioner høyere enn i det forrige rekordåret 2019.

Danmark var i 2021 det landet det ble importert mest kunst fra, målt i kroner. Til sammen ble det importert visuell kunst for 236 millioner kroner fra Danmark dette året. Inntektene i 2021 er omtrent elleve ganger høyere enn den gjennomsnittlige årlige importinntekten i perioden mellom 2014 og 2020. Data fra Tolletaten viser at det er enkelte spesielt dyre kunstverk som forklarer veksten i importinntektene, uten at de gir innsyn i hvilke verk dette gjelder. Den betydelige økningen i importinntekter fra Danmark forklarer mye av veksten i de samlede importinntektene fra 2020 til 2021.

Figur 1.7 viser også en økning i importinntekter fra Sverige, Tyskland og USA fra 2020 til 2021, mens importen fra Sveits er mer enn halvert i samme tidsrom. I perioden vi har tall fra, er det totalt sett importert mest fra USA, Storbritannia, Tyskland og Danmark, målt i verdi.

» Figur 4.7 - Importinntekter for visuell kunst, 2014–2021 (i MNOK)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Frankrike	13	18	18	10	35	20	25	26
Sverige	32	24	37	25	51	35	32	79
Sveits	70	19	36	40	26	103	78	37
Danmark	24	23	32	19	21	14	22	246
Tyskland	63	64	82	37	53	74	62	95
Storbritannia	52	141	135	201	125	186	103	100
USA	178	208	185	128	122	150	168	195

» Totale importinntekter
2021

857
millioner kroner

» Endring i import siste år
2020–2021

+48 %

» Største importland
2021

Danmark
246
millioner kroner

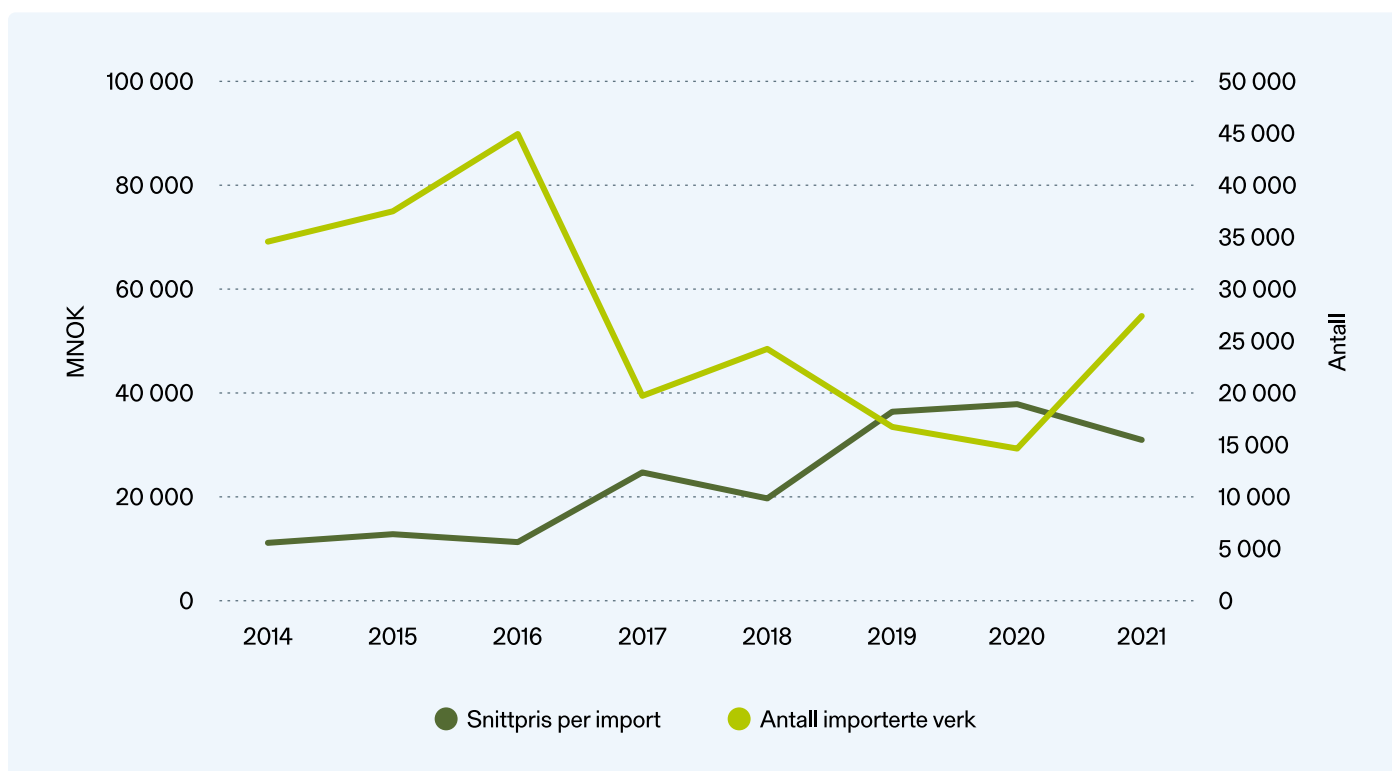
Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Kilder: SSB, Tolletaten.

Tall fra Tolletaten over antall importerte verk gir også anledning til å se om årlige forandringer i importinntekter skyldes færre eller flere importerte verk og/eller endringer i gjennomsnittlig pris per verk. Det ble importert klart flest verk i 2016 (45 053), og dette var følgelig det året gjennom tidsperioden med lavest snittpris per verk (11 432 kroner). Perioden fra 2017 til 2020 så en kraftig nedgang i antall importerte verk. Inntektene fra import av visuell kunst steg imidlertid markant i perioden, noe som betyr at veksten i hovedsak kan tilskrives at gjennomsnittsprisen for de importerte kunstverkene steg kraftig. Snittprisen per verk var høyest i 2020, da den ble målt til 37 987 kroner.

I 2021 har antall importerte verk økt markant, fra 14 740 i 2020 til 27 512 i 2021, og snittprisen per verk sank til 31 153 kroner. Det indikerer at årsaken til den kraftige økningen i importinntekter i 2021 skyldes en økning i omfanget av import, heller enn en økning i prisen per importerte verk.

▸ Figur 4.8 - Snittpris og antall importerte verk, 2014–2021

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Kilder: SSB, Tolletaten.

Visningsinntekter

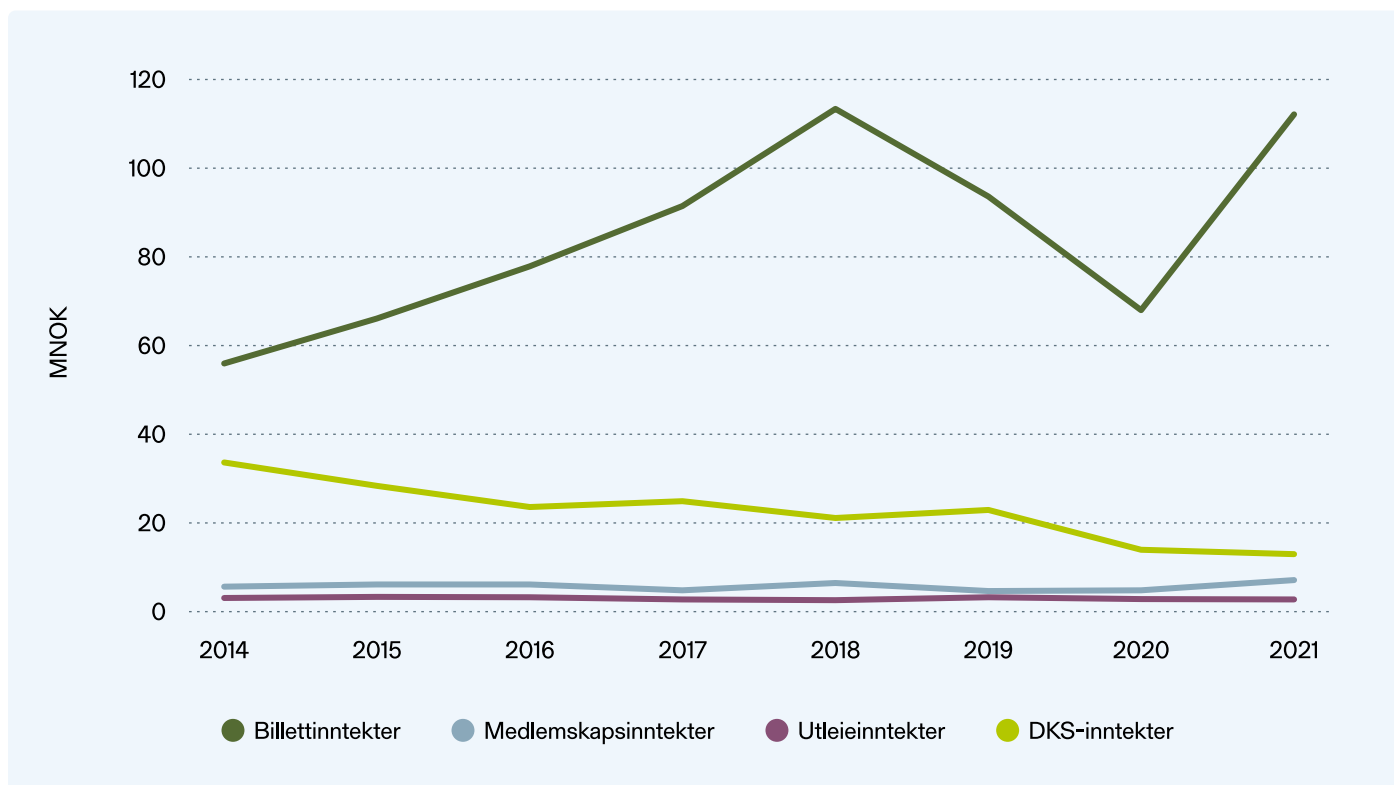
Visningsinntekter for visuell kunst i Norge er inntekter fra publikums betaling for å oppleve visuell kunst. Disse inntektene utgjorde 132 millioner kroner i 2021, noe som tilsvarer en økning på 45 prosent sammenlignet med 2020. Det er en stor kontrast til nedgangen på 22 prosent fra 2019 til 2020. Etter to år med nedgang i de samlede visningsinntektene i 2019 og 2020, som i stor grad kan tilskrives effekter av pandemien, er inntektene i 2021 igjen oppe rundt toppnivået fra 2018. De samlede visningsinntektene har hatt en årlig prosentvis vekst på 4 prosent siden målingen startet i 2014. Det er imidlertid store forskjeller i inntektene fra ulike typer visningssteder og inntektskilder, jmf figur 4.9.

Billettinntektene, inkludert inntekter fra omvisninger og utlån av audioguides, har hatt en relativ sterk vekst i hele perioden frem til 2018, før de gikk ned i 2019 og 2020. Tallene fra 2021 viser en kraftig oppgang på 65 prosent fra 2020, fra 68 til 113 millioner kroner. Dette kan skyldes at visningsstedene, med unntak av enkelte perioder i starten av året, holdt åpent for publikum gjennom 2021. Det står i motsetning til 2020, der mange av visningsstedene måtte holde stengt under store smitteutbrudd i forbindelse med covid-19-pandemien. I tillegg har enkelte store museer som holdt stengt i (deler av) 2020, slik som Munchmuseet og Nasjonalmuseet, rapportert en betydelig økning i billettinntektene i 2021.

Utover billettinntektene har inntektene fra de tre andre inntektskategoriene hatt en flat eller delvis negativ utvikling i perioden fra 2014 til 2021. Inntekter fra medlemskap i museer og kunstforeninger har steget til 7 millioner kroner i 2021, mens inntekter fra utleie av visuell kunst utgjorde 3 millioner samme år.⁵ Inntektene fra begge disse kategoriene har vært på et jevnt nivå gjennom hele perioden fra 2014 til 2020. Honorarinntektene for oppdrag som gjennomføres i forbindelse med Den kulturelle skolesekken (DKS), har derimot hatt en årlig nedgang på 13 prosent gjennom perioden, og falt fra 14 millioner i 2020 til 13 millioner i 2021.

⁵ Medlemskapsinntektene som er tatt med i rapporten, er avgrenset til medlemskap som gir gratis eller rabatterte inngang til utstillinger med visning av visuell kunst. Valget om å avgrense inntektene fra medlemskap på denne måten skyldes at det bare er i disse tilfellene at medlemskapet kan sies å være en betaling for å oppleve visuell kunst.

» Figur 4.9 Samlede visningsinntekter i Norge, 2014–2021 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Billetttinntekter	56	67	78	92	114	94	68	113
Medlemskapsinntekter	6	6	6	5	7	5	5	7
Utleieinntekter	3,4	3,6	3,5	3,0	2,9	3,5	3,1	3,0
DKS-inntekter	34	29	24	25	21	23	14	13
Visningsinntekter i Norge	100	105	112	125	145	126	91	132

» Endring i billetttinntekter
2020–2021

+65 %

» Endring i samlede visningsinntekter
2020–2021

+45 %

» Årlig endring i samlede visnings-
inntekter
2014–2021

+4 %

Note: Alle tall er omregnet til 2020-tall.

Kilder: Kulturtanken, Kulturrådet, Norske Kunstforeninger, KiN, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Billedhoggerforeningen.

Fordelingen mellom de ulike formene for visningsinntekter varierer fra år til år. I 2021 utgjorde billettinntektene 86 prosent av de samlede visningsinntektene for visuell kunst, mens de kun utgjorde 57 prosent i 2014. Andelen som inntektene fra DKS utgjør i de samlede visningsinntektene, har sunket fra 34 prosent i 2014 til 10 prosent i 2021.

Flere bransjeaktører har gitt uttrykk for bekymring for at publikums besøksvaner er varig endret etter pandemien. Nedgangen i antall besøkende med billett på kunstmuseer fra 2019 til 2020 var enorm, fra drøye 785 000 besøkende i 2019 til snau 303 000 i 2020, jamfør figur 4.10.

Antall besøkende med billett på kunstmuseer økte kraftig fra 2020 til 2021 (til om lag 521 000 i 2021). Til tross for dette var antallet besøkende med billett fortsatt lavere enn før covid-19-pandemien. Samtidig, tatt i betraktning at samfunnet hadde noen perioder med nedstenging i starten og slutten av 2021, og at enkelte store museer holdt stengt som følge av renovasjons- og nybyggsprosesser, kan tallene tyde på at antall besøkende er på vei tilbake til «normalen».

» Tekstboks 4.3

Et frampek på den digitale utviklingen

Utviklingen av digitale formidlingsteknikker og virtuelle løsninger for fremvisning og opplevelse av kunst har gitt museer og øvrige visningssteder nye muligheter til å formidle og tilgjengeliggjøre kunst for innbyggerne. Til tross for at enkelte av disse verktøyene har eksistert lenge, har de lenge hatt til gode å få ordentlig fotfeste i den norske kunstbransjen. Samtidig tyder erfaringene på at covid-19-pandemien har akselerert digitaliseringen i Norge betraktelig, og enkelte store, etablerte aktører har nå begynt å ta i bruk digitale virkemidler for fullt. Opphavsrettsorganisasjonen BONO uttaler at visningsstedene generelt sett har gode kunnskaper om opphavsrett og rettighetsklarering, og at de regelmessig klarer og inngår avtaler om bruk av verk i digitale sammenhenger med BONO.

«Vi satser tungt på det digitale. Bygger kompetanse på digitale prosjekter sammen med internasjonale samarbeidspartnere. Vi ser også på hvordan vi snakker med kunstnere, hvordan vi formidler dem og deres verk. Det virtuelle gir oss mulighet til å tenke nytt.»

● Kunstsilo

I mars 2020 stengte det gamle Munchmuseet, som så mange andre kunstinstitusjoner, dørene for publikum og startet på et omfattende arbeid med å digitalisere tilbudet ved deres nybygde museum. Arbeidet har resultert i at samlingen nå er digitalisert, med videoserier, utstillingsopplevelser, aktiviteter for barn og historier fra Edvard Munchs liv og kunst tilgjengelig på museets nettsider. Samtidig avholdt museet digitale omvisninger over sosiale medier under pandemien og karakteriserte initiativene og formatet som en stor suksess. I et intervju med Rambøll forteller også Kunstsilo i Kristiansand at de satser tungt på digital tilgjengeliggjøring og formidling av

sine kunstsamlinger. Blant annet utvikler de et virtuelt «tvilling-museum», der publikum kan besøke museet digitalt. Kunstsilo satser også tungt på digitale formidlingsteknikker gjennom gigafotografering, bevegeliggjøring av bilder og interaktive utstillinger. De samarbeider aktivt med andre institusjoner og universiteter om hvordan de kan øke den digitale kompetansen sin, finne nye formidlingsmetoder og tilpasse seg en stadig mer digital verden.

Blokkjedeteknologi har gjort det mulig å omsette digital kunst som en NFT (non-fungible token), noe som ble gjort for første gang i 2014. En NFT er i seg selv en unik digital identifikasjon (dataenhet) lagret på en blokkjede, og som verken kan kopieres, erstattes eller deles opp. Slik kan NFT-er brukes til å bekrefte eierskap til en spesifikk dataenhet, som igjen kan knyttes til et kunstverk. Produksjon av NFT-er ble mer og mer populært i takt med den generelle veksten i kryptovaluta i årene etter 2014, inkludert blant visuelle kunstnere. I 2021 åpnet Nordens første NFT-galleri i Oslo.

Gallerier og museer Rambøll har snakket med, fremhever at de, som kunstformidlere, ønsker å tilegne seg kunnskap om NFT-er, men at det per i dag er for risikabelt å satse på i helhet. Kjøp og salg av NFT-er gjøres ved kryptovaluta og ofte på digitale plattformer. Volatiliteten i kryptovalutamarkedet kan derfor bidra til å gjøre investeringene i NFT-er dyre for gallerier, museer og auksjonshus. Samtidig er visningssteder generelt avhengig av å investere i nye, digitale fremstillingsmetoder dersom de ønsker å vise NFT-er. Kollapsen av NFT-markedet i 2021 nevnes samtidig som en gylden mulighet for museer til å anskaffe nettopp slike digitale kunstverk, fordi prisene gikk ned.

Noen mener at NFT-er gjør det mulig med en mer sikker og stabil verdikjede for kjøp og salg av digital visuell kunst og andre verk. Begrunnelsen er at det å knytte en NFT til kunstverket som skal omsettes, gir et slags autentisitsbevis som tidligere har manglet i den digitale konteksten. En fordel for kunstneren er at det er mulig å legge inn en funksjon som gjør at kunstneren automatisk mottar en prosentandel av salgssummen ved videresalg, slik som med det lovfestede følgerettsvederlaget som i dag formidles via BONO. Det gjenstår imidlertid å se hvor utbredt denne omsetningsmetoden vil bli for salg av visuell kunst generelt, siden den også innebærer en del problemstillinger.

Opphavsrettslige inntekter

De opphavsrettslige inntektene er en liten, men ikke ubetydelig, del av de samlede inntektene i den visuelle kunstbransjen i Norge. De opphavsrettslige inntektene som tilfalt den visuelle kunstbransjen i Norge, utgjorde 49,2 millioner kroner i 2021, jmf figur 4.11. Dette tilsvarer en nedgang på 7 prosent siden 2020. Det er første gang siden målingen ble påbegynt i 2014, at de opphavsrettslige inntektene har sunket. Til tross for nedgangen har de opphavsrettslige inntektene hatt en årlig vekst på 4 prosent fra 2014 til 2021.

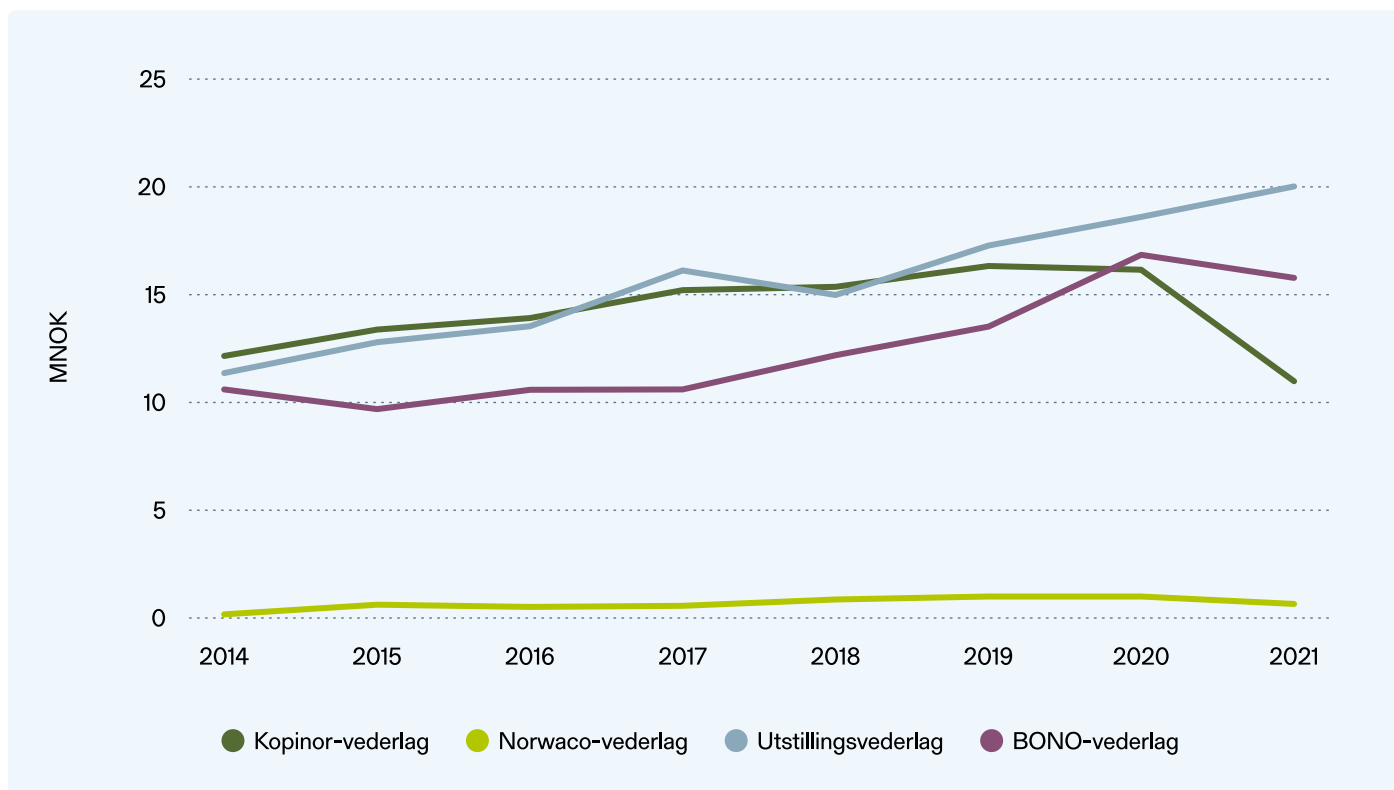
De opphavsrettslige vederlagene innkreves og utbetales til rettighetshaverne gjennom de kollektive forvaltningsorganisasjonene BONO, Kopinor og Norwaco. Både BONO, Kopinor og Norwaco krever inn og fordeler vederlag for forskjellige typer utnyttelse og bruk av verk (se tekstboks 4.4 for forklaring), men for enkelthets skyld er disse vederlagene fremover omtalt som henholdsvis «BONO-vederlag», «Kopinor-vederlag» og «Norwaco-vederlag». I tillegg omfatter statistikken også såkalte utstillingsvederlag, som ulike statlige eller statlig støttede visningssteder betaler direkte til den enkelte kunstner.

Nedgangen i de opphavsrettslige inntektene fra 2020 til 2021 skyldes i all hovedsak en nedgang i Kopinor-vederlagene. Vederlagene fra Kopinor utgjorde 11 millioner kroner i 2021, noe som tilsvarer en nedgang på 30 prosent fra 2020. I sin tur skyldes fallet i Kopinor-vederlaget først og fremst at vederlagene for kopiering av digitale kilder i skolen ikke ble utbetalt i 2021, på grunn av en konflikt om fordeling. Konflikten er nå løst, og vederlag for 2021 ble utbetalt i 3. kvartal 2022. Dette dekker nedgangen i inntektene vi ser i 2021 for denne kategorien.

I 2021 utgjorde vederlag fra Norwaco 700 000 kroner, kun 1 prosent av de totale opphavsrettslige inntektene. Utstillingsvederlaget utgjorde 21 millioner kroner. Det tilsvarer en økning på 11 prosent fra 2020 og en årlig vekst på 9 prosent for perioden 2014 til 2021.

Samlet utgjorde inntektene fra BONO-vederlag 15,8 millioner kroner i 2021. Det tilsvarer en nedgang på 6 prosent fra 2020. Det er store forskjeller i inntektene fra de ulike typene vederlag BONO fordeler. Inntektene fra følgerettsvederlaget har steget 19 prosent i 2021 sammenlignet med 2020, og utgjorde dermed 4,4 millioner kroner. Lisensieringsvederlag i Norge utgjorde 8,5 millioner, og inntektene fra privatkopieringsvederlag var på i underkant av 3 millioner i 2021.

» Figur 4.11 - Opphavsrettslige inntekter i Norge, 2014–2021 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Kopinor-vederlag	12	13	13	15	15	16	16	11
Norwaco-vederlag	0,2	0,7	0,6	0,6	0,9	1,0	1,0	0,7
Utstillingsvederlag	11	12	13	16	15	17	18	20
BONO-vederlag	10	9	10	10	12	13	16	15
Følgerettsvederlag	3,8	3,6	3,8	3,0	3,7	3,0	3,7	4,4
Lisensieringsvederlag	6,8	6,1	6,9	7,6	8,6	8,4	9,2	8,5
Privatkopieringsvederlag						2,2	4,0	2,9
Opphavsrettslige inntekter i Norge	34	37	39	43	44	48	53	48

» Endring i opphavsrettslige inntekter i Norge 2020–2021

-10 %

» Endring i inntekter fra Kopinor-vederlag 2020–2021

-32 %

» Årlig endring i opphavsrettslige inntekter 2014–2021

+5 %

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Kilder: Norwaco, BONO og Kopinor

» Tekstboks 4.4

Om opphavsretten i kunstbransjen

Opphavsrett er betegnelsen på de rettighetene en kunstner har til åndsverk han eller hun har skapt. Grunnlaget for opphavsrett og reglene om denne følger av lov av 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk (åndsverkloven). Opphavsretten oppstår automatisk når et verk blir skapt, og den varer i 70 år etter utgangen av kunstnerens dødsår. Etter en kunstners død går opphavsretten over til arvingene.

En viktig virkning av opphavsrett er at visuelle kunstnere får mulighet til å kreve økonomisk vederlag når verkene deres brukes, for eksempel i bøker og andre trykksaker, på kort og plakater, i formidling og undervisning, i reklame og markedsføring, på internett eller i tv og film. Vederlaget er både en kompensasjon for arbeidet kunstnerne har hatt med å skape verket, og betaling for at verket blir utnyttet av andre.

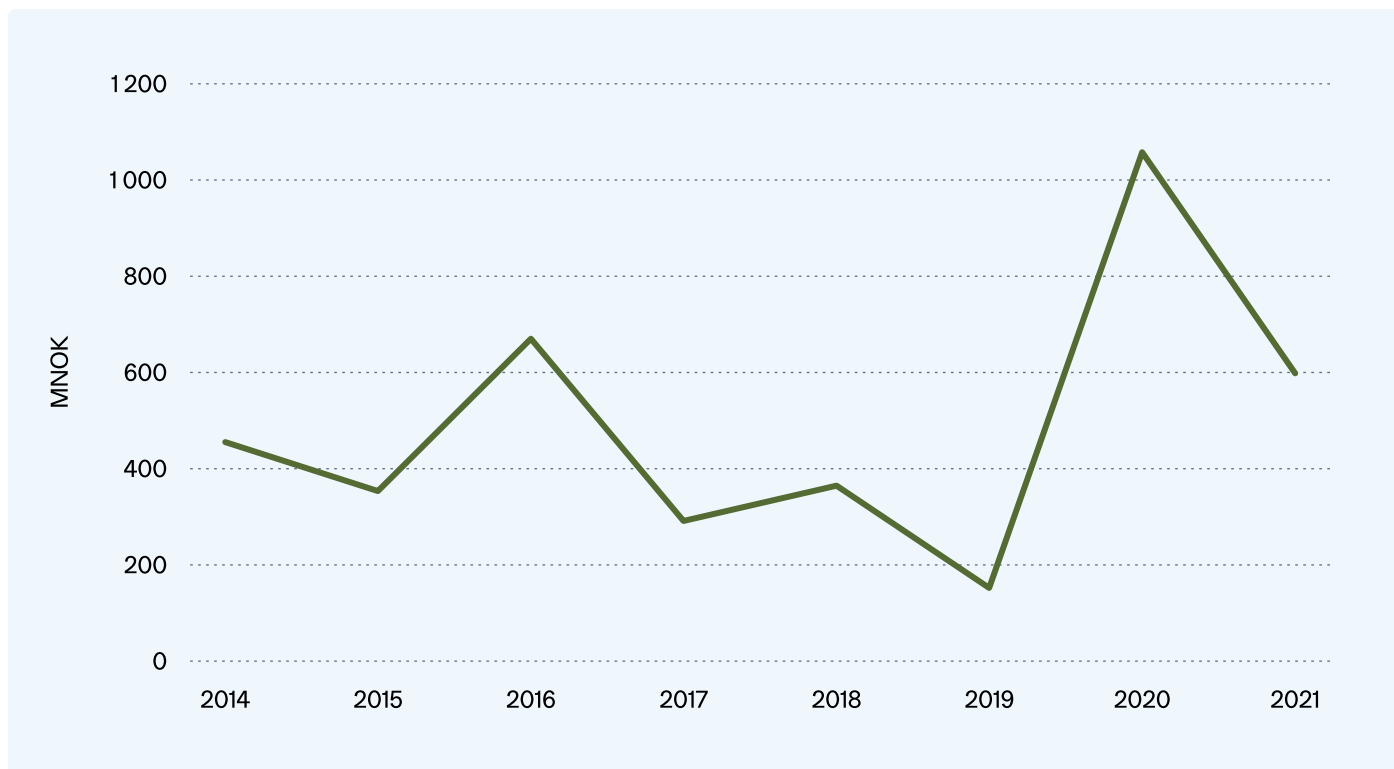
Begrepet opphavsrettslige inntekter slik det er brukt i dette kapitlet, omfatter vederlag som kunstnere og kollektive forvaltningsorganisasjoner mottar i henhold til avtale om bruk av visuelle verk, eller som de krever inn på annet grunnlag. Vederlag som kreves inn av kollektive forvaltningsorganisasjoner, fordeles enten til kunstnerne/rettighetshaverne hvis verk har blitt brukt, eller til en fagorganisasjon som er ansvarlig for å viderefordre vederlaget. I dag er det følgende forvaltningsorganisasjoner som krever inn og fordeler vederlag for bruk av visuelle verk som er beskyttet av opphavsrett:

- **BONO (Billedkunst Opphavsrett i Norge SA)**
BONO forvalter opphavsretten til over 2 700 norske og 150 000 utenlandske visuelle kunstnere i Norge. BONO lisensierer og inngår avtaler om all bruk av visuelle verk, og sørger for individuell fordeling av vederlag til opphavspersoner og rettighetshavere. BONO inngår lisensavtaler om bruk av visuelle verk med offentlige, ideelle og kommersielle virksomheter. Gjennom lisensavtaler med BONO får forlag og andre utgivere, tv- og filmselskap, museer, kommersielle foretak, undervisningsinstitusjoner og mer adgang til å bruke kunst i sin virksomhet. BONO administrerer og følger retten i Norge og sikrer at kunstnere og rettighetshavere mottar vederlag når verk blir videresolgt. Fra og med 2020 fordeler BONO også privatkopieringskompensasjon til rettighetshavere til visuelle verk.
- **Kopinor**
Kopinor inngår avtaler om kopiering og annen bruk av visuelle verk når slike verk inngår i en utgivelse, for eksempel en bok. Kopinor består av 22 medlemsorganisasjoner, blant dem flere fagorganisasjoner på det visuelle feltet. Kopinor fordeler primært vederlag til medlemsorganisasjonene. Vederlag som de visuelle fagorganisasjonene mottar fra Kopinor (kopieringsvederlag), viderefordes for det meste som stipender eller lignende.
- **Norwaco**
Norwaco forvalter rettighetene til visuelle verk som inngår i tv- og filmproduksjoner. Norwaco eies av 35 medlemsorganisasjoner, blant annet fagorganisasjoner på det visuelle feltet. Norwaco fordeler innkrevet vederlag til medlemsorganisasjonene. Vederlag som de visuelle fagorganisasjonene mottar fra Norwaco (kabelvederlag), viderefordes hovedsakelig som stipender eller lignende.

Alle de nevnte organisasjonene har inngått gjensidighetsavtaler med utenlandske forvaltningsorganisasjoner. De kan inngå avtale på vegne av både norske og utenlandske rettighetshavere, og de kan motta vederlag for bruk av norske rettighetshaveres verk i utlandet.

4.3 Samlede inntekter fra utlandet

↘ Figur 4.12 - Samlede inntekter fra utlandet, 2014–2021 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Salg utlandet	441	343	666	280	353	138	1059	583
Visning utlandet	13	9	7	10	10	12	6	17
Vederlag utlandet	4	3	3	2	4	2	3	3
<i>Kopinor-vederlag</i>	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
<i>Norwaco-vederlag</i>	0,2	0,0	0,6	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
<i>BONO-vederlag</i>	4,1	2,3	2,3	1,6	3,2	1,3	2,4	2,6
Inntekter fra utlandet	458	355	676	292	367	152	1068	603

↘ Endring i samlede inntekter fra utlandet
2020–2021

-44 %

↘ Endring i visningsinntekter fra utlandet
2014–2021

+172 %

↘ Andel utenlandsinntekter fra salg
2021

97 %

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Kilder: Kulturrådet, BONO, SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN) og egen kartlegging blant enkelte auksjonshus

De samlede beregnede inntektene fra utlandet utgjorde over 600 millioner kroner i 2021. Det tilsvarer en nedgang på 44 prosent fra inntektene i 2020. Likevel er det det tredje høyeste inntektsnivået gjennom perioden fra 2014 til 2020. Samtidig er det viktig å poengtere at salgsinntektene fra utlandet er volatile for salg av dyre enkeltverk. 2016 og 2020 ser ut til å ha vært slike unntaksår, der store enkelthendelser påvirket det samlede inntektsnivået voldsomt. I motsetning ser inntektsnivået i 2021 ut til å være et resultat av et større omfang av salg av kunst i utlandet generelt.

De samlede inntektene fra utlandet består av inntekter fra salg av visuell kunst i utlandet, inntekter fra visning i utlandet og vederlagsinntekter fra utlandet. Inntekter fra salg utgjør den klart største av disse tre kategoriene. I 2021 utgjorde inntekter fra salg av kunst 583 millioner kroner og 97 prosent av de samlede inntektene fra utlandet. Inntekter fra visning av visuell kunst i utlandet utgjorde 17 millioner og omtrent 3 prosent av de samlede inntektene fra utlandet. Vederlagsinntektene utgjorde i 2021 i underkant av 3 millioner og under 1 prosent av de samlede inntektene.

Inntekter fra salg av visuell kunst til utlandet

» Figur 4.13 - Salgsinntekter for visuell kunst fra utlandet, 2014–2021 (MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Frankrike	8	7	8	3	16	5	13	7
Danmark	4	14	3	31	7	6	8	15
Italia	1	6	29	15	15	8	0	13
Sverige	29	7	22	11	43	19	12	22
Tyskland	29	30	101	34	37	19	27	44
USA	117	98	303	53	143	24	78	79
Storbritannia	224	163	155	115	56	39	885	355

» Totale eksportinntekter
2021

583

millioner kroner

» Endring i eksportinntekter
2020–2021

-45 %

» Største eksportland
2021

Storbritannia

355

millioner kroner

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Kilder: SSB og Tolletaten.

Inntekter fra salg av visuell kunst i utlandet er i hovedsak knyttet til at aktører fra Norge frakter et kunstverk ut av Norge, og selger det på en auksjon i utlandet. Da vil det, i tallene som Rambøll har analysert, bli registrert som eksport.

Tabellen i figur 4.13 viser en oversikt over de 7 landene med høyest rapporterte eksportinntekter i perioden 2014 til 2021. Storbritannia er det landet med høyest eksportinntekter gjennom tidsperioden og var det største landet når det gjelder eksport av visuell kunst fra Norge i 2021, målt i verdi. I 2021 utgjorde inntektene fra salg av visuell kunst til eller i Storbritannia 355 millioner kroner. Det er en nedgang på 60 prosent fra 2020, men er allikevel det nest høyeste inntektsnivået som er målt i løpet av perioden fra 2014 til 2021. Videre stod salget av Francis Bacons «Triptych Inspired by the Oresteia» (812 millioner kroner) for store deler av eksportinntektene i rekordåret 2020.

For USA er oversikten preget av den tydelige økningen i 2016. Dette kan sannsynligvis tilskrives salget av «Pikene på Broen» av Edvard Munch. Dette verket ble solgt i New York for over 400 millioner kroner. Selv om selgeren var anonym, tyder eksporttallene på at verket ble eksportert fra Norge. I 2021 ble det eksportert kunst for 79 millioner kroner fra Norge til USA. Det er omtrent tilsvarende med eksportinntektene i 2020.

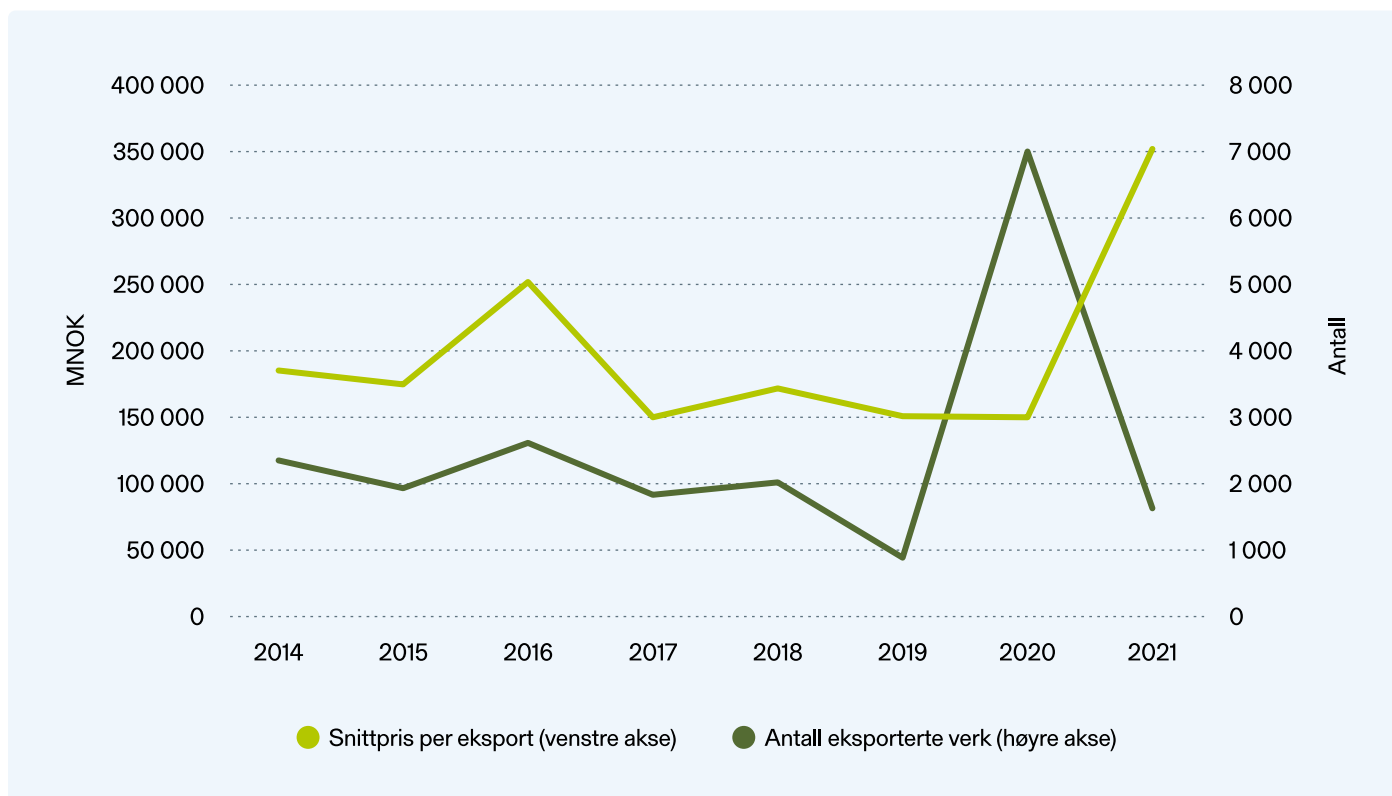
Blant de øvrige landene som det eksporteres kunst til, varierer det hvilke land som er inne på «topp 5-listen» fra år til år. I 2021 viser tallene en vekst i eksportinntektene fra Tyskland, Sverige, Italia og Danmark sammenlignet med 2020, og en nedgang i eksportinntektene fra Frankrike.

De reelle eksportinntektene vil sannsynligvis være noe høyere enn det statistikken viser. Dette er fordi eksportinntektene som presenteres her, er basert på Tolletatens tall på eksport av visuell kunst ut av Norge.⁶ Salgsverdien på en auksjon i utlandet vil kunne være høyere enn estimert verdi ved utførsel. Det blir særlig tydelig ved salg av dyre enkeltverk, slik som «Triptych Inspired by the Oresteia» og «Pikene på broen». Tolletatens tallgrunnlag og bruken i statistikken her redegjør vi nærmere for i metodekapittelet.

Tall fra Tolletaten på antall importerte verk gir oss anledning til å se om årlige forandringer i importinntekter skyldes færre eller flere eksporterte verk og/eller endringer i gjennomsnittlig pris per eksport. Antallet eksporterte kunstverk har, sett bort fra målingen i 2016, ligget på et relativt stabilt nivå de siste årene, jamfør figur 4.14. I 2021 viser tallene derimot en kraftig oppgang i antallet eksporterte verk, fra 3 019 i 2020 til 7 058 i 2021. Samtidig viser tallene at snittprisen per eksport har falt dramatisk, fra i overkant av 350 000 kroner i 2020 til snau 82 000 kroner. Mens de høye eksportinntektene i 2020 ble påvirket av salg av enkeltverk med særlig høy verdi, kan de høye eksportinntektene i 2021 bedre forklares av at aktiviteten i eksportmarkedet har økt betraktelig sammenlignet med foregående år.

6 Det betales ikke toll på import og eksport av visuell kunst til og fra Norge, men all kunst skal likevel deklarerer for Tollvesenet ved innførsel og utførsel. SSB henter tall fra Tollvesenets informasjonssystem med næringslivet (TVINN).

» Figur 4.14 - Snittpris per importerte verk og antall importerte verk, 2014–2021

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner. Kilder: SSB, Tolletaten.

Inntekter fra utleie av visuell kunst til aktører i utlandet

Inntekter fra visning i utlandet omfatter de inntektene norske museer får gjennom å leie ut verk fra sine samlinger til visningssteder i utlandet. Disse inntektene var 17 millioner kroner i 2021, jamfør figur 4.12. Det tilsvarer nesten en tredobling av visningsinntektene fra utlandet i 2020. Også internasjonalt forekommer utlån og byttelån av kunstverk og samlinger, men det tas i liten grad betaling for dette. I forbindelse med slikt utlån tas det fortrinnsvis kun betalt for vedlikehold, frakt, forsikring og lignende, som ikke omfattes av statistikken.

Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Vederlagsinntekter fra utlandet omfatter de vederlagsinntektene som tilfaller norske kunstnere ved videresalg eller lisensiering av deres verk i utlandet.⁷ Vederlagsinntektene varierer lite på tvers av år i perioden mellom 2014 og 2021. Blant de opphavsrettslige inntektene fra utlandet er det vederlaget fra BONO som utgjør den største andelen. BONO-vederlagene har steget fra 2,4 millioner kroner i 2020 til 2,6 millioner i 2021, en vekst på 10 prosent. Inntektene fra BONO-vederlaget har samtidig variert mye fra år til år gjennom tidsperioden. Endringene i inntektene kan ifølge BONO knyttes til naturlige svingninger og variasjoner i når vederlagene realiseres.

7 Som samle inn via BONO og deres søsterorganisasjoner i utlandet

Inntekter fra utleie av visuell kunst til aktører i utlandet

Inntekter fra visning i utlandet omfatter de inntektene norske museer får gjennom å leie ut verk fra sine samlinger til visningssteder i utlandet. Disse inntektene var 17 millioner kroner i 2021, jamfør figur 4.12. Det tilsvarer nesten en tredobling av visningsinntektene fra utlandet i 2020. Også internasjonalt forekommer utlån og byttelån av kunstverk og samlinger, men det tas i liten grad betaling for dette. I forbindelse med slikt utlån tas det fortrinnsvis kun betalt for vedlikehold, frakt, forsikring og lignende, som ikke omfattes av statistikken.

Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Vederlagsinntekter fra utlandet omfatter de vederlagsinntektene som tilfaller norske kunstnere ved videresalg eller lisensiering av deres verk i utlandet.⁷ Vederlagsinntektene varierer lite på tvers av år i perioden mellom 2014 og 2021. Blant de opphavsrettslige inntektene fra utlandet er det vederlaget fra BONO som utgjør den største andelen. BONO-vederlagene har steget fra 2,4 millioner kroner i 2020 til 2,6 millioner i 2021, en vekst på 10 prosent. Inntektene fra BONO-vederlaget har samtidig variert mye fra år til år gjennom tidsperioden. Endringene i inntektene kan ifølge BONO knyttes til naturlige svingninger og variasjoner i når vederlagene realiseres.

7 Som samle inn via BONO og deres søsterorganisasjoner i utlandet

5 Scenekunst i tall

5 Scenekunst i tall

5.1 Samlede inntekter

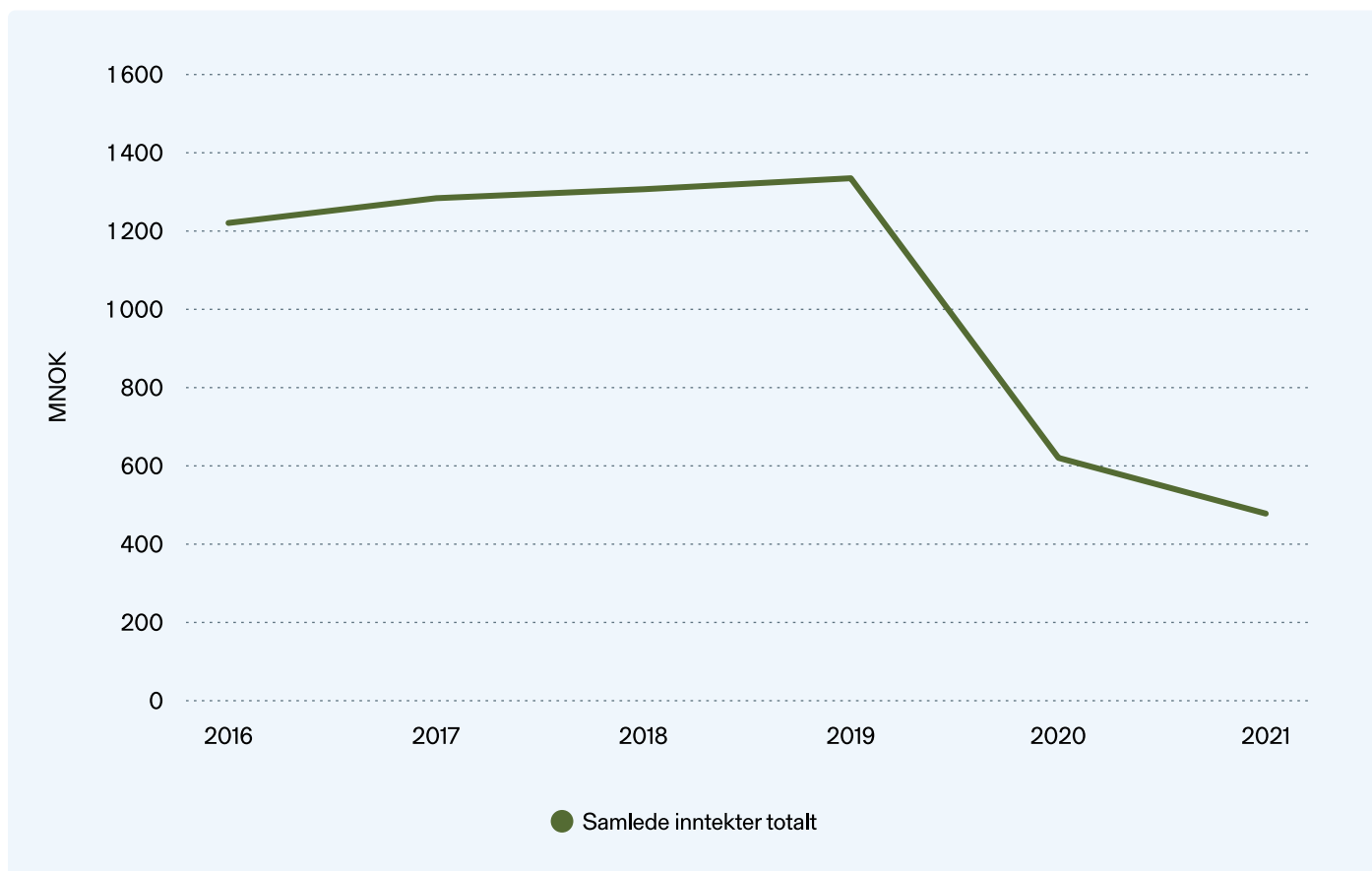
De samlede inntektene fra scenekunst er beregnet til å være i overkant av 480 millioner kroner i 2021, jamfør figur 5.1. Dette inkluderer billettinntekter fra scenekunstforestillinger i Norge, opphavsrettsinntekter utbetalt til norske rettighetshavere og samlede inntekter fra utlandet. Både 2020 og 2021 har vært unntaksår på grunn av pandemien. Nedstengingen av samfunnet og smittevernstiltak har tvunget scener til å holde stengt store deler av året, scenekunstgrupper har måttet utsette forestillinger og turneer, og mange har valgt å benytte perioden til å produsere heller enn å forsøke å gjennomføre fremvisninger. Scenekunstbransjen ble i 2020 truffet hardt med et fall på 53 prosent, sammenlignet med 2019. I 2021 har bransjen opplevd et ytterligere fall på 23 prosent. Sammenlignet med 2019 innebærer de beregnede inntektene i 2021 et samlet fall på 64 prosent i løpet av pandemien.

Før pandemien, til og med 2019, opplevde bransjen en moderat og jevn vekst på 3 prosent i året, justert for generell prisvekst.¹ 2019 markerer de høyeste inntektene i vår tidsserie fra 2016, beregnet til over 1,3 milliarder kroner. Det vitner om at det har vært en økende etterspørsel etter scenekunst, og at publikum kan komme tilbake. Samtidig forteller flere aktører som Rambøll har intervjuet, at de merker en endring i publikumsvaner i etterkant av pandemien, og at nedstengingen har hatt konsekvenser for bransjen som vil kunne merkes i flere år fremover.

Scenekunst kan defineres som et samlebegrep for tidsbaserte kunstformer som skapende og utøvende scenekunstnere presenterer i direkte møte med et publikum. I denne rapporten omfatter scenekunst teater, dans, opera, performance, show, revyer, standup, musikal og historiske spel.

¹ Alle tall er prisjustert ut ifra SSBs KPI-målinger

» Figur 5.1 – Scenekunstbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2016–2021 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Samlede inntekter i Norge	1218	1276	1301	1322	619	476
Samlede inntekter fra utlandet	8,3	13,4	11,5	19,0	5,9	7,1
Samlede inntekter totalt	1226	1290	1313	1341	625	483

» Samlede inntekter
2021

483

millioner kroner

» Årlig endring før pandemien
2016–2019

+3%

» Endring i løpet av pandemien
2019–2021

-64%

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Se metodekapitlet for en nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

Scenekunst kjennetegnes av at utøvelsen skjer i direkte møte med publikum. Inntekter genereres først og fremst gjennom salg av billetter til fremføring av scenekunst, og ikke gjennom salg av fysiske eller digitale objekter slik det er i musikkbransjen (cd-er eller strømming), i litteraturbransjen (bøker, e-bøker) og innenfor visuell kunst (malerier, skulpturer og andre kunstverk). Det eneste faste produktet som selges innenfor scenekunst, er filmer og dvd-er med innspilte scenekunstforestillinger (i hovedsak opera). I forbindelse med den første Kunst i tall-rapporten undersøkte vi omfanget av salgsinntekter i Norge og fant at dette markedet gir svært lite inntekter. På det grunnlaget besluttet vi ikke å inkludere salg av innspilt scenekunst på dvd/film i statistikken. De samlede inntektene fra scenekunstbransjen i denne rapporten refererer derfor kun til inntekter fra scenekunstforestillinger, honorarer og opphavsrettsinntekter generert i Norge og i utlandet. Inntekter fra fremføringer av scenekunst på visningssteder i Norge er i all hovedsak billettinntekter, mens inntekter fra utlandet i all hovedsak er honorarinntekter fra fremføringer av scenekunstproduksjoner.

Film- og tv-innspillinger omfattes ikke av denne rapporten. Samtidig vises også noe scenekunst på tv eller på kino. Gimle kino i Oslo overfører for eksempel diverse operaforestillinger fra utenlandske operahus. Inntekter fra denne typen visning av scenekunst er kartlagt i denne undersøkelsen. Det samme gjelder inntekter knyttet til NRKs kjøp av scenekunstforestillinger for kringkasting.

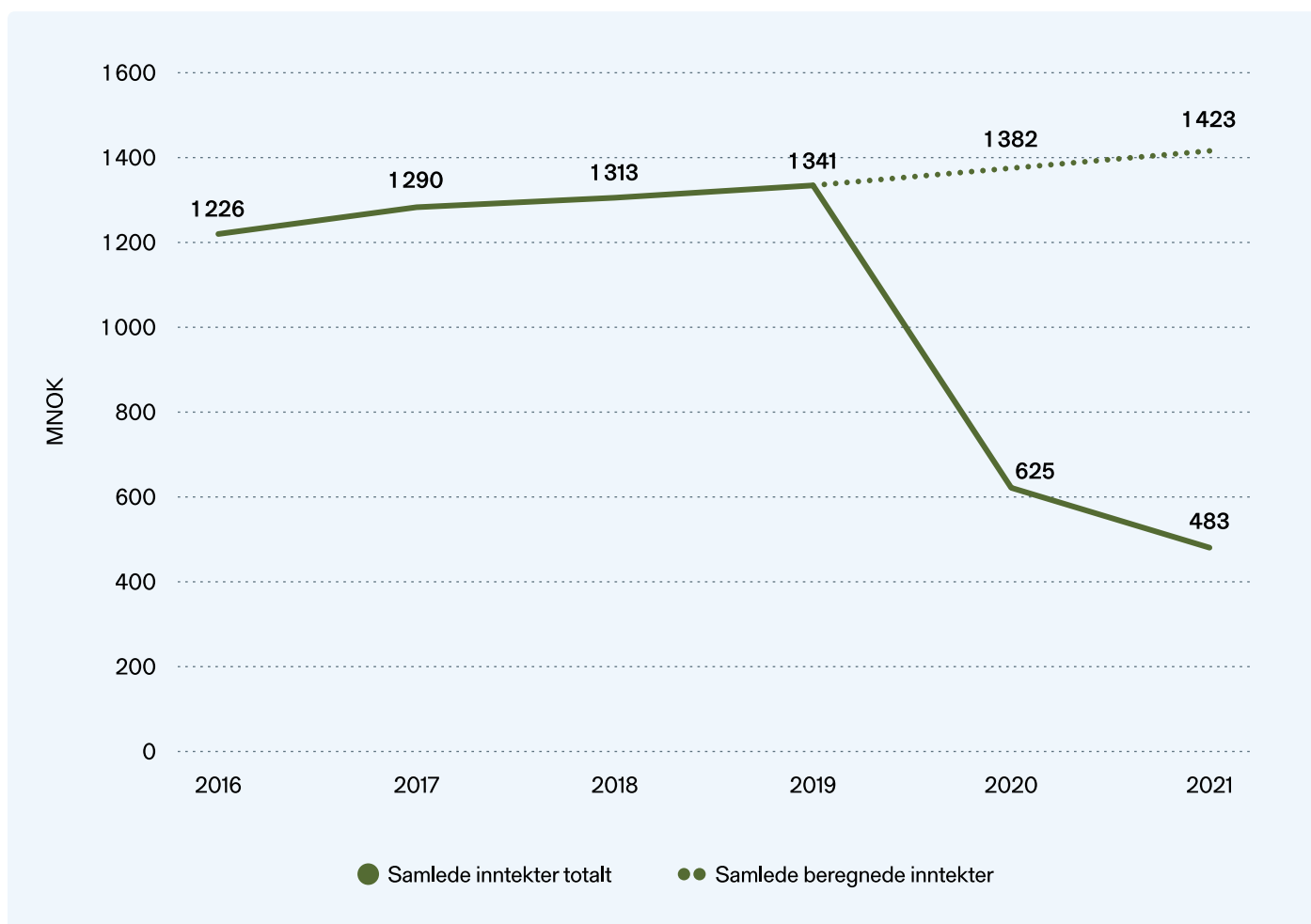
De neste kapitlene beskriver fordelingen av inntektene i scenekunstmarkedet i nærmere, fordelingen nasjonalt og internasjonalt og hvordan fordelingen på de ulike underkategoriene er.

Beregnet inntektstap som følge av pandemien

Den årlige veksten for scenekunstbransjen har i årene før pandemien ligget på rundt tre prosent. Sammenlignet med den reelle utviklingen innebærer dette et betydelig inntektstap for bransjen. Derfor er det relevant å si noe om hvordan inntektene kunne ha utviklet seg dersom pandemien ikke hadde inntruffet. Figur 5.2 viser en beregnet utvikling for scenekunstbransjen, gitt samme vekst som fra 2016 til 2019, sammenstilt med den reelle utviklingen. Beregningene gir en sannsynlig samlet inntekt på rundt 1,4 milliarder i 2021 under normal vekst.

En sammenligning av de faktiske inntektene for 2021 og de estimerte inntektene gitt en vekst tilsvarende 2016–2019 gir en differanse på 940 millioner kroner. 2020 og 2021 samlet gir et totalt inntektstap som følge av pandemien på omtrent 1,7 milliarder kroner.

» Figur 5.2 – Estimat: scenekunstbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet under normal vekst, 2016–2021 (i MNOK)

» Estimerte samlede inntekter under normal vekst 2021

1 423

millioner kroner

» Estimerte tapte inntekter 2021

940

millioner kroner

» Estimerte tapte inntekter (samlet) 2020–2021

1 697

millioner kroner

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Beregnede inntekter gitt veksten fra 2016-2019, på 3%.

Det er svært sannsynlig at den store negative differansen skyldes nasjonale regler på grunn av pandemien. 2021 inneholdt nedstenging i tillegg til ulike smittevernregler som påvirket scenekunstbransjen kraftig. Først 25. september kom nasjonale føringer om å fjerne alle smittevernregler og åpne opp hele Norge.² Den nasjonale åpningen i Norge varte kun drøye to måneder før omikron ble observert 1. desember i 2021. I desember ble det derfor på nytt innført smittevernregler og nedstenging.³ I kulturbransjen var det i tillegg en streik som varte i mer enn syv uker (fra og med 3. september til 25. oktober), som i stor grad påvirket scenekunstbransjen.⁴ Streiken og nedstengingene sammenlagt gjorde at scenekunstbransjen kun hadde normal drift i litt over en måned i løpet av 2021.

Det har ikke vært mulig å beregne utviklingen isolert for smittevernregler. Dette er fordi reglene har variert rundt om i landet, fordi noen innsamlede tall ikke er markert med dato, og fordi det er uklart akkurat hvem som deltok i kulturstreiken. I tillegg var det perioder frem til 25. september med delvis nedstenging og andre begrensninger som påvirket scenekunstbransjen. Beregningene i figur 5.1 gir derfor bare en indikator på hvordan scenekunstbransjen kunne ha utviklet seg gitt at man kunne drifte uten streik og nasjonale begrensende føringer.

En god del av scenekunstbransjen fikk midler gjennom kompensasjonsordninger og stimuleringsmidler for å opprettholde normal drift og utvikling til tross for strenge koronaregler. Hvordan de ulike økonomiske støtteordningene har fungert varierer i stor grad. Variasjonen baserer seg på hver enkelt scenekunstaktørs drift og om de er selvfinansierte gjennom billettinntekter eller mottar offentlig støtte til vanlig. Aktørene som til vanlig er helfinansiert gjennom billettinntekter vil i denne delen av rapporten bli omtalt som private aktører. Scenekunstinstitusjoner og scenekunstaktører som mottar offentlig støtte vil heretter bli omtalt som offentlig finansierte aktører. På grunn av ulikt økonomisk system ble trolig private aktører påvirket mer negativt enn offentlige da det ble innført smittevernregler som begrenset antall publikum.

«Det har vært et mareritt.»

- Thalia Theater

Gjennom intervjuer har vi også kartlagt at private og selvfinansierte aktører opplevde kravene til stimuleringsmidlene som lite tydelige og svært førende for driften. Systemet og kravene rundt stimuleringsmidlene påvirket hvorvidt aktørene fikk innvilget økonomisk støtte. Dette skjedde for eksempel fordi betalingsvilligheten for honorar til scenekunstnere varierte. Det vil si at flere private aktører søkte om stimuleringsmidler, men på grunn av strenge føringer ble det ønskede honoraret til den individuelle scenekunstneren ikke innvilget (enten ved at søknaden ikke ble innvilget, eller ved at den ble innvilget med et lavere beløp). Søknadsresultatet var avgjørende for gjennomføringen av aktørens produksjoner og påvirket den daglige

2 <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/pressemeldinger/2021/norge-gar-over-til-en-normal-hverdag-med-okt-beredskap/id2872539/>

3 <https://www.nrk.no/norge/disse-stedene-har-pavist-omikron-1.15765484>

4 <https://www.klartale.no/kultur/2021/10/25/streiken-er-over/> og <https://www.scenekunst.no/sak/pensjonen-arbeidslivet-og-streiken/>

driften. Det kan bety at den daglige driften har blitt rammet i stor grad, og dessuten i svært varierende grad, avhengig av det grunnleggende økonomiske systemet til hver enkelt scenekunstaktør.

Scenekunsten er avhengig av å ha et publikum og live fremvisning. På grunn dette har bransjen hatt dårligere forutsetninger for å lykkes gjennom en nedstenging enn andre kunstområder, uavhengig av om de er offentlig finansiert eller private. Forutsetningene for scenekunst kan også forklare den betydelige nedgangen gjennom pandemien sammenlignet med tidligere år.

Pandemien medførte to svært vanskelige år, uavhengig av om man fikk offentlig støtte eller ikke. Selv om vi har kartlagt at private aktører hadde spesielle utfordringer knyttet til offentlige støtteordninger, ble scenekunstbransjen som helhet rammet tungt. I intervjuer som vi har gjennomført, forteller samtlige aktører innenfor scenekunstbransjen om mange tunge og vanskelige utfordringer. Utfordringsbildet speiles også i stor grad gjennom tallene og differansen som blir tydeliggjort i figur 5.1.

«Det var det å ikke vite når det skulle åpne opp igjen for publikum, som ga slitasje. Vi var i konstant beredskap.»

- Nationaltheatret

Scenekunstbransjen har hatt det tøft gjennom pandemien på flere måter. Bransjen har hatt utfordringer med inntekt, som datagrunnlaget viser, men også med drift, planlegging og hver enkelt ansatts situasjon. I intervjuene nevner samtlige aktører at momentet av usikkerhet gjorde den daglige driften komplisert, i tillegg til at det gikk ut over deres generelle velferd i hverdagen, både for ledere og ulike ansattgrupper.

En gruppe ansatte bransjen er avhengig av er sceneteknikere. Gjennom pandemien ble bruken av sceneteknikere redusert fordi forestillingene generelt ble avlyst eller gjennomført digitalt. På grunn av den negative utviklingen er det færre sceneteknikere som er tilgjengelig i dag, noe som gjør det vanskeligere å sette opp forestillinger i etterkant av pandemien enn før. Mangelen på sceneteknikere er bare ett av mange eksempler på hvordan pandemien både har påvirket de ansatte innen scenekunstbransjen under pandemien, og fått ettervirkninger.

Måten scenekunstbransjen har måttet drifte på gjennom pandemien har i stor grad gått utover de ansatte, både gjennom måten det arbeides på, og med tanke på den mentale helsen deres. Tallene og intervjuene sammenlagt gir et svært negativt bilde og skisserer også behovet for handling. Gjennom intervju med Carte Blanche ble ettervirkningene på det menneskelige plan belyst. De fleste har slitt under pandemien, og det kan også være virkninger for ansatte innenfor scenekunstbransjen som kan vare lenge. Deler av scenekunstbransjen har mulighet til å ta grep for å unngå tunge langtidsvirkninger, men det er viktig å merke seg at på grunn av betydelig forskjell i inntekter er det ikke alle aktører som har denne muligheten. Langtidsvirkninger for scenekunstbransjen kan derfor medføre at allerede utsatte aktører vil få ytterligere utfordringer i tiden som kommer.

I tillegg til nedstengingene startet en streik i kulturbransjen 3. september i 2021. Kulturbransjen, herunder musikere og scenekunstnere, streiket for bedre pensjonsordninger. Streiken varte i syv uker og kan ha bidratt til en ytterligere nedgang i inntekter for scenekunstbransjen i 2021.⁵ Partene i arbeidslivet kom til en enighet om pensjonsordninger i slutten av oktober. Konklusjonen til de streikende partene ble en valgfri pensjonsløsning, også kalt en hybridpensjon. Mer valgfrihet og muligheter for tilpasning kan være viktig for flere ansattgrupper innenfor scenekunst, spesielt frilansere og kvinner.⁶ De endrede pensjonsreglene kan gi positive langvarige effekter for de ansatte innen kulturbransjen, etter den betydelige nedgangen i inntekter og aktivitet som kom på grunn av pandemien.

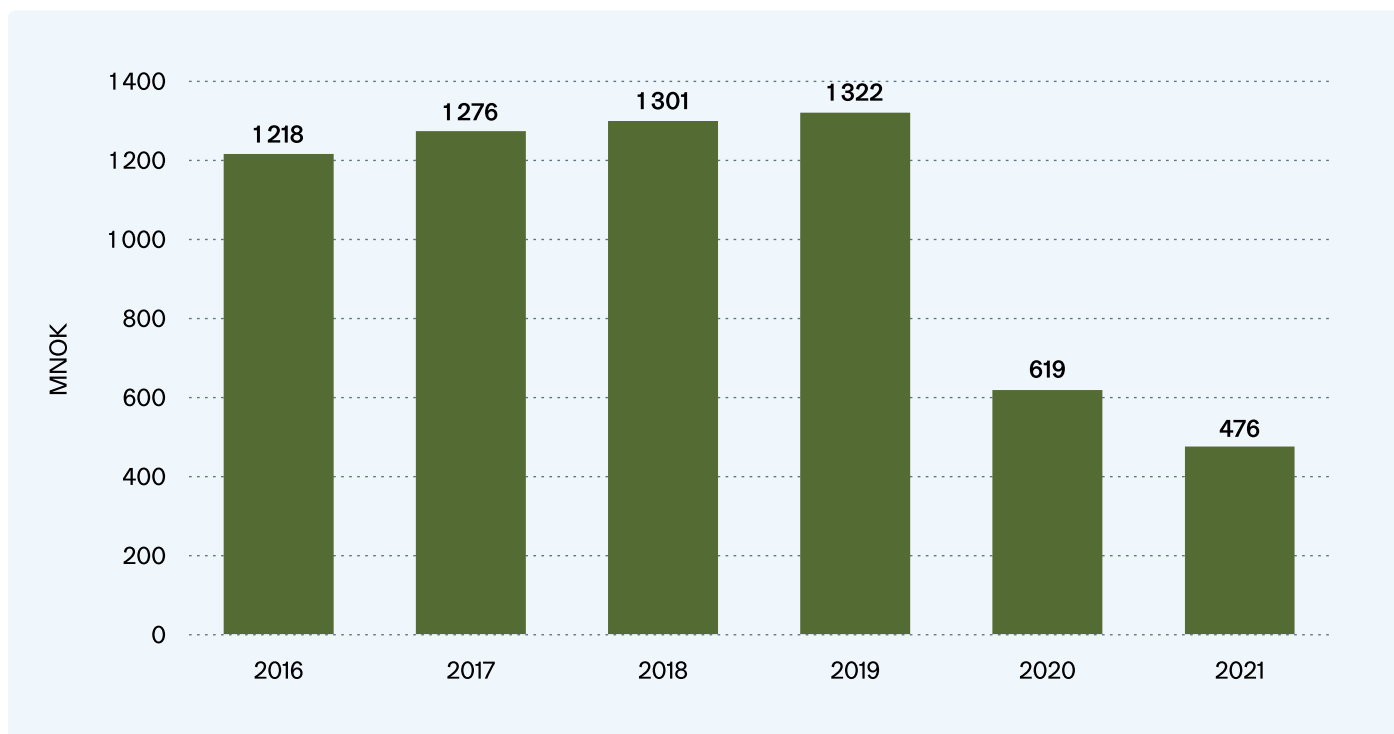
5.2 Samlede inntekter i Norge

I 2021 er de samlede inntektene i Norge beregnet til 476 millioner kroner. Dette inkluderer billettinntekter fra scenekunstforestillinger i Norge og opphavsrettsinntekter utbetalt til norske rettighetshavere. Fra 2019 til 2020 kunne vi se et fall i inntekter på 53 prosent, og i 2021 ser vi et ytterligere fall på 23 prosent. Nedgangen fra 2019 til 2021 er på 40 prosent per år og 64 prosent totalt.

5 <https://www.scenekunst.no/sak/pensjonen-arbeidslivet-og-streiken/>

6 <https://fagbladet.no/nyheter/ingen-streik-i-kultursektoren-det-er-enighet-om-pensjon-6.91.874240.b5e0fbc2e5> og <https://www.scenekunst.no/sak/pensjonen-arbeidslivet-og-streiken/>

» Figur 5.3 – Scenekunstbransjens samlede inntekter i Norge, 2016–2021 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Fremføringsinntekter i Norge	1213	1270	1293	1313	614	470
Opphavsrettsinntekter i Norge	4,5	6,3	8,6	9,6	4,3	5,8
Samlede inntekter til scenekunstbransjen i Norge	1218	1276	1301	1323	619	476

» Samlede inntekter i Norge
2021

476
millioner kroner

» Endring
2019–2020

-53 %

» Endring
2020–2021

-23 %

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Samlede inntekter er også vist i figur 5.1.

Kilder: Kulturtanken, E-billett, Eventim, Hoopla, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

Fremføringsinntekter i Norge

Inntekter fra fremføring av scenekunst i Norge er beregnet til å utgjøre 470 millioner kroner i 2021. Inntekter refererer i all hovedsak til billettinntekter fra fremvisning av scenekunst. Tallene reflekterer altså hva forbrukere har betalt for å oppleve ulike former for scenekunst, fortrinnsvis enkeltpersoner som har kjøpt billetter til billetterte scenekunstarrangementer i Norge. Det er derimot også inkludert billetter kjøpt gjennom Den Kulturelle Skolesekken og kjøp av scenekunstforestillinger for visning på tv.

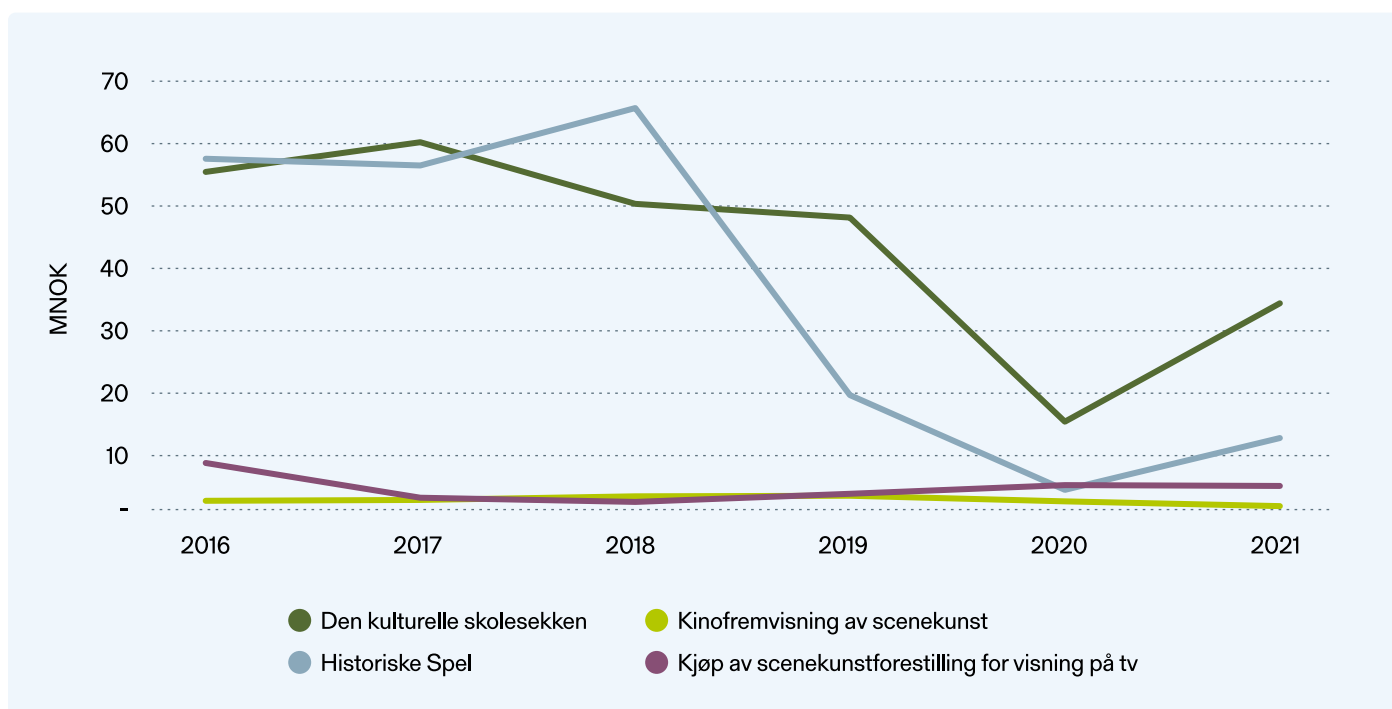
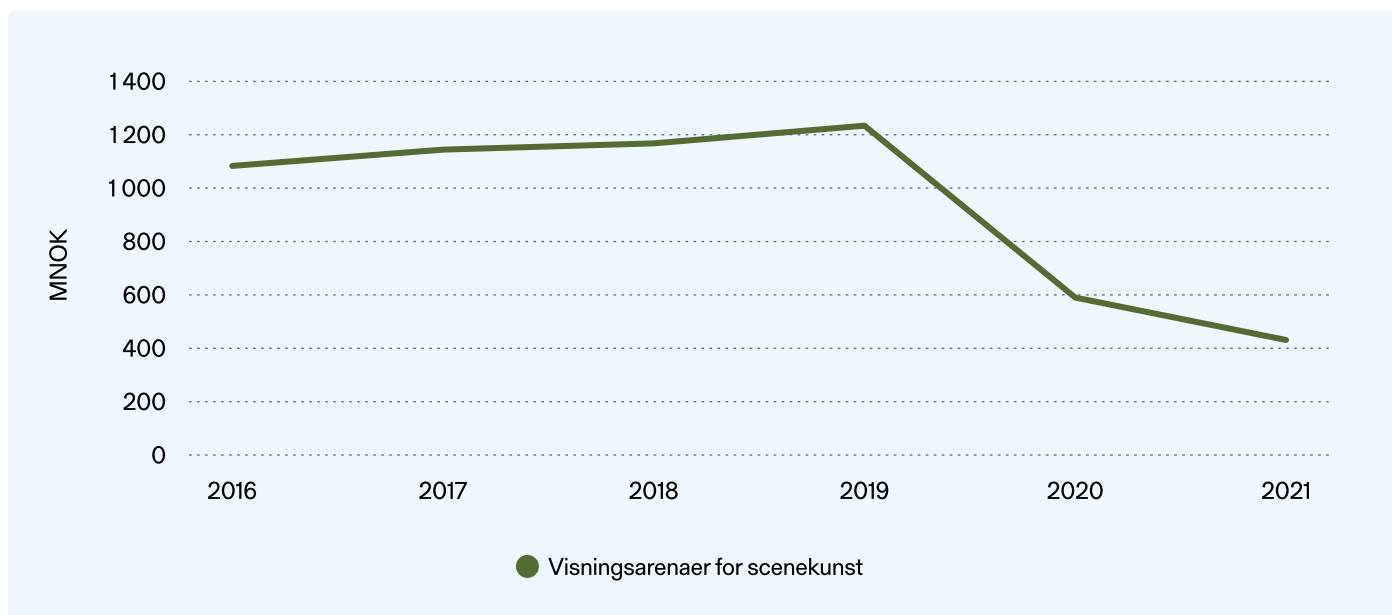
Tallene for 2021 representerer et inntektsfall på 24 prosent fra 2020 og 64 prosent fra 2019. Det er visningsarenaer (scener) som har opplevd den største endringen, både prosentvis og i kroner og øre, ettersom det her er betydelig høyere inntekter enn ved de andre arenaene. Siden visningsarenaer har betydelig høyere inntekter enn de andre visningsformene, har vi valgt å fremstille utviklingen i to ulike figurer. På denne måten kan man bedre se utviklingen over tid for de ulike kategoriene.

Visningsarenaer alene hadde et fall i inntekter på 29 prosent målt fra 2020 og 66 prosent fra 2019, tilsvarende 820 millioner kroner over de to pandemiårene.

Scenekunst formidles på en rekke ulike typer visningsarenaer. De produserende scenene kjennetegnes ved at de produserer egne oppsetninger, men har ulik organisering og varierende grad av faste ensembler og kunstnere engasjert på prosjektbasis. Innenfor dans er det kun Nasjonalballetten og Carte Blanche som er produserende institusjoner med faste stillinger for dansere. Programmerende scener kjennetegnes av at de i større grad inviterer kompanier til å spille på scenene, og i mindre grad produserer oppsetninger selv. Disse scenene er dermed viktige for formidlingen av frittstående kompaniers forestillinger. Mens de programmerende scenene i økende grad også samproduserer forestillinger, arbeider de produserende teatrene i økende grad også programmerende og i samarbeid med frittstående kompanier.

Statistikken omfatter nasjonale og regionale institusjoner samt offentlig finansierte produserende og programmerende teatre og scener. I tillegg til de offentlig finansierte produserende og programmerende teatrene kommer privateide teatre som ikke mottar fast offentlig tilskudd. De største privatteatrene er organisert i foreningen Produsentforeningen for Privatteatre. Videre er de mange kulturhusene og andre formene for lokale scener viktige visningsarenaer for scenekunst.

▾ Figur 5.4 – Scenekunstbransjens samlede fremføringsinntekter i Norge, 2016–2021 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Visningsarenaer for scenekunst	1 092	1 150	1 174	1 241	591	470
Den kulturelle skolesekken	55	60	50	48	16	34
Historiske Spel	58	56	66	20	3	11
Kinofremvisninger av scenekunst	1	1	2	2	1	0
Kjøp av scenekunstforestilling for visning på tv	7,4	1,7	1,0	2,3	3,7	3,6
Samlede fremføringsinntekter i Norge	1 213	1 270	1 293	1 313	615	470

Note 1: Alle tall omregnet til 2021-kroner. Note 2: Samlede fremføringsinntekter i Norge vises også i tabellen i figur 5.2.

Kilde: Kulturtanken, E-billett, Eventim, Hoopla, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

Når vi har hentet inn data for billettinntekter, har vi tatt utgangspunkt i visningsarenaer for scenekunst. Tallene som presenteres i denne statistikken dekker en svært stor andel av visningsarenaene for scenekunst, og Rambøll vurderer tallene som dekkende og pålitelige i så måte. Denne tilnærmingen tillater imidlertid ikke å skille mellom ulike typer visningsarenaer (for eksempel offentlig finansierte programmerende og produserende teatre og privatteatre). Vi kan imidlertid skille mellom fremføringsinntekter fra henholdsvis visningsarenaer, historiske spel, Den kulturelle skolesekken, kinofremvisninger av scenekunst og kjøp av scenekunstforestillinger for visning på tv, siden disse dataene er samlet inn separat.

Fremføring under nedstenging

Samtlige av aktørene som har blitt intervjuet, har jobbet med å tilpasse seg publikumsrestriksjonene som preget pandemien. De har blant annet forsøkt å gjennomføre digitale forestillinger, å redusere antall publikum per forestilling og å fremføre stykkene utendørs. Aktørene bemerker derimot at scenekunst skiller seg fra andre kunstfelt ved at selve definisjonen av scenekunst er at det er live, direkte forestillinger i møte med publikum. Uansett hvor mye aktørene har tilpasset seg, har det vært vanskeligere for scenekunstbransjen enn andre sektorer å tilpasse seg pandemien på grunn av bransjens forutsetninger.

Selv om aktørene på feltet har vært flinke til å tilpasse seg, har de siste to årene medført store vansker. Digitale forestillinger har generert mindre inntekt, samtidig som det ofte har krevd ekstra ressurser å håndtere den tekniske produksjonen og gjennomføringen. Aktørene som ble intervjuet forteller også at det var krevende å hente inn tillatelse fra samtlige medvirkende aktører for å kunne legge ut noe digitalt. Dette skapte mye merarbeid og gjorde at flere aktører ikke prioriterte digitale forestillinger.

«Medvirkende rettigheter er slik at hver og en må godkjenne at en forestilling legges ut digitalt. Det gjør det vanskelig å få til digital formidling.»

- Nationaltheatret

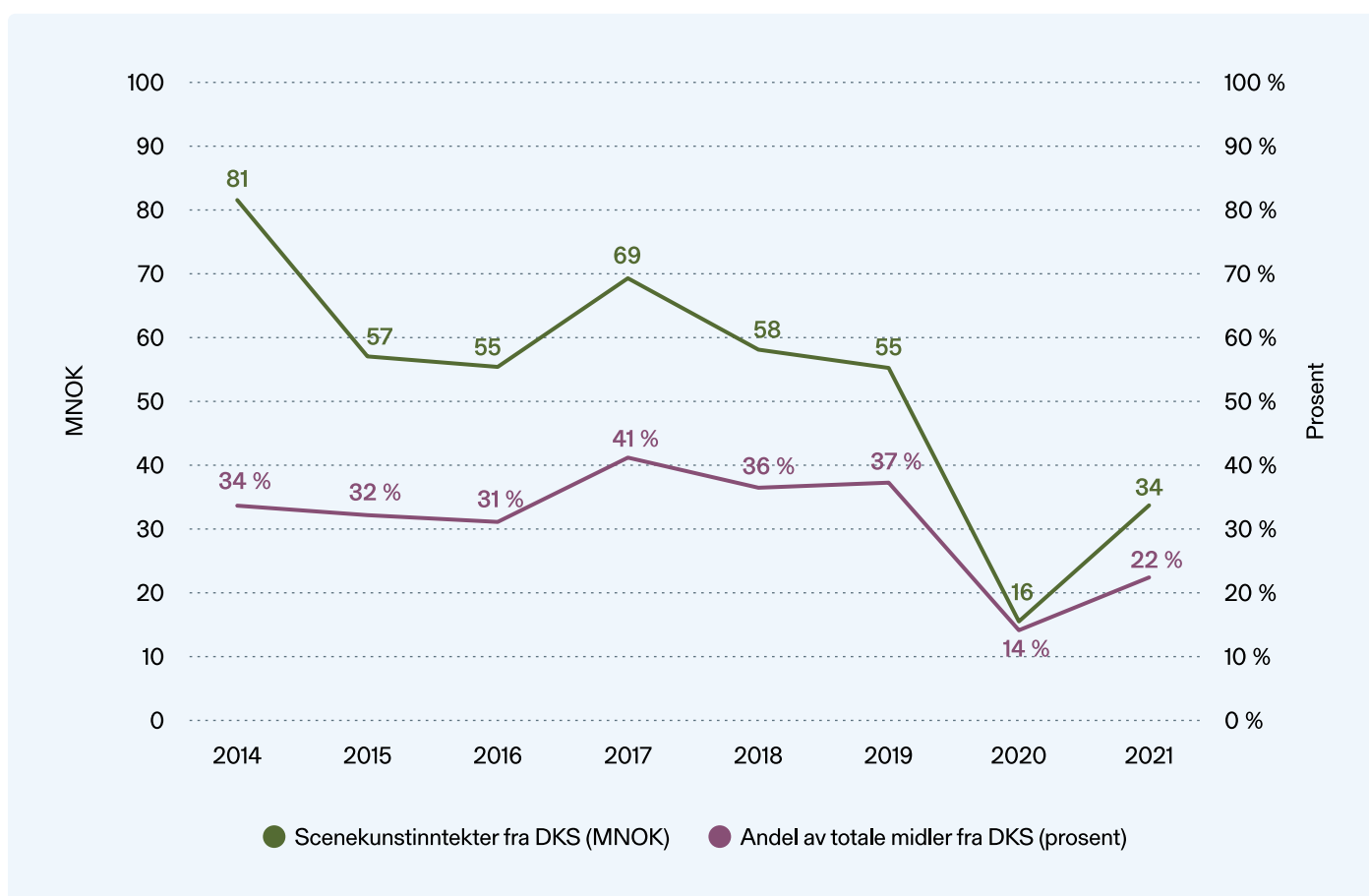
De som har hatt fysiske forestillinger for et begrenset publikum, forteller at de fikk lov til å ha omtrent én tredel av det publikummet de ellers ville hatt. Merk at dette kun var deler av året, mens andre deler var det enten helt nedstengt eller helt åpent. Man kan derfor se at de fremføringsinntektene bransjen har hatt i 2021, er høyere enn antatt, gitt antall publikum de har hatt. Dette kan være på grunn av godt utnyttede stimuleringsmidler eller fordi menneskene i bransjen var flinke til å utnytte de mulighetene som eksisterte, til tross for strenge regler.

Den Kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken (DKS) er en nasjonal ordning som sørger for at alle skolelever i Norge får oppleve profesjonell kunst og kultur hvert år, også scenekunst. DKS er et samarbeid mellom Kulturdepartementet, Kunnskapsdepartementet og alle landets fylkeskommuner og kommuner. Fylkeskommunen er ansvarlig for regional koordinering og programmering, men kommunene har også mulighet til å utvikle egne programmer lokalt. Vi har inkludert inntekter til scenekunstbransjen fra DKS i denne statistikken som en separat kategori.

Våre beregninger viser at inntektene fra formidlet scenekunst gjennom Den kulturelle skolesekken i 2021 utgjorde 34 millioner kroner. Sammenlignet med 2020 har inntektene fra scenekunst gjennom Den kulturelle skolesekken økt med 117 prosent. Den høye prosentvise økningen kan forklares ved at det i 2020 var svært lave tall for DKS. Tallene for 2021 skisserer fortsatt en nedgang sammenlignet med 2019.

» Figur 5.5 – Scenekunstinntekter fra Den kulturelle skolesekken, 2014–2021 (i MNOK)

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner. Note 2: Inntekter fra DKS vises også i figur 5.7.

Note 2: Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall kunne gi store utslag i prosentvis endring.

Kilde: Kulturtanken.

Tallene viser oss en betydelig oppgang for Den kulturelle skolesekken sammenlignet med 2020, og betydelig mer enn for andre aktører. Dette kan tyde på at Den kulturelle skolesekken i større grad har tilpasset seg pandemien, eller har hatt mer rom for å kunne tilpasse seg. Under pandemien var skoler noe som ble prioritert å holdes åpent i større grad enn teatre eller andre scenekunstlokaler. På grunn av dette er det også naturlig at en scenekunstaktør som kun opptrer på skoler har hatt et større rom for vekst enn andre.

Historiske spel

Historiske spel har i 2021 hatt en betydelig vekst målt opp mot 2020, med hele 291 prosent høyere inntekter, til tross for at det er en lavere inntekt enn tidligere år. Inntekter fra historiske spel i perioden 2016–2019 hadde et fall på hele 30 prosent, mens målinger for utviklingen i perioden 2019–2021 viser at inntekter for historiske spel falt med 42 prosent. Den totale endringen mellom 2016 og 2021 viser et fall på 30 prosent.

Utviklingen før pandemien kan tilsa at populariteten for historiske spel har vært svært varierende. Det største prosentvise fallet for historiske spel var i 2020, noe som er med på å forklare den store prosentvise økningen i 2021. Likevel ser vi at inntektene for 2021 er lave sammenlignet med årene før pandemien. På grunn av den varierende populariteten i tiden før covid-19 er utviklingen for historiske spel vanskelig å forklare. Fallet over tid kan være på grunn av endringer i etterspørsel, men det kan også være fordi man hadde strenge smittevernregler til tross for at forestillingene ble gjennomført ute.

Historiske spel, som ofte gjennomføres ute, kan ha vært gode alternativer til scenekunst som blir fremført innendørs. Endringen mellom 2020 og 2021 kan tilsa at scenekunstbransjen i større grad benyttet seg av fremføringer som historiske spel av denne grunnen, sammenlignet med 2021. Likevel er utviklingen av historiske spel stort sett negativ over tid, og på grunn av det kan vi heller ikke si med sikkerhet at man hadde bedre utnyttelse av denne kunstformen enn tidligere.

Kinofremvisning av scenekunst

Scenekunstforestillinger overføres i noen tilfeller på kino (for eksempel overføring av operaforestillingen *Tryllefløyten* på Trondheim Kino). Scenekunst er i mindre grad digitalisert enn andre kunstformer. Foreløpig er kino den fremste arenaen for strømming av teater og annen scenekunst, og det er først og fremst utenlandske forestillinger som strømmes. Opera var den første av scenekunstsjangrene til å bli strømmet på kino.⁷

Vi har inkludert billettinntekter fra slike overføringer av scenekunstforestillinger på kino i statistikken, fordi norske kinoer har inntekter ved visning av scenekunst. De to kinoaktørene vi har innhentet data fra, Nordisk Film og Trondheim Kino, solgte til sammen 1 449 billetter til kinofremvisninger av scenekunst i 2021, noe som medførte en nettoinntekt på 301 591 kroner. Dette tilsvarer et fall fra 2020, hvor det ble solgt 3 701 billetter til scenekunstfremvisninger, med en inntekt, justert for prisvekst, på litt

7 Gran, Anne-Britt og Rikke Gürgens Gjørum (2019). *Teaterbransjen. Delbransjer, organisering og finansiering*. Oslo, Universitetsforlaget. S.12, 171

over 1 million kroner. Vi kan sammenligne det med 2019, altså før pandemien, da disse to aktørene solgte totalt 7 607 billetter til samme formål. Inntekten i 2019, justert for prisvekst, var på nesten 2 millioner kroner.

Tallene fra perioden 2019–2021 viser at inntekten fra og antall besøkende på scenekunsthremvisning ved kino har falt betydelig de siste årene. Årsakene kan være smitteverntregler som gjorde det vanskelig å gjennomføre, i tillegg til fallende popularitet.

Kjøp av scenekunstforestillinger for fremvisning på TV

Utgifter NRK har hatt til kjøp av scenekunstforestillinger som de har vist på tv, utgjorde 4,1 millioner kroner, hvorav 3,6 millioner kommer fra norske scenekunstaktører. Dette er en økning fra 2020, spesielt for norske aktører.

De samme utgiftene utgjorde nemlig 3,7 millioner kroner i 2020. Dette er også mindre enn i 2016, da det ble kjøpt scenekunstforestillinger for 7,3 millioner kroner, men det er en betydelig økning fra 2019, da det bare ble kjøpt inn for 2,3 millioner kroner. Kjøpene knytter seg til både norske og utenlandske titler. I 2020 knytter disse utgiftene seg til flest utenlandske titler, men størsteparten av midlene gikk til innkjøp av norske titler.

» Tekstboks 5.1

Norsk Scenekunstbruk

Norsk Scenekunstbruk er en nasjonal formidler av scenekunst og et kompetansenettverk for scenekunstheltet for barn og unge. Som den største aktøren innen scenekunst for Den kulturelle skolesekken jobber Scenekunstbruket for at barn og unge får oppleve profesjonell scenekunst. Siden 2009 har de også hatt ansvaret for å forvalte produksjonsmidlene til scenekunst innenfor Den kulturelle skolesekken gjennom støtteordningen Spenn.

Fordeling på ulike kunstuttrykk

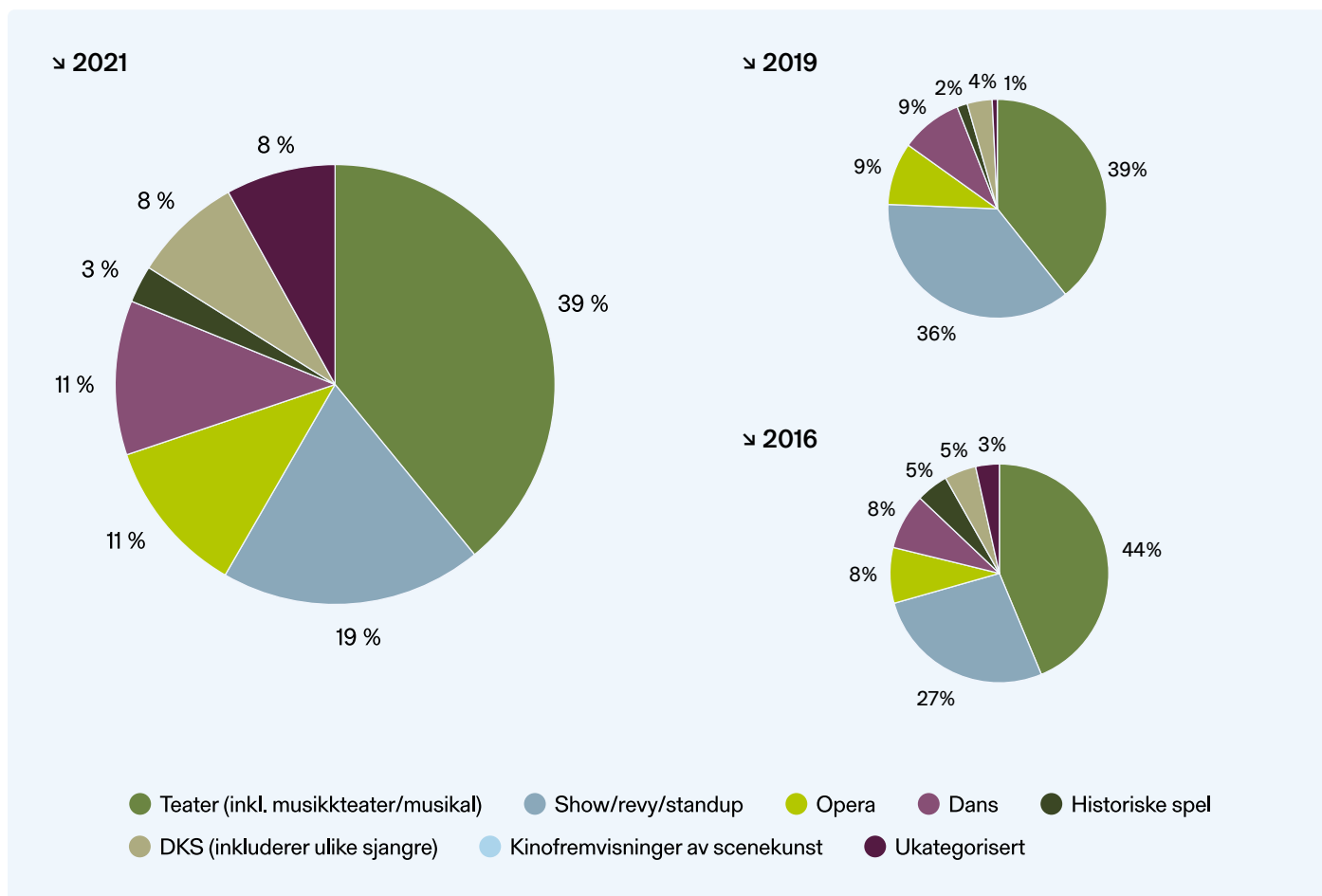
Datagrunnlaget gjør det mulig å bryte ned billettinntektene på ulike kunstuttrykk/sjangre. I de seks årene vi har målt, har teater og revy/show/standup vært de to mest inntektsbringende scenekunstsjangrene. De utgjorde henholdsvis 41 og 19 prosent av de samlede inntektene fra scenekunstforestillinger i 2021. Teater omfatter i denne sammenhengen også musikkteater/musikal og barneteater. Dette er en oppgang for teater fra 2019 og 2020, som henholdsvis hadde 40 prosent og 36 prosent. For revy/show/standup har man fått en ytterligere nedgang fra 40 prosent i 2019 til 36 prosent i 2020 – helt ned til 19 prosent i 2021.

Dans og opera utgjorde 11 prosent hver, og Den kulturelle skolesekken og ukategoriserte scenekunsthremføringer utgjorde 8 prosent hver. Historiske spel utgjorde 3 prosent og kinohremvisning av scenekunst ikke mer enn 0,07 prosent av fordelingen. Kinohremvisning av scenekunst er ikke med i den visuelle fordelingen i figur 5 fordi vi har rundet ned til 0.

Billettinntekter fra teaterforestillinger utgjorde 175 millioner kroner i 2020. Dette representerer en nedgang på 27 prosent fra 2020. Tilsvarende utgjorde billettinntekter fra show/revy/standup 81 millioner kroner. Dette er en nedgang på 64 prosent sammenlignet med 2020, da tilsvarende billettinntekter var 226 millioner kroner. Billettinntekter fra danseforestillinger utgjorde 48 millioner kroner i 2021, noe som tilsvarer en nedgang på 10 prosent fra 2020. Operaforestillinger utgjorde også 48 millioner kroner i 2021. Dette er en nedgang på 3 prosent sammenlignet med 2020, da tilsvarende billettinntekter var 49 millioner kroner. Nedgangen i 2018 skyldes i hovedsak at enkelte av visningsstedene satte opp færre operaforestillinger i 2018 enn i både 2017 og 2019.

Fordeling av scenekunstuttrykk basert på sjanger forteller oss at historiske spel, Den kulturelle skolesekken og ukategorisert scenekunst har klart seg best gjennom pandemien sammenlignet med andre sjangre. Det er vanskelig å si noe konkret om hvorfor ukategorisert scenekunst har økt så mye som det har, men en forklaring kan være at man har hatt en digital utvikling på grunn av pandemien, som har gjort det vanskelig å kategorisere ulike scenekunstsjangre.

▾ Figur 5.6 – Fordeling av scenekunstbransjens fremføringsinntekter på ulike kunstuttrykk, 2016, 2019 og 2021 (i prosent)

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall kunne gi store utslag i prosentvis endring.

Kilde: Dramas, Kopinor og Songbird.

Opphavsrettsinntekter i Norge

Det er en rekke kunstnergrupper på scenekunstheltet som i henhold til lov om opphavsrett til åndsverk (åndsverkloven)⁸ har rettigheter til sine verk. For skapende kunstnere (som dramatikere/forfattere, komponister, koreografer, scenografer, lydkunstnere og lyskunstnere) gjelder vernetiden i 70 år etter opphavspersonens død. Dette er såkalte originære rettigheter. Utøvende kunstners rettigheter omtales i åndsverkloven som nærstående rettigheter. For utøvende kunstnere (som skuespillere, dansere og operasangere) gjelder vernetiden i 70 år fra fremføringen eller offentliggjøringen.

Scenekunst kjennetegnes av tverrfaglighet. Derfor kan visse stykker, for eksempel en musikal, ha flere opphavspersoner. Alle opphavspersonene eller deres representanter⁹ må gi samtykke og få betalt dersom noen vil ta i bruk hele eller deler av et slikt stykke. Hvis man ikke oppfører stykket slik det er skapt, men ønsker å foreta endringer, må man ha tillatelse fra rettighetshaverne og originære opphavspersoner.

I forbindelse med datainnsamlingen til den første Kunst i tall-rapporten som omtalte scenekunst, ble vi gjort oppmerksom på at det i liten grad utbetales vederlag til nålevende scenekunstnere. Dramatikerne utgjør imidlertid et unntak, og vi inkluderte derfor vederlag utbetalt til denne kunstnergruppen. I forbindelse med 2018-målingen fant vi at det i liten grad utbetales opphavsrettslige vederlag i bransjen, til tross for at kunstnerne har opphavsrett til sine verk ifølge loven. Enkelte kunstnergrupper har en forståelse av at opphavsrettslige utbetalinger er innbakt i lønn eller honorarutbetalinger. Etter undersøkelser fant vi at denne forståelsen gjelder enkelte kunstnergrupper innenfor scenekunstbransjen, og slik avtaleverkene foreligger i dag, er det ikke mulig å definere hvor stor andel av lønningen som eventuelt knytter seg til opphavsrettsinntekter.

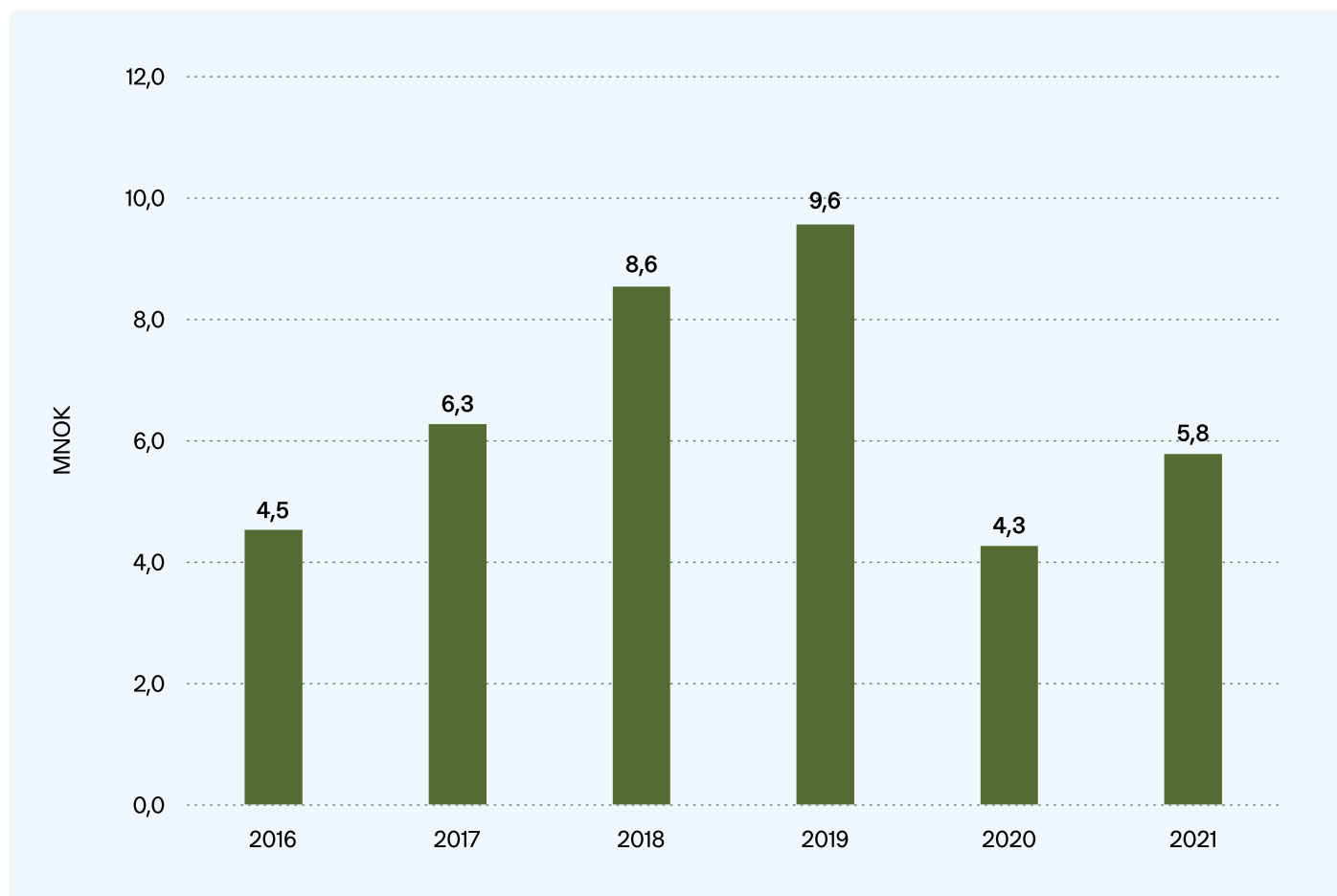
Det er altså forskjeller i praktiseringen av opphavsrettslige utbetalinger mellom ulike profesjonene/kunstnergruppene i scenekunstbransjen. I tillegg er det også forskjell mellom institusjonsteatrene, det frie feltet og privatteatrene. Et forhold som gjør det komplisert å innhente kollektive vederlag på scenekunstmrådet, er at det ikke finnes en kollektiv rettighetsforvalter slik det gjør innenfor musikk (TONO), billedkunst (BONO) og lignende.

Originære rettighetshavere mottar vederlag for scenekunst. Det kan være et teaterforlag (som Nordiska eller komponister, representert ved TONO). Utøvere får betalt for rettighetene sine innbakt i lønnen når det er snakk om live fremføring. For filmede scenekunstforestillinger skal derimot utøvere få betalt i vederlag, men det er hvorvidt dette faktisk skjer. Disse forholdene gjør det vanskelig å innhente gode data på utbetalinger knyttet til opphavsrett.

8 Åndsverkloven (1961). Lov om opphavsrett til åndsverk mv.

9 Representanter som forvalter rettighetene for dem, slik som dramatikerforbund, agent, opphavsrettsorganisasjon, teaterforlag eller arving

» Figur 5.7 – Scenekunstbransjens samlede opphavsrettsinntekter i Norge, 2016–2021 (i MNOK)

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall kunne gi store utslag i prosentvis endring.

Kilde: Dramas, Kopinor og Songbird.

Vederlag knyttet til videresendingssektoren forhandles og utbetales av Norwaco. Utbetalingene gjennom Norwaco er vederlag for bruk i lydmedier, tv og film. Slike vederlag faller utenfor definisjonen av scenekunst som noe som formidles i direkte møte med publikum live og i øyeblikket. I forbindelse med 2018-målingen vår undersøkte vi nærmere muligheten for å inkludere utbetalte vederlag fra videresendingssektoren for distribusjonene som er knyttet til transmisjon/strømming av scenekunstforestillinger. Verken Norwaco eller organisasjonene som mottar vederlagsutbetalinger fra Norwaco, hadde imidlertid mulighet til å bryte ned hvilke tall som er knyttet til distribusjon av scenekunstforestillinger. Slike tall er derfor ikke omfattet i denne rapporten. Bransjeaktørene anslår at overføring av scenekunst foregår i liten skala i dag. Videre er store deler av strømmingen som skjer i dag, ikke inntektsbringende.

Det er kun for dramatikerne det foreligger tall for utbetalte vederlag innenfor scenekunstbransjen. I årets statistikk, som tidligere, omfatter derfor vederlagsinntektene i Norge vederlag for kopiering av skuespill/drama fra Kopinor, vederlag for oppføring av dramatiske verk i amatørfeltet, inkludert musikal/ musikkteater (gjennom Dramas) og vederlag for oppføring av drama og musikal i Norge (gjennom Songbird).

Våre beregninger viser at disse vederlagsinntektene utgjorde 5,8 millioner kroner i 2021. Dette er en økning på 36 prosent fra 2020. Sammenlignet med 2019 var det likevel en nedgang på 39 prosent. Den årlige prosentvise endringen fra 2016 til 2021 var på 3 prosent. Ut fra disse beregningene kan man se at opphavsrettsinntekter har fått et kraftig fall, mest sannsynlig grunnet pandemien, men at denne delen av scenekunstbransjen i større grad kan tilpasse det gitt begrensinger enn andre deler av scenekunstbransjen.

Opphavsrettsinntektene til scenekunstbransjen som presenteres her, må forstås ut fra at enkelte deler av bransjen ikke er inkludert i vårt tallgrunnlag. Vi har ikke med eventuelle opphavsrettslige utbetalinger som avtales individuelt og derfor er vanskelige å samle inn, heller ikke eventuelle utbetalinger som deler av bransjen anser som vederlag innbakt i lønn, og som heller ikke er innhentet. Tallene inkluderer heller ikke vederlag for musikkverk som er skapt for å fremføres dramatisk (eksempelvis opera, operetter, musikal, skuespill, pantomime med mer). Dette omtales ofte som «store rettigheter». Når slike verk fremføres i sin helhet, må det gjøres direkte avtale med rettighetshaveren, også for fremføringsrettighetene. Det samme gjelder for musikkverk som er spesialskrevet for å fremføres i en annen scenisk/dramatisk sammenheng (eksempelvis for teater). For såkalte store rettigheter betales honorar til rettighetshavere på grunnlag av billettinntekter. Slike avtaler er det ikke mulig å forvalte kollektivt.¹⁰

¹⁰ Nordiska (2012). Scenekunstens rettigheter. <http://nordiska.dk/wp-content/uploads/Scenekunstens-rettighedernorskwebonly.pdf>.

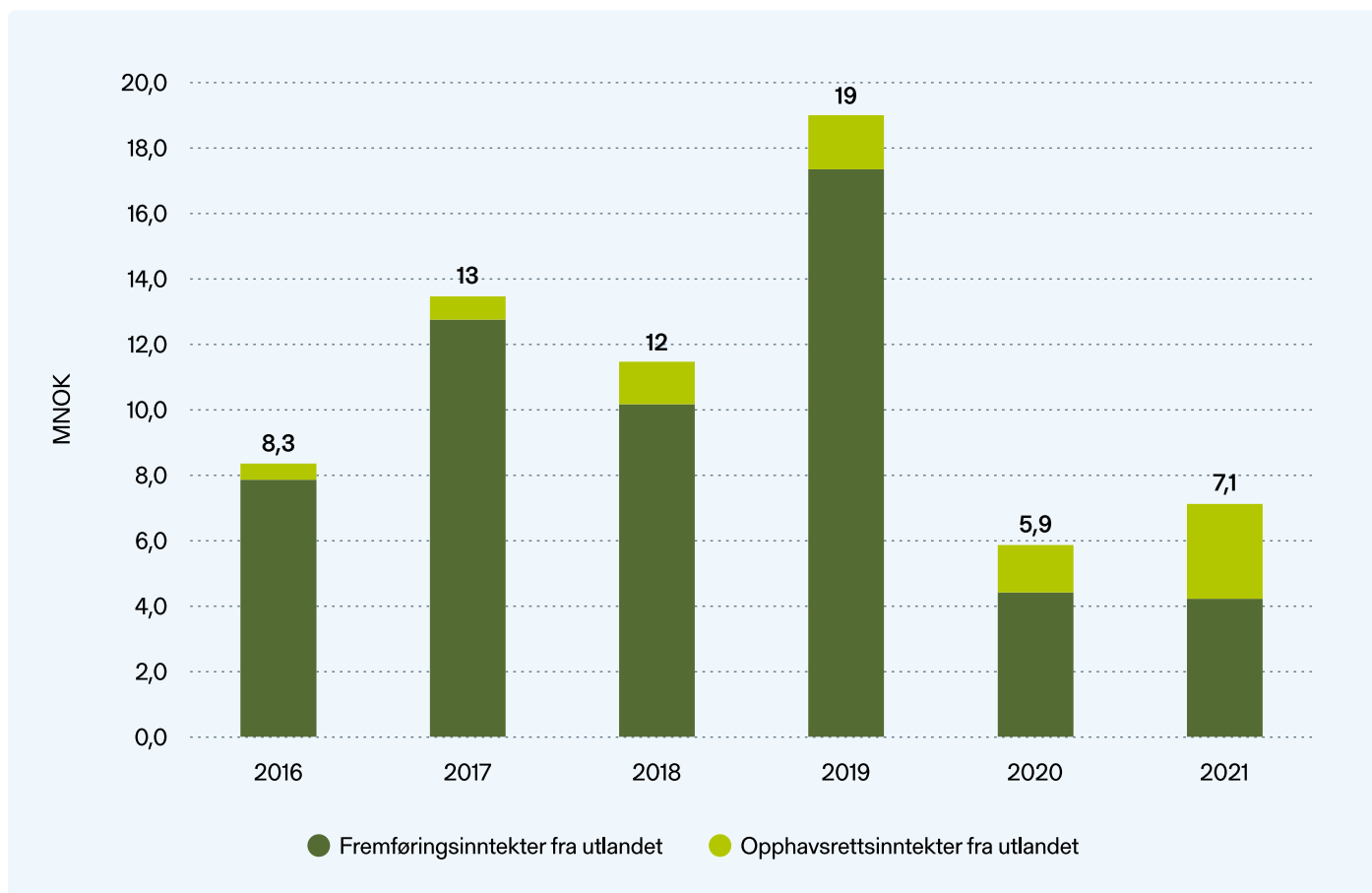
5.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene til den norske scenekunstbransjen fra utlandet i 2021 er beregnet til 7,1 millioner kroner. Det betyr at det har vært en økning på 21,4 prosent fra 2020, da inntektene var 5,9 millioner kroner. I perioden 2016 til 2019 var det en årlig prosentvis endring på 37,4 prosent.

Disse eksportinntektene omfatter fremføringsinntekter fra opptredener i utlandet målt i honorarer. De utgjorde 4,2 millioner kroner, sammenlignet med 4,4 millioner kroner i 2020, 17,3 millioner kroner i 2019, 10,2 millioner kroner i 2018, 12,7 millioner kroner i 2017 og 7,9 millioner kroner i 2016.

Det utgjør en nedgang på 4,3 prosent i 2021 sammenlignet med 2020. I tillegg inngår opphavsrettsinntekter utbetalt for oppføring av norsk dramatikk og musikalene i utlandet. Disse er beregnet til 2,9 millioner kroner i 2021 (gjennom teaterforlagene Dramas og Songbird).

▸ Figur 5.8 – Scenekunstbransjens samlede inntekter fra utlandet, 2016–2021 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Fremføringsinntekter fra utlandet	7,9	13	10	17	4,4	4,2
Opphavsrettsinntekter fra utlandet	0,5	0,7	1,3	1,7	1,5	2,9
Samlede inntekter til scenekunstbransjen fra utlandet	8,3	13	12	19	5,9	7,1

Note 1: Alle tall er omregnet til 2021-kroner.

Note 2: Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall kunne gi store utslag i prosentvis endring.

Kilder: Profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innen scenekunst (medlemmer av NTO), frie scenekunstgrupper med støtte fra tilskuddsordningen Fri scenekunst – kunstnerskap, stikk.no, Kopinor og Songbird.

Samlede inntekter fra fremføring av scenekunst i utlandet utgjorde ifølge våre beregninger 4,2 millioner i 2021. Inntektene har falt med 4,3 prosent sammenlignet med 2020, da tilsvarende inntekter var på 4,4 millioner kroner. Fra 2016-2019 økte inntektene årlig med 38 prosent, fra 2019-2020 falt inntektene med 75 prosent. Den årlige prosentvise endringen fra 2016-2021 var på 11,7 prosent.

Fremføringsinntekter fra utlandet (eksport) er i denne rapporten målt som honorarer utbetalt til scenekunstnere for fremføring av scenekunst i utlandet. Bakgrunnen for at vi måler inntekter fra fremføringer av scenekunst i utlandet på denne måten, er at vi har til hensikt å samle inn tall for inntekter som kommer direkte tilbake til scenekunstbransjen i Norge. Dersom vi hadde målt inntekter fra sceneopptredener i utlandet på samme måte som for sceneopptredener i Norge, det vil si i billettinntekter som tilfaller arrangøren, hadde vi risikert å måle inntekter som tilfaller en arrangør i utlandet og ikke aktører i Norge. Siden fremføringsinntekter i henholdsvis Norge og utlandet er forskjellige, er de heller ikke direkte sammenlignbare.

Datagrunnlaget for fremføringsinntekter fra frie scenekunstnere er samlet inn på to måter: For det første har vi sammenstilt honorartall fra regnskap og budsjetter i scenekunstneres søknader om reisestøtte for opptredener i utlandet gjennom Utenriksdepartementets reisestøtteordning Stikk, som forvaltes av Danse- og teatersentrum (DTS).¹¹ Dette er supplert med tall for honorarer fra utenlandsopptredener av kunstnergrupper som har mottatt offentlig støtte gjennom tilskuddsordningen Fri scenekunst – kunstnerskap.¹²

Reisestipend til scenekunst i utlandet (Stikk)

Danse- og teatersentrum (DTS), som forvalter Stikk-midlene, har oversikt over fordeling av uttrykksformer blant søkerne.¹³ Som det kommer frem av figur 9, er det en overvekt av dans og teater, med henholdsvis 32 prosent og 30 prosent. Deretter følger figur og performance med 13 prosent hver, og crossover med 10 prosent. Musikkteater utgjør kun 2 prosent av de ulike kunstformene.

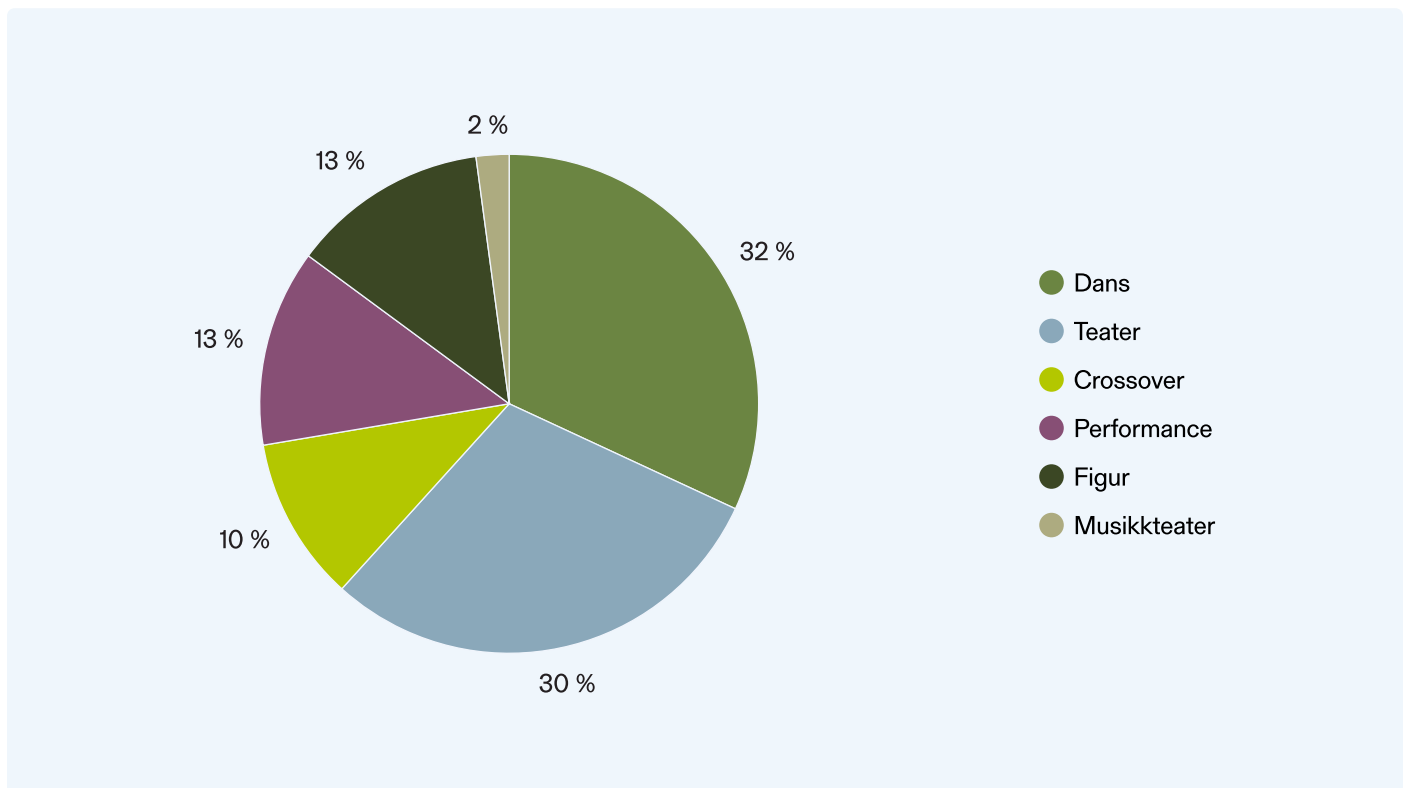
Våre tall, jamfør figur 5.10, er basert på tildelte midler for aktiviteter planlagt i 2021. DTS har derimot informert oss at mange av aktørene som fikk midler til fremvisning i utlandet måtte utsette eller avlyse. De fleste som dette gjelder har derfor ikke rapportert på gjennomføring og bruk av midlene, enten fordi forestillingene ikke er gjennomført eller fordi de måtte tilbakebetale midlene etter avlysning. Samtidig er det hvert år flere som gjennomfører, men ikke rapporterer av uvisse grunner. Det er ikke mulig å for oss å se hvem som ikke har levert rapport på grunn av avlysninger og lignende, og hvem som ikke har levert av andre grunner. Tallgrunnlaget er derfor noe usikkert. Likevel kan vi se at det var mer teater i 2021 enn i 2020, mindre dans, og at i 2021 var det en mindre del av ukategoriserte stykker enn tidligere. Merk at dette er prosentvis fordeling, så det betyr ikke at den totale nominelle andelen av noe har sunket, kun at fordelingen mellom uttrykkene har endret seg.

11 Stikk-databasen gir oversikt over hvilke grupper som har søkt om reisestøtte, og deres budsjetter og regnskap (herunder oversikt over utbetalte honorarer). Se tekstboks 5.5 for mer informasjon om Stikk. Se ellers metodekapittelet for en redegjørelse av utregningene.

12 Se tekstboks 5.6 for mer informasjon om tilskuddsordningen Fri scenekunst – kunstnerskap og hvilke kunstnergrupper dette gjelder. Se ellers metodekapittelet for en redegjørelse av utregningene.

13 Søkerne definerer selv uttrykkstilørighet i søkeprosessen.

» Figur 5.9 – Fordeling av innvilget reisestipend til scenekunst i utlandet (Stikk) på kunstuttrykk (i prosent)

Kilde: Danse- og teatersentrum

Totalt har det blitt delt ut 1,6 millioner kroner gjennom Stikk-midlene, og per stykke varierer det fra 2 300 kroner til 150 000 kroner. Midlene har blitt fordelt på 47 søknader, og 5 har blitt avvist. Av de 47 har 20 gitt en fullkommen rapport, 5 har gitt en mangelfull rapport, og 23 har ikke enda rapportert, noe som kan tilsa at det var 23 stykker som ble utsatt eller avlyst. Det er utbetalt flest store beløp til de stykkene som ikke har levert rapport om hvordan arbeidet gikk, og av de fullkomne rapportene er det ingen av dem som har beløp over 50 000 kroner. Dette kan speile at de med store beløp kanskje hadde større forestillinger som krevde mer publikum, og på grunn av smittevernregler ble avlyst.

Antall forestillinger og tilskuere per stykke varierer også mye. Forestillingen med flest tilskuere totalt hadde hele 2 856 tilskuere fordelt på 17 forestillinger, mens den som hadde færrest, hadde 6 tilskuere på 1 forestilling. Scenekunststykket med 2 856 tilskuere totalt hadde imidlertid ikke flest tilskuere per forestilling. Det høyeste antallet publikum per forestilling var 280 stykker, og det laveste 6. Merk at alle forestillingene ble gjennomført under pandemien i 2021, hvor forskjellige land hadde ulike smittevernregler, og vi har ikke data på hvilke forestillinger det påvirket. Hvorvidt tilskuerantall kunne vært høyere eller ikke kan vi dermed ikke si noe om.

» Tekstboks 5.1

Om UD's reisestøtteordning for frie scenekunstnere

Danse- og teatersentrum (DTS) har siden 2003 forvaltet Utenriksdepartementet sin reisestøtteordning Stikk. I tillegg har de vært rådgiver for departementet i scenekunsthaglige spørsmål. DTS er et nasjonalt kompetansesenter for det profesjonelle, frie scenekunsthaget i Norge. De arbeider for å fremme profesjonell scenekunst nasjonalt og internasjonalt.

Frie scenekunstnere og kompanier kan søke om økonomisk støtte til utenlandsreiser gjennom UD's reisestøtteordning for offentlige opptredener i utlandet. Den overordnede målsettingen til tilskuddsordningen er å bidra til at profesjonelle scenekunstnere får internasjonale muligheter og kan gjennomføre opptredener i utlandet som de er engasjert til. For å motta støtte må det foreligge en invitasjon fra arrangøren, og forestillingene må være offentlig annonsert.

Tilskuddsordningen er rettet mot det frie scenekunsthaget og omfatter ikke norske teaterinstitusjoner eller utdanningsinstitusjoner som i det vesentligste mottar driftsstøtte fra den norske stat.

Kilder: Danse- og teatersentrums årsrapport 2020 og UD's tilskuddsordninger for scenekunst

6 Metode

6 Metode

Dette kapitlet beskriver analyserammen og sentrale begreper som er felles for kunstområdene. Videre redegjør vi for prosjektets referansegrupper og sentrale dataleverandører. Deretter tar vi for oss hvert av kunstområdene og redegjør for sentrale begreper for området, den overordnede verdikjeden og datagrunnlaget for hver av variablene som benyttes i modellen. Vi gjør også en vurdering av dataenes kvalitet for de enkelte variablene.

6.1 En overordnet modell som er gjentagbar og robust

Gjennom Kunst i tall ønsker Norsk kulturråd kunnskap om de samlede inntektene i musikk-, litteratur-, visuell kunst- og scenekunstbransjen i Norge. Hensikten er å belyse hva som kjennetegner inntektene på de ulike kunstområdene, og hvordan de ulike delene av kunstområdene utvikler seg over tid. Statistikken skal bidra til å synliggjøre kunstområdenes økonomiske verdi og bidra til et kunnskapsgrunnlag for politikkutvikling. Oppdraget til Rambøll har hatt et todelt mål:

- utvikle modeller for å tallfeste inntektene for hvert av de fire kunstområdene
- beskrive inntektstallene for de fire kunstområdene samlet og hver for seg

Modellene som er utviklet for å tallfeste inntektene på kunstområdene, sikter mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid. Vi har også tatt sikte på at modellene skal gi grunnlag for sammenligning med tallgrunnlaget i andre bransjer.

Dette legger noen føringer for datainnsamlingen og hvilke kilder vi kan benytte oss av. For det første ligger det i Rambølls oppdrag at vi, så langt det lar seg gjøre, skal benytte bransjenes egne tall. Det vil si tall som aktørene i bransjene selv sitter på. Bakgrunnen for dette er blant annet at vi vil unngå merbelastningen en ny datainnsamling vil medføre for bransjeaktørene.

I tillegg er det en overordnet målsetting med prosjektet at vi skal kunne bruke den samme modellen for datainnsamling og måle omsetningen på lik måte over flere år. Kun på denne måten får vi tall som kan sammenlignes over tid. Oppdraget Rambøll har fått fra Kulturrådet, har vært å utvikle en statistikk som aktørene i og utenfor kunstbransjene selv kan benytte til videre undersøkelser og analyser.

6.1.1 Analyseramme

I Kunst i tall er beregningene av de samlede inntektene på hvert av kunstområdene gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk langs tre spor: opphavsrettslige inntekter, salgsinntekter og inntekter fra fremføring eller visning. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Etter at vi har samlet inn og sammenstilt tallmaterialet for disse tre inntektstypene, har vi aggregert tallene til de samlede inntektene for hvert av kunstområdene. Videre har vi beregnet eksportinntekter for hver av de tre kategoriene, og igjen har vi aggregert disse tallene for å beregne den samlede eksporten for hvert av kunstområdene.

Når tallene aggregeres, er det en risiko for både underrapportering og overrapportering av omsetningen. I de tilfellene hvor vi må gjøre antagelser om markedsstørrelser, har vi kvalifisert disse antagelsene i samarbeid med bransjeaktørene ved å vurdere samsvar mellom ulike datakilder. Generelt har vi vært oppmerksomme på risikoen for dobbelttelling. Eksempelvis er vederlags- og opphavsrettsinntekter trukket ut av omsetningen for både salg av innspilt musikk og konsertvirksomhet og behandlet som et eget punkt.

Videre har det vært et poeng at selv om vi har hatt denne modellen som utgangspunkt for datainnsamlingen og statistikken for alle kunstfeltene, har vi likevel ønsket å la hvert kunstområdes egenart være det styrende for hvilke tall vi samler inn og presenterer. Denne avveiningen har vi diskutert med referansegruppene. Eksempelvis har vi utelatt kategorien salgsinntekter for scenekunst, fordi det ikke er en relevant kategori for dette kunstområdet.

6.2 Referansegrupper

Hensikten med prosjektet er å utvikle en statistikk og en rapport som aktørene på de ulike kunstområdene har nytte av. For å sikre dette, og for å sikre kvaliteten i prosjektet som helhet, er det nedsatt flere referansegrupper som følger og har fulgt prosjektet.

Det er nedsatt referansegrupper for hvert av kunstområdene. Medlemmene i referansegruppene er valgt ut med tanke på at gruppen til sammen skal representere bredden på hvert av kunstområdene. Gruppene har bistått Rambøll med kunnskap om hvert av kunstområdene og bidratt til datainnsamlingen underveis i prosjektet. De kommenterer på og kvalitetssikrer også kapittelutkast innenfor sitt kunstområde.

Referansegruppen for musikk består av:

FONO, Gramo, IFPI, NEMAA, Music Norway, Musikkforleggerne, Norske Konsertarrangører og TONO.

Referansegruppen for litteratur består av:

Den norske Forleggerforening (DNF), Den norske Bokhandlerforening, Kopinor, NORLA og Norsk Forfattersentrum.

Referansegruppen for visuell kunst består av:

Bildende Kunstneres Hjelpfond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Blomqvist, Forbundet Frie Fotografer (FFF), Kulturrådet, Kunst i offentlige rom (KORO), Kunstsentrene i Norge (KiN), Norsk Billedhoggerforening, Norske Billedkunstnere, Norske Kunstforeninger, Norske Kunsthåndverkere og Unge Kunstneres Samfund (UKS).

Referansegruppen for scenekunst består av:

Danseinformasjonen, Danse- og teatersentrum (DTS), Norske Dansekunstnere (NODA), Norske Dramatikeres Forbund, Norsk scenekunstinstruktørforening (NScF), Norsk teater- og orkesterforening (NTO), Produsentforeningen for Privatteatre, Scenekunstbruket, Skuespillerforbundet og Teateralliansen.

6.3 Intervjuer med bransjeaktører

I 2021-rapporten har vi for første gang gjennomført intervjuer for alle fire kapitlene. Det har blitt gjennomført intervjuer i forbindelse med tidligere rapporter, men ikke systematisk eller som en sentral del av rapporten.

Intervjuene har blitt gjennomført på bakgrunn av et ønske om å i større grad belyse hva som ligger bakenfor tallene og statistikken. Sammen med referansegruppene har vi kommet frem til spørsmål som vi har ønsket å se nærmere på, og Rambøll har deretter invitert informanter som vi mener har vært egnet til å svare på de spørsmålene til intervju. Det har blitt gjennomført til sammen 11 intervjuer på tvers av kunstfeltene, med følgende informanter/aktører:

Musikk

- Live Nation Norge
- Stageway
- Det norske blåseensemble

Litteratur

- BoldBooks
- Forfatterforbundet
- Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening

Visuell kunst

- Preus museum
- Bildende kunstneres hjelpefond
- Kunstsilo

Scenekunst

- Nationaltheatret
- Thalia Theater

6.4 Musikk i tall

Rambøll har gjennomført Musikk i tall på oppdrag for Kulturrådet siden 2013, med 2012 som første år vi målte omsetningen for. Hovedlinjene i datainnsamlingen og modellen for musikkområdet har ligget fast siden 2012. Det betyr at vi i år kan presentere sammenlignbare tall for en niårsperiode. På tross av dette ser årets statistikk annerledes ut enn i 2012, og innholdsmessig er også tallene og nedbrytningene forskjellige. Bakgrunnen for dette er at vi årlig har oppdatert og justert modellen i henhold til utviklingen på musikkfeltet i perioden, og vi har stadig forbedret data- og tallgrunnlaget med mer detaljerte og presise tall. Tilgangen til og formen på datamaterialet har også endret seg gjennom prosjektet. Endringer i metode og datagrunnlag for beregningene i 2021 gjelder i hovedsak at datagrunnlaget for noen av variablene er endret fra tidligere år, men uten at det har påvirket sammenligningsmuligheten for tidligere år.

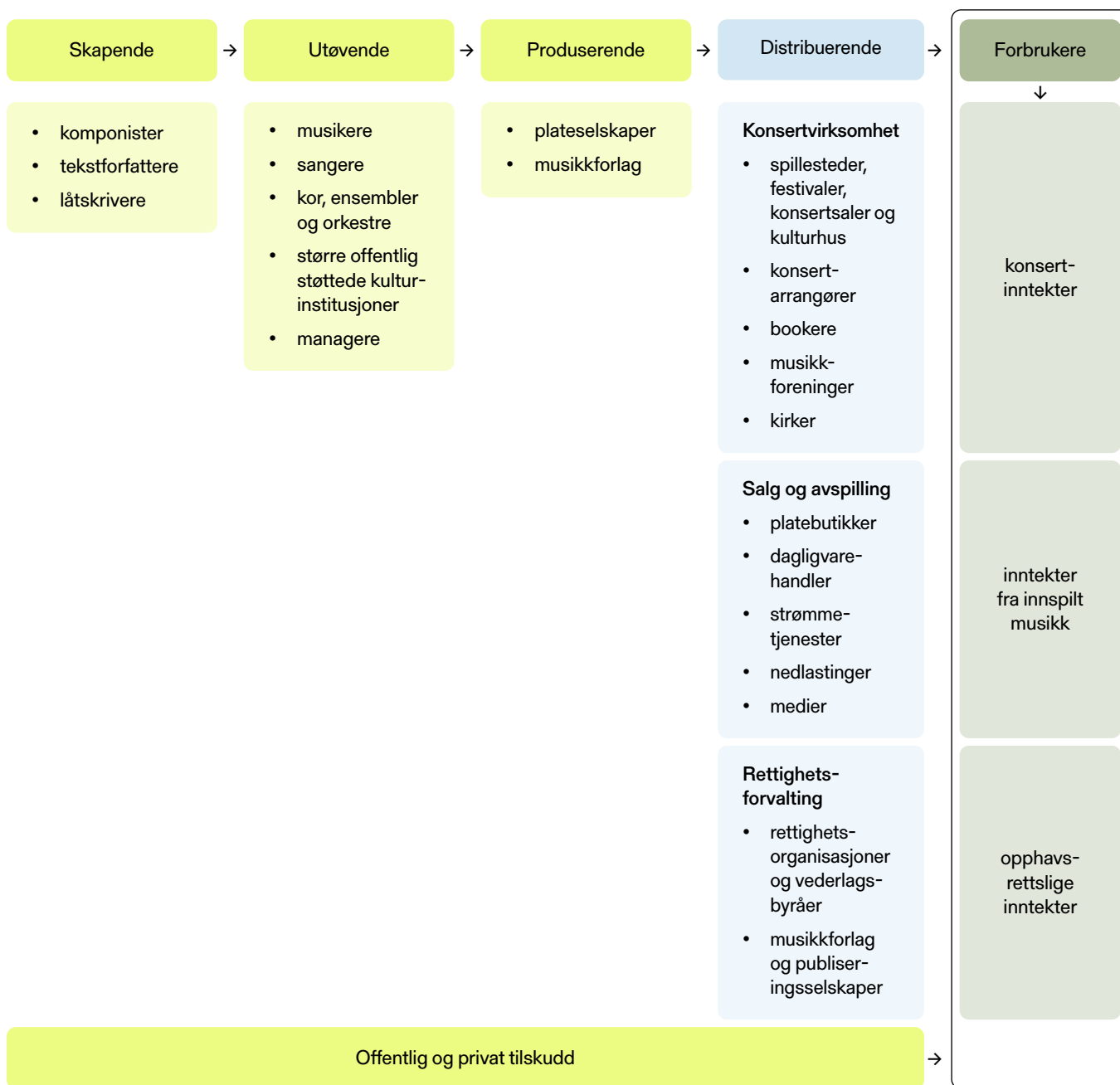
I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen relaterer seg til tallene vi presenterer i denne statistikken, og hvordan vi definerer sentrale begreper som benyttes i rapporten.

6.4.1 Verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen

Figur 6.1 gir et forenklet bilde av verdikjeden i musikkbransjen. Verdikjeden starter med de skapende og går videre via utøvende og produserende til distribuerende aktører. De distribuerende aktørene er delt i tre kategorier, som sammenfaller med hovedkategoriene i inntektsgrunnlaget til musikkbransjen. I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er inntekter generert fra denne gruppen som kartlegges i dette oppdraget.

Figuren inkluderer også en pil nederst der det står «Offentlig og privat tilskudd». Denne illustrerer støtte fra det offentlige eller private som tilfaller de ulike aktørene i kjeden. Denne delen av musikkbransjen inngår ikke i vår kartlegging, men offentlige innkjøp er regnet med. Boksen er likevel inkludert for å synliggjøre at dette er en vesentlig del av musikkbransjen i Norge.

» Figur 6.1 – Verdikjeden i musikkbransjen

6.4.2 Sentrale begreper

Salgsinntekter:

Salgsinntekter fra innspilt musikk kommer fra salg av musikkinnspillinger i ulike formater fra distributør til konsument, fysisk (cd, vinyl eller dvd) eller digitalt (nedlastning eller strømming).

Eksportinntekter fra innspilt musikk gjelder enten salg av innspilt musikk i utlandet eller lisenser til å distribuere og markedsføre sanger eller album som plateselskapene selger til aktører i utlandet.

Frempføringsinntekter:

Frempføringsinntekter for musikk er inntekter fra billettsalg til publikum for konserter i Norge, altså den prisen forbrukere betaler for å høre på levende musikk i Norge. (Inntekter fra fremføring av musikk i denne sammenhengen må ikke forveksles med de «fremføringsinntektene» som omtales i sammenheng med opphavsrettslige inntekter under.)

Eksportinntekter gjelder honorarer som norske artister og musikere får for sine opptredener utenfor Norges grenser.

Vederlag og opphavsrettsinntekter:

Opphavsrettslige inntekter for musikk gjelder vederlag som tilfaller opphavspersoner med enerett ifølge åndsverkloven til å fremstille eksemplarer av verket (mekaniske rettigheter) og til å tilgjengeliggjøre verket for allmennheten (fremføringsrettigheter). Norske rettighetsorganisasjoner krever inn penger for dette og fordeler disse pengene videre til opphavspersonene. I tillegg kommer blant annet vederlag for kopiering av noter og sangbøker, inntekter fra avtalene i videresendingssektoren og fra privatkopiering og avgifter fra ikke-vernet musikk.

Eksportinntekter i denne kategorien er vederlagsinntekter som er samlet inn av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til norske rettighetsorganisasjoner.

Volumtall:

Antall arrangementer: Det finnes ingen helhetlig oversikt over antall konserter i Norge og hvor de avholdes. Ved offentlig fremføring av musikk som er opphavsrettslig beskyttet, betales det imidlertid en avgift til TONO. En rekke aktører har faste avtaler med TONO, men for øvrige konserter innvilges det enkelttillatelse. Disse er fordelt på fylker på grunnlag av postnummeret i fakturaadressen til arrangementene. Fakturaadressen vil i enkelte tilfeller ikke være den samme som stedet hvor arrangementet ble gjennomført. Derfor har vi valgt å samle fordelingen på fylkesnivå. Antallet arrangementer er ikke knyttet til hvorvidt det finnes musikkrapporter på arrangementene.

6.4.3 Beskrivelse av variablene

I det følgende beskriver vi i nærmere detalj hva som inngår i de ulike variablene. Dette inkluderer en spesifisering av hva variabelen omfatter og regnes med, men også hva variabelen ikke omfatter. Det som ikke er omfattet av statistikken, er utelatt av metodiske årsaker, enten fordi det er definert å være utenfor statistikkens formål, eller fordi det ikke foreligger systematiske data.

Variabel 1: Inntekt fra salg av innspilt musikk i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall generert gjennom salg av innspilt musikk i Norge, som fysiske eksemplarer (i butikk og over internett) og digitalt (i nedlastbart format og som strømming).

Variabelen omfatter ikke selvpublisering og direkte salg (merchandise), direkteavtaler og sync-rettigheter, da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at dette faller utenfor oppdraget. Variabelen omfatter heller ikke salg av brukte fysiske formater eller direkteimport av innspilt musikk til norske forhandlere og privat direkteimport til norske forbrukere. Bakgrunnen for dette er at det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av denne typen salg.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er IFPI og intervjuer med og undersøkelser av distribusjonsledd.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har systematisert tilgjengelig statistikk og gjort videre beregning til populasjon basert på IFPI-tall. IFPI oppgir musikksektorens salg blant deres medlemmer fordelt på fysisk salg, strømming og nedlastning. Antagelser om fordelinger og påslag er basert på intervjudata og samtaler med aktørene. I det følgende presenterer vi vår metodiske tilnærming til de tre kategoriene.

Fysisk format: Vi vurderer at IFPI-tallene dekker størstedelen av markedet, og de resterende prosentene legges til. Videre blir påslag fra salg i butikk (platebutikker, dagligvare og bensinstasjoner) lagt til salgstallene for det fysiske markedet.

Tallene vi opererer med i beregningen, holder noen antagelser om gitte andeler i fordelingen av omsetningstallene:

- en andel til plateselskap (IFPI-tallene)
- en gitt andel til distribusjonsledd (påslag) (legges på IFPI-tallene)
- en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de er inkludert i IFPI-tallene)

Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene.

Nedlastning: Strukturen er omtrent lik som for fysisk format. Vi vurderer at IFPI-tallene dekker 100 prosent av dette markedet. Tallene vi opererer med i beregningen, holder noen antagelser om gitte andeler i fordelingen av omsetningstallene:

- en gitt andel til plateselskap (IFPI-tallene)
- en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de er inkludert i IFPI-tallene)
- en gitt andel til distribusjonsledd (legges på IFPI-tallene)

Grunnet konfidensialitet kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene.

Strømming: Det er vurdert at IFPI-tallene dekker 100 prosent av markedet.

Endringer fra 2020-rapporten: Norskandeler er utelatt fra 2021-rapporten. Dette skyldes at statistikken som har blitt brukt til å angi denne andelen tidligere ikke har blitt publisert for 2021. Det er IFPI som tidligere har samlet inn og publisert denne statistikken.

Vurdering av kvalitet: Estimaten som brukes til å beregne det samlede salget, er kvalitetssikret, og vi vurderer dem som robuste. Tallene er basert på selskapenes inntekter, og vi vurderer at de har høy kvalitet. Videre kan beregningen oppdateres direkte når IFPI oppdaterer sin statistikk. I tillegg er tallene sammenlignbare med det som har blitt publisert i den svenske rapporten Musikbranschen i siffror og den danske Dansk musikomsætning. IFPI har fra 2019 endret hvordan de rapporterer inntektstallene, «hvor det nå i større grad tar høyde for salg som ikke direkte innrapporteres til IFPI Norges statistikk».¹

Variabel 2: Konsertinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter konsertinntekter. Disse består i all hovedsak av inntekter fra salg av billetter til publikum til konserter i Norge, men også eventer når de registreres hos TONO. Inntekter forstås her som den prisen forbrukerne betaler for å høre på fremføringer av musikk på konserter og lignende. I tillegg inkluderer tallene fylkeskommunenes innkjøp av musikkproduksjoner i forbindelse med Den kulturelle skolesekken. I 2020 inkluderer variabelen også strømmede konserter under pandemien som er registrert hos TONO.

Variabelen omfatter ikke sponsede billettinntekter, gratisarrangementer eller øvrige inntekter i forbindelse med konsertvirksomhet, som mat og drikke eller merchandise, da vi i samråd med referansegruppen oppfatter dette til å falle utenfor oppdragets formål. Videre omfatter variabelen heller ikke konserter som ikke er registrert hos TONO, og favner på denne måten kun en kjerne av konsert- og eventvirksomheten i Norge. Musikkteater inkluderes ikke, fordi det er knyttet til scenekunst. Bruk av musikk i en del av kirkens arrangementer (begravelser, bryllup mv.) er ikke inkludert i variabelen, da det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av og eventuelle inntekter knyttet til dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er informasjon samlet inn fra medlemmer i Norsk teater- og orkesterforening, Den kulturelle skolesekken, rettighetsbetalinger til TONO og intervjuer.²

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har innhentet og systematisert talldata og relevant informasjon. Rettighetsinnbetalingene refererer til konkrete billettinntekter ved at TONO krever inn en prosentandel av de samlede billettinntektene for ulike arrangementer. Ved å benytte ulike prosentandeler regner vi oss frem til reelle billettinntekter. Prosentandelen er verifisert av TONO og foreninger som har kjennskap til dette.

TONOs vederlagstall omfatter ikke konsertvirksomhet som ikke er underlagt opphavsrett, slik som eldre eller større verk. Dette gjelder særlig klassiske musikk. Derfor er det i tillegg samlet inn billettinntekter fra det klassiske feltet, herunder Oslo-Filharmonien og NTO-medlemmer. Disse inntektene supplerer altså tallene i modellen.

1 IFPI (2021). Årsrapport 2020.

2 Tidligere har flere organisasjoner levert data, men etter en endring i avtalene med TONO i 2017 har disse ikke levert tall for dette året ettersom TONOs tall også dekker disse.

For å unngå dobbelttelling er den opphavsrettslige andelen trukket fra de totale inntektene og presenteres i kapittelet som omhandler vederlags- og opphavsrettslige inntekter.

Inntekter fra Den kulturelle skolesekken beregnes ut fra antall arrangementer og en gjennomsnittlig kostnad per arrangement.

Endringer fra 2019-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Vi vurderer at statistikken gir et godt bilde av konsertvirksomheten. Estimaten som benyttes til å beregne de samlede billettinntektene, er etter vår vurdering robuste. Denne metoden gjør at det er mulig å oppdatere tallene på en relativt enkel måte, og tallene henviser til det samme universet. Derfor er sammenligning over tid mulig.

Samtidig rapporteres ikke alle konserter inn til TONO. Ved å benytte TONO-vederlag til å beregne samlede billettinntekter, fanger vi derfor ikke opp all konsertvirksomhet i Norge.

Variabel 3: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlags- og opphavsrettsinntekter som samles inn i Norge og fordeles videre til norskregistrerte selskaper. Opphavsretten innebærer at de som for eksempel ønsker å gi ut plater med musikk eller spille en sang på radio eller på en kafé, må ha komponistens tillatelse til dette. I tillegg må de betale for tjenesten. En aktør fra musikkfeltet kan inngå en forvaltningskontrakt med et vederlagsbyrå som krever inn pengene for andres bruk av verket. Vederlagsbyrået forvalter penger som er generert gjennom bruk av opphavsrettslig materiale og fordeler pengene videre til den opphavsrettslige.

Variabelen omfatter ikke synkroniseringsavtaler gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere/musikkforlag da det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av dette. Den omfatter heller ikke selskaper som er registrert i utlandet, eller salg og lisensieringer gjennom utenlandske forlag som ikke er registrert hos for eksempel TONO, av samme grunn. Den inkluderer heller ikke «store rettigheter» i forbindelse med blant annet dramatiske produksjoner, da dette i hovedsak er knyttet scenekunst.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er TONO, Gramo, NCB, Norwaco, Kopinor og Musikkforleggerforeningen.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen samles inn og systematiseres slik at det ikke foreligger overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen.

Statistikken omfatter mekaniske rettigheter, fremføringsrettigheter, videresendingssektoren og avgifter for ikke-vernet musikk. Mekaniske rettigheter omhandler retten til å spille inn, produsere og utgi innspillinger av opphavsrettslig musikk, mens fremføringsrettigheter omfatter inntekter for bruk av opphavsrettslige verk i det offentlige rom, for eksempel i form av kringkasting over tv og radio,

bakgrunnsmusikk på hoteller, serveringssteder, butikker og lignende eller livefremføring av musikk for publikum. Videresendingssektoren refererer til sekundær utnyttelse av lyd i for eksempel tv-produksjoner, og avgifter for ikke-vernet musikk omfatter innkrevde avgifter for kringkasting og annen offentlig bruk av ikke-vernede opptak.

Endringer fra 2019-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter, og vi vurderer at disse er robuste og av høy kvalitet. Det er mulig å oppdatere tallene når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

Variabel 4:inntekt fra innspilt musikk i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter eksporttall som er generert gjennom salg av innspilt norsk musikk i utlandet, som fysiske eksemplarer (i butikk og over internett) og digitalt (i nedlastbart format og som strømming).

Variabelen omfatter ikke selvpublisering og direkte salg (merchandise), direkteavtaler eller norske artister som har signert med utenlandske plateselskaper, da det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av og eventuelle inntekter fra denne typen salg.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er NCB, TONO, IFPI Global Music Report samt egne beregninger.

Metode: Med utgangspunkt i vederlagstall for mekaniske rettigheter som overføres til Norge (tall fra NCB), har vi estimert totale inntekter til den norske musikkbransjen fra salg av innspilt musikk i utlandet. I beregningen gjør vi antagelser om en forventet lisensavtale mellom plateselskap og en part i et annet land, på lik linje med hva som er forventet i Sverige og Danmark. Metoden og estimatene er i tråd det som er gjort i den svenske og den danske musikkbransjen, henholdsvis Musikbranschen i siffror og Dansk musikomsætning..

Endringer fra 2019-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Vi estimerer eksportinntektene basert på mekaniske rettigheter forvaltet av NCB. Derfor vil endringer i de estimerte inntektene gjenspeile endringer i NCBs inntekter snarere enn i den faktiske eksportaktiviteten det gjeldende måleåret. Datagrunnlaget varierer fra år til år grunnet avtalegrunnlaget til NCB. NCB har gjennom omlegging endret datagrunnlag både i 2014 og i 2017, hvilket gjør at estimatene er for lave. Vi benytter IFPIs beskrivelse av trendene i det internasjonale online-markedet, men vi vet ikke om de tilsvarer trendene i de største eksportmarkedene for norsk musikk. Vi vurderer derfor at tallene på eksportinntekter fra innspilt musikk er usikre.

Variabel 5: Inntekter fra konserter i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter konsertrelaterte eksportinntekter i form av honorarer, og billettinntekter dersom det er en del av avtalene, som genereres når norskregistrerte musikere og artister opptrer i utlandet. Konsertinntektene er begrenset til å omfatte honorarer til artister og musikere som har registrerte selskaper i Norge, og som har hatt konsertvirksomhet i utlandet i gjeldende virksomhetsår. Variabelen omfatter ikke aktører som ikke er norskregistrerte.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er rapporteringer fra artister som har mottatt reisestøtte, forvaltet av Music Norway, samt kartlegging av inntekter blant NTO sine medlemmer.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på data fra rapporteringer fra artister. Disse dataene har vi benyttet til å beregne hvor stort honorar aktørene har generert fra konsertvirksomhet i utlandet. Datagrunnlaget er kvalitetssikret av Music Norway. I tillegg benytter vi dataene til å beregne forventet honorar og forventet antall opptredener norske artister (av ulik størrelse) har i utlandet, for dem som ikke har mottatt reisestøtte. Dette danner grunnlaget for videre beregninger av samlede honorarer i utlandet, utover aktørene som har mottatt reisestøtte. For den siste gruppen gjøres det også en kartlegging (intervjuer og research) av honorarer som store artister er forventet å generere fra opptredener i utlandet, samt antall opptredener de har hatt i utlandet foregående år.

Antagelsene om hvor mange aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet, baserer vi på (1) antall aktører som har søkt reisestøtte, men som ikke har mottatt slik støtte, (2) antagelse om at det er aktører som ikke søker og allikevel drar utenlands, og (3) kartlegging av større aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet i de respektive virksomhetsårene. Estimert antall aktører i disse gruppene ganges så med estimert honorar, basert på datagrunnlaget fra mottagere av reisestøtte, og for de større artistene basert på kartlegging av antall konserter, research av inntekter og intervjuer om forventet honorar.

Endringer fra 2019-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Konsertaktiviteten i utlandet er varierende, og forventet honorar for konsertaktivitet vil variere med hvilke land det turneres i. Metoden med bruk av kartlegging og research gjør at vi står i fare for ikke å fange opp alle aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet gjeldende år. Fordi det ikke foreligger en samlet statistikk eller kilder for å estimere konsertvirksomheten i utlandet, underestimerer vi disse inntektene. Vi mangler for eksempel en fullstendig oversikt over alle aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet. Dette gjør at det er knyttet vesentlig usikkerhet til de estimerte inntekstene for større artister som ikke søker eller rapporterer på reisestøtte. Ved bruk av en konsistent metodikk muliggjør vi likevel sammenligning av konsertvirksomheten i utlandet over tid, fordi beregningen baserer seg på forutsetninger og trender som finnes i øvrig innsamlet materiale.

Variabel 6: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter de samlede vederlags- og opphavsrettsinntektene som overføres fra utenlandske aktører til norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere, og som videre fordeles til norskregistrerte selskaper.

Variabelen omfatter ikke vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere, da det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er TONO, Gramo, Norwaco og NCB.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert det tilgjengelige materialet slik at det ikke forekommer overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen.

Endringer fra 2019-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Inntektene har ikke alltid opphav i det gjeldende måleåret, ettersom det tar tid før den utførte aktiviteten i utlandet registreres som rettighetsinntekt i Norge. Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter, og vi vurderer at de er robuste og av høy kvalitet. Det er mulig å oppdatere tallene når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

6.5 Litteratur i tall

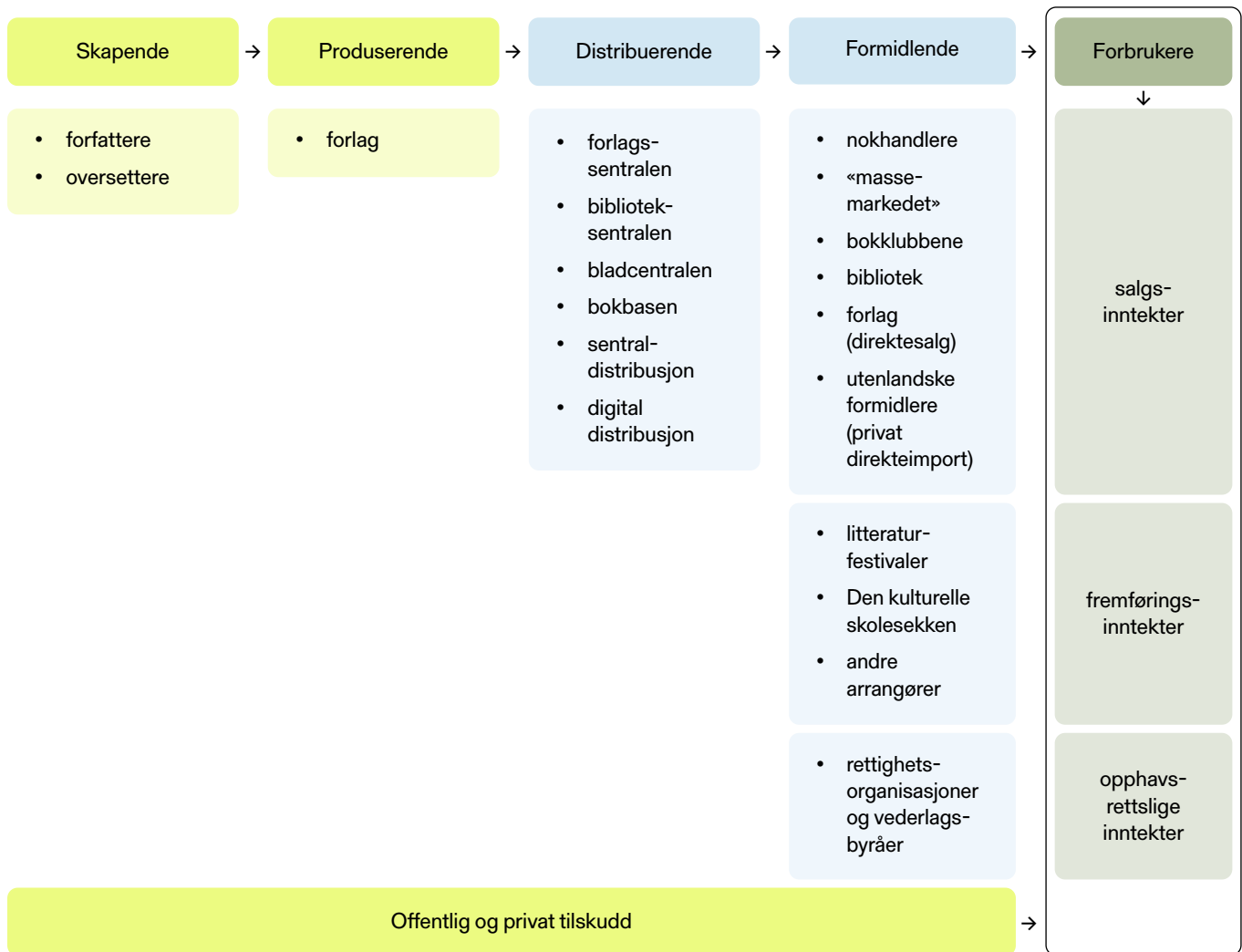
Rambøll samlet inn tall for litteratur for første gang i 2014, med 2013 som første år vi målte. Hovedlinjene i datainnsamlingen og modellen har ligget fast siden 2014. Dermed kan vi i år presentere sammenlignbare tall for en periode på åtte år. På tross av dette ser årets statistikk annerledes ut enn tidligere år, og innholdsmessig er også tallene og nedbrytningene forskjellige. Bakgrunnen for dette er at vi har oppdatert og justert modellen i henhold til utviklingen på litteraturfeltet i perioden, og vi har stadig forbedret data- og tallgrunnlaget med mer detaljerte og presise tall.

I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i litteraturbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, og hvordan vi definerer sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling.

6.5.1 Verdikjeden i litteraturbransjen

Figur 6.2 illustrerer hvordan de ulike aktørene i litteraturbransjen henger sammen i en verdikjede.

» Figur 6.2 – Verdikjeden i litteraturbransjen

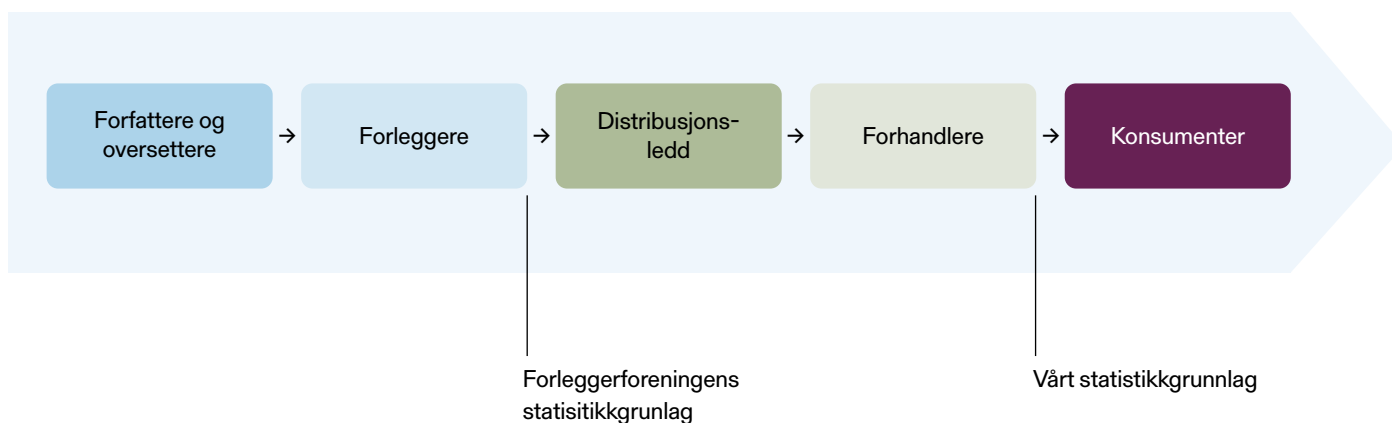

Figuren illustrerer hvordan litteraturen går fra forfattere og oversettere (skapende), gjennom forlagene (produserende) og distribusjonssentralene (distribuerende), via forhandlere (formidlende) og til forbrukere/kjøpere. Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle produserte bøker og all litteratur følger en slik flyt. Statistikken dokumenterer blant annet hvordan en stadig økende del av omsetningen av litteratur skjer gjennom digitale distribusjonskanaler og formidlere, enten direkte gjennom de tradisjonelle bokhandlernes egne hjemme- og nettsider eller via andre og nye aktører som for eksempel Amazon. I tillegg er det en stadig økende omsetning knyttet til digitale former for litteratur – i form av e-bøker eller lydbøker. Også når det gjelder lydbøker, er det ulike salgs- og distribusjonskanaler og formater. Lydbøker kan kjøpes i fysisk format i en bokhandel eller lastes ned gjennom abonnements tjenester som Storytel.

I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er altså inntektene fra denne gruppen vi kartlegger i denne rapporten. Det kommer frem av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden i litteraturbransjen. Denne delen av litteraturbransjen inngår ikke i denne kartleggingen, med et viktig unntak: salg til offentlige kjøpere via innkjøpsordningene. I vår sammenheng er dette definert som salg til norske bibliotek.

Statistikken i denne rapporten har en annen tilnærming enn Forleggerforeningens bransjestatistikk. Mens Forleggerforeningen benytter forlagenes salgsstatistikk og estimerer utsalgsverdien på bakgrunn av disse salgstallene, forsøker vi i denne statistikken å komme så nær utsalgsverdien som mulig, ved å innhente data fra de kildene som er nærmest konsumenten i verdikjeden. Figur 6.3 illustrerer forskjellen mellom datagrunnlagene i de to statistikkene.

↘ Figur 6.3 - Forholdet mellom Forleggerforeningens statistikk og *Litteratur i tall*

6.5.2 Sentrale begreper

Salgsinntekter:

Salgsinntekter for litteratur er inntekter fra salg av litteratur i fysisk og digitalt format. Tall for privatpersoners direkteimport av litteratur er inkludert, det er også bokhandlernes direkteimport fra utenlandske forlag.

Eksportinntekter består av tre deler: 1) salg av rettigheter til utenlandske utgivere, 2) inntekter fra utlandet i forbindelse med samproduksjon og 3) direkteeksport, det vil si salg til utlandet av bøker utgitt i Norge.

Inntekter knyttet til solgte rettigheter er hentet inn i samarbeid med NORLA og Eksportutvalget i Forleggerforeningen. Med inntekter knyttet til solgte rettigheter mener vi både innbetalt forskudd og avregning av royalties som har tilfalt forlaget i de respektive årene.

Inntekter knyttet til samproduksjon inkluderer kun inntekter som tilkommer forlaget fra andre land enn Norge. I forbindelse med samproduksjon har det norske forlaget både inntekter (gjennom eget salg) og produksjonskostnader.

Salg av sekundærrettigheter, det vil si rettigheter til omgjøring for tv og film, inkluderer alle inntekter tilkommet fra andre land enn Norge.

Fremføringsinntekter:

Fremføringsinntekter for litteratur er forfatternes honorarer for fremføring av egne verk og/eller andre oppdrag. Dette kan være opplesninger ved ulike typer arrangementer, festivaler, skolebesøk med mer. Formidlingsinntekter fra arrangementer via Den kulturelle skolesekken som er tilknyttet litteratur, er også inkludert.

Eksportinntekter vil i denne sammenhengen være de honorarene norske forfattere får for sine opptredener i utlandet. Gjennom intervjuer med aktører i litteraturbransjen fremkommer det at det er svært få norske forfattere som har inntekter fra denne typen fremføring i utlandet. Rambøll har derfor ikke kartlagt disse inntektene, og de inngår ikke i statistikken.

Vederlags- og opphavsrettsinntekter:

Opphavsrettslige inntekter for litteratur er de vederlagene forfattere og forleggere (utgivere) mottar fra Kopinor. Vederlagsmidlene betales ut til rettighetshavere gjennom deres organisasjoner, og noe av vederlaget utbetales individuelt til den enkelte rettighetshaver.

Eksportinntekter er vederlagene Kopinor utbetaler til norske rettighetshavere for kopiering i utlandet. I tillegg kommer de såkalte B-avtalene, der vederlag som er opptjent i utlandet, betales i det enkelte land, ikke via Kopinor. Vederlag fra B-avtalene er ikke med i vårt datagrunnlag.

6.5.3 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Salgsinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall fra salg av fysisk og digital litteratur i Norge, både gjennom fysiske og digitale utsalgssteder. Det er videre gjort en avgrensning til kun å inkludere publikasjoner med ISBN-nummer.

Variabelen omfatter ikke inntekter fra salg av brukte bøker gjennom antikvariater og andre forhandlere som faller utenfor «øvrige» forhandlere i Forleggerforeningens bransjestatistikk. Forfatteres direktesalg, for eksempel ved salg av selvpublikerte bøker utenom de vanlige salgskanalene for litteratur, er heller ikke inkludert. Bakgrunnen for at dette ikke er inkludert, er at det ikke finnes noen gode kilder på slikt salg.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen i 2021 er Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Forleggerforeningen, NORLA, Kulturrådet og Rambølls egen omnibusundersøkelse via Norstat. For 2013 og 2014 har vi med tall fra Fagbokforlaget, og i 2013, 2014 og 2015 er privat import målt med Virkes e-handelsbarometer.

Metode: For tallene fra Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen omfatter salgsstatistikken bare deler av populasjonen av forlag og bokhandler. I samråd med dem har vi oppjustert tallene slik at vi tar hensyn til den antatte differansen mellom aktørene vi har salgstall for, og populasjonen av forlag og bokhandler som helhet.

Salgstall fra bokhandlere er hentet inn gjennom Bokhandlerforeningen og foreningens kontakt med bokhandlerne. På bakgrunn av den oppgitte markedsandelen for innkjøp av bøker i ulike bokgrupper er det laget et estimat for bokhandlere som er en del av Bokhandlerforeningen, men som ikke inngår i tallgrunnlaget. I 2021 har ARK, NORLI, Adlibris og Akademika levert tall gjennom Bokhandlerforeningen, og danner grunnlaget for beregningen av tall for bokhandler som ikke inngår i tallgrunnlaget.

Forlagenes direktesalg til forbrukere er estimert med utgangspunkt i Forleggerforeningens bransjestatistikk. I forbindelse med undersøkelsen for 2014 forsøkte vi å gjøre en større kartlegging av direktesalget fra forlag utenfor Forleggerforeningen for å få et sikrere estimat. Dette viste seg å være vanskelig, og vi lyktes ikke med dette arbeidet. En av grunnene til dette er at en stor andel forlag som ikke er medlem av Forleggerforeningen, opererer med andre rapporteringssystemer som ikke harmonerer med den statistikken som benyttes av Forleggerforeningen. Det blir dermed vanskelig å hente ut sammenlignbare tall.

Innen direktesalg fra forlag er det gjort påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. Vi benytter informasjon fra Forleggerforeningens om deres markedsandel hvert år vi måler. Det samme påslaget benyttes uansett bokgruppe ettersom vi ikke har kjennskap til en eventuell variasjon i markedsandeler mellom bokgruppene. Forlagenes salg gjennom øvrige forhandlere er estimert med utgangspunkt i tall fra Forleggerforeningen. Forlagenes inntekter fra strømming av lydbøker, som vi har fått fra Forleggerforeningen, er lagt til her. Tall for strømming ble skilt ut av Forleggerforeningen i en egen kategori første gang i tallene vi fikk av dem for 2020. Ved en inkurie ble de ikke med i rapporten for 2020, men er lagt til også for 2020 i

årets rapport. Siden det vi ønsker å beregne er hvor mye penger forbrukerne bruker på å kjøpe litteratur, gjøres det et påslag som representerer forskjellen på hvor mye forlagene får betalt, og hva forbrukerne betaler fra sluttforhandleren. Denne faktoren er beregnet av Forleggerforeningen, og er ulik for de forskjellige bokgruppene. I tillegg gjør vi påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. Vi benytter da informasjon fra Forleggerforeningens om deres markedsandel hvert år vi måler. Det samme påslaget benyttes uansett bokgruppe ettersom vi ikke har kjennskap til en eventuell variasjon i markedsandeler mellom bokgruppene.

Omsetningstallene til bokklubbene kommer fra Forleggerforeningen, som henter inn disse tallene i forbindelse med utarbeiding av bransjestatistikken sin. Tallene kan brukes direkte da de utgjør bokklubbenes salg til forbrukere.

Salg til norske bibliotek og andre offentlige myndigheter er hentet inn gjennom distribusjonsleddene, først og fremst Biblioteksentralen. Salgstall knyttet til Innkjøpsordningen er hentet direkte fra Kulturrådet. I arbeidet med rapporten for 2021 har vi gått gjennom tidligere levert data fra Biblioteksentralen på nytt, med hensyn på mer presis kategorisering av data i bokgruppene. Den viktigste endringen som fulgte av det var at kjøp av digitale læremidler ble justert opp med om lag 67 millioner for 2020, og ikke kategoriserte kjøp senket tilsvarende. Også innkjøpsordningene for litteratur er gått gjennom på nytt i forbindelse med rapporten for 2021, for alle årene vi måler. Innkjøpsordningen for oversatt litteratur er fordelt på sakprosa og skjønnlitteratur for barn og unge og for voksne i tråd med Kulturrådets oversikt over innkjøpte titler i hver kategori. Innkjøpsordningen for tegneserier er tilsvarende fordelt på skjønnlitteratur for barn og for voksne. Prøveprosjekt - innkjøp til skolebibliotek er fordelt på norsk sakprosa for barn og norsk skjønnlitteratur for barn i tråd med Kulturrådets oversikt over innkjøpte titler i hver kategori. Dette er også gjort med fordelingen av koronastimuleringsmidler for litteratur.

Omfanget av privat direkteimport i 2018, 2020 og 2021 er estimert på bakgrunn av undersøkelser gjennom Norstats omnibusundersøkelse. Undersøkelsen ble utarbeidet på ny for 2021, og inkluderte da for første gang spørsmål om kjøp av lydbøker som strømming eller lydfil. For 2019 har vi estimert på bakgrunn av 2018 og 2020. Resultatene fra undersøkelsene i 2018, 2020 og 2021 viser et omfang som er større enn tidligere år. Ettersom vi ikke har konkrete tall for 2016 og 2017 (se under), er det vanskelig å si om resultatet for 2020 reflekterer en reell økning i privat direkteimport eller forskjeller i undersøkelsen utført av Norstat kontra tidligere undersøkelser fra Virke. På bakgrunn av overordnede trender mot digitale produkter og utsalgssteder, særlig i form av lydbøker, tror vi likevel at de nye tallene er en god representasjon av utviklingen i privat direkteimport. Økende bruk av for eksempel Amazons to digitale plattformer Kindle og Audible vil være fanget opp i disse tallene.

Inntekter knyttet til salg av sekundærrettigheter i Norge er hentet inn av NORLA fra norske agenter og forlag.

For 2013, 2014 og 2015 er omfanget av privat direkteimport estimert på bakgrunn av Virkes e-handelsbarometer. For 2016 endret TNS Gallup (som gjennomfører undersøkelsen på oppdrag for Virke) på datainnsamlingen og modellen. Det tilgjengelige datamaterialet for 2016 svarte ikke lenger til det vi hadde behov for til

Litteratur i tall. For 2016 og 2017 har vi derfor benyttet undersøkelsen for 2013, 2014 og 2015 og estimert størrelsen for 2016 og 2017 på bakgrunn av den gjennomsnittlige utviklingen for tidligere år.

Endringer fra 2020-rapporten: Privat direkteimport av lydbøker som lydfil eller strømming er estimert for første gang på grunnlag av spørreundersøkelse gjennomført av Norstat. Forlagenes inntekter fra salg gjennom øvrige forhandlere inkluderer nå e-bøker og strømming av lydbøker. Tall for strømming for 2020, som ikke ble med i fjor, er nå inne både for 2020 og 2021. Data fra Biblioteksentralen er gått gjennom på nytt bakover i tid og klassifisert inn i bokgruppene på nytt for å heve datakvaliteten. Innkjøpsordningenes fordeling på bokgrupper er gått gjennom for alle årene i samråd med Kulturrådet. En feil i vår bruk av undergrupper i bokgruppe 5 billigbøker når det gjelder fordelingen av data vi har fått tilsendt fra bokhandlerforeningen og Biblioteksentralen er rettet. Feilen gjaldt oversatt sakprosa for barn og ungdom, og oversatt skjønnlitteratur for barn og ungdom. Rettingen er gjort for alle år.

Vurdering av kvalitet: Omsetningstallene fra bokhandlere på salg av bøker til norske forbrukere er direkte salgstall. Det er robust tallmateriale med god kvalitet. Innen direktesalg fra forlag og salg fra forlag gjennom øvrige forhandlere er det gjort påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. Dette påslaget er beheftet med noe usikkerhet. Det samme gjelder påslaget som kompenserer for forskjellen mellom forlagenes salgpris til forhandlere og hva forbrukerne betaler til forhandlerne. Tall for salg til bibliotek og andre offentlige instanser fra Biblioteksentralen er direkte salgstall av god kvalitet. Tall for innkjøpsordningene for litteratur er kvalitetssikret av Kulturrådet og har god kvalitet. Markedet for strømming av lydbøker og salg av lydbøker er i rask endring, noe som gjør at tallene her har lavere kvalitet. Bokbasen gjør nå et arbeid for å samle inn salgstall fra de norske aktørene i markedet fra 2022 av, og vi ser frem til å kunne benytte deres tall i rapporten kommende år. Tallet for privat direkteimport bygger på et estimat fra utvalgsundersøkelsen som er beheftet med feilmarginer og usikkerhet rundt dataenes reliabilitet og validitet.

Variabel 2: Fremføringsinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter utbetalte honorarer til forfattere formidlet gjennom Forfattersentrum samt inntekter for formidling i forbindelse med aktiviteter kategorisert som litteratur i Den kulturelle skolesekken.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke honorarer for forfatteres private oppdrag, honorarer til forfattere på fylkesbetalte oppdrag utenom Forfattersentrum, honorarer for forlagsinitierte oppdrag, honorarer til forfattere for oppdrag i utlandet eller reise- og diett penger i forbindelse med oppdrag gjennom Forfattersentrum. I forbindelse med en tidligere rapport i denne rapportserien ble det gjort et større arbeid for å kartlegge denne typen opptredener. Det viste seg imidlertid å være vanskelig, og det finnes ingen gode kilder til data om omfanget av dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Forfattersentrum og Den kulturelle skolesekken (DKS) / Kulturtanken.

Metode: Innhentet statistikk fra Forfattersentrum gir oversikt over honorarer utbetalt gjennom Forfattersentrum. Videre er statistikken brutt ned på bibliotekoppdrag, festivaloppdrag og «andre oppdrag». Det ble i forbindelse med undersøkelsen for 2014 gjort en stor innsats for å kartlegge omfanget av fremføringsoppdrag på fylkesbibliotekene som ikke går gjennom Forfattersentrum. Det kom frem at mange fylkesbibliotek ikke har oppdatert oversikt over / statistikk på dette, og at det er snakk om forholdsvis små summer. Folkebibliotekene antas å ha flere fremføringsoppdrag hvor Forfattersentrum ikke benyttes til utbetaling av honorarer, men det er sannsynligvis store variasjoner også her.

I tillegg har vi inkludert honorarer for forfatter-/litteraturoppdrag gjennom Den kulturelle skolesekken.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer honorarene for oppdrag gjennom Forfattersentrum som robuste tall. Estimater for de øvrige oppdragene i Den kulturelle skolesekken er bygget på gjennomsnittshonoraret i forbindelse med Forfattersentrums formidling, og Rambøll vurderer også disse til å være av god kvalitet. Likevel er det usikkert hvor stor del av det samlede markedet som dekkes av disse tallene, da en del forfattere som forventes å ha inntekter fra formidling gjennom egne agenter og private oppdrag, ikke omfattes av statistikken.

Variabel 3: Ophavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag for kopiering av bøker.

Variabelen omfatter ikke vederlag for utlån av norske bøker, da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at det faller utenfor oppdragets avgrensning.³

Kilder: Kilden for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor.

Metode: Vederlaget for kopiering av bøker er estimert med utgangspunkt i hvor stor andel av vederlaget som stammer fra kopiering av bokkilder. Vederlagsutbetalingene består av kollektive vederlag og individuelle vederlag. I perioden 2013 til 2015 kom individuelle vederlag fra tre avtaler: lydbokvederlag, eksamensvederlag og klareringsvederlag. Fra og med 2016 fikk Kopinor imidlertid ansvaret for tre nye avtaler knyttet til individuelle vederlag: Bokhylla, Skaff og Bolk (se tekstboks for nærmere forklaring). Dette gjør at det ikke gir mening å sammenligne individuelle vederlag fra 2015 eller før med individuelle vederlagene for 2016 og senere.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Kopinors faktiske vederlagsutbetalinger utgjør tallgrunnlaget, og det vurderer vi til å være et robust grunnlag. Det er estimert hvor mye av dette som tilfaller bokbransjen, basert på Kopinors undersøkelser av kopiering av ulike kilder og stofftyper. Samtidig er det slik at konflikter mellom rettighetshavere om fordelingen

³ Bibliotekvederlaget er en kompensasjon for utnyttelse av verk som er utgitt i Norge, og som disponeres til utlån i offentlige bibliotek. Vederlaget regnes ut på bakgrunn av bibliotekenes bokbestand og ikke på bakgrunn av utlånstall eller bibliotekenes innkjøp. E-bøker er ikke regnet som en del av bokbestanden i den gjeldende avtalen i 2014. Vederlaget går frem av det årlige statsbudsjettet.

av vederlag har gjort at utbetaling fra Kopinor ble satt i bero inntil konfliktene ble løst. Dette har gjort at utbetalinger har hopet seg opp på år der konflikter har blitt løst, og vært mindre i år når konflikter har gjort at utbetaling har vært satt i bero.

Variabel 4: Salgsinntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter forlagenes inntekter knyttet til salg av rettigheter, samproduksjoner og inntekter knyttet til salg av sekundærrettigheter i utlandet. I tillegg omfatter variabelen forlagenes direkteeksport av norske bøker til det utenlandske markedet.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Forleggerforeningen, forlagsagenter i Forleggerforeningens eksportutvalg, frittstående agenter og NORLA.

Metode: Både norske og utenlandske forlagsagenter og frittstående agenter har rapportert sin samlede omsetning av solgte rettigheter til utlandet, samproduksjon og sekundærrettigheter til NORLA. Inntekter fra direkteeksport er estimert på bakgrunn av Forleggerforeningens bransjestatistikk, med et påslag for de øvrige forlagenes direktesalg. Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene.

Endringer fra 2020-rapporten: I tidligere rapporter var påslaget for forskjellen mellom forlagenes salgsinntekt og prisen forbrukerne betaler i Norge også brukt på forlagenes direkteeksport. Dette påslaget er fjernet i årets rapport, for alle årene vi måler.

Vurdering av kvalitet: Vi har hentet inn omsetningstall fra utvalgte forlagsagenter og andre agenter. Disse tallene anses som robuste. Videre er det estimert omsetning for agenter som ikke har levert tall, og disse er beheftet med større usikkerhet. Fra og med 2019 har vi også hentet inn tall fra utenlandske agenter som representerer norske forfattere i utlandet. I 2020 fikk vi inn data fra betydelig flere utenlandske agenter enn i 2019, mens i 2021 var det bare to som rapporterte tallmateriale til statistikken. Samlet sett gjør dette at vi vurderer kvaliteten på data for salgsinntekter fra utlandet til å være lav.

Variabel 5: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag for kopiering av bøker innhentet fra utlandet.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endringer.

Metode: Vederlag mottatt fra utlandet utgjør midler som Kopinor får overført fra sine søsterorganisasjoner i andre land. Dette utgjør én samlet sum, og hvor mye av dette som stammer fra bøker, er estimert.

Vurdering av kvalitet: Det er hentet inn konkrete vederlagstall fra Kopinor som vi anser som robuste.

6.6 Visuell kunst

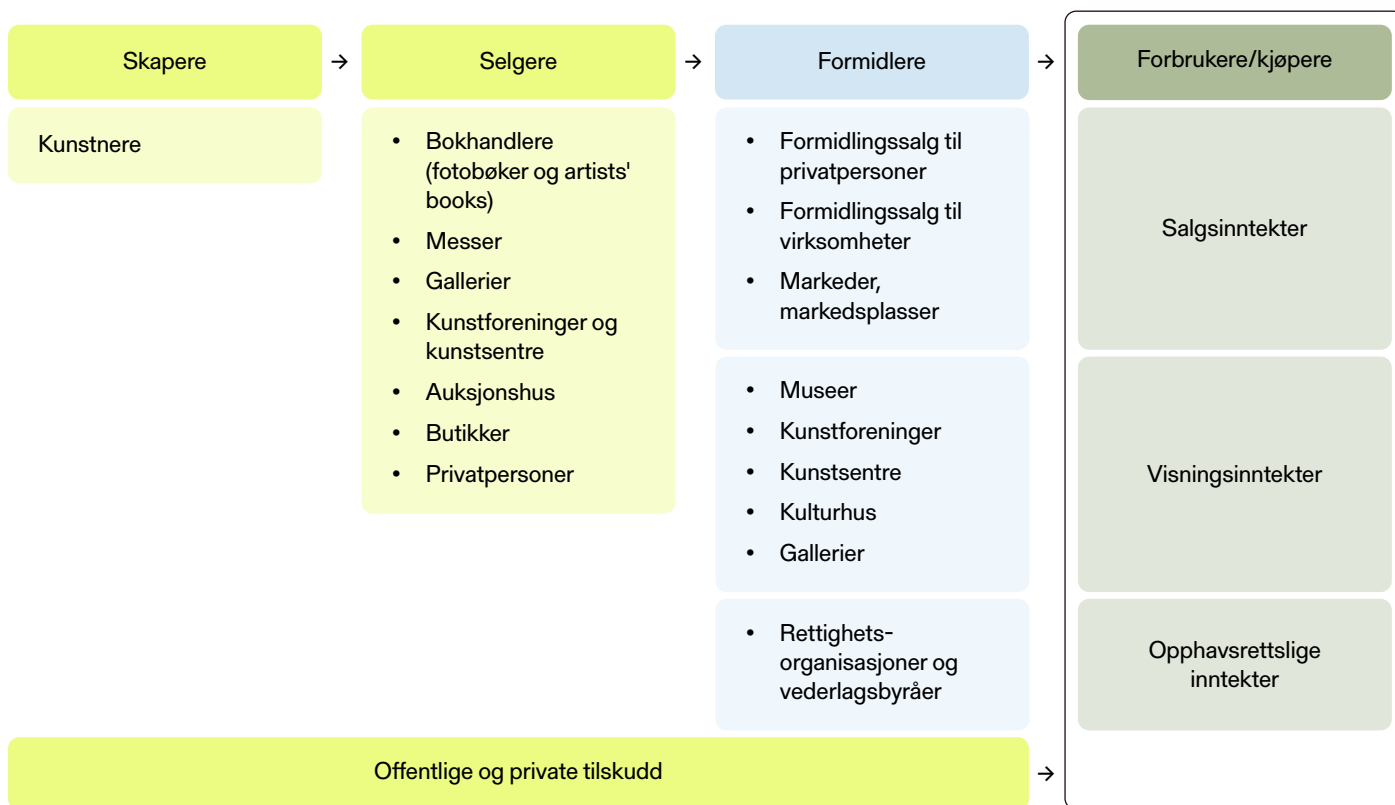
Da Rambøll samlet inn tall for Visuell kunst i tall for første gang i 2016, baserte dette seg på et stort arbeid med å kartlegge pengestrømmene og aktørene i bransjen. Til forskjell fra musikk- og litteraturområdet forelå det få samlede tall. Det var derfor nødvendig med en noe annerledes metodisk tilnærming til dette kunstområdet, og vi gjennomførte flere spørreundersøkelser blant ulike aktører i bransjen (blant annet en egen undersøkelse blant samtlige kunstforeninger). De siste rene har bransjen selv systematisert og detaljert mer av sin statistikk, noe som har redusert behovet for slike undersøkelser. I tillegg har vi benyttet spørreundersøkelsene fra det første året til å estimere den lille andelen av omsetningen hvor det ikke finnes statistikk. Ved å benytte tilsvarende estimater gir metoden sammenlignbare tall til tidsserien.

I denne delen vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i den visuelle kunstbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, hvordan vi definerer ulike sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling. I tillegg redegjør vi for hvordan den visuelle kunstbransjen skiller seg fra de øvrige kunstbransjene ved at den i stor grad er preget av to omsetningsløp: førstehåndssalg og annenhåndssalg. Dette har implikasjoner for datainnsamlingen og metoden vi har benyttet, og i denne statistikken er salgskategorien for visuell kunst avgrenset til inntekter fra offentlige salg av visuell kunst samt privat førstehåndssalg. Privat annenhåndssalg er ikke omfattet (se figur 6.6 for nærmere forklaring).

6.6.1 Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen

Figur 6.4 illustrerer hvordan de ulike aktørene på det visuelle kunstfeltet henger sammen i en verdikjede.

» Figur 6.4 – Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen

Figuren illustrerer hvordan de skapte produktene, det vil si kunstverkene, går fra det skapende leddet (kunstnerne), gjennom et salgsledd og eventuelt et formidlingsledd, til forbrukerne eller kjøperne. Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle solgte kunstverk følger en slik flyt. I noen tilfeller vil for eksempel en kunstner selge kunstverket sitt direkte fra eget atelier uten å gå via en egen salgsaktør og/eller en formidler. I andre tilfeller vil ikke salget gå gjennom en egen formidlingsaktør. I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne, og det er i hovedsak inntektene fra denne gruppen vi kartlegger i dette oppdraget.

For kategorien salgsinntekter skiller visuell kunst seg fra blant annet litteratur- og musikkbransjen ved at en forbruker potensielt kan selge og kjøpe det samme kunstverket flere ganger.⁴ Det eksisterer med andre ord både et førstehånds- og et annenhåndsmarked for visuell kunst, og personen som kjøper et kunstverk i første omgang, kan opptre som selger av kunst på et senere tidspunkt. Dette illustreres og redegjøres nærmere for i figur 6.5.2.

For visningsinntekter er det privatpersoner som utgjør forbrukerne, gjennom å besøke og betale for inngangsbilletter på utstillingssteder som museer, kunstforeninger, kunstsentre og så videre. I tillegg vil statlige og offentlige aktører samt private selskaper og bedrifter fungere som betalende aktører for visning av visuell kunst gjennom ordninger som Kunst på Arbeidsplassen, Kunst i Skolen og så videre.

For vederlagsinntekter er det enkeltkunstnere og kunstnerorganisasjoner som er de aktuelle forbrukerne/mottagerne, ved at de får utbetalt henholdsvis individuelle og kollektive vederlag fra ulike rettighetsforvaltere.

Det går videre frem av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden. Denne delen av økonomien på det visuelle kunstfeltet inngår ikke i denne kartleggingen, men er likevel inkludert i figuren for å synliggjøre at disse bidragene er en vesentlig del av den visuelle kunstbransjen i Norge.

6.6.2 Nærmere om modellen for salg av visuell kunst

En aktør som kjøper et kunstverk på ett tidspunkt, vil på et senere tidspunkt kunne selge det samme kunstverket og dermed fungere som selger. På denne måten er det visuelle kunstfeltet sirkulært, noe som illustreres av figur 6.5. De heltrukne linjene illustrerer førstehåndssalget, og de stiplede linjene illustrerer annenhåndssalget.

⁴ Musikk og litteratur vil også kunne omsettes flere ganger, gjennom henholdsvis brukthandler for fysiske utgivelser i musikkbransjen og bruktbokhandlere i litteraturbransjen. Annenhåndssalg er imidlertid en vesentlig mindre del av markedet for disse bransjene, og det er bare inkludert i statistikken for visuell kunst.

» Figur 6.5 – Første- og annenhåndssalg gjennom private og offentlige salgskanaler

I tillegg til skillet mellom første- og annenhåndssalg er det et skille mellom salg gjennom offentlige og private salgskanaler. Dette skillet er knyttet til kunstavgiften som skal betales for all offentlig omsetning av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK. Visuell kunst som omsettes privat, enten direkte fra kunstnerens eget atelier eller mellom privatpersoner, uten å bli offentliggjort eller publisert, omfattes ikke av kunstavgiften.

Dette skillet har vært viktig for denne statistikken, da vi har benyttet den innbetalte kunstavgiften (til BKH) for å regne oss frem til den totale omsetningen av det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK, både for første- og annenhåndssalget. For det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK har vi samlet inn tall fra en rekke utsalgssteder og, i samråd med referansegruppen, gjort beregninger og estimert oss frem til totalen. Førstehåndssalget gjennom ikke-offentlige salgskanaler omfatter salg direkte fra kunstneres egne atelierer. Dette har vi samlet inn tall på gjennom næringsoppgaven for billedkunstnere samt en spørreundersøkelse med et utvalg kunstnere. Det ikke-offentlige, private annenhåndssalget inngår ikke i statistikken, da en kartlegging av dette vil kreve en annen beregningsmodell enn det som er mulig innenfor rammene av denne bransjestatistikken.

6.6.3 Sentrale begreper

Visuell kunst:

Begrepet visuell kunst er ikke entydig. Grensene mellom de ulike visuelle kunstuttrykkene har gradvis blitt mer flytende, samtidig som de også er stadig mer påvirket av andre kunst- og kulturuttrykk som arkitektur, teater og musikk.⁵

I arbeidet med denne statistikken har vi forholdt oss til Kulturrådets definisjon av visuell kunst, som sier at det visuelle kunstfeltet i dag omfatter uttrykk som «maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedsspesifikke og relasjonelle uttrykk, lydkunst, performance, nettkunst, street art, graffiti, tegneserier, artists' books, bruk av uterom og offentlige rom m.m. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner». Dette er uttrykk som er omfattet av kunstavgiften ved offentlig omsetning. For deler av statistikken er det imidlertid aktørene som selger eller viser ulike former for visuell kunst, og ikke uttrykkene i seg selv som har vært det avgjørende for hva vi har inkludert og ikke. I vårt arbeid har vi for eksempel hentet tall på visningsinntekter fra aktører som i all hovedsak viser visuell kunst. Det medfører at noen aktører som viser visuell kunst som en (liten) del av sitt tilbud, ikke inngår i statistikken. Se tabellene i avsnitt 6.7 for en nærmere redegjørelse for og definisjon av hvilke tall som inngår i statistikken.

Kunstavgiften:

Kunstavgiften er en særnorsk ordning som har eksistert siden 1948. Kunstavgiften er regulert av lov om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven), som sier at det skal betales en avgift på 5 prosent på all offentlig omsetning av originale kunstverk i Norge med en salgspris over 2 000 NOK ekskludert moms,

5 Meld. St. 23 (2011–2012) *Visuell kunst*.

men inkludert eventuelt salær. Det er Bildende Kunstneres Hjelpesfond som krever inn kunstavgiften. Avgiftsmidlene går i sin helhet til fondet, som sørger for at pengene går til ny produksjon av kunst gjennom tilskudd og stipender til kunstnere i Norge.

Siden 2007 har kunstavgiften vært samordnet med følgeretten for å tilpasses et EU-direktiv. Samordningen med følgeretten innebærer at den som betaler kunstavgift, kun betaler inn avgift til BKH. Deretter krever BONO inn følgerettsvederlag fra BKH der dette er aktuelt. BONO fordeler så dette til rettighetshaverne.

Tolletatens tall på eksport og import av visuell kunst:

I statistikken benyttes Tolletatens tall på deklarerte kunstverk ved innførsel til Norge (import) og utførsel fra Norge (eksport). Dette er reliable tall som er sammenlignbare over tid. Det er imidlertid også noen utfordringer med å bruke disse tallene.

Kunsten deklarerer på grunnlag av fire ulike definisjoner som er gitt i tolltariffen. Disse definisjonene er materialbaserte og samsvarer ikke nødvendigvis med et moderne kunstbegrep, slik den visuelle kunstbransjen ser det. Dette har vært en utfordring for kunstbransjen tidligere, ettersom fritaket for merverdiavgift har vært knyttet til tolltariffen. Ved flere anledninger har norske kunstnere hatt vansker med å få importert kunstverk til Norge under tolltariffens definisjoner. Dette har ført til en endring i regelverket for fritak fra merverdiavgift (siste endring i mars 2017). Enkelte verk med mer blandede teknikker og bruk av utradisjonelle materialer vil derfor ikke være inkludert i vår statistikk.

Ved fortolling blir det heller ikke tatt hensyn til hva de eksporterte verkene selges for i utlandet. Det innebærer for eksempel at dersom et verk selges til en høyere pris på auksjon i utlandet enn det verket er blitt verdsatt til ved fortolling i Norge, fanges ikke dette opp i vårt tallgrunnlag. Dette medfører at våre tall for eksport heller er underestimerte enn overestimerte.

Salg av visuell kunst:

Salg av visuell kunst refererer til salg av kunstverk i det norske markedet. Provisjon, salær og kunstavgift som inngår i salget, samt import av visuell kunst og inntekter fra oppdragskunst er inkludert.

Eksportinntekter for salg av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra salg av kunstverk utenfor Norges grenser.

Visningsinntekter:

Visningsinntekter for visuell kunst er inntekter fra publikums betaling for å se/oppleve visuell kunst i Norge. Disse inntektene omfatter billettinntekter i forbindelse med utstilling av visuell kunst, herunder eventuelle omvisningsinntekter og inntekter i forbindelse med utlån av audioguiden. Videre er medlemsinntekter i museene inkludert i de tilfellene hvor medlemskap gir gratis eller rabatterte inngang på utstillinger der det vanligvis tas inngangspenger. Betaling for leie av kunst er også inkludert.

Eksportinntekter for visning av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra utleie av kunst utenfor Norges grenser.

Opphavsrettslige inntekter:

Opphavsrettslige inntekter for visuell kunst er de vederlagene som tilfaller norske opphavspersoner og/eller kunstnerorganisasjoner for bruk av kunstneres verk (utstillinger, reproduksjon/kopiering, tilgjengeliggjøring for allmennheten, slik som kringkasting, nettpubliserings og annen videreutnyttelse), samt ved videresalg av kunstverk (følgerett).

Eksportinntekter er opphavsrettslige vederlag krevd inn av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til rettighetsorganisasjoner i Norge.

6.6.4 Beskrivelse av variablene**Variabel 1: Inntekter fra salg av visuell kunst i det norske markedet**

Omfatter: Variabelen omfatter salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK, inkludert kunstavgift, salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK, salg av kataloger og fotografier av kunstsamlinger på museer, kunstneres direkte salg fra privat atelier og import av visuell kunst.

Variabelen omfatter ikke salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK som det ikke er innbetalt kunstavgift for, privat annenhåndssalg av visuell kunst eller importert visuell kunst som ikke er fortollet. Grunnen til dette er at det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av og inntektene fra denne typen salg.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Bildende Kunstneres Hjelpesfond, Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Statistisk sentralbyrå (SSB) / Skatteetaten, Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten, kunstmuseer i Norge, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge, Norske Kunsthåndverkere og utsalgssteder for kunst.

Metode: Salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK: For denne kategorien har vi benyttet den innbetalte kunstavgiften til BKH som beregningsgrunnlag for de totale salgstillene. Vi har tatt hensyn til følgerettsvederlaget og reduserte satser ved salgssummer over 50 000 EUR. Vi har videre gjort undersøkelser blant en rekke store utsalgssteder for å beregne hvilken andel av salget som har gått til aktører i utlandet. Denne delen av salget er så trukket fra tallene for omsetning i Norge.

Salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK: Salget av visuell kunst som ikke omfattes av kunstavgiften på grunn av innslagspunktet på 2 000 NOK, er kartlagt i ulike deler. Kunstforeningene rapporterer sitt salg til Norske Kunstforeninger, slik at vi kan benytte disse tallene direkte. For kunstmuseene bruker vi museumsstatistikken og visningsinntekter som utgangspunkt for å estimere utviklingen i salget fra museumsbutikkene (kataloger og fotografier fra samlingene). For øvrige utsalgssteder er det gjort estimater basert på den utvidede kartleggingen som ble gjennomført i forbindelse med rapporten i 2016. Vi antar at utviklingen hos disse øvrige utsalgsstedene følger utviklingen i salg av visuell kunst som omfattes av kunstavgiften. Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene.

Kunstneres privatsalg fra egne atelierer: Dette salget har vi kartlagt ved å hente inn tall fra næringsoppgaven for billedkunstnere hvor kunstnerne rapporterer inntekter fra slikt salg. Det er også enkelte kunstnere som ikke benytter denne næringsoppgaven, men organiserer seg annerledes. I 2016 gjorde Rambøll en større kartlegging av disse aktørene. Resultatene fra dette kartleggingsarbeidet har vi brukt for å estimere størrelsesforholdet mellom salg rapportert i næringsoppgaven og salg som ikke dekkes av næringsoppgaven, og dermed estimere totalt omfang av det private førstehåndssalget. Næringsoppgaven er ikke tilgjengelig for det foregående året, så vi presenterer reelle tall fra 2014 til 2020 og estimerer den videre utviklingen til 2021 basert på de foregående årene.

Import av visuell kunst: For å kartlegge omfanget på importen av visuell kunst til Norge har vi benyttet Tolletatens/SSBs tall på visuell kunst som er deklartert inn i Norge. Her har vi benyttet varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000 i tolltariffen.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer dataene for import av visuell kunst som robuste og av god kvalitet, da dette er tall hentet direkte fra tollvesenet. En utfordring er at tolltariffen ikke stemmer helt overens med et moderne kunstbegrep, slik bransjen ser det. Det har medført endringer i kunstdefinisjonen i merverdiforskriften, som tidligere var knyttet til tolltariffens definisjoner. Import av kunst som ikke omfattes av tolltariffens definisjoner, er dermed ikke inkludert i statistikken, men Rambøll vurderer omfanget av slike tilfeller som lite.

Rambøll vurderer dataene for salg av visuell kunst over 2 000 NOK også til å være av god kvalitet, men de fanger ikke opp salg det ikke er betalt kunstavgift for, og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. Tallene er dermed heller for små enn for store.

Salget av visuell kunst under 2 000 NOK er beheftet med noe usikkerhet, da en betydelig andel baserer seg på en undersøkelse blant et utvalg utsalgssteder i 2015 og videre estimeringer for utviklingen. Estimeringen er basert på en antagelse om at dette salget følger utviklingen i avgiftspliktig salg. Omsetning gjennom digitale utsalgssteder og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. Tallene er dermed heller for små enn for store.

Rambøll vurderer tallene som er hentet fra næringsoppgaven for billedkunstnere, og som gjelder kunstneres privatsalg fra eget atelier, til å være robuste og av god kvalitet. Tidsserien fra 2014 til 2020 vurderes som sikker, men 2021-tallene estimeres på bakgrunn av en antagelse om at utviklingen følger utviklingen for tidligere år. Det er dermed usikkert i hvilken grad dette gjenspeiler reell utvikling. Ved beregning til populasjon er det gjort estimeringer og påslag for kunstnere som ikke benytter næringsoppgaven. Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene. Estimaten er basert på en spørreundersøkelse og dermed beheftet med noe usikkerhet.

I enkelte tilfeller vil kunst være produsert i utlandet og solgt i Norge. Da vil inntektene falle inn under både import og øvrig salg av kunst i Norge. Rambøll har vurdert at omfanget av dette er lite. Det vil dermed ikke ha stor betydning for statistikken.

Variabel 2: *Inntekter fra visning av visuell kunst i Norge*

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall generert gjennom salg av billetter, omvisningsinntekter, inntekter fra utlån av audioguides og inntekter fra salg av medlemskap hos visningsaktører forutsatt at medlemskap medfører rabatterte eller gratis inngang til utstillinger/visning av visuell kunst. Variabelen inkluderer også utleie av kunst til aktører i Norge og formidlingsinntekter i forbindelse med Den kulturelle skolesekken.

Variabelen omfatter ikke visningsinntekter i kulturhus der det holdes kunstutstillinger som ikke er i regi av kunstforeningene, da det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av salg gjennom denne typen aktører. Den omfatter heller ikke øvrige vederlag knyttet til vedlikehold, transport, forsikring og lignende av kunstverk i forbindelse med utleie, da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at dette faller utenfor oppdragets formål.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kulturrådet (museumsstatistikken), Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Norsk Billedhoggerforening.

Metode: Visningsinntekter er kartlagt gjennom museumsstatistikken, Norske Kunstforeningers medlemsstatistikk og årsmeldingen til Kunstsentrene i Norge.

Billettinntekter for rene visuelle kunstmuseer hentes direkte fra museumsstatistikken. For utstillingsarenaer for visuell kunst som inngår som en av flere arenaer i en museumsenhet, regner vi ut billettinntektene ved hjelp av billettpris og antall solgte billetter for enheten som viser visuell kunst.

Videre gir museumsstatistikken både grunnlagstall og gode estimeringsgrunnlag for de øvrige visningsinntektene der det ikke er direkte oppgitt, slik som omvisningsinntekter. Dette har vi så kryssjekket med kartleggingen som ble gjort til fjorårets rapport, samt direkte med noen enkeltmuseer (eventuelt deres årsmeldinger) for å kvalitetssikre estimatene.

Norske Kunstforeninger har utført egne medlemsundersøkelser og dermed levert tall direkte til denne statistikken.

Kunstsentrene i Norge har levert samlet årsmelding, som vi har benyttet.

Utleieinntekter har også blitt samlet inn fra Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Skulpturkontoret til Norsk Billedhoggerforening.

Visningsinntekter i kulturhus er vurdert i stor grad å være dekket inn gjennom kunstforeninger, ettersom disse leier lokaler og tar egne billettinntekter. En større kartlegging i forbindelse med rapporten for 2017 ga indikasjoner på at det i liten grad innhentes billett- eller andre visningsinntekter i kulturhusene utover dette.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer visningsinntektene som presenteres i statistikken, til å være reliable og av god kvalitet. I all hovedsak baserer tallene seg på regnskapsførte tall. De tallene som er estimert, er videre kvalitetssikret over de årene statistikken har vært utarbeidet. Analysen er gjennomført på tilsvarende måte for årene i måleperioden, noe som gir sammenlignbare tall. Tallene fra DKS er videre sammenlignbare for perioden 2014–2016, noe som gjør at de gir et robust bilde av utviklingen på feltet. For 2017–2021 vil ikke tallene være helt presise grunnet manglende rapportering, som nevnt over, men Rambøll vurderer estimatene til å gi et godt bilde av utviklingstrekkene. Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene.

Variabel 3: Ophavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag (vederlag for reproduksjon), utstillingsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag.

Variabelen omfatter ikke vederlag for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie (visningsvederlaget)⁶ eller vederlag for utlån av norske (kunst)bøker (bibliotekvederlaget)⁷, da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at dette faller utenfor oppdragets formål.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Billedkunst Ophavsrett i Norge (BONO), Kopinor, Norwaco og næringsoppgaven for billedkunstnere (Skatteetaten/SSB).

Metode: Vi har samlet inn tall på utbetalte vederlag direkte fra vederlagsbyråene. Disse tallene er videre systematisert slik at det er de faktiske utbetalingene som presenteres i statistikken. For følgerettsvederlaget og lisensieringsvederlagene baserer vi oss på totaltallene til BONO, som i sin helhet utbetales til aktører på det visuelle kunstfeltet. Følgerettsvederlag er videre trukket fra omsetningstallene.

For vederlagene som utbetales av Norwaco og Kopinor (kopieringsvederlag og kabelvederlag), har vi identifisert vederlagene som utbetales til det visuelle kunstfeltet. Disse har så blitt skilt ut fra de resterende og fordelt på inntekter i Norge og fra utlandet.

Det finnes ingen systematisk oversikt over utstillingsvederlagene som utbetales til kunstnere i Norge. Til årets rapport er tall fra næringsoppgaven for billedkunstnere benyttet for å kartlegge utstillingsvederlaget. Estimeringsmetoden er nærmere beskrevet under vurdering av kvalitet.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endringer.

6 Visningsvederlaget er en kompensasjon for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie eller verk som er eid av institusjoner som mottar støtte fra det offentlige.

7 Bibliotekvederlaget er et vederlag som utbetales for lovlig utleie av bøker. For det visuelle kunstfeltet vil det her være aktuelt med den delen av vederlaget som utbetales for illustrasjoner og grafikk i bøker.

Vurdering av kvalitet: Tallene for følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag kommer fra vederlagsbyråene, og Rambøll vurderer disse til å være av god kvalitet.

Rambøll vurderer tallene for utstillingsvederlag til å være av god kvalitet og til å gi et godt grunnlag for en tidsserie. Tilgjengeligheten for disse dataene gjør det imidlertid nødvendig å estimere utviklingen for det seneste året, slik at den reelle utviklingen for dette året er beheftet med noe usikkerhet. Det er også usikkert i hvilken grad kunstnerne selv skiller mellom utstillingsvederlag og andre lignende honorarer i sin rapportering, slik at det utbetalte vederlaget potensielt kan være lavere enn det som er gjengitt i vår rapport.

Variabel 4: Inntekter fra eksport av visuell kunst

Omfatter: Variabelen omfatter visuell kunst som deklarerer hos tollvesenet i forbindelse med eksport ut av Norge. Visuell kunst inngår i varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000.

Variabelen omfatter ikke eksport av visuell kunst som ikke er registrert hos det norske tollvesenet. Dette er blant annet visuell kunst med en salgspris på under 5 000 kr. Den inkluderer heller ikke visuell kunst som ikke faller inn under tollvesenets definisjon av visuell kunst i varegruppene nevnt over. En eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdisetningen ved den norske grensen er ikke medregnet. Bakgrunnen for disse begrensningene er at det ikke finnes noen gode kilder for å beregne omfanget av denne typen eksport av visuell kunst.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har systematisert tilgjengelig statistikk og tall fra SSB/Tolletaten på den samlede verdien av varer som tilhører varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000, og som er deklart hos Tolletaten i forbindelse med eksport fra Norge.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Dataene omfatter visuell kunst som eksporteres ut av Norge, og som i den forbindelse er registrert hos det norske tollvesenet. Rambøll vurderer at disse dataene er av god kvalitet.

Det er imidlertid flere forhold som gjør at den opprinnelige eksportverdien av visuell kunst kan være høyere enn det Tolletatens tall impliserer. For det første er det bare visuell kunst med en utsalgsverdi over 5 000 NOK som skal deklarerer hos tollvesenet ved eksport. Visuell kunst med en utsalgsverdi under 5 000 NOK inngår dermed ikke i tallene. Videre er det kjent at det som omfattes av tollvesenets definisjon av visuell kunst, avviker noe fra det flere aktører på det visuelle kunstfeltet selv opplever at faller inn under definisjonen av visuell kunst. Regelverket ble til dels oppdatert i slutten av 2016, men det er ikke vurdert å ha en spesielt stor innvirkning på vår statistikk. I mars 2017 ble regelverket endret, og det samsvarer nå bedre med dagens kunstpraksis, noe som vil kunne påvirke fremtidige målinger.

Eksport av kunstverk som ikke omfattes av tollvesenets definisjon, er ikke inkludert i tallene som presenteres i denne statistikken. I tillegg er det varens verdi ved passering av den norske grensen som er utgangspunktet for verdisetningen hos tollvesenet, og ikke det varen blir solgt for i utlandet. For eksport av visuell kunst vil dette si at en vare (i dette tilfelle et kunstverk) kan selges til en (betydelig) høyere pris på for eksempel en internasjonal auksjon enn det som blir oppgitt som varens verdi når den eksporteres ut av landet.

Tallene som presenteres i denne statistikken, vil dermed kunne være noe små, da det ikke er tatt høyde for en slik eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdisetningen ved den norske grensen.

Variabel 5: Inntekter fra visning av visuell kunst i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter inntekter fra utleie av kunst til aktører i utlandet.

Variabelen omfatter ikke billettinntekter for visning av kunstverk tilhørende norske aktører som vises i utlandet, da det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av denne typen inntekter.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er kunstmuseene i Norge og Norske Kunstforeninger.

Metode: For kunstmuseene har vi brukt tall fra museumsstatistikken for å estimere utleieinntekter, ettersom tallene ikke er direkte tilgjengelige fra museumsstatistikken. Estimaten er gjort basert på fjorårets undersøkelse med museene, som kartla disse inntektene for en betydelig del av feltet og har gitt grunnlag for estimer. Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene. Kunstforeningene har rapportert inntekter gjennom sin medlemsstatistikk.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer tallene som er samlet inn for utleie av (hele eller deler av) kunstsamlingen fra norske kunstforeninger, til å være av god kvalitet. Rambøll vurderer tallene for norske kunstmuseer til å være noe mer usikre, ettersom de er basert på estimer, men de gir allikevel et godt bilde av utviklingen på feltet. Kartleggingen som ble gjennomført i forbindelse med fjorårets rapport, har gitt et godt grunnlag for å estimere disse tallene. I den grad tallene avviker fra faktiske forhold, er de trolig heller for små enn for store. Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene.

Variabel 6: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag.

Variabelen omfatter ikke vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere da det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av slike eventuelle vederlag.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er BONO, Norwaco og Kopinor.
Metode: Det er de norske vederlagsbyråene som betaler ut vederlag fra utenlandske aktører til norske rettighetshavere. Tallene for vederlag og opphavsrettsinntekter i utlandet er dermed samlet inn direkte fra de norske vederlagsbyråene og systematisert slik at tallene ikke overlapper med de norske utbetalingene. Vederlagsbyråene selv har bistått i denne prosessen.

Endringer fra 2020-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes utbetalinger, og vi vurderer dem derfor som robuste og av god kvalitet.

6.7 Scenekunst i tall

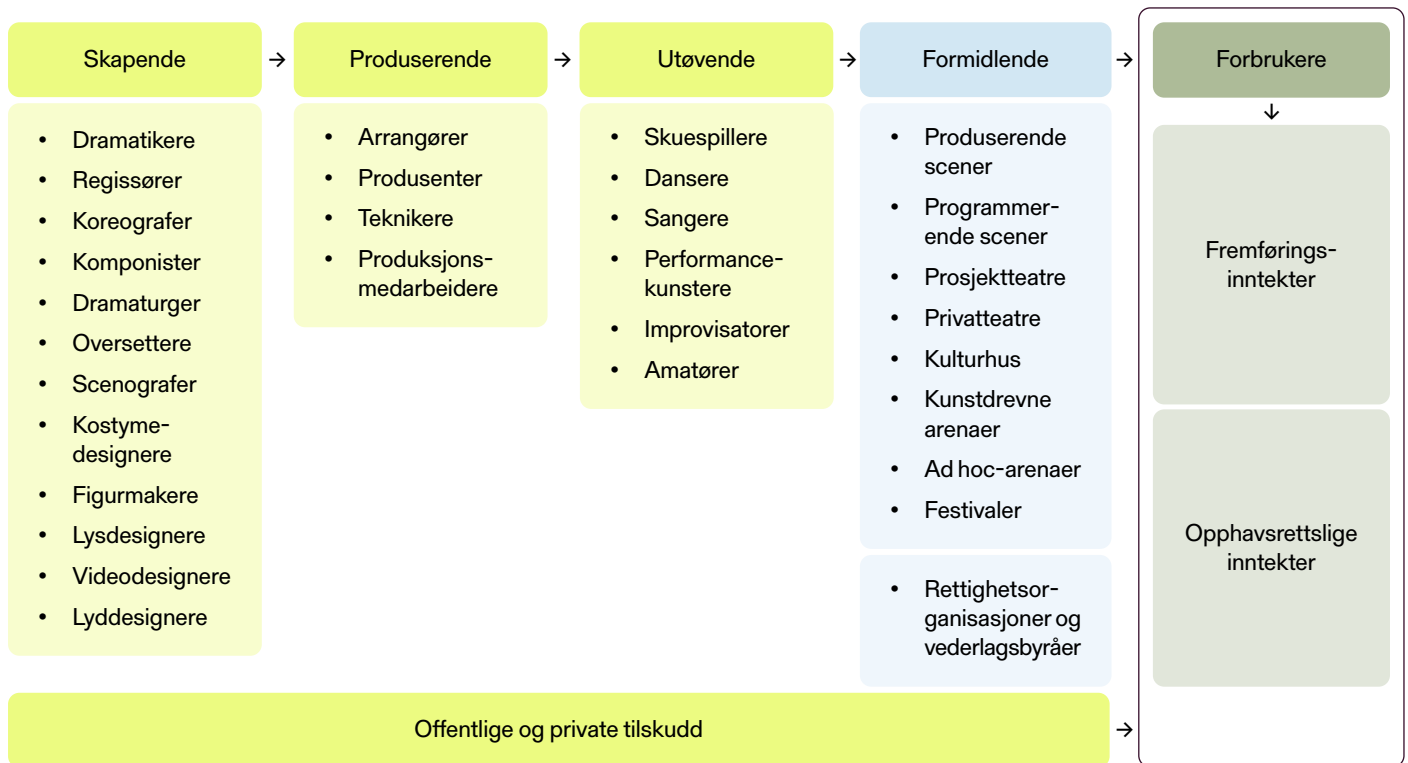
Det er i år femte gang scenekunst inngår i rapportserien Kunst i tall. Første gang var i 2016. Scenekunst skiller seg fra de øvrige kunstbransjene som er inkludert (musikk, litteratur og visuell kunst), ved at bransjen ikke er kjennetegnet av (omsetning av) et fysisk objekt. Der musikkbransjen selger innspilt musikk i fysisk eller digitalt format, litteraturbransjen selger litteratur i fysisk eller digitalt format, og den visuelle kunstbransjen selger visuelle kunstverk, er omsetningen fra forbrukerleddet i scenekunst knyttet til en fremføring som skjer her og nå, og dermed ikke et fysisk (eller digitalt) objekt. Rambøll inkluderer derfor ikke salgsinntekter i statistikken på samme måte som for de øvrige kunstbransjene, og inntektene som kartlegges for denne bransjen, er i all hovedsak knyttet til billettinntekter for fremføring.

I det følgende vil vi redegjøre for verdikjeden og pengestrømmene i scenekunstbransjen, hvordan vi definerer ulike sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling.

6.7.1 Verdikjeden i scenekunstbransjen

Figur 6.6 illustrerer hvordan de ulike aktørene i scenekunstbransjen henger sammen i en verdikjede. Vi understreker at figuren er en forenklet illustrasjon, for scenekunstbransjen er, kanskje i enda større grad enn andre kunstbransjer, preget av et mangfold av aktører som har til dels overlappende roller.

» Figur 6.6 – Verdikjeden i scenekunstbransjen

Scenekunst er en kollektiv kunstform som involverer flere ulike profesjoner, og den er preget av tverrfaglighet og samarbeid. Figur 6.6 illustrerer den sammensatte bransjen og rollene som er involvert ved oppsetning av scenekunst som til syvende og sist blir et produkt for publikum. Ved ulike produksjoner, og også innenfor samme produksjon, vil én og samme person kunne inneha rollen som skapende, produserende og utøvende. I mange tilfeller er det ikke en kronologisk rekkefølge på initiativ, samarbeid og utforming av en produksjon. Det er ikke slik at initiativet til å sette opp en forestilling alltid starter hos en dramatiker eller en koreograf. I noen tilfeller vil for eksempel en arrangør, en produsent eller en skuespiller fungere som initiativtagende part. Heller ikke den videre utformingen av produksjoner og forestillinger skjer gjennom en kronologisk verdikjede som i illustrasjonen.

Visningsarenaer for scenekunst omfatter både produserende og programmerende teatre og andre formidlingsarenaer. Det er fortsatt et skille mellom disse aktørene, selv om det ikke er like skarpt som før. De produserende teatrene skiller seg for eksempel fra de programmerende teatrene ved at de (i all hovedsak) har fast ansatte fra hver av kategoriene i oversikten. De produserende arenaene er imidlertid ulikt organisert, og i tillegg til at de har egne fast ansatte, er de i mange tilfeller viktige arbeidsgivere for kunstnere og andre teaterfaglige arbeidstagere i ulike tilknytningsformer.

I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er inntektene fra denne gruppen som kartlegges av Rambøll i dette oppdraget. Forbrukerne består i denne sammenheng i all hovedsak av privatpersoner. Også offentlige og private organisasjoner kan fungere som forbrukere, blant annet gjennom ordninger som Den kulturelle skolesekken, som er inkludert i statistikken.

Figur 6.7 og redegjørelsen over viser at det er svært mange aktører og ledd i scenekunstbransjen før forbrukerleddet. En samfunnsøkonomisk analyse av alle transaksjonene og pengestrømmene i bransjen ville sett helt annerledes ut enn statistikken og tallene som presenteres i denne rapporten.

Det går videre frem av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden. Denne delen av økonomien i scenekunstbransjen inngår ikke i denne kartleggingen, men vi har likevel inkludert den i figuren for å synliggjøre disse økonomiske bidragene i bransjen.

6.7.2 Sentrale begreper

Scenekunst:

Scenekunst er en kunstform som involverer flere ulike profesjoner. Kunstformen preges ofte av tverrfaglighet i kunstprosessen.⁸ Nettopp denne tverrfagligheten gjør at det er en kompleks oppgave å definere scenekunst. I arbeidet med denne rapporten er Kulturrådets definisjon av scenekunst benyttet, og scenekunst er her et samlebegrep for teater, dans, ballett, opera og performance. Videre er det et sentralt element i scenekunsten at utøvelsen av kunstarten skjer her og nå og i mange tilfeller «live» for et publikum. Dette fremføringsaspektet ved scenekunsten innebærer at film og tv (opptak av scenekunst) ikke regnes med til scenekunst. Direkteoverførte scenekunstforestillinger på kino og tv er inkludert i rapporten.

8 <https://www.kulturradet.no/scenekunst>

Salgsinntekter:

I de andre kunstbransjene som inngår i denne statistikken, er inntekter fra salg av kunst en betydelig kategori. For litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen omfatter dette henholdsvis salg av litteratur i digitale og fysiske formater og salg av visuelle kunstverk, og det er inntektene i denne kategorien som er dominerende for bransjen. For musikk er den største inntektskategorien fremførings- og konsertinntekter, men det kommer også betydelige inntekter fra salg av musikk i fysiske formater (cd m.m.) eller digitale formater (nedlastning eller strømming).

Scenekunstbransjen skiller seg fra de øvrige kunstbransjene som inngår i dette prosjektet, ved at den ikke er preget av et fysisk eller digitalt objekt som selges til forbrukere. Den eneste formen for fast produkt som selges og genererer inntekter i scenekunstbransjen, er salg av filmer og dvd-er med innspilling av scenekunstforestillinger. I all hovedsak dreier dette seg om opera.

Rambøll har i forbindelse med prosjektet undersøkt omfanget av salg av scenekunst-dvd-er, og mye tyder på at det er snakk om et svært lite marked i Norge med tilhørende svært små inntekter. Rambøll har derfor besluttet ikke å inkludere dette i statistikken. For scenekunst er det derfor ikke inkludert en egen kategori for «salgsinntekter».

Inntekter fra forestillinger (fremføringsinntekter):

Fremføringsinntekter for scenekunst i Norge er inntekter fra det publikum betaler for å se/oppleve av scenekunst. Dette omfatter billettinntekter i forbindelse med forestillinger og visninger av scenekunst. Vi har også inkludert inntekter til scenekunstbransjen knyttet til tilgjengeliggjøring av scenekunst for publikum gjennom kjøp av forestillinger for kringkasting.

Eksportinntekter for fremføring av scenekunst er norske aktørers honorarinntekter utenfor Norges grenser.

Opphavsrettslige inntekter:

Opphavsrettslige inntekter i scenekunstbransjen er vederlag som utbetales til skapende scenekunstnere (opphavspersoner) og utøvende scenekunstnere (skuespillere, dansere, operasangere m.m.). Som vi redegjorde for i kapittel 5, har vi kun inkludert vederlag utbetalt til norske dramatikere gjennom Kopinor, Dramas og enkelte store (dramatiker)forlag.

6.7.3 Beskrivelse av variablene**Variabel 1: Visningsinntekter i Norge**

Omfatter: Variabelen omfatter inntekter fra salg av billetter for scenekunstforestillinger i Norge, formidlingsinntekter i forbindelse med Den kulturelle skolesekken og inntekter knyttet til NRKs kjøp av forestillinger for kringkasting.

Variabelen omfatter ikke sponsede billettinntekter, gratisarrangementer eller øvrige inntekter i forbindelse med forestillinger, som salg av kioskvarer, program, merchandise og lignende. Bakgrunnen for dette er at vi i samråd med referansegruppen oppfatter at denne typen inntekter og salg faller utenfor formålet for oppdraget.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget er Ticketmaster, TicketCo, E-billett, Eventim, Hoopla, Tikkio, Norske Historiske Spel, Kulturrådet, scenekunstinstitusjoner med egen scene, Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, NRK, Nordisk Film og Trondheim Kino.

Metode: Rambøll har hentet inn og systematisert talldata og relevant informasjon fra en rekke scener og visningssteder for scenekunst. Billettdistributørene Ticketmaster, TicketCo, E-billett og Eventim har bidratt med tall for billettinntekter fra scenekunstforestillinger for aktører de har avtaler med. Norske Historiske Spel har bidratt med tall og estimater for billettinntekter for historiske spel. For øvrige visningssteder, som ikke er inkludert av noen av de nevnte aktørene, har vi hentet tall fra ulike kilder. Kulturrådet har bidratt med regnskapstall for en rekke scenekunsthøytider som får støtte gjennom arrangørstøtteordningen for scenekunst, samt for en rekke scenekunstaktører som får støtte. Vi har også innhentet tall direkte fra scenekunstinstitusjoner med egen scene.

På bakgrunn av det innsamlede tallmaterialet har vi estimert billettinntekter for aktører (visningssteder) som vi ikke har konkrete tall fra gjennom de øvrige kildene. Dette har vi gjort gjennom research og antagelser om størrelsen på og aktivitet ved visningsstedene, basert på tallmaterialet for aktørene vi har konkrete billettinntekter fra. Av hensyn til forretningshemmeligheter hos aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi nøyaktig hvordan vi gjør beregningene.

Endringer fra 2019-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer inntektene fra scenekunstforestillinger i det norske markedet som presenteres i statistikken, til å være sikre og av god kvalitet. I all hovedsak baserer tallene for visningsinntekter seg på regnskapsførte tall. Vi mener vi har samlet inn konkrete billettinntekter for de største aktørene og flertallet av aktørene på feltet. Estimater som er lagt til for å dekke opp for inntekter fra visningsarenaer vi ikke har samlet inn tall fra, er i år som i fjor fordelt på scenekunstsjangrene etter samme fordeling som de faktiske billettinntektene. Vi kjenner ikke alle visningsstedene dette gjelder, men vi antar at de ikke skiller seg systematisk fra visningsstedene vi dekker. På det grunnlaget har vi valgt å fordele på sjanger heller enn å legge alle inntektene i kategorien «ukategorisert».

Fra og med 2020 dekker vi en enda større andel av visningsstedene enn tidligere år, ettersom Tikkio og Hoopla er inkludert blant billettdistributørene. En større del av tallene er derfor basert på direkte innhentede tall, og en mindre del av tallene er basert på estimater enn ved tidligere målinger, særlig 2016- og 2017-målingene. Analysen er gjennomført på tilsvarende måte for alle årene i måleperioden, noe som gir sammenlignbare tall. Det er derimot en noe lavere andel NTO-medlemmer og fri scenekunst-aktører som har levert tall til årets rapport enn tidligere år, så en større del av tallgrunnlaget er basert på estimater. Årsaken til dette antar vi er at det er flere av aktørene som ikke hadde noen inntekter i 2020, og at det er derfor de ikke har svart på henvendelsene våre. De totale inntektene fra disse gruppene er relativt små, og eventuelle avvik påvirker ikke totalen. Tallene fra DKS er videre sammenlignbare for perioden 2014–2016, noe som gjør at de gir et robust bilde av utviklingen i feltet. For 2017 og 2018 vil ikke DKS-tallene være helt presise grunnet manglende rapportering, som nevnt over, men vi vurderer at estimatene gir et godt bilde av de overordnede utviklingstrekkene.

Variabel 2: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag som er utbetalt til Norske Dramatikers Forbund fra Kopinor i forbindelse med kopiering av drama/skuespill, vederlag utbetalt til opphavspersoner fra Dramas for fremføring av dramatiske verk på amatørfeltet, inkludert musikal og musikkteater, samt vederlag til norske dramatikere/komponister for profesjonell fremføring innhentet gjennom forlagene Nordiska og Songbird.

Variabelen omfatter ikke bibliotekvederlag, vederlag til oversetting av dramatikk eller vederlagsutbetalinger knyttet til scenekunstforestillinger fra videresendingssektoren, som utbetales av Norwaco, siden vi i samråd med referansegruppen oppfatter at denne typen vederlagsinntekter faller utenfor oppdraget. Videre omfatter variabelen heller ikke vederlag for «store rettigheter», siden det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne inntektene knyttet til dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor, Dramas og Songbird.

Metode: Vi har samlet inn tall på utbetalte vederlag til norske dramatikere. For vederlag som utbetales gjennom Nordiska og Songbird, omfatter tallene utbetalte vederlag (royalties) til norske dramatikere og komponister for profesjonell fremføring, både i Norge og i utlandet. Dette er lagt sammen med vederlag utbetalt til norske dramatikere av Dramas i forbindelse med fremføring av dramatiske verk på amatørfeltet. Det administrative gebyret på 10 prosent som går til Dramas for formidling av tjenesten, er ikke inkludert.

For vederlagene som utbetales av Kopinor (kopieringsvederlag), har vederlagene som utbetales til scenekunstheltet, blitt skilt ut fra de resterende.

Endringer fra 2019-rapporten: Vi har ikke tall på opphavsrettsinntekter fra Nordiska. Vurdering av kvalitet: Tallene som presenteres, er reelle tall av god kvalitet. Dette gjelder både tallene fra Kopinor, Dramas og Songbird.

Variabel 3: Visningsinntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter eksportrelaterte inntekter fra forestillinger i utlandet, i form av honorarer norske scenekunstnere har mottatt for opptredener i utlandet.

Honorarer til frie scenekunstnere som ikke er medlem av Danse- og teatersentrum (DTS), eller som ikke har søkt om reisestøtte for opptredener i utlandet de siste tre årene, er ikke inkludert. Vi har heller ikke inkludert eventuelle billettinntekter som har tilfalt kunstnerne ved opptredener i utlandet. Bakgrunnen for dette er at det ikke finnes noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av denne typen honorarer og billettinntekter.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er rapporteringer fra institusjoner, frie scenekunstnere som har søkt om reisestøtte gjennom UD's reisestøtteordning, og grupper med støtte gjennom basisfinansieringsordningen.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg for det første på tall fra institusjonene, og disse har vi brukt direkte. Dette er reelle og reliable tall av god kvalitet. Aktørene oppgir imidlertid at det er store forskjeller mellom de ulike årene når

det gjelder omfanget på opptredener i utlandet, og dermed også honorarer for dette. For scenekunstaktører på det frie feltet har vi gjennomgått og registrert mottatte honorarer fra alle regnskap (eventuelt budsjetter) fra søkere som har fått innvilget reisestøtte til scenekunstopptredener i utlandet gjennom UDs reisestøtteordning, Stikk, som forvaltes av Danse- og teatersentrum. Totalen er estimert på bakgrunn av disse tallene i tråd med antagelser om at noen av de som fikk innvilget støtte, også utvidet turneen sin, at noen av de aktørene som fikk avslag på søknaden sin, likevel reiste utenlands, optrådte og mottok et visst honorar, og at enkelte større aktører ikke har søkt om reisestøtte, men likevel optrådt utenlands. I tillegg har vi hentet inn regnskap med oversikt over honorarutbetalinger fra grupper med støtte gjennom basisfinansieringsordningen direkte fra gruppene det gjelder. Dette har vi gjort fordi vi antar at disse gruppene har mer virksomhet i utlandet enn det som vil komme frem av søknader om reisestøtte, på grunn av deres størrelse og finansiering.

Endringer fra 2019-rapporten: Mange fikk utsatt eller avlyst sine arrangementer på grunn av smitteverntregler. Det er derfor mangelfull rapportering, og tallene er mer usikre.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer at tallene fra institusjonene er reliable og av god kvalitet, siden dette er reelle tall. Størrelsen på honorarene for opptredener i utlandet varierer både med tanke på hvilket land opptredenen skjer i, hvilken kunstform det er snakk om, og andre faktorer. Dette gjelder også for de frie scenekunstnerne, noe som gjør at estimatet for denne delen av variabelen er noe usikkert. Honorarer er hentet inn direkte fra regnskap (eventuelt budsjetter) fra aktører som har søkt reisestøtte. Disse tallene er reliable og av god kvalitet. Metoden for datainnsamling betraktes som sikker og dekker mange aktører. Dette betyr at den største andelen av tallene er basert på rapporter, og at tallene i mindre grad er basert på estimater.

7 English summary

7 English summary

7.1 Introduction

Arts in numbers is a yearly publication which describes the development in turnover in the music, literature, visual arts, and performing arts industries in Norway.

Ramboll has measured revenue in the music and literature industries since 2012 and 2013, respectively. The visual arts were included for the first time in 2015 and the performing arts in 2017.

The objective of this project is to present turnover data from a wide range of sources in order to illuminate characteristic features of the various arts industries and how they develop over time. Turnover, in this regard, is defined as revenue at the consumer level. We focus deliberately on gross revenue, so that the results presented in this report reflect what consumers pay within the different industries. This ensures that turnover is not counted repeatedly throughout the value chain. The statistics do not include grants or other forms of external or public funding, though public acquisitions of art, for example through Norway's "Innkjøpsordning"¹ for works of literature and works of art commissioned for public spaces, are included.

The total turnover for each arts industry is calculated across three main revenue categories: sales, copyright-related income, and performance fees. Although the intention of this broad approach is to generate a complete picture of these revenue categories within the various industries, it has been necessary to make certain adjustments and projections. This applies to areas where there are no available data, where calculations are difficult to reproduce over time, or where the data provided are too heterogeneous for aggregation to make sense.

An important clarification is that these statistics do not indicate standard of living. Nor should the statistics be mistaken for a socioeconomic analysis, in which the industry's broader economic effects (added value) are mapped. A socioeconomic analysis would probably conclude that the total turnover in these industries is far greater than the amount presented in this report.

Several publishers, retailers, and organizations have contributed to the statistics presented in this report. We are very grateful for their cooperation throughout the project and for their different but equally important contributions. The actors in the industries have readily offered both data and advice on how to interpret them. Importantly, we have also been supported by a group of researchers established by Arts Council Norway.

Ramboll has aimed to collect data which are, to the greatest extent possible, verifiable and robust over time. To ensure comparability, previous years' figures have been updated regularly to reflect the changes made over the course of the project. Thus, the figures in this report vary somewhat in relation to the figures presented in previous years' reports. In addition, all monetary figures from previous years have been updated to reflect their 2020 value.

¹ "Innkjøpsordningen" is a national funding scheme for Norwegian literature. The scheme is administered by Arts Council Norway, which purchases books for distribution to public libraries.

The following sections of this summary highlight key features of the revenue data across the four arts industries. In the main report, each of the sectors is explored in further detail in separate chapters. A key point, as evidenced by the descriptions in the next sections, is that there are major structural differences between the four arts industries. This is particularly evident in the distribution of income. There is also an important distinction between art forms that rely on monetization through the sale of physical objects, such as music, literature, and the visual arts, and the performing arts industry, which does not have this form of revenue. Performance revenues in the literature industry are negligible, while forming a significant part of the visual arts and music industries' revenues, as well as constituting the vast majority of the revenue within the performing arts industry. Furthermore, these revenue categories consist of different revenue streams particular to certain industries. For performance revenue in the literature industry, we use appearance fees as the unit of measurement, while in the other industries we rely on ticket revenue.

These variations in the data make direct comparisons across the arts difficult and imprecise. When we present and describe the figures for turnover and revenue, our aim is to emphasize the differences between the industries and in the statistics' underlying source data, not to compare the size of the tallied revenues. The revenue figures presented in the next section are adjusted for the consumer price index for the various years.

7.2 The arts sector was hit hard by the pandemic

This report is published in the wake of the Covid-19-pandemic, which was marked by severe restrictions of public gatherings in both 2020 and 2021. The arts sector represents industries that were among those most affected by the pandemic. During the period from first quarter of 2020 up to and including the third quarter of 2021, the growth in gross national product (GDP) for the category Arts, entertainment and other services has been consistently below the growth in total GDP for mainland-Norway.²

A study conducted by Arts Council Norway shows that the roughly 12,500 businesses working within the arts and creative sector, which have submitted their annual financial statements, had operating costs totalling just under NOK 100 billion in 2019 and just over NOK 113 billion in 2020.³ This shows that most of the industries in the arts sector experienced overall growth between 2019 and 2020. This includes the literature industry, but the music, visual arts and performing arts industries all saw negative growth. All industries also saw an increase in the number of businesses during this period. As far as the study understands, most of the stimulus funds given to the businesses during the pandemic, including the arts sectors own compensation scheme for organizers and subcontractors and the stimulus funds for cultural activities, were reported as income in the financial statements – to the extent that they received such funds.

² Statistisk sentralbyrås Statistikkbanken, tabell 09171 (ssb.no/statbank/table/09171)

³ Cools, S. og Wagelid, T. (2022), Økonomien i kultursektoren og kulturpolitikens rolle under koronapandemien

The loss of income experienced by the businesses included in the Arts Council's study has partly been compensated through various stimulus schemes, but also by a reduction in operating costs. Such cost-cutting initiatives included terminating or furloughing employees and downscaling the level of activity. The total operating costs in the sector increased somewhat between 2019 and 2020, but by much less than from 2018 to 2019.⁴ Which industries within the arts sector saw increased or decreased operating costs reflects which industries saw increased or decreased incomes: the music, visual arts, and performing arts industries saw both decreased operating costs and income levels, while the literature industry saw an increase in both.

As a result of the pandemic, the arts industries have undergone, and still are undergoing, a challenging situation. Thanks to this report series, whose objective all along has been to present turnover data from a wide range of sources to illuminate characteristic features of the various arts industries and how they develop over time, we can now give a data

7.3 Combined revenue in the arts industries

The combined revenue in the arts industries in 2021 is estimated at NOK 13.9 billion (see figure 7.1). This represents a decrease of 1 percent, equivalent to NOK 130 million, compared to 2020. If we consider the development over the last two years, marking the period in which the pandemic afflicted the sector, the arts industries have experienced a combined decrease in revenue of 8 percent, equivalent to NOK 1.1 billion. As with previous years, however, we can see that the development in turnover across the industries vary, see figure 7.1.

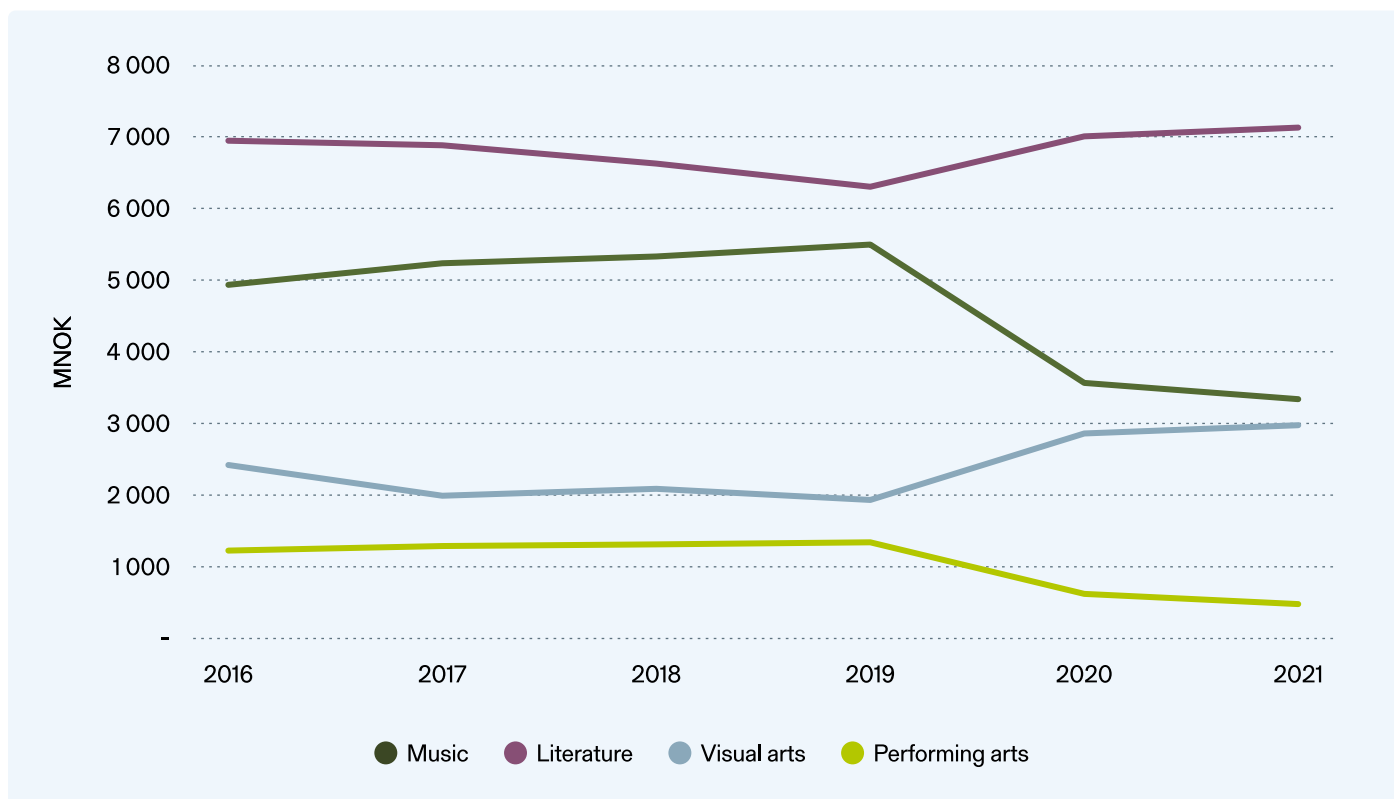
2020 marked drastic changes for all four arts industries. Literature and the visual arts industries experienced significant growth,⁵ while the music and performing arts industries suffered severe setbacks. The changes between 2020 and 2021 are less dramatic, but we see the trend from the previous year continuing for each of the industries. The combined turnover in the music industry is estimated at NOK 3.3 billion in 2021, down 6 percent from 2020. Turnover in the literature industry is estimated at NOK 7.1 billion, up 2 percent. Turnover in the visual arts industry is estimated at NOK 3 billion, up 4 percent. Lastly, turnover in the performing arts industry is estimated at NOK 480 million, down 23 percent from 2020.

In the next sections, we shall examine the distribution of turnover between income generated within Norway and that generated through exports.

4 Ibid

5 The growth in the visual arts industry is due to the sale of single works, the income of which is not equally reflected in the study by the Arts Council Norway (Cools, S. og Wagelid, T. (2022), *Økonomien i kultursektoren og kulturpolitikens rolle under koronapandemien*)

↘ Figure 7.1 Total combined revenue in the arts industries, 2016-2021, in NOK million (MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Music	4 919	5 219	5 313	5 479	3 556	3 330
Literature	6 922	6 858	6 604	6 282	6 995	7 119
Visual arts	2 416	1 989	2 085	1 930	2 854	2 967
Performing arts	1 226	1 290	1 313	1 341	625	483
Combined revenue	15 483	15 356	15 315	15 032	14 029	13 899

↘ Music Change 2020-2021 -6 %	↘ Literature Change 2020-2021 +2 %	↘ Visual arts Change 2020-2021 +4 %	↘ Performing arts Change 2020-2021 -23 %
--	---	--	---

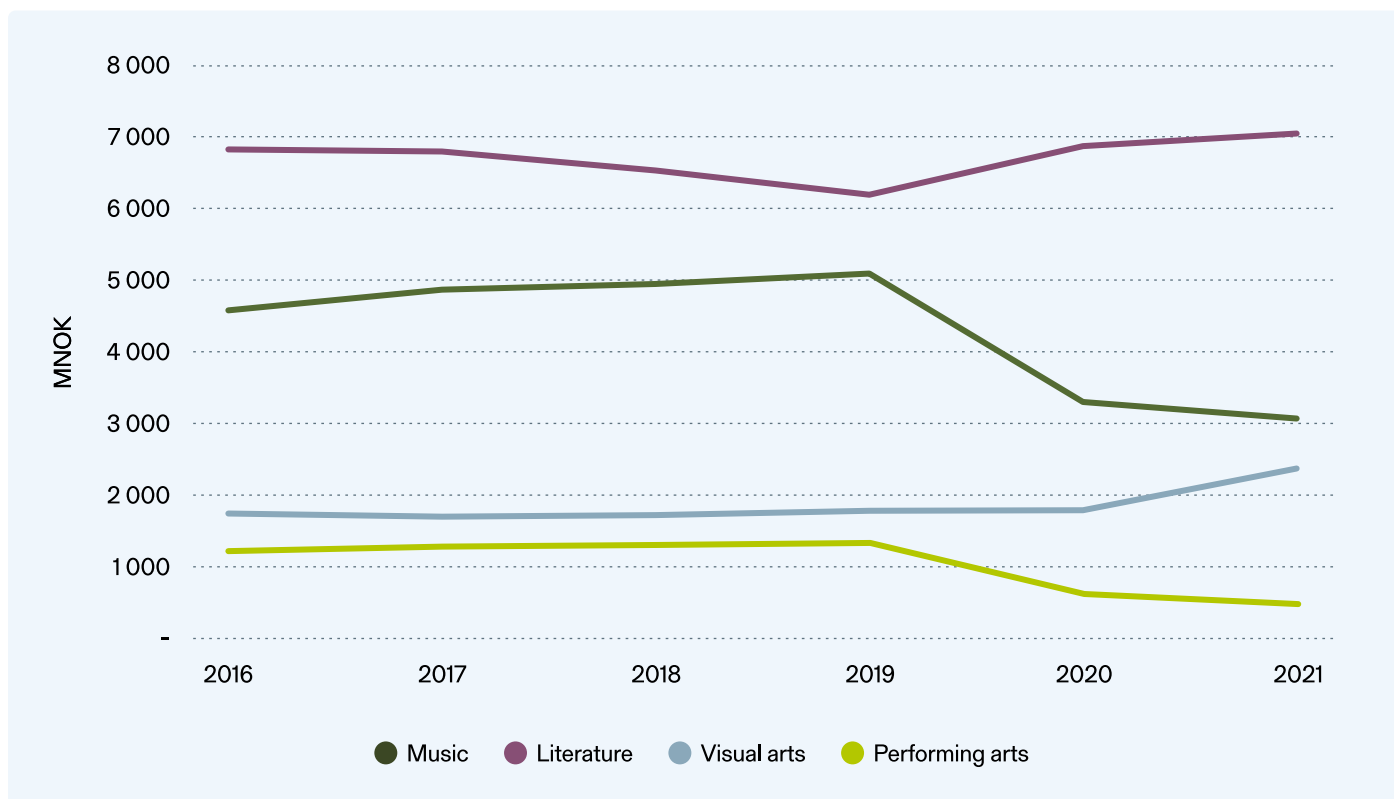
↘ Music Change 2020-2021 -39 %	↘ Literature Change 2020-2021 +13 %	↘ Visual arts Change 2020-2021 +54 %	↘ Performing arts Change 2020-2021 -64 %
---	--	---	---

7.4 Revenue in Norway

The total domestic revenue in the arts market is estimated at NOK 13 billion in 2021 (see figure 7.2). This represents a growth of 3 percent from 2020, but a decrease of 10 percent since 2019. Domestic revenue in the music industry is estimated at NOK 3.1 billion, down 7 percent from 2020. Domestic revenue in the literature industry is estimated at NOK 7 billion, up 3 percent. Domestic revenue in the visual arts industry is estimated at NOK 2.4 billion, up 32 percent, while domestic revenue in the performing arts industry is estimated at NOK 480 million, down 23 percent compared to last year.

Domestic revenue includes sales revenue (e.g. music streaming, the sale of books and the sale of artworks), performance revenue (e.g. concerts and shows) and remuneration and copyright revenue. Most of the revenue is generated in the domestic market, and the figures are therefore very close to the total turnover figures (see figure 7.1). The only industry where there is a noticeable difference is in the visual arts industry, where we can see that there was significant growth in total revenue in 2020 and lower growth in 2021. At the same time, 2021 saw significant growth in domestic revenue. This is due to substantial export revenues in 2020, related to the sale of a single artwork (see subchapter 7.5 or chapter 4).

↘ Figure 7.2 Combined revenue in Norway, 2016-2021, in NOK million (MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Music	4 564	4 852	4 931	5 076	3 290	3 060
Literature	6 801	6 772	6 508	6 172	6 860	7 037
Visual arts	1 740	1 696	1 718	1 778	1 786	2 366
Performing arts	1 218	1 276	1 301	1 322	619	476
Combined revenue	14 324	14 597	14 459	14 348	12 555	12 939

↘ Music Change 2020-2021 -7 %	↘ Literature Change 2020-2021 +3 %	↘ Visual arts Change 2020-2021 +32 %	↘ Performing arts Change 2020-2021 -23 %
--	---	---	---

↘ Music Change 2020-2021 -40 %	↘ Literature Change 2020-2021 +14 %	↘ Visual arts Change 2020-2021 +33 %	↘ Performing arts Change 2020-2021 -64 %
---	--	---	---

7.4 Revenue from abroad

The total revenue derived by the arts industries from abroad is estimated at NOK 960 million in 2021 (see figure 7.3). This represents a decrease of 35 percent from 2020 but an increase of 41 percent compared to 2019. Revenue from abroad for the music industry in 2021 is estimated at NOK 270 million, up 2 percent from 2020. Revenue from abroad for the literature industry is estimated at NOK 80 million, down 40 percent from 2020. Revenue from abroad for the visual arts industry is estimated at NOK 600 million, down 44 percent from 2020, while revenue from abroad for the performing arts industry is estimated at NOK 7 million, up 21 percent.

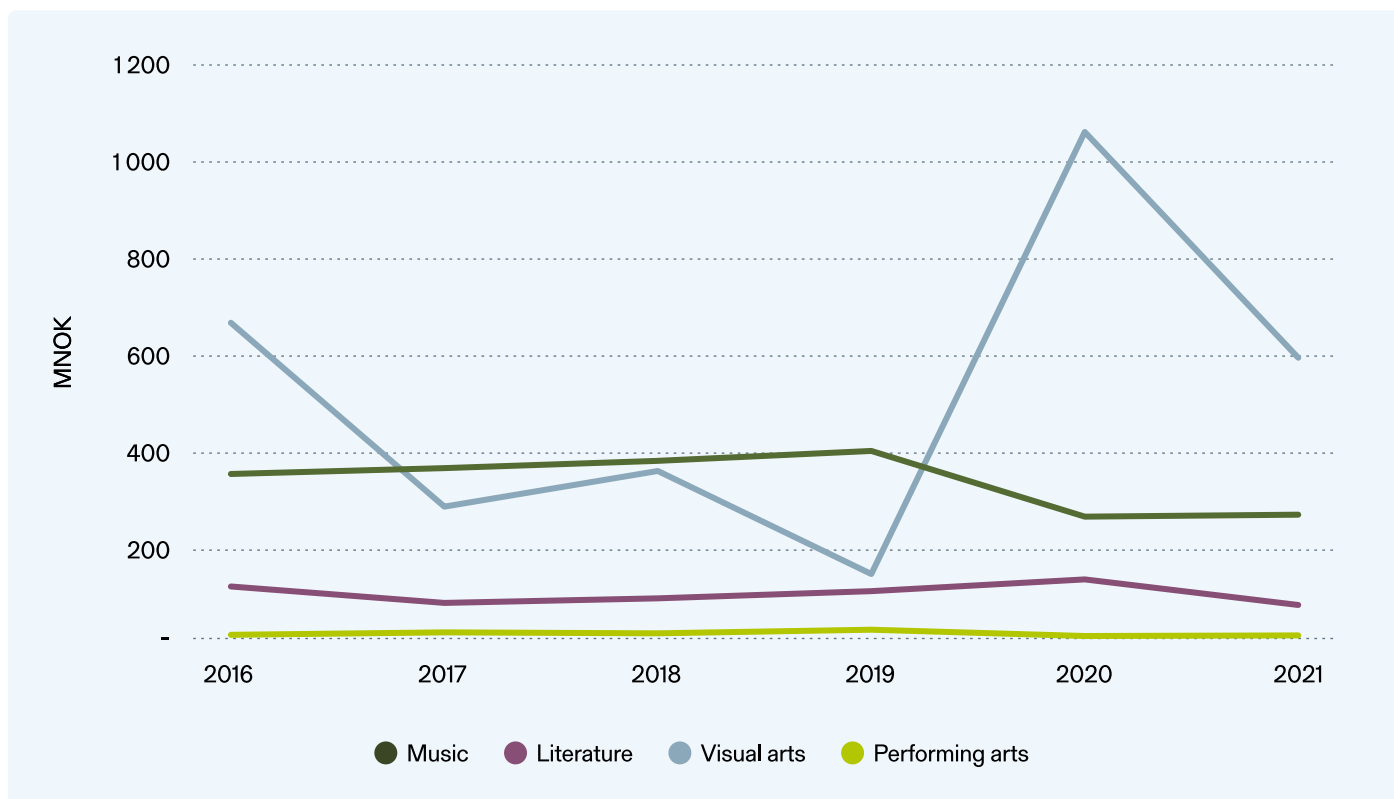
Revenue from abroad for the music industry includes the export of recorded music, fees from concert activities abroad, as well as remuneration collected by organizations outside of Norway and transferred to stakeholders in Norway. A lack of opportunities to perform at concerts abroad during the pandemic shutdowns has led to a decrease in revenues from abroad of 33 percent compared to 2019.

In the literature industry, revenues from abroad include sales (export of literature from Norwegian publishing houses and income derived from copyrighted material) and remuneration collected by organizations outside Norway and transferred to stakeholders in Norway. Compared to domestic revenues, here we see the effects of the pandemic on the industry, with a total decrease in revenues of 26 percent since 2019.

In the visual arts industry, revenues from abroad include income from the export of visual art from Norway (sales revenue), income from the rental of visual art for exhibition abroad (exhibition revenue), and remuneration collected by organizations outside Norway and transferred to stakeholders in Norway. The exceptionally high export figures for 2020 are due to the sale by Astrup Fearnley of the work "Triptych Inspired by the Oresteia of Aeschylus" by Francis Bacon for more than NOK 800 million at an auction in London. 2016 was also an exceptional year, with the sale of Edvard Munch's "Pikene på broen" for roughly NOK 450 million. Even though 2021 represents a fall from 2020, without any exceptional single works like in 2016 and 2020, this marks an almost 300 percent increase from 2019.

In the performing arts industry, revenues from abroad include income from performances and shows abroad, and income derived from copyrighted Norwegian material being performed abroad. As with the music industry, there were very few periods in 2020 and 2021 in which it was possible to perform abroad.

↘ Figure 7.3 Combined revenue from abroad, 2016-2021, in NOK million (MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2019 MNOK	2020 MNOK	2021 MNOK
Music	355	367	382	403	266	270
Literature	120	86	96	111	135	82
Visual arts	676	292	367	152	1068	603
Performing arts	8,3	13	11	19	5,9	7,1
Combined revenue	1159	759	856	684	1475	962

↘ Music Change 2020-2021 +2 %	↘ Literature Change 2020-2021 -40 %	↘ Visual arts Change 2020-2021 -44 %	↘ Performing arts Change 2020-2021 +21 %
--	--	---	---

↘ Music Change 2020-2021 -33 %	↘ Literature Change 2020-2021 -26 %	↘ Visual arts Change 2020-2021 +297 %	↘ Performing arts Change 2020-2021 -63 %
---	--	--	---